

UČEBNICE NÁBOŽENSTVÍ KATOLICKÉHO PRO VYŠŠÍ TŘÍDY REÁLNÍ.

NA ZÁKLADĚ VELIKÉHO KATECHISMU, SCHVÁLENÉHO NA VALNÉ SCHŮZI BISKUPŮ RAKOUSKÝCH VE VÍDNI DNE 9. DUBNA 1894..

NAPSAL

ŠIMON POKOJ,
C. K. PBOFBSOR ČESKÉ VYŠŠÍ KEÁLKY V ČEŠ. BUDĚJOVICÍCH.

11.

MRAVOUKA.

SCHVÁLENA NEJDŮŠT. KNÍŽ. ARCIB. ORDINARIÁTEM V PRAZE DNE 10. PROSINCE 1913, ČÍS. 16.223, BISKUPSKÝM ORDINAKIÁTEM V ČEŠ. BUDĚJOVICÍCH DNE 21. ŘÍJNA 1914, ČÍS. 10.426, A C. K. MINISTERSTVEM KULTU A VYUČOVÁNÍ DNE 6. LISTOPADU 1914,

Cena výtisku váza

V PRAZE.

V CÍSAŘSKÉM KRÁLOVSKÉM ŠKOLNÍM KNIHOSKLADĚ. 1915.

Imprimatur.

Pragae, 10. Decembris 1913.

Dr. Joannes Sedlák,

vicarius generalis.

Nihil obsta

Pragae, 5. Decembris

Dr. Antonius PO(

censor.

Školní knihy, v některém c. k. školním knihoskladě se nesmějí prodávat draže než za cenu udanou na titulní listě.

Všecka práva vyhrazena.

Mravouka vůbec.

Mravouka katolická.

Mravouka filosofická.

§ 1. Pojem mravouky vůbec a katolické zvlášť.

Mravouka jest nauka o mravech.

Mravem nazýváme takové smýšlení a jednání, které zasluhuje chvály a odměny, nemravem takové smýšlení a jednání, které zasluhuje hany a trestu.

Kdy smýšlení a jednání lidské zasluhuje chvály a odměny nebo hany a trestu, rozhoduje rozum na základě nějakého pravidla.

Křesťan katolický rozhoduje o smýšlení a jednání lidském na základě pravidla daného od Ježíše Krista.

Ježíš Kristus dal nám pravidlo života učením i příkladem svým, proto řekl: „Já jsem cesta, pravda a život“ (Jan 14, 6) a nařídil apoštolům: „Jdouce učte všecky národy... učíce je zachovávat všecko, cokoli jsem vám přikázal“ (Mat. 28, 19-20).

Ježíš Kristus poučil nás také, jaká odměna nás čeká, budeme-li žít dle nauky a příkladu jeho. Řekl: „Zajisté, zajisté, pravím vám: Bude-li kdo zachovávat řeč mou, neužije smrti na věky“ (Jan 8, 51). Tedy slíbil nám život věčný.

Život Ježíšův a nauku Ježíšovu tlumočí neomylně církev katolická.

Proto mravouka katolická jest věda, která učí, jak má býti uspořádán život náš dle učení a příkladu Kristova, církví katolickou hlášeného a vykládaného, abychom se líbili Bohu a došli života věčného.

Ovšem dovede i rozum sám stanoviti pravidla mravnosti. Taková mravouka sluje filosofická nebo rozumová. Avšak mravouka filosofická jest nedostatečná a potřebuje, aby byla doplněna zjevením božím. Mravouka filosofická stojí za mravoukou katolickou, ať přihlížíme k původu, obsahu, účelu, spolehlivosti i působivosti jejích.

1. Mravouka filosofická čerpá nauky své jen z rozumu a ze zkušenosti. Avšak rozum lidský jest podroben bludu a často pobloudil, jak dokazují dějiny filosofie. Mravouka katolická čerpá své učení ze zjevení božího. A zjevení boží je pravda věčná. „Pravda Hospodinova zůstává na věky“ (Žalm 116, 2).

2. Mravouka katolická jest obsahem daleko bohatší nežli mravouka filosofická. Mravouka filosofická má pohnutky mravního jednání pouze pozemské, přirozené, jako časný zisk, časnou škodu, krásu, dobro. Ale mravouka katolická zná ještě pohnutky nadpřirozené, jako lásku k Bohu, naději v odplatu věčnou, bázeň z trestu věčného. Mravouce filosofické nedostává se také mnoho mocných prostředků mravnosti, jako jsou svátosti, svátostiny, služby boží, modlitba, příklad Kristův a příklad svatých.

3. Účel mravouky filosofické jest vésti člověka pouze k cíli přirozenému, k blahobytu pozemskému, ale mravouka katolická vede člověka nejen k blahobytu pozemskému, nýbrž i k blaženosti věčné, tedy také k cíli nadpřirozenému.

4. Mravouce filosofické nedostává se jistoty a spolehlivosti v otázkách nanejvýš důležitých, ale mravouka katolická opírá se o neomylný učitelský úřad v církvi.

5. S přednostmi mravouky katolické srovnávají se také úspěchy její. Školy filosofické dodělaly se úspěchů jen nepatrných a pomíjejících, ale mravouka katolická dobyla celého světa a obrodila jej duchovně. Srovnáme-li na př. filosofa Sokrata (+ 399 př. Kr.) s Kristem, seznáme, že Sokrates proti Kristu vykonal velice málo. Rousseau (+1778) praví o něm, že nedovedl polepšiti ani těch lidí, kteří s ním bydlili v téže ulici.

Mravouka nezávislá na Bohu sluje mravouka n^é

závislá, jinak mravouka laická. Pokus takové mravouky učinili filosofové dob předkřesťanských i dob novějších. Ukázky z mravouky laické jsou v § 5.

Poučení. Kristus řekl o sobě: „Já jsem světlo světa. Kdo následuje mne, nechodí ve tmách, nýbrž bude mít světlo života“ (Jan 8, 12). Totéž lze říci o mravouce katolické.

§ 2. Poměr mravouky k věrouce.

Věrouka jest základ mravouky.

Věrouka

Dříve nežli může býti jednáno o tom, jak člověk má mravouky žíti, aby se líbil Bohu a došel života věčného, jest věděti, že jest Bůh, že člověk má duši nesmrtnou, že jest život věčný, že Bůh člověku život věčný určil a jaké prostředky zavedl, aby jich člověk mohl užiti ke spáse své. O těchto věcech poučuje věrouka, v.

Mravouka čerpá z věrouky teprv svou jistotu a bezpečnost, své nejpůsobivější pohnutky a nejmocnější prostředky ke konání mravního dobra. Bez věrouky není mravouky.

To arci nebyl začátek příliš slibný. A přece již se bii DobaTom&Se žila doba nejskvělejší ve starším bohosloveckém písem-^{ze} Štítného. ničiví českém. Díla dosud jmenovaná byly spíše spisy lidové, avšak Tomáš ze Štítného (f 1401) oděl vědu rouchem českým. Bylot' mu arci překonati mnohé obtíže. Jemu nerazil cesty nikdo, naopak on sám razil cestu jiným. Ba, bylo mu i bojovati s předsudkem těch, kteří se domnívali, že vědu lze pěstovati jen po latinsku.

Avšak Tomáš, vycházejí z té zásady, že jest třeba šířit dobré spisy mezi lid, aby z nich každý mohl čerpat poučení, a že jest třeba činit tak v řeči lidu, ustanovil se na tom, psát po česku, jazykem lidovým. Ovšem byl nucen jazyk český teprve zdokonalit a uzpůsobit novými slovy pro pojmy theologické a filosofické. Ač laik, přece byl výtečný znalec filosofie scholastické a theologie. Nejdůležitější spisy jeho jsou:

Knížky šestery o obecných věcech křesťan s k ý ch z r. 1376, Seci besední z r. 1380, Seci nedělní a sváteční z r. 1392 a mnohé jiné. Ostatně Štítný na svých spisech až do smrti piloval, je dle potřeby zkracoval, rozšiřoval, vůbec zdokonaloval a (třeba pod jiným titulem) znovu vydával. Víře své Štítný zůstal věren, máje bedlivou péči o to, aby ve svých spisech nikdy se jí nepřičil. „Kostelu (= církvi) a škole pražské“ rád se **pod-**

-*tA, liamiimirlB, 'AM-,

u

Doba Husova.

Doba Lutherova,

dává „k opravení“. Škoda, že Štítný u svých nástupců tak rychle přišel v zapomenutí. „Zdá se, že ani Hus jeho spisů neznal. Teprve nynější doba objevuje pomalu krok za krokem díla a práce tohoto upřímného Čecha, dobrého člověka a milujícího křesťana“ (Flajšhans, str. 144). Tím si lze vysvětlit, že nadějná zář, vzniklá spisy Štítného, tak brzy zase uhasla a ustoupila temnotě.

Po smrti Štítného vystupuje v popředí M. Jan Hus († 1415). Z oboru mravouky Hus napsal několik menších traktátů (Flajšhans, str. 156-158). Největší a nejdůkladnější spis je jeho český Výklad viery, desatera Božího přikázání a páteře z r. 1412 (Flajšhans, str. 172). K dílu tomu sám přidává „z pravidlo n e b u k a z a d l o “ neboli rejstřík. Z téže asi doby pochází Dcerka, vybízející dívky a ženy k životu zbožnému. Po ní vyšly opět některé menší traktáty mravoučné. R. 1413 vznikla na Kozím Hrádku Postila. Také ostatní jeho spisy jsou tu a tam protkány výklady mravoučnými.

Doby následující byly doby bojů. Pro práce vědecké nezbývalo mnoho času, a pokud se pracovalo na poli bohoslovném, byly to hlavně jen překlady Písma svatého a polemiky dogmatické. Nás zajímají z té doby pouze skladatelé postil: Petr Chelčický (napsal postilu po r. 1434) a Jan z Rokycan (+ 1471). Mravoučných spisů jest nedostatek. Mravokárných spisů bylo dosti, mnohé z nich bohaté satirou a sarkasmem, ale věda neměla z nich prospěchu žádného a život mravní asi také ne.

V jakousi náhradu tohoto nedostatku byly pilně překládány spisy svatých Otcův a spisovatelů církevních, a to nejen starších, nýbrž i novějších (Jungmann IV, 582-601). Jest úkaz pozoruhodný, že ve druhé polovici století 15., tedy ještě za života blahoslaveného Tomáše Kempenského († 1471), bylo přeloženo dílo jeho O následování Krista Pána, s počátku rukopisem, později tiskem (po prvé v Plzni r. 1498) hojně rozšiřované. I jiné spisy asketické byly překládány.

Boje husitské v cechách nebyly ještě dobojovány a již se vtíraly do Cech nové spory náboženské z Německa, novoty Lutherovy († 1546). Spisy polemické množily se

•y-

Doba jezuitská.

měrou úžasnou. Napomáhal tomu tisk, nedávno před tím vynalezený. Ale literatura tím nezkvétala, naopak* ač rostla číselně, klesala cenou. Právem stěžuje si Sixt z Ottersdorfu (Jungmann, str. 162), že „každý tlačiti dává, co mu do hlavy přijde, buď to sebe chatrnější.“ Pro mravouku nezbývalo času. Psány byly jen menší traktáty, ustanovené pro poučení lidu prostého. Jsou to traktáty různého obsahu, na př. o některých ctnostech, hříších, nepravostech, o přísaze, o stavu svobodném, manželském, vdovském. Nejčastěji psalo

se o stavu manželském.

Z této snahy, poučovat lid, vyvinulo se také vydávání katechismů. První katechismus vydal r. 1505 (a potom ještě několikrát) bratr Lukáš pod titulem Otázky dětinské. Brzy potom byly vydávány i katechismy katolické. Z katechismů katolických málokterý získal si tolik obliby jako katechismus blahoslaveného Petra Canisia († 1597), česky po prvé vydaný v pražské koleji jezuitské r. 1559 a potom ještě velmi často.

Téhož rázu jako století 16. jest i století 17. V popředí spisovatelů katolických stojí jesuité. Jesuité pěstovali vědu po latinsky, ale lid vzdělávali po česku. Literatura jezuitská záleží především z četných traktátů polemických. psaných proti jinověrcům. Dále bylo třeba čelit mnohým spisům obsahu pověrecného a snilkového. Místo této četby nezdravé jesuité dávali lidu do rukou knihy dobré, knihy rozjímavé a modlitební. Jiří Plachý, bratranec stejnojmenného vůdce studentů, vydal r. 1637 Zlatý nebeklí?. Tato modlitební kniha potom velmi často byla vydávána a ještě před nedávným těšila se oblibě našich babiček. Konečně jesuité vydávali kázání, a to buď porůznu nebo ve sbírkách

a postilách.

Jesuité nepřestávali na pouhém vzdělání lidovém. Zasloužilý jesuita Václav Šteyer a matka jeho Marie založili dne 19. června 1669 v Praze Dědictví s v. Václava na vydávání knih katolických, sepsaných jazykem českým. Nejdůležitější díla, vydaná tímto Dědictvím, jsou: Bible Svatováclavská (1677-1715), Český kancionál (1683), Katolická postila (1691)

a jiné.

— ^^^ • ^HK^, — ^^^^^ MHBH

io

Vzkříšení jazyka českého.
Doba nejnovější.

Byl-li stav písemnictví českého neutěšena ve století 17., byl smutný ve století 18. Jazyk český ustupoval do pozadí a na jeho místo nastupoval jazyk německý, zvláště mezi vzdělanci. „Zkáza češtiny pak jeví se nejen v písemnictví, ale i v mluvnici a slovníku. Ve druhé polovici 18. století nebylo již ani lze češtině se naučiti" (Flajshans, s. 479.) Vskutku jazykem českým mluvili skoro již jen lidé selští a lidé stavu nižšího. Proto přestávaly se vydávati knihy vědecké, a to nejen v bohosloví, nýbrž i v jiných vědách, a vydávány byly jenom knihy, určené potřebám lidu obecného.

Na sklonku století 18. a počátkem století 19. nastala doba vzkříšení české řeči. České slovo se opět hlásilo ke svému právu, a byť i pomalu, přece krok za krokem dobývalo si půdy. Učenci věhlasného jména obírali se jazykem až do té doby zanedbaným, skoro zapomenutým, a povznášeli jej opět ke staré jeho slávě, ukazující, že je schopen, aby se jím mluvilo i při vědeckém zkoumání. F a u s t i n P r o c h a z k a (r. 1780 s Durychem, r. 1804 sám) vydal znovu českou bibli. Tím byla dána českému duchovenstvu do rukou bible nejen nezávadná se stanoviska katolického, nýbrž i vynikající vzornou češtinou. „Jadná řeč biblická stala se odtud novou ozdobou u kazatelů českých" (Tief-trunk, s. 97), což arci nezůstalo bez vlivu na ostatní písemnictví. Vzkvétala literatura krasoumná, vzkvétala i literatura vědecká.

Literatura bohoslovecká získala velice, když r. 1828 počal vycházeti Časopis pro katolické d u c h o v e n s t v o , po dlouhý čas jediný pěstitel vědecké literatury bohoslovecké. V prvních svazcích přibíral do sloupců svých také kázání a básně, ale brzy obmezil se pouze na vědu. Koncem r. 1852 zanikl, ale 1860 byl znova vzkříšen péčí kanovníka Karla Vinařického (f 1869) pod jménem časopis katolického duchovenstva a vychází dosud. Nečítáme-li přerušení 7 let, je to po Musejniku, založeném o rok dříve, nejstarší ještě nyní vycházející časopis český. Pro literaturu theologickou má význam veliký, neboť v něm spisovatelé theologičtí ukládali práce své, kterých by jinak nebyli mohli vydati, leda jen se značným nákladem. Jím byli

..... ^ ^ ^

noví pracovníci k dílu vybízení a získáni. Jím konečně duchovenstvo české bylo seznamováno se všemi znamenitějšími zjevy na poli theologickém. Již v prvních ročnících byly uveřejněny články z oboru mravouky a od té doby jest jich počet značný.

Ještě jeden popud byl dán k pěstování mravouky jazykem českým, když na našich školách středních počalo se . učiti po česku. Učebnice až do té doby byly německé. Proto byli katecheté středních škol nuceni starat se o to, aby se žákům dostaly do rukou české učebnice. S počátku si pomáhali překlady, později tyto překlady zpracovali a přizpůsobili našim potřebám a konečně sepsali samostatné práce. A tak byly konečně ve druhé polovici 19. století uveřejněny české učebnice katolické mravouky.

Za necelé poslední století (od r. 1828) pro českou literaturu mravoučnou bylo vykonáno více než za všechny doby předešlé. O tom svědčí v první řadě množství časopisů vědeckých, které obsahují články z oboru mravouky. Jsou to: časopis katolického duchovenstva, Pastýř duchovní, později Rádce duchovní, Hlídka literární, později Hlídka, Obzor, A l e t h e i a, Museum, Vzdělávací knihovna katolická, Dědictví s v. Jana Nepomuckého, Dědictví s v; Prokopa, Hlasy katolického spolku tiskového, Věstník Jednoty k a t o l. duchovních diecése brněnské, Křesťanská škola, Vychovatel, Věstník katolického duchovenstva aj.

Seznam spisů

přísaze. mravo-ucnych.

Česká mravoučná díla z nejnovejší doby jsou:

Zahradník Vincenc a Jiráek Jan Valerian: O Praha 1839. Nákladem Dědictví sv. Jana Nepom.
Klácel František Matouš: Dobrověda. Praha 1849. Královec Ad. a Škoda Josef: Přehled křesťanské mravouky. 1872.
Dr. Jáni S František: O svědomí. Olomouc 1883. Dr. Stárek Jan: Katolická mravověda. Praha 1884. Nákladem Dědictví sv. Prokopa.
Dr. Řehák Karel Lev: Katolická mravouka. Praha 1893. Nákladem Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

12

Dr. V ř e s ť a l Antonín: Hypnotismus ve světle mravouky katolické. Praha 1893.
Dr. V ř e s ť a l Antonín: Lichva a úrok ve světle mravouky katolické. Praha 1899. Vzdělávací knihovny katolické svazek XIII.
Bělina Jan: Spiritismus. Praha 1906. Hlasy katolického spolku tiskového, roč. XXXVII, c. 3.
Dr. Kadeřávek Eug.: Morálka filosofická. V Praze 1906.
Dr. Kudrnovský Alois: Spiritismus. Praha 1908. Vzdělávací knihovny katolické svazek XLVI.
Dr. V ř e s ť a l Ant.: Katolická mravouka. **Díl I. V Praze 1909.** Nákladem Dědictví sv. Prokopa.
Dr. Novotný František: Spiritismus **zdokonalením křesťanství?** Hradec Králové 1909.
Učebnice pro školy střední psali: Ctibor Josef, Hakl Bob., Procházka Matěj, Dr. Procházka Jan, Dr. J a n i š František,
Guggenberger V., Dvořák Xaver, Th. C. Lhotský Matěj,
Simek Josef a j. ^

§ 4. Jak se rozděluje mravouka katolická.

Mravouku katolickou rozdělujeme ve mravouku v s e-obecnou a mravouku zvláštní.

Mravouka všeobecná jedná o mravnosti vůbec nebo o křesťanské spravedlnosti, mravouka zvláštní předkládá křesťanu jednotlivé předpisy a povinnosti mravní (povinnosti k Bohu, k sobě, k bližnímu).

ČÁST PRVNÍ. MRAVOUKA VŠEOBECNÁ.

§ 5. Poslední příčina a podmínky mravnosti.

poslední příčina mravnosti.

Poslední příčina mravnosti jest vůle boží. Vůle boží jest svrchovaný zákon všech tvorů. Pro tvory nerozumné jest to zákon nutnosti, pro tvory rozumné

je to zákon svobody.

Vůle boží jest nám nejvyšší autoritou,

a) protože Bůh jakožto poslední příčina všech bytostí jest také nejvyšší pán a zákonodárce tvorů rozumných a

b) protože Bůh jest bytost nekonečně dokonalá. Dává se tudíž bytostem rozumným za vzor. „Svatí bud té, neboť já svatý jsem, Hospodin, Bůh váš" (III. Mojž. 19, 2).

Proto chce-li kdo dojiti cíle svého, blaženosti věčné,

musí plniti vůli boží.

„Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského, nýbrž kdo činí vůli Otce mého, **jenž** jest v nebesích, **ten** vejde do království nebeského" (Mat. 7, 21).

„Chce-li vejiti do života, ostříhej přikázání" (Mat. 19, 17).

Poznámka. Hlasatelé mravouky nezávislé neboli laické májí jiná měřítka mravnosti. Kantovi Emanueli (f 1804) měřítkem mravnosti jest autonomie (samospráva) vůle. Proto praví: „Jednej tak, aby maxima vůle tvé každou dobou mohla se státi všeobecným zákonem." Hegel Jíří (f 1831) místo „maximy jednání" položil stát. Stát jest prý veřejným svědomím. Proto to jest mravné, co se shoduje se zákony státními. Herbáři Jan Bedřich (f 1841) zvolil za měřítko mravní „mravní pohnutí". Schopenhauer Artur (f 1860) prohlásil za měřítko mravnosti soucit člověka s člověkem a zvířetem. Fichtel Jan (f 1814) takový soucit prohlašuje za nemravný. Feuerbach Ludvík (f 1872) vyhlásil za měřítko dobrého požitek smyslný. Praví: „Povinnost neporoučí odřikati se, nýbrž požívatí." Sociální demokrat Engels Bedřich (+ 1895) souhlasí s Feuerbachem, že povinnost oprávněná jest užívati, jenom doporučí opatrnost, aby si tím člověk ne

Podmíniv mravnosti.

uhnal nemoci. Jemu přisvědčují Buchner Bedřich Ludvík (f 1899) a Wundt Vilém (+ 1908). Stirner Max (+ 1856) odvozuje mravnost z egoismu (sobectví). Darwin Karel Robert (f 1882) žádá, aby za měřítko mravnosti bylo zvoleno „blaho obecné". S ním souhlasí Harcourt Arnošt (nar. 1834) jenom s tím přáním, aby mezi „společenskými obratlovci", t. j. lidmi, byl zaveden zdravý soulad mezi egoismem a altruismem¹⁾. Nietzsche Bedřich (f 1900) zavrhuje mravouku jako „padělek". Stein Ludvík (f 1859) staví za pravidlo mravnostní rozmnožení života a radosti životní. Ziegler Theobald (nar. 1846) a Jheringem Rudolfem (+ 1892) a Paulsenem Bedřichem (nar. 1846) sobectví zavrhuje a tvrdí, že norma

mravnosti jest „princip všeobecného blaha“.

Z těchto ukázek **vychází, že** filosofie bezbožecká nemůže nalézt pevného pravidla rozlišovacího mezi mravně dobrým a mravně zlým. Proto Jhering nazývá pojem o mravnosti „pojmem elastickým“, ježž **lze** natáhnouti a zkrátiti. Paulsen učí, že vlastně není žádné všeobecné mravouky. Ziegler praví, že ideál mravnosti se mění. Podobně učí Gumpłowicz Ludvík (f 1897), Jodl Fr. (nar. 1848), Adickes Erich (nar. 1866), Oppenheim Bedřich Bernhard († 1880).

Má-li však býti vůle boží tvory rozumnými **ve** skutek uvedena, jest třeba:

a) aby Bůh vůli svou člověku zjevil způsobem po-znatelným (objektivní podmínka mravnosti) a

b) aby člověk byl schopen vůli boží poznati **a plniti** (subjektivní podmínky mravnosti).

Bůh skutečně zjevil člověku vůli svou dílem ve formě **•zákona**, dílem ve formě rady. Jsou tudíž zákon boží a evangelické rady objektivní²⁾ podmínky mravnosti.

člověk také má schopnosti poznávati a plniti vůli boží. Jsou to: rozum a svobodná vůle. Rozum a svobodná vůle jsou subjektivní podmínky mravnosti.

Dobré jest tudíž, co se srovnává s vůlí boží (Ot. 794). Co se protíví zákonu božímu, jest zlé (Ot. 755).

¹⁾ Altruismus (z ital. altrui = jiný) jakožto protiva egoismu slově v novější etice podle Augusta Comte-a (f 1857) mínění, že mravní zásady jest odvoditi nikoli z ohledu ke blahu vlastnímu, nýbrž cizímu (vivre pour autrui = žiti pro jiného).

²⁾ Objektivní (předmětný) jest tolik **jako** srovnávající se s pravou povahou věci, pravý, neproměnlivý, **nepodléhající libovali**, kdežto subjektivní (podmětný) znamená: **tkvíci** v osobě, proměnlivý, podléhající libovůli.

Ve všeobecné mravouce. jest **nám** tedy pojednati:

a) o podmínkách mravnosti objektivních (zákonu božím a evangelických radách) a subjektivních (rozumu a svobodné vůli lidské);

b) o mravním dobru a zlu vůbec.

Poučení. Bez víry v Boha není mravního života. Sv. Alfons z Liguori (f 1787): „Není-li Boha, není ani povinnosti, činiti dobro a varovati se zla, protože není-li zákonodárce, není ani zákona.“
Pojem zákona božího.

A. Objektivní (předmětné) podmínky mravnosti.

^ ZÁKON BOŽÍ.

§ 6. Pojem a rozdělení zákona božího.

Podle sv. Tomáše Akvinského (Summa Theologica I. 2., q. 90., 4. c.) zákon jest rozumné nařízení k dobru obecnému, od toho, kdo spravuje společnost, prohlášené.

1. Zákon sluje nařízení, protože přísně váže. Tím zákon liší se od rady. Eada pouze doporučí.

2. Zákon jest nařízení rozumné, protože zákonodárce má uvažovati rozumem, bude-li zákon prospěšný dobru obecnému.

3. Zákon má býti nařízení k dobru, obecnému od toho, kdo spravuje společnost. Těmi slovy vytýká se rozdíl mezi zákonem a rozkazem, a) Zákon směřuje k dobru obecnému, rozkaz pouze k dobru soukromému. b) Zákon vydává ten, kdo spravuje společnost. Rozkaz může vydati i osoba soukromá, c) Zákon ukládá se společnosti, proto se společností trvá, kdežto rozkaz uděluje se osobě soukromé a smrti její hyne. Protože zákon týká se určité společnosti, váže pouze na místě, kde společnost ta se zdržuje. Rozkaz provází však osobu soukromou všude.

4. Konečně zákon má býti prohlášen, aby vešel ve známost poddaných. .,^^.^ --.-->.-

Rozdělení zákona božího.

16

Pokud Bůh zjevil člověku vůli svou přímo nebo nepřímo, rozeznáváme zákon boží pocházející od Boha přím'0, zákon božský, a zákon pocházející od Boha nepřímo, zákon lidský.

Zákon, pocházející od Boha přímo, jest bud **zákon** přirozený nebo nadpřirozeným způsobem zjevený.

§ 7. Zákon přirozený.

Pojem Zákon přirozený jest zákon, ježž Bůh každému clo-a obsah, věku již svědomím poznati dává

(Ot. 346, I).

Zákon přirozený jest vrozen rozumu lidskému, takže rozum lidský jest zákona toho nástroj nebo hlasatel, ale nikoli zákon sám.

Filosof německý Kant (+ 1804) učí, že rozum lidský sám si dává zákony nezávisle na vůli boží. Podle toho člověk by se spravoval sám, měl by samosprávu (autonomii) vůle. Ve spise jeho: *Kritik der prak-tischen Vernunft* (4. vyd. 1797, str. 35) čteme: „Čistý rozum jest sám o sobě praktický a dává všeobecný zákon, jež nazýváme zákonem mravním nebo kategorickým (bezvýjimečným) imperativem. Autonomie (samospráva) vůle jest tudíž jediný princip všech zákonů mravních a povinností jim přiměřených.“

Zákon přirozený obsahuje dvě pravidla: „Boha uctívej a s lidmi zacházej tak, jak si přeješ, aby lidé zacházeli s tebou.“ Zákon přirozený jest vysloven také v Písmu svatém. „Co nechceš, aby od jiného dalo se tobě, hled', abys ty nikdy jinému nečinil“ (Tob. 4, 16). „Všecko tedy, cokoli chcete, aby vám lidé činili, i vy činite jim“ (Mat. 7, 12).

Zákon přirozený zavazuje všechny lidi, i pohany. Sv. Pavel praví: „Kteříkoli zajisté bez zákona zhřešili, bez zákona zahynou“ (Řím. 2, 12). Zahynou totiž pro hříchy spáchané proti zákonu přirozenému.

Zákon přirozený zavazuje i lidi nedospělé a slabomyslné. Proto kdo svádí takové lidi k činům proti zákonu přirozenému, na př. k rouhání, ke krádeži, k nestydatostem, hřeší. Osoby ty, nemající užívání rozumu, ovšem nehřeší, **ale** svědčové jejich hřeší.

Že jest zákon přirozený, dokazuje a) Písmo svaté, Existence b) t r a d i c e, c) r o z u m.

a) Sv. Pavel praví: „Když pohané, kteří nemají zákona, od přirozenosti činí to, co jest zákona, tací nemajíce zákona, sami sobě jsou zákonem, protože ukazují dílo zákona napsané v srdcích svých“ (Řím 2, 14-15).

Smysl slov těch jest: Pohané nemají zákona psaného, a přece činí, co jest obsaženo v zákoně (desateru přikázání božích), proto činí tak od přirozenosti, t. j. podle výroku jakéhosi vrozeného, vnitřního zákona. Protože každý člověk takový zákon v sobě má, jest každý jaksí sám sobě zákonem.

b) S v. Ambrož (+ 397, *De fuga saeculi*, cap. 3) napsal: „Dvojí jest zákon, přirozený a psaný. Přirozený jest v srdci, psaný na deskách.“

S v. Augustin († 430, *De Sermone Domini in monte. L. II, c. 6*): „Není duše, v níž by nemluvil Bůh. Neboť kdo píše v srdcích lidských zákon přirozený, ne-li Bůh?“

c) Také rozum mluví pro zákon přirozený. - člověk, přišed do rozumu, poznává, že některé skutky jsou dobré, na př. ctíti rodiče, a jiné zlé, na př. vražda, krádež. Tyto zásady mravní nejsou plod výchovy ani zvyku ani vzájemné dohody lidské, protože jsou všeobecné a stálé. Všeobecná a stálá u všech národů jest pouze přirozenost lidská, vše ostatní jest u nich různé. Proto přirozenost lidská, přirozené světlo rozumu hlásá člověku tyto zásady mravní.

Protože rozumem lze poznati zákon přirozený, již pohané znali zákon přirozený.

C i čeř o († 43 př. Kr., *Pro Milone*, c. 3) praví: „Soudcové, zákon tento zajisté není psán, nýbrž vrozen, zákonu tomu jsme se nenaučili, zákona toho jsme nepřijali, nečili, nýbrž z přírody samé jsme jej uchopili, vzali, v zákone tom nejsme vyučeni, nýbrž učiněni, ani vzděláni, nýbrž pohrouženi.“

Poučení. Zákon přirozený jest velice důležitý. Zákon přirozený jest základ všech zákonů kladných, božských i lidských. Neboť zákony kladné předpokládají zásady mravní, známé od přírody, na př.:

vrchnosti jest poslouchati.

Mravouka pro »e41ky.

Lj^m^.

2

•••SV

§ 8. Zákon nadpřirozený.

Pojem a Zákon nadpřirozený nebo kladný jest zákon, jež Bůh rozdělení, zjevil lidem způsobem

Co do času rozeznáváme zákon nadpřirozený dvojí:

Starý a Nový. Zákon Starý jest předkřesťanský, zákon Nový jest křesťanský.

Zákon Starý. Zákon Starý jest zákon nadpřirozený, daný národa izraelskému od Boha a prohlášený od Mojžíše, aby národ vyvolený od Boha ke cti Kristově zvlášť byl posvěcen a na příchod Kristův připraven.

Význačné doby zákonodárství předkřesťanského jsou doba prvních rodičů v ráji, doba patriarchů a doba Mojžíšova.

Zákon Starý obsahuje předpisy mravní, předpisy obřadní předpisy občanské, soudní. Proto Mojžiš praví: „Tato jsou přikázání a obyčeje posvátné a soudy, které přikázal Hospodin, Bůh váš“ (V. Mojž. 6, 1).

a) Předpisy mravní Starého zákona stanoví poměr člověka k Bohu, k sobě a k bližnímu. Jsou obsaženy v desateru přikázání božích. Předpisy mravní zákona Starého jsou stejné s předpisy mravními zákona přirozeného a mohou tudíž poznány býti přirozeným světlem rozumu. Ale Bůh přece je zjevil ještě způsobem nadpřirozeným, protože zákon přirozený četnými hříchy v srdcích lidských byl zatemněn.

b) Předpisy obřadní upravují bohoslužbu národa vyvoleného. Týkají se posvátného místa, posvátných osob, posvátných věcí a posvátných dob. Předpisy obřadní všimají si i života soukromého, na př. předpisy o pokrmech, o očišťování, o slibech. Všechny ob-

řady starozákonní byly - tak upraveny, aby nejenom uctívaly Boha, nýbrž i nastiňovaly Krista.

c) Předpisy občanské, soudní, upravují řád 1. mezi členy rodiny, 2. mezi vrchnosti a poddanými, 3. mezi poddanými vespolek, 4. mezi národem izraelským a národy cizími.

Předpisy mravní Starého zákona zavazovaly a dosud zavazují všechny lidi, protože jsou to předpisy zákona přirozeného. A zákon přirozený váže všechny lidi. Z té příčiny Kristus jich nezrušil, nýbrž je obnovil a potvrdil.

I my jsme povinni zachovávatí desatero přikázání, jež Bůh dal národu izraelskému, a to proto, 1. že toliko vysvětlují zákon přirozený, jež Bůh každému člověku již svědomím poznati dává; 2. že je Pán Ježíš potvrdil a zachovávatí přikázal (Ot. 346).

„Nedomnívejte se, že jsem přišel rušit zákon **nebo** proroky. Nepřišel jsem rušit, nýbrž naplnit" (Mat. 5, 17).

„I otázalo se ho jedno kníže řka: Mistře dobrý, co činěš život věčný obdržím? Sekl pak mu Ježíš: Co mne nazýváš dobrým? Nikdo není dobrý, pouze sám Bůh. Příkázání znáš: Nezabiješ, nesesmilniš, nepokradeš, nepromluviš krivého svědectví, cti otce svého i matku" (Luk. 18. 18-20).

Předpisy obřadní a občanské Starého zákona týkaly se pouze národa izraelského a byly mu přípravou na Vykupitele. Proto když se příprava naplnila, pozbyly platnosti, ale ne stejným způsobem. Předpisy obřadní pozbyly platnosti a zachovávat je bylo by hřích. Předpisy občanské pozbyly také platnosti, ale zachovávat je nebylo by hřích.

Kdo by ještě nyní zachovával obřadní předpisy Starého zákona, vyznával by tím, že mesiáš ještě nepřišel na svět a nedokonal dosud díla vykupitelského.

Zákon Nový jest zákon nadpřirozený, daný od Krista Zákon Nový. Pána všem lidem, aby je řídil a pomáhal jim
 zítí život dítek božích a dojítí blaženosti věčné.

Zákon Nový obsahuje predpisy obřadníamravní. Předpisův občanských, soudních, Kristus nevydal.

Vydávati předpisy občanské, soudní, **Kristus ponechal** těm, kteří budou, spravovati společnost.

Reformátoři 16. století (Luther, Kalvín) tvrdí, že v evangeliu mimo viru nic jiného není přikázáno. Proti nim stanoví sněm tridentský (Sess. VI, can. 19): „Bude-li kdo tvrditi, že v evangeliu nic není přikázáno mimo viru, ostatní že jest lhostejné, ani nařízené, ani zakázané, buď vyloučen.“

Předpisy obřadní Nového zákona vztahují se **na** svátosti a oběť mše svaté. Předpisy mravní Nového zákona co do podstaty jsou tytéž jako předpisy mravní Starého zákona, ale Kristus je zdokonalil.

Zákon Nový vyniká nad zákon Starý.

1. Zákon Starý předpisoval, ale plnění nepomáhal, kdežto zákon Nový pomáhá přikázání zachovávat. Proto praví sv. Ambrož (Ř 397, Concio l. de Basilicis non tra-dendis): „Zákon Kristův není psán inkoustem, nýbrž duchem Boha živého: není psán na papíře, nýbrž poznamenán v srdci: zákon milosti, nikoli krve.“

2. Ve Starém zákoně převládala bázeň, v Novém láska. Proto praví sv. Augustin (Ř 430, Centra Adimantum cap. 17, n. 2): „Toto jest nejkratší a nejpatrnější rozdíl obou zákonů, bázeň a láska.“

3. Zákon Starý obsahoval pouze předpisy, jež bylo každému zachovávat, ale zákon Nový má také evangelické rady, jež plnění může, kdo touží po dokonalosti. Proto zákon Nový sluje „zákon svobody“.

4. Zákon Starý byl dán jenom jednomu národu, ale zákon Nový jest dán lidem všem. Proto Kristus nařizuje apoštolům: „Jdouce učte všechny národy“ (Mat. 28, 19).

5. Zákon Starý byl pouze příprava na Krista, ale zákon Nový potvrzuje věčně. Proto zákon Nový nazývá se v Pišme „smlouva věčná“ (Žid. 13, 20) a „evangelium věčné“ (Zjev. 14, 6).

6. Zákon Nový jest nejčistší projev vůle boží, jest zákon svrchovaně dokonalý, proto nepotřebuje zdokonalení. Kristus prohlásil slavnostně: „Nebe a země pomínou, ale slova má nepominou“ (Mat. 24, 35). A sv. Pavel učí:

„Bychom my neb anděl s nebe kázal vám mimo **to, co** jsme vám kázali, proklet buď“ (Gal. 1, 8).

Poučení. Ze Nový zákon jest dokonalý, uznávají i filosofové nevěřící. Tak na př. deista anglický Jobu L o c k e (f 1704) napsal:

„Evangelium obsahuje morálku tak dokonalou, že rozum nepotřebuje dále pátrati“ (Lord King, London 1829). A encyklopedista francouzský Denis Diderot (f 1784) praví: „Která mravouka může obstáti vedle mravouky Ježíše Krista?“ (Essai sur la vérité et sur la vertu, 1745).

§ 9. Zákon lidský.

Zákon lidský jest zákon odvozený ze zákona božského. Pojem, a daný společnosti od představeného k obecnému blahu, "ocelení,

obsah.

Zákon lidský má býti odvozen ze zákona božského (přirozeného nebo zjeveného), protože nařízení vrchnosti nižší nemá odporovati vůli vrchnosti nejvyšší.

Zákon lidský jest dvojí: církevní a občanský. Moc světskou oddělil od moci duchovní Kristus slovy: „Dávejte, co jest císařovo, císaři, a co jest božího, Bohu“ (Mat. 22, 21). Předmět zákonů církevních jest blaho duchovní (spása duší), předmět zákonů občanských jest blaho časné.

I. Zákon církevní.

Církev obdržela od zakladatele svého, Ježíše Krista, Zákon moc zákonodárnou, a to nezávislou na vládě světské, církevní.

Tomu nasvědčuje: 1. Písmo svaté, 2. tradice, 3. r o z u m.

1. Kristus řekl k apoštolům a nástupcům jejich: „Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá. Kdo pak pohrdá mnou, pohrdá tím, kdo mne poslal“ (Luk. 10, 16). A jinde: „Jestliže pak ani církev neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán“ (Mat. 18, 17). Sv. Pavel v Miletě napomínal biskupy maloasijské: „Buďte bedliví sebe i všeho stáda, v němžto Duch svatý ustanovil vás biskupy, abyste spravovali církev boží“ (Skut. 20, 28). Apoštolé zákony skutečně vydávali, neboť na sněme jerusalemském vydali zákon o zdržování se věcí obětovaných modlám, od krve a od udáveného (Skut. 15, 29) a sv. Pavel chodil po Sýrii a Kilikii a přikazoval ostříhati přikázání apoštolův a starších (Skut. 15, 41).

2. Že církev také v dobách pozdějších vydávala zákony, o tom svědčí sbírky zákonů církevních. Takové sbírky jsou: a) Corpus iuris canonici. První část této sbírky sluje Decretum Gratiani, protože ji sebral a zpracoval mnich Gratian, profesor university boloňské kolem r. 1150. b) Dekrety sněmu tridentského (1545-1563) a vatikánského (1869-70). c) Buly, brevía a listy papežů římských. d) Rozhodnutí posvátných kongregací.

3. Každá společnost má právo vydávati stanovy **pro** své členy. Tím spíše právo to má církev, protože jest to společnost dokonalá, od samého Boha založená a vynikající stářím i velikostí.

Zákonodárná moc církve jest nezávislá na vládě světské, protože Kristus moc íu odevzdal apoštolům, nepřihlížeje při tom k vládě světské, a apoštolé vykonávali moc tu, rovněž neohlížeje se po vládě světské. Apoštolé a nástupci jejich, vydávající zákony pro věřící, nikdy nežádali za souhlas moci politické, a když panovníci světští kladli jim odpor, ani hrozbami ani mukami nedali se zastrašiti ve svém úřadě pastýřském. Sněm vatikánský (Sess. IV., cap. 3) zavrhl mínění, že nařízení stolice apoštolské neplatí, neschválí-li jich moc světská (placetum regium). Také papež Lev XII. v encyklice ze dne 1. listopadu 1885 hájí nezávislosti církevní.

Moc zákonodárnou má 1. pro celou církev papež, 2. pro diecési biskup. Oba mohou zákony dávatí buď se sněmem nebo mimo sněm. Rozeznáváme církevní sněmy všeobecné a sněmy diecéšní. Sněmy všeobecné svolává papež, sněmy (synody) diecéšní biskup. K těmto sněmům přistupuje ještě sněm provinciální. Sněm provinciální pro některou provincii církevní svolává arcibiskup její.

II. Zákon občanský.

Zákon Také panovníci světští mají od Boha moc vládnouti a občanský. vydávati zákony **ve** věcech časných a občanských.

1. Písmo s v. moc tu panovníkům světským připisuje. Ve Starém zákoně sám Bůh mluví: „Skrze mne králové kralují a ustanovitelé zákona spravedlivé věci nařizují“

23

(Přisl. 8, 15). A v Novém zákoně Kristus Pán odpověděl Pilátovi: „Neměl bys proti mně moci žádné, kdyby ti nebylo dáno shůry“ (Jan 19, 11). Proto sv. Pavel napomíná:

„Každá duše mocností vyšším poddána buď; neboť není mocnosti leč od Boha, a které jsou, od Boha zřízeny jsou. Proto kdo se mocnosti protiví, zřízení božímu se protiví, a kteří se protiví, sami sobě odsouzení dobývají“ (Řím. 13, 1-2).

2. Také r o z u m jest nucen uznati moc zákonodárnou panovníků světských, člověk od přírody jest bytost společenská¹⁾. Společnost neobejde se bez správce. „Kde není správce, padá lid“ (Přisl. 11, 14). Proto Bůh jakožto původce přirozenosti lidské si přeje, aby mezi lidmi byli představení a poddaní.

Zákonodárná moc občanská jest buď v rukou samotného mocnáře (monarchie absolutní) nebo v rukou mocnáře a lidu (monarchie konstituční) nebo pouze v rukou lidu (republika). Církev uznává všechny formy vládní, ale nařizuje věřícím, aby zůstali věrni té formě vládní, kterou si zvolili.

Práva k vládě nabývá vladař od lidu volbou nebo dědictvím, moci vladařské a tudíž i moci zákonodárné nabývá od Boha. Spravovati společnost jest požadavek zákona přirozeného a zákon přirozený jest od Boha. Podobně hospodář a otec rodiny má moc vladařskou nad svou rodinou od Boha na základě zákona přirozeného.

Poznámka. Thomas Hobbes + 1679, anglický **filosof**, ve spise „Leviathan“ odvozuje moc vládní z práva silnějšího.

Jean Jacques Rousseau, f 1778, spisovatel francouzský, ve spise „Contrat sociál“ odvozuje moc vládní z úmluvy společenské.

Poučení. Trvalý pořádek jest zajištěn pouze v tom státě, kde poddaní vidi ve vladaři svém zástupce božího na zemi a kde vladař jest si vědom, že vládne ve jménu, božím. Tam nemá místa ani revoluce ani despotismus. Jinde-vsak má přístup i revoluce i despotismus.

*) „Člověk jest bytost společenská.“ S v. Tomáš Akvinský (T. 1274, Sušárna Theol. I. q. 96, a. 4).

§ 10. Pravidla o zákonech lidských.

Podmínky 1. Zákony lidské platí za těchto podmínek: a) jsou-li platnosti, vydány od příslušné zákonitě vrchnosti, b) jsou-li spravedlivé, c) jsou-li náležitě prohlášeny.

a) Příslušná vrchnost pro věci náboženské jest vrchnost duchovní, pro věci časné vrchnost světská.

b) Zákony jsou spravedlivé, nežádají-li ničeho, co jest nemožno fysicky nebo morálně. Fysicky nemožno jít, co přesahuje síly lidské. Morálně nemožno jest, co odporuje zákonu božímu přirozenému nebo zjevenému. Tu platí slova sv. Petra před vysokou radou židovskou: „Poslouchati sluší více Boha než lidí“ (Skut. 5, 29). Proti zákonům nespravedlivým lze se bránit, ale toliko prostředky dovolenými, jako jest právo, petiční, právo shromažďovací, tisk a, pod. Nedovolené prostředky byly by vzpoura, zrada vlasti, vražda panovníka a pod. Zákony spravedlivé nespravedlivé vrchnosti váží. Sv. Petr napomíná: „Poddáni buďte ve vši bázni pánům netoliko dobrým a mírným, nýbrž i zlým“ (I. Petr. 2, 18).

c) Zákony lidské bývají prohlašovány **ústně** nebo písemně. Nezaviněná neznalost zákona ospravedlňuje ve svědomí, ale ne vždy před soudem. Zaviněná neznalost zákona neospravedlňuje ani ve svědomí **ani** před soudem.

Koho váží. 2. Zákony lidské váží všechny poddané zákonodárce lidského, kteří přišli již do rozumu.

Všichni pokřtění jsou povinni zachovávat zákony církevní, protože jsou poddaní církevní. Nekřtění nejsou vázáni zákony církevními. Děti, jež nepřišly ještě do rozumu, a osoby slabomyslné nejsou vázány zákony lidskými, protože jim zákony ty nemohou býti prohlášeny.

Kdo se přestěhuje, není vázán zákony bydliště starého, nýbrž zákony bydliště nového. Přestěhovati se za tím účelem, aby se člověk vyhnul nepohodlnému zákonu bydliště dosavadního, není dovoleno.

Jak váží/ 3. Zákony lidské zavazují obyčejně ve svědomí, protože pocházejí od Boha nepřímou. „Kdo se mocnosti protiví, zří-

s. -“

25

zení božímu se protiví, a kteří se protiví, sami sobě odsouzení dobývají.... Proto z potřeby poddání buďte netoliko pro hněv, ale i pro svědomí“ (nám. 13, 2-5), t. j. bojíce se nejen trestu lidského, nýbrž i hříchu.

Avšak ne vždycky zákony lidské váží **ve** svědomí. Někdy váží zákony lidské pouze pod pokoutou. Takové zákony slují zákony pouze pokutové, na př. zákon o očkování. Proto přestoupení zákona takového není hřích. Bylo by však hřích, kdyby vycházelo z opovržení vrchnosti.

Zdali zákony lidské zavazují pod hříchem těžkým nebo lehkým, seznáváme z důležitosti předmětu, **ze** znění zákona a z velikosti trestu určeného vinníkům.

4. Zákony lidské mají býti vyjádřeny slovy určitými Jak mají býti a jasnými. Avšak dílo lidské bývá nedokonalé, proto i za- yá- kony lidské bývají nedokonalé. Nebývají dosti určité ani dosti jasné, proto potřebují výkladu. Výklad zákona jest trojí: autentický nebo původní, doktrinální, vědecký a usuálný, zvykový.

Výklad autentický, původní, pochází od samotného zákonodárce. Výklad doktrinální, vědecký, jest výklad právníků. Sem náleží také výklad soudní. Takový výklad podává soudce stranám. Výklad usuálný, zvykový, zakládá se na nějakém obyčejí právním. Obyčej jest právní: a) neodporuje-li ani zákonu přirozenému ani zjevenému zákonu božímu; b) není-li nebezpečný dobru obecnému; c) je-li zachováván od většiny po delší dobu bez odporu zákonodárcova.

5. Zákon lidský není dán navždy, proto může podle okolností býti zrušen. Závaznost zákonů lidských pomíjí:

Kdy pozbývají platnosti.

a) pro veškeru společnost: bezpředmětností (ce-sací), zrušením (abrogací, derogací) apromlčením (preskripcí); b) pro jednotlivce: oproštěním (dispen-sací), výsadou (privilegiem) a e p i k i i (pravděpodobností) .

Zákon lidský stává se bezpředmětný, pomínu- Pro la-li příčina, pro kterou byl vydán, nebo uplynula-li spolefinost.

• ^||L ^.^^^ ^^^ B^til (j^j

• ^.^||^u^aj^B|^.. _^Bk^ ^H^

~~~~~> ~~~~~B" - "- ^^^-HlpM^wmHIW *

lhůta předem stanovená, na př. zákony vydané v čas míru a války.

Zákon lidský může býti zrušen buď úplně (abrogace) nebo částečně (derogace). Zrušiti zákon lidský může pouze zákonodárce.

Zákonodárce ruší zákon, buď že jej odvolává nebo že vydává zákon odporující zákonu dřívějšímu.

Vrchnost nižší nesmí rušit zákona vrchnosti vyšší.

Zákon bývá promlčen právním obyčejem, odporujícím zákonu tomu.

Pro [^] Dispense (oproštění) jest zproštění povinnosti pat-adnotlivce. řičnou a zákonitou vrchností. Dispense se uděluje jenom na základě důvodů. Proto žádost za dispensi nesmí obsahovati nic nepravdivého ani zamlčovati nic důležitého. Dispense udělená na základě důvodů lživých jest neplatná.

Výsada (privilegium) jest zvláštní, stálý zákon ve prospěch jistých osob nebo stavů. Výsada může býti osobní nebo věcná. Osobní výsada uděluje se osobě, na př. pro zásluhy její. Věcná výsada uděluje se věci, na př. místu, hodnosti, úřadu. Výsada osobní hyne s osobou, výsada věcná přechází na dědice a nástupce v úřadě.

E p i k i e¹⁾ (pravděpodobnost) jest druh svépomoci, kterou si člověk uděluje dispensi sám, protože z důležité příčiny může právem očekávati, že by dispensi obdržel, kdyby k tomu byl čas. Na př. studující obdrží v neděli odpoledne telegram, že otec těžce stůně. Studující hledá ředitele i třídního, ale nezastihne jich doma. Proto odjede domů bez dovolení, jsa pevně přesvědčen, že by dovolení dostal, kdyby ředitel nebo třídní byl doma. [^]

Poučení. „Blahoslavení neposkrvnění, kteří chodí v zákoně Hospodinově“ (Žalm 118, 1). Totéž platí i o zákonech lidských. Jenom v té společnosti jest blahobyť, kde všichni se řídí spravedlivými zákony.

¹⁾ Epikia pochází z řeckého epieikeia = pravděpodobnost. Slovo to jest odvozeno z cpi- a eikos = co jest pravděpodobné, přirozené, čeho lze čekati.

§ 11. O povinnostech.

Povinnost jest mravní nutnost, kterou ukládá Pojem. člověku zákon. S povinností úzce souvisí právo.

Právo jest zákonitá mohutnost žádati, abychom něco činili nebo nečinili. To jest právo jiného.

Naše právo opět jest zákonitá mohutnost něco míti nebo činiti a žádati, aby nikdo jiný nám nepřekážel ani v tom, co máme, ani v tom, co činíme.

Jako zákony samy, tak i povinnosti z nich vycházející Rozdělení. ÍSQU rozdílné.

1. Povinnosti k Bohu, k sobě ak bližnímu.

První tři přikázání obsahují povinnosti k Bohu, ostatních pak sedm povinností k sobě a k bližnímu (Ot. 348);

Někteří filosofové popírají povinnosti k Bohu. Tak na př. Kant (Ť 1804, Metaphysische Anfangsgrunde der Tugendlehre, 1797) praví:

„Člověk nemůže míti povinnosti k žádné bytosti leč ke člověku.“ Avšak Kristus Pán přikazuje milovati Boha nade všecko a bližního jako sebe (Mat. 22, 37-39).

Zato někteří filosofové, jako Emanuel F i c h t e (Ť 1879, Systém der Ethik, II. díl, I. odst., sir. 20, v Lipsku 1851), Artur S c h o p e n h a u e r (Ť 1860, Die beiden Grundprobleme der Ethik, II. díl, str. 238, v Lipsku 1860), Ludvík Buchner (Ť 1899, Kraft und Stoff, sir. 234, Ď. vyd. Frankfurt 1858) a j. hlásají povinnosti ke zvířatům. Avšak ke zvířatům člověk povinnosti nemá, protože zvířata nemají práv. Člověk má povinnosti pouze k bytostem, jež jsou blaženosti věčně schopny, nebo jež blaženost věčnou již mají. Neboť zákon mravní vede k blaženosti věčné a týká se tudíž jenom těch bytostí, které jsou blaženosti věčně schopny. Ale zvířata blaženosti věčně schopna nejsou. Nemáme-li však povinnosti ke zvířatům, máme povinnost se zvířaty rozumně zacházeti, protože zvířata k užtku našemu od Boha byla nám dána. Kdo tedy zvířata týrá, hřeší proti Bohu, že se tvory jeho špatně zachází, ale nehřeší proti zvířatům.

2. Povinnosti tvrdivé a povinnosti záporné. Povinnosti tvrdivé jsou účinek zákonů příkazujících, na př.: „Pomni, abys den sváteční světil!“ Povinnosti záporné jsou účinek zákonů zakazujících, na př.: „Nezabiješ!“

3. Povinnosti při r.o ženě a kladné. Povinnosti přirozené plynou ze zákona přirozeného, na př.:

„Nezabiješ!“ Povinnosti kladné vycházejí ze zákona kladného, na př.: „Svátky zasvěcené světiti.“

4. Povinnosti nepodmíněné (absolutní) a povinnosti podmíněné (hypothetické). Povinnosti nepodmíněné platí

vždy a provždy. Na př. sváděti bližního ke hříchu není dovoleno nikdy. Povinnosti podmíněné platí také vždy, ale ne provždy, totiž jenom za -jistých podmínek, na př. povinnost bratrského napomenutí.

5. Povinnosti práva a povinnosti lásky. Povinnosti práva zakládají se na spravedlnosti a mohou býti vymáhány soudně, na př. platiti mzdu dělníkům. Povinnosti lásky zakládají se na lásce k bližnímu a nemohou býti vymáhány soudně, na př. dávati almužnu.

6. Povinnosti vyšší (důležitější) a p o v i n-nostinižší (méně důležité). Důležitější jest povinnost zachrániti někomu život než majetek.

, Spor povinností (kolise) vzniká, setká-li se několik povinností, jichž najednou vykonati nemůžeme, takže se zdá, že v každém případě dopouštíme se hříchu. Ale tento spor jest pouze zdánlivý, protože k nemožnosti nikdo není vázán. Tudíž nehřešíme; vykonáme-li pouze povinnost jednu a ostatní opomineme.

Které povinnosti jest dáti přednost, udávají tato pravidla:

1. Povinnost záporná předchází povinnost tvrdivou, na př. povinnost nekrásti má přednost před povinností dávati almužnu.

2. Povinnost přirozená předchází p o v i n-nostkladnou, na př. obsluhovati nemocného jest důležitější nežli jíti do kostela na mši sv.

3. Povinnost nepodmíněná předchází p o-vinnost podmíněnou, na př. nesvádět! bližního ke hříchu jest důležitější nežli bratrsky napomínati bližního.

4. Povinnost práva má přednost před p o v i n-n o s t i l a s k y, na př. spíše jest platiti dluhy nežli dávati almužnu.

5. Povinnost vyšší má přednost před p o v i n-'stí nižší, na př. ttá-li kněz současně jíti do školy a zároveň k nemocnému, dá přednost povinnosti jíti k nemocnému.

Tato pravidla platí pouze pro spor povinností nezaviněný. V zaviněném sporu povinností hřešíme, nedostojíme-li všem povinnostem, protože jsme předem věděli, které povinnosti nás čekají, a měli jsme si čas rozdělit. Proto ví-li studující již v sobotu, že v pondělí bude mu odváděti domácí úlohu a že bude v pondělí také opakování z dějepisu, nemůže se při dějepise omlouvat, že se nemohl připravit, protože pracoval domácí úlohu.

Poučení. Také národní hymna rakouská napomíná nás, abychom plnili povinnosti. „Plňme věrně povinnosti, chraňme práva statečné.“

§ 12. O pohnutkách.

Abychom plnili povinnosti, k tomu pohádají nás p o- Pojem. hnuty (motivy). Pohnutkou rozumíme představu dobra nebo zla, jež vůli pohádá k činnosti nebo udržuje v klidu.

Pohnutky mravního jednání jsou dvojí: přirozené Rozdělení. a nadpřirozené. Pohnutky přirozené poznáváme z rozumu, pohnutky nadpřirozené z víry. „Spravedlivý z víry živ jest“ (Gal. 3, 11).

Pohnutky přirozené jsou: počestnost úkonu Pohnutky dobrého a ošklivost úkonu zlého, poznání pouhým světlem přirozené, rozumu, přirozená láska k lidem, naděje prospěchu pozemského a bázeň ze škody pozemské.

Pohnutky nadpřirozené jsou hlavně tyto: nad-1. bázeň z věčných a časných trestů božích, 2. naděje od-přirozené. platy věčné, 3. láska k Bohu a ke všemu dobrému a šlechetnému pro Boha.

Bázeň doporučí Písmo sv. slovy: „Bojte se toho, který může i duši i tělo zavrhnouti do pekelného ohně“ (Mat. 10, 28). A výslovně tvrdí o bázni boží: „Bázeň Páně zapuzuje hřích“ (Sir. 1, 27).

Ze můžeme mít naději v odplatu věčnou, vysvětá ze slov Písma sv.: „Radujte se a veselte se, neboť odplata vaše hojná jest v nebesích“ (Mat. 5, 12).

30

K lásce boží vybízí nás sv. Jan slovy: „Milujme Boha, neboť Bůh dříve miloval nás“ (I. Jan 4, 19). A Kristus praví o lásce k Bohu: „Miluje-li kdo mne, řeč mou zachovávatí bude“ (Jan 14, 23).

Poznámky. Reformátoři 16. století a jansenisté nepřipouštějí pohnutek bázně a naděje.

Láska k Bohu jest ovšem nejdokonalejší pohnutka mravního jednání, avšak i bázeň a naděje jsou dobré a užitečné, neboť: 1. upravují člověka k pohnutce vyšší; 2. doplňují nedostatek lásky k Bohu, na př. v pokušeních; 3. dodávají vůli síly k těžkým pracím. Naděje odplaty věčné sílila sv. mučedníky. Proto sv. Štěpán volal: „Aj, vidím nebesa otevřená a Syna člověka stojícího na pravici boží“ (Skut. 7, 55).

Církev na sněmu tridentském (Sess. XIV. cap. 4) lítost vycházející z bázně trestů věčných nazývá darem božím a popudem Ducha svatého.

Spinoza, Kant a novější racionalisté tvrdí, že povinnost jest plniti pouze pro povinnost samu a nepřihlížeti ani k odměně ani k trestu. Učení to odporuje přirozenosti lidsko. Člověk jedná vždycky **proto**, aby **došel** nějakého dobra buď skutečného nebo zdánlivého.

Poučení. Protože láska k Bohu jest nejvznešenější pohnutka jednání mravního, snažme se konati vše z lásky k Bohu. „Bud'to tedy **že** jíte nebo pijete nebo cokoli jiného činíte, všechno ke slávě boží činite“ (I. Koř. 10, 31).

RADY.

§ 13. O evangelických radách.

Bůh zjevil vůli svou nejenom v podobě rozkazu, v podobě zákona, nýbrž i v podobě pozvání, v podobě rady. Rada jest dobro, které nám Ježíš Kristus ukázal a doporučil, ale nepřikázal.

K dosažení dokonalosti doporučil Ježíš Kristus zvláště tři evangelické rady (Ot. 847).

Tři evangelické rady jsou: 1. dobrovolná chudoba, 2. ustavičná čistota, 3. stálá poslušnost pod představeným duchovním (Ot. 848).

Dobrovolná chudoba záleží v tom, že člověk zřídá se všech statků časných, aby tím snáze došel statků věčných.

31

Ustavičnou čistotu zachovává ten, kdo po celý život se zdržuje nejenom tělesných rozkoší nečistých, nýbrž i manželství, aby mohl sloužiti Bohu srdcem nerozděleným.

Stálou poslušností podrobuje se člověk duchovnímu představenému i v těch věcech, jež Bůh ponechal svobodě lidské.

Dobrovolná chudoba, ustavičná čistota a stálá poslušnost nazývají se evangelické rady, protože jich Ježíš Kristus v evangeliu jednotlivým osobám nepřikazuje, nýbrž jen radí (Ot. 849).

Rozdíl mezi zákonem a radou jest tento: Rozdíl mezi

1. Zákon přikazuje, rada doporučuje. Proto plniti zákon zákonem jest nutno, ale dbáti rady ponechává se dobré vůli. Proto Spasitel, mluvě o paních, řekl: „Kdo může pochopiti, pochop“ (Mat. 19, 12), ale dává příkázání, nikdy neřekl:

„Kdo může učiniti, učin,“ nýbrž: „Všeliký strom, který nenese ovoce dobrého, vyřat bude a na oheň uvržen“ (Mat. 7, 19).

2. Plniti zákon jest pro všechny podmínka blaženosti " věčné. Plniti radu jest pro jednotlivé osoby cesta k vyšší ' dokonalosti a k větší blaženosti. • 3. Kdo neplní zákona, hřeší, ale kdo neplní rady, ne-; hřeší, nýbrž zůstává za vyšší dokonalostí.

4. Čeho žádá zákon, jest dobro, co doporučuje rada, jest ; dobro lepší. Ovšem předpokládá se, že kdo zachovává rady, zachovává také přesně zákony.

. Evangelické rady jsou povinny zachovávat osoby řeholní a všichni ti, kdo se k tomu slibem zavázali (Ot. 850).

Že jsou evangelické rady, lze dokázati: a) z Písma Důkaz rad 'svatého, b) ze stálého **podání** církevního, evangeličtí zdějincírkvních.

AýchzPísma svatého,

a) A aj, přistoupiv jeden, řekl mu: „Mistře dobrý, co budu dobrého činiti, abych měl život věčný? "A on řekl mu:

„Jediný dobrý jest Bůh. Chceš-li pak vjíti do života, ostříhej příkázání." Dí mu: „Kterých?" A Ježíš řekl:

„Nezabiješ, nesesmilníš, nepokradeš, nepromluvíš křivého svědectví, cti otce svého i matku svou a milovati budeš bližního svého jako sebe samého." Dí mu mládenec: „Všeho toho jsem

ostříhal od mladosti své, čeho se mi ještě nedostává?" -Řekl mu Ježíš: „Chceš-li býti dokonalý, jdi, prodej, co máš, a rozdej chudým a budeš míti poklad v nebi a pojď a následuj mne" (Mat. 19, 16-21).

Z této rozmluvy vysvitá rozdíl mezi zákonem a radou. K životu věčnému jest třeba: „Ostříhej příkázání," k vyší dokonalosti: „Prodej, co máš... a následuj mne." Za plnění zákona Kristus slibuje „život", t. j. blaženost věčnou, za plnění rad „poklad v nebi", t. j. vyšší stupeň blaženosti. O vyšší blaženosti paníků čteme ve Zjevení sv. Jana (14, 3-4), „že zpívali jako píseň novou před trůnem a nikdo jiný nemohl zpívat píseň tu a že následují Beránka, kamkoli jde."

Také sv. Pavel činí rozdíl mezi zákonem a radou:

„O pannách pak příkázání Páně nemám, ale radu dávám jako milosrdenství došlý u Pána, abych byl věrný" (I. Koř. 7, 25). Rada ta jest, „že jest dobré člověku tak býti" (I. Koř. 7, 26), t. j. zůstati v panenství. Přednost stavu panického pak uvádí slovy: „Kdo nemá ženy, pečuje o to, co jest Páně, kterak by se líbil Bohu, ale kdo jest se ženou, pečuje o to, co jest světa, kterak by se líbil ženě, a jest rozdělen" (I. Koř. 7, 32-33).

z tradice, b) Již sv. Justin mučedník (f 167) zmiňuje se o „mnohých“, kteří stále zůstali panici. A ještě dříve žák apoštolů, sv. Ignác mučedník (f 107) radí: „Kdo může setrvat v panictví ke cti toho, jenž jest Pánem těla, zůstaň v něm.“ S v. Augustin (f 430, Sermo 16 de tempeře) praví: „Kdo rád poslechne rady a uvede ji ve skutek, bude mít větší slávu.“

z dějin c) Církevní dějiny vypravují o asketech (asketa = církevních, ^do se v něčem cvičí). Asketové zavazovali se dobrovolně k radám evangelickým a byli v církvi zvláštní třída. S počátku zůstávali mezi svými, ale časem, hlavně v dobách pronásledování, uchýlovali se do samoty. Tak z asketů vyvinuli se poustevníci. Konečně ze způsobu života poustevnického vyvinul se časem život řeholní.

Poznámka. Enkratité, montanisté & manicheové měnili evangelické rady v povinnosti a Jovinian, Vigilantius, Viklef a reformátoři 16. století evangelické rady zavrhovali. Církev šla v té věci cestou střední, varujíc se i rigorismu i laxismu. Evangelických rad nikomu nevnucovala, ale život řeholní vždy doporučovala a velice si ho vážila.

B. Subjektivní (podmětné) podmínky mravnosti.

§ 14. Rozum.

Bůh nejenom člověku zjevil vůli svou, nýbrž i dal mu Pojem. schopnost, aby vůli tu poznal jako pravidlo jednání svého. Tato schopnost jmenuje se rozum.

Prvním hříchem rozum lidský byl pouze zatemněn, ale Zdali byl ne zničen, jak tvrdí reformátoři 16. století. Proto sněm tri- ztracen. dentský stanoví: „Nevyznává-li kdo, že celý Adam prvním hříchem se zhoršil dle těla i dle ducha, bud vyloučen“ (Sess. V., Decretum de peccato originali ze dne 17. června 1546).

Ze padlý člověk měl schopnost poznávat vůli boží, vychází z té okolnosti, že Bůh i padlému člověku vůli svou zjevoval. To by bylo bývalo zbytečné, kdyby člověk vůle boží poznati nemohl.

Také sebevědomí praví každému, že má rozum. Proto i pohané přisuzovali člověku rozum.

C i čeř o (t 43 př. Kr., De nátura Deorum) praví: „Jako podíl otcovský zanechává se člověku od člověka, tak rozum člověku od Boha.“ A ve spise „De Legibus“ píše: „Rozumem vynikáme nad zvířata.“

Poučení. Rozum z podmětných podmínek mravnosti zabírá místo první. Kdyby člověk neměl rozumu, nepoznával by vůle boží jakožto pravidla jednání svého a nemohl by žiti mravně.

§ 15. Svědomí.

Aby člověk mravně žil, k tomu nedostačuje pouze znáti Pojem zákon boží, nýbrž žádá se ještě, aby člověk rozumem svým svědomí. zákon poznáný obracel na jednotlivé případy, v nichž má jednati. Tato činnost rozumu jmenuje se svědomí. U svědomí rozeznáváme tudíž dvě věci: 1. trvalou schopnost rozumu lidského poznávati nejvyšší principy života mravního (synteresis nebo synderesis); 2. činné osvědčování této schopnosti tím, že člověk tato pravidla obrací na jednotlivé případy jednání svého.

Mravouka pro reality.

3

ŘinnOBt svědomí.

Důkaz svědomí,

34

Kozum, který se zabývá takovými pravdami, sluje praktický nebo morální, který však se zaměstnává pravdami nesouvisícími se životem mravním, nazývá se spekulativní.

Jest tedy svědomí úsudek rozumu praktického, jímž v jednotlivých případech se ustanovuje nebo rozhoduje, co má nebo mělo býti vykonáno jako dobro nebo opominuto

• jako zlo.

Činnost svědomí jest jiná před činem a jiná po činu. Před činem svědomí nám praví, že čin ten jest vykonati jako dobrý, nebo že jest ho zanechat jako zlého. Této činnosti svědomí říká se, že važ e. Po činu uvažujeme, zdali to, co jsme učinili, dobře či špatně jsme učinili. Této činnosti svědomí říká se, že svěděl. Svědectví to buď nás omlouvá nebo viní a tudíž i blaží nebo souží. Chváli-li svědomí skutky naše, sluje svědomí dobré, od-suzuje-li je, sluje svědomí zlé. Ozývá-li se svědomí před činem, sluje svědomí p ř e d c h o z i, ozývá-li se po činu, má jméno svědomí následujícího.

Že jest svědomí, dokazuje: a/ Písmo svaté, b) sebevědomí, c) souhlas vše ch národu.

a) „Pohané... ukazují dílo zákona napsané v srdcích svých, když jim svědectví vydává svědomí jejich a myšlení, která se vespolek obviňují nebo také zastávají“ (Řím. 2,

14-15).

„Ta jest sláva naše, svědectví svědomí našeho“

(II. Koř. I, 12).

b) Každý rozumný člověk ví z vlastní zkušenosti, že pociťoval strach, chtěl-li učiniti něco zlého, a nepokoj, když učinil něco zlého. Zato pociťoval blaho, učinil-li něco dobrého. Z toho vychází, že každý člověk pociťuje hlas svědomí svého. Voltaire (f 1778) praví: „Není hříchu tak malého, který by, po prvé byv spatřen, nepolekal, a po prvé byv spáchán, ostnu lítosti v srdci nezanechal.“

b) Cicero (f 43 př. Kr.) praví: „Svědomí přijali jsme od bohů nesmrtelných a nemůže nám býti odňato.“

Seneca (f 65 po Kr.): „Mezi námi sedí posvátný duch, pozorovatel a strážce skutků našich zlých i dobrých.“

Řekové **aRímané** zosobňovali svědomí **zlé** v Erinyích, fúriích (liticích, vzteklicích, bohyních pomsty).

Origenes (f 254 po Kr.) nazývá svědomí „vychovatel příděleným duši“.

St. Basil (• 379) jmenuje svědomí „**přirozeným** soudem“.

Kant (T 1804) říká svědomí „kategorický (= bez-výjimečný) imperativ“.

Bolzano Bernard (f 1848) praví: „Čistého, neposkvrněného svědomí musíme si dobýti, chceme-li býti ducha veselého, čím bude čistší naše svědomí, čím méně nás bude vinit přítomnost, nýbrž i minulost, tím snáze dovedeme svou mysl nakloniti k veselosti.“

Kolár Jiří (f 1896) napsal: „Co **na** plat slavné. urození, chloub a vznešenost rodinná, kopce zlata a klenotů, když červ zlého svědomí hlodá na duši **a zlá** pověst člověka provází do hrobu“ (Smířičti, I. I).

Jirásek Alois (nar. 1851): „Pokoj boží jest **vnitř** ve svědomí dobrém.“

Lid nazývá svědomí hlasem božím, protože svědomí obrací zákon na jednání lidské a každý zákon pochází od Boha přímo nebo nepřímo. Proto svědomí má moc zavazovací od Boha.

Poučení. Svědomí jest nepopíratelný důkaz, že jest Bůh a že Slovek jest mu odpovědný ze svých skutků, potom že mezi člověkem a zvířetem jest podstatný rozdíl. Proč člověk vrah si **zoufá** a proč dravec se nezachvěje nad krví prolitou?

§ 16. Vlastnosti svědomí.

Aby svědomí mohlo býti pravidlem činů našich, má býti a) pravé, b) jisté, c) bdělé.

a) Pravé jest svědomí, srovnává-li se výrok jeho se zákonem božím. Odporuje-li zákonu božímu, sluje nepravé nebo bludné.

Svědomí bludné jest dvojí: bludné vinné a bludné nevinné.

Svědomí vinně bludné jest tehdy, mohl-li blud býti překonán při náležité péči, ale nebyl překonán, ač

ik

bloudící již zpozoroval blud svůj] nebo aspoň měl tušení, že bloudí. Proto svědomí toto sluje také překonatelně bludné.

Svědomí nevinně bludné jest tehdy, nemohl-li blud býti překonán, protože bloudící ani tušení nemá, že bloudí. Odtud svědomí toto sluje **také** svědomí nepřekonatelně bludné.

Příklad svědomí vinně bludného máme u sv. Augustina (T 430), dokud byl ještě u sekty manichejské. Augustin tušil, že učení manichejské není pravé, ale přece se ho ještě nějaký čas držel.

Příklad svědomí nevinně bludného: Arabové vykonávají krevní mstu, ženy Indů vrhají se v plameny za mrtvolou mužovou a nemají ani tušení, že jednají nesprávně.

Zvláštní odrůda svědomí bludného jest svědomí volné (laxní) a protiva jeho svědomí úzkostlivé (skrupulosní).

Svědomí volné na základě důvodů lichých prohlašuje nedovolené dovoleným a hřích těžký lehkým. Potom neuznává povinnosti, co skutečně povinnost jest. Svědomí volné bývá následek života hříšného.

Naproti tomu svědomí úzkostlivé bez příčiny nebo z příčiny liché pokládá dovolené za nedovolené a hřích lehký za hřích těžký. Svědomí toto bývá následek buď choroby tělesné nebo jakési skříženosti duchovní. V prvním případě jest vyhledati rozumného lékaře, ve druhém případě zkušeného zpovědníka.

b) Svědomí jest jisté, zní-li výrok jeho zcela jasně a určitě, bez obavy hříchu. Není-li veškerá obava hříchu vyloučena, máme svědomí pochybné. Vidí-li se svědomí postaveno mezi dvě povinnosti, z nichž lze naplniti pouze jednu, a upadá-li proto ve zmatek, sluje takové svědomí zmatené.

Příklad svědomí zmateného: Jediná dcera bydlí s matkou v osamělé chaloupce. V neděli má jít na mši sv. a posluhovat nemocné matce. Opustit nemocnou matku se bojí a nejít do kostela také nechce, proto jest všechna zmatena a myslí, že hřeší, ať jedná jakkoli.

c) Svědomí jest bdělé, ozývá-li se hned tam, kde má mluvit. Mlčí-li, sluje svědomí ospalé. Ozývá-li se i při věcech nepatrných, sluje svědomí útlé, a kdo se jím spravuje, sluje člověkem svědomitým. Komu svědomí se neozývá

BL-JL.

~~~~~B||~~~~~BLu~~~~~Ak~~~~~a,^j.

ani při věcech důležitých, ten má svědomí otupělé, a jedná-li dle toho svědomí, bývá nazýván člověkem nesvědomitým. Opětovanými hříchy svědomí může být ohlušeno, ale nikoli zničeno. Časem promluví a trápí zločince tak dlouho, až se ke zločinu svému přizná nebo až si zoufá.

Poučení. Dobré, svědomí jest nejlepší odměna za veškeru námahu při skutcích dobrých. Zato svědomí zlé jest největší trest za hřích. Písmo sv. srovnává svědomí dobré s ustavičnými hody (Přisl. 15, 15), ale svědomí zlé s červem, který neumírá (Mař. 9, 43).

Hlavní pravidlo.
Pravidla o svědomí bludném.

§ 17. Jak se má člověk zachovati ke svědomí svému.

1. Protože svědomí jest pravidlo jednání lidského, dané člověku od Boha, člověk má se jím řídit a nesmí tudíž nikdy jednati proti svědomí svému. Kdo jedná proti svědomí svému, jedná proti pravidlu danému od Boha, má vůli činiti, čeho Bůh nechce, hřeší. Proto sv. Pavel praví: „Vše, co není z víry, hřích jest“ (Řím. 14, 22), t. 3. vše jest hřích, co jest proti přesvědčení vnitřnímu.

2. Jest-li svědomí naše bludné bez viny naší a nemůže-li tudíž blud náš být překonán, protože .ani tušení nemáme, že bloudíme, smíme dle něho jednati, radí-li nám, a máme podle něho jednati, poroučí-li nám, protože jednání naše, ač nepravé, podle svědomí našeho jest pravé. Jednáme-li proti němu, hřešíme. Proto kdo koupil věc kradenou a strávil ji, nemaje ani tušení, že věc ta jest kradená, jednal správně. Naproti tomu hospodyně, jsouc pevně přesvědčena, že jest již pátek, a zatím jest teprve čtvrtek, ale přece vaří maso k obědu, hřeší, protože nedbá příkázání postního.

Má-li kdo svědomí bludné vlastní vinou a může-li tudíž blud jeho být odložen při náležité pili, nesmí jednati ani podle svědomí ani proti němu, nýbrž má dříve blud odložit. Kdyby jednal podle svědomí vinně bludného, hřeší, protože neodkládá bludu, ač může. Kdyby jednal proti svědomí vinně bludnému, hřešil by proti hlavnímu pravidlu, že proti svědomí svému nemá jednati. Proto Augustin hřešil, že se držel učení manichejského, ač tušil, žlučení to není pravé. Byl by však tak:é hřešil, kdyby byl jednal proti tomu učení. Brzy

^8

však vstoupil na cestu správnou. Pátral po pravdě, odložil blud a vstoupil do církve katolické.

3. Máme-li svědomí pochybné, nesmíme jednati, protože se vydáváme v nebezpečení hříchu. „Kdo miluje nebezpečení, zahyne v něm“ (Sir. 3, 27). Nejdříve jest pochybnost odložit. To pravidlo znali již stolkové: „Jednej teprve, až odložíš pochybnost.“ Pochybnost odložíme, poradíme-li se se zkušenějšími. Nelze-li se nám poraditi se zkušenějším a le-li nám hned jednati, řídme se zásadou: „V pochybnosti vyvolme, co jest bezpečnější.“ Bezpečnější jest to, kde nebezpečení hříchu jest menší.

Odstraniti pochybnost pomáhají pravidla právníká. Nejdůležitější ; jsou:

1. Zákon po chybný neváže. Nevím-li s jistotou, že jsem si od někoho vypůjčil peníze, nejsem povinen platiti, protože závazek můj jest nejistý. Vim-li však s jistotou, že jsem si peníze vypůjčil, ale nevím, zdali jsem již dluh svůj splatil, jsem povinen zaplatiti, protože závazek můj jest jistý.

2. V pochybnosti držitel má přednost. Slibí-li nemocný hodinky třem příbuzným a jednomu je skutečně dá, zůstanou mu, i kdyby ti druzí se o ně hlásili, protože on už je má, kdežto oni se o ně teprve hlásí.

3. Skutek se nepředpokládá, nýbrž jest jej dokázati. Někdo se domýšlí, že sousedovi učinil škodu na majetku. Jest povinen k náhradě? Nikoli. Není jisto, že mu skutečně způsobil škodu.

4. V pochybnosti se předpokládá, že dobře bylo učiněno, co bylo učiněno. To pravidlo obrací se na případy, ve kterých vykonaný skutek jest jistý, ale pochybuje se o platnosti jeho, na př.: Někdo vykonal sv. zpověď po náležité přípravě a potom pochybuje, zdali zpověď jeho byla platná.

Poučení. V nevědomosti a pochybnosti nejvíce světla do duše přichází shůry od Otce světla. Proto sv. Jakub napomíná: „Potřebuje-li kdo z vás moudrosti, žádej od Boha, který dává všem hojně“ (Jak. 1, 5).

§ 18. Svobodná vůle.

Veškerá činnost v přírodě nerozumné vychází z nutnosti vnitřní a vnější. Z nutnosti vnější přiskakují železné piliny k magnetu, z nutnosti vnitřní nerosty krystalují, rostliny a zvířata rostou, zvířata dýchají a tráví. Takové nutnosti podléhá i člověk, pokud jest hmota, tělo. Avšak člověk má také duši, proto jest schopen ještě jiné činnosti samostatné. Této schopnosti říkáme svobodná vůle.

39

Svobodná vůle jest schopnost, kterou člověk může se rozhodnouti pro jednu ze dvou věcí nebo pro jeden ze dvou činův, i když není nucen ani nutností vnější ani nutností vnitřní.

Volba jest možná: a) mezi předměty protivnými, na př. dobrý nebo zlý; b) mezi předměty protikladnými, na př. činiti nebo nečiniti; c) mezi předměty specificky rozdílnými, na př. čísti nebo psáti.

K podstatě svobody náleží osvobození vůle od nutnosti **vnější** a od nutnosti vnitřní, ale nenáleží k podstatě svobody: "možnost hřešiti, b) předcházející rozvaha, c) nerozhodnost vůle.

a) Možnost hřešiti nenáleží k podstatě svobody, protože možnost hřešiti jest nedokonalost svobodné vůle. S v. Bernard (f 1153, De gratia et libero arbitrio, cap. 6, n. 16) praví: „Chťiti dobro je pokrok, chťiti zlo úpadek.“ Nemožnost hřešiti jest nejvyšší stupeň svobody. Takovou svobodu mají bytosti ve stavu dokonalosti (Bůh, andělé, svatí). Bytosti ve stavu zkoušky mají možnost hřešiti a s milostí boží také možnost nehřešiti.

b) K podstatě svobody nenáleží ani předcházející **rozvaha**, protože i úkony ze zvyku člověku se přičítají.

c) Konečně nenáleží k podstatě svobody nerozhodnost vůle, jest-li vůle na obě strany stejnou silou vábena. Člověk zůstává úplně svoboden, i když jest nakloněn více k dobrému nebo ke zlému a jednáje řídí se rozumnými pohnutkami.

Učení o svobodné vůli lidské od nejstarších dob mělo mnoho Odpůrců svo-odpůrců (deterministů).¹⁾ Lze je rozdělit na dva druhy: Jedni učili, bodné vůle, že člověk jedná, jsa nucen příčinou vnější. K těmto náležejí manicheové, astrologové a reformátoři 16. století. Druzi tvrdili, že vnitřní příčiny nutí člověka k jednání. Sem náležejí jansenisté a velká řada filosofů, na př. Leibniz, Kant, potom všichni pantheisté (Hegel, Schelling, Spinoza) a materialisté (Schopenhauer, Moleschott, Büchner, Vogt).

Manicheové učili, že k dobrému nutí člověka bůh dobrý, ke zlému bůh zlý.

Astrologové stavěli člověka pod rozhodný vliv hvězd.

Reformátoři 16. století prohlašovali Boha za původce dobra i zla ve tvorstvu.

¹⁾ Determinare ;= ohraničiti; určití.

L^ri 6||fc

^•y^ ^!Uu

Jansenisté tvrdí, že vůli lidskou v jednání mravním určuje (determinuje) buď žádostivost tělesná nebo milost boží podle toho, která z obou je mocnější, a vůle lidská prý nutně dle toho jedná.

Leibniz (f 1716) jest toho mínění, že vůle lidská jedná vždy dle silnější náklonnosti, vycházející z představy většího dobra nebo zla.

Podle Kanta (+ 1804) svoboda konečná jest sice nezávislá **na** nutnosti vnější a vnitřní, ale nikoli na motivech "(pohnutkách). Naprosto nezávislá na motivech jest pouze vůle boží.

Pantheisté nemohou uznávati svobodné **vůle lidské, protože** hlásají jednu podstatu a tudíž i jednu činnost božskou. Proto **Slovek** .nejedná dle vůle své, nýbrž jest pouhý nástroj činnosti boží.

Materialisté tvrdí, že všechny zjevy přírodní i všechny **činy** • lidské nutně jsou určeny nezměnitelným během přírody. Dle nich vládne ve světě pouze všemohoucí hmota. Hmota působí dle věčných, nezměnitelných zákonů vše ve všem. Také člověk ve svém bytí i jednání jest pouze nutný výsledek pochodů hmotových a jest svým osudem nemilosrdně podřízen mechanismu světovému. Dle Schopenhauera (f 1860) člověk jedná vždy dle nezměnitelné povahy, dle Moleschotta (f 1893) vládne člověkem hmota, dle Büchnera (f 1899) svobodná vůle není nic jiného nežli výsledek nejsilnějších motivů, dle Vogta (f 1895) organismus nemůže se sám ovládati, nýbrž ovládá jej zákon hmotného Složení jeho.

o- Proti všem odpůrcům svobodné vůle lidské církev sta-^e- nevila článek víry na sněme tridentském (Sess. VI., can. 5): „Bude-li kdo tvrditi, že svobodná vůle lidská po pádu Adamově byla ztracena a zničena... buď vyloučen.“

Učení toto se opírá: 1. o Písmo svaté, 2. o tradici, 3. o sebevědomí, 4. o souhlas všechlidí.

1. Písmo svaté obsahuje přikázání, zapovědi, rady, napomenutí, odměny a tresty. Všechna tato přikázání, všechny zapovědi, všechny rady, všechna napomenutí, všechny odměny a všechny tresty byly by marné, kdyby člověk neměl svobodné vůle. „Bůh na počátku učinil člověka a ponechal jej vedení rozmyslu jeho. Přidal mu poučení a přikázání svá. Budeš-li chťiti přikázání zachovávatí a na věky věrně vůli jeho činiti, zachovájí tebe“ (Sir.

15, 14-16). „Tomu bude sláva věčná, který mohl přestoupiti, a nepřistoupil, zle činiti, a neučinil" (Sir. 31, 10). „Chceš-li pak vjíti do života, ostříhej přikázání" (Mat. 19, 17).

41

2. Ve spisech sv. Otců máme četné doklady učení o svobodné vůli.

S v. Augustin (f 430, De gratia et libero arbitrio, c. 2, n. 4); „Kterak velí Bůh, není-li svobodné vůle?"

S v. Jeroným (+ 420, Centra Jovin. Lib. III., n. 3):

„Bůh učinil nás se svobodnou vůlí a ani ke ctnostem ani k nepravostem nejsme taženi nutností. Jinak není koruny, kde jest nutnost."

S v. Bernard (f 1153, De gratia et libero arbitrio, cap. II., n. 5): „Kde není svobody, tam není ani zásluhy a tudíž ani soudu."

3. Také sebevědomí přesvědčuje nás, že máme svobodnou vůli. Nežli konáme něco, uvažujeme. Když jsme to vykonali, máme z toho radost nebo litujeme toho a činíme předsevzetí, že toho již neučiníme. Kdybychom neměli v moci činů svých, uvažování, lítost a předsevzetí byly by zbytečné.

4. Na všeobecný souhlas lidí ukazuje sv. Augustin (T 430, Lib. de duab. anim. c. 11, n. 5): „Svobodu lidskou hlásají pastýři na horách, básníci v divadlech, nevzdělanci v cirkusech, učenci v knihovnách, učitelé ve školách, biskupové na místech posvátných a pokolení lidské na okrsku země."

Poučení. Svobodná vůle jest podmínka mravnosti činů lidských., Dobrý úkon zasluhuje jen tehda chvály, byl-ti vykonán svobodně,-a zlý úkon jen tehda hany a trestu, bylo-li člověku lze opominouti jej.

§ 19. Přičetnost.

Příčetnost jest stav, ve kterém člověku činy jeho mohou býti přičítány k zásluze nebo k vině. Úsudek, jímž se činy a přirozené následky jejich přičítají jednajícimu k zásluze nebo k vině, sluje přičítka. Úsudek takový pronáší Bůh, svědomí, zpovědník, soudce, veřejnost. Neomylný jest pouze úsudek boží.

Pravidla. O přičetnosti platí tato pravidla:

1. Přičteny mohou býti jednajícimu k zásluze nebo vině jenom takové činy, které byly vykonány svobodně. Proto činy vykonané bez rozvahy, na př. ve spánku, nebo před rozvahou, na př. první hnutí smyslnosti, nepřičítají se. Přičítají se však hnutí smyslnosti, svolila-li k nim vůle nebo nebojovala-li proti nim náležitě.

2. Svoboda a přičetnost jsou k sobě v p o-m ě r u p ě m, t. 3. čím svobodnější jest čin, tím více se přičítá, a čím menší jest svoboda, tím méně se přičítá. Proto zásluha při dobrém skutku jest tím větší, čím dokonaleji jednající poznával cenu skutku toho, čím větší obtíže bylo mu překonatí a čím čistší měl úmysl. Zato vina při zlém skutku jest tím větší, čím jasněji jednající poznával hříšnost skutku svého, čím menší námahy bylo třeba, aby pokušení bylo překonáno, a čím větší rozvahy a námahy bylo třeba, aby čin byl vykonán.

Člověk nevzdělaný zasluhuje menšího trestu nežli člověk vzdělaný, dopustili-li se oba stejného zločinu.

Ctnost jinocha žijícího ve společnosti zkažené **má** větší **cenu nežli** ctnost jinocha žijícího pod přísným dozorem rodičů.

Krádež z lakoty, spáchaná člověkem zámožným, jest větší provinění než krádež z nouze, spáchaná od chudáka, běží-li o věc stejnou.

3. Také zamýšlené nebo předvídané následky činů přičítají se jednajícimu. Proto žháří jest odpovídati z veškeré škody, i když nezamýšlel tak velikého požáru, jako skutečně vznikl.

Příčiny Svoboda může býti umenšena nebo úplně zrušena tě-umengující mito příčinami: 1. nevědomostí, 2. vášní, 3. ch o-
"svobod?01 robou duševní, 4. násilím, 5. strachem, 6. zvykem. První *tít* zatemňují rozum, ostatní zeslabují nebo úplně ruší vůli.

Nevědomost, 1. Nevědomost nezaviněná a nepřekonatelná, potom okamžitá nepozornost zprošťují viny úplně, ale nikoli nevědomost zaviněná. Aby u soudu seznali, zdali

&' ^|teiffi^

|^H^ _

Vášeň.

Choroba duševní.

Násilí.

Strach.

Zvyk.

provinilec **má** jaké vědomosti a do jaké míry, žádají **od** něho vysvědčení školních.

2. Hlavní vášně jsou láska, touha, radost, nenávisť, zármutek. Vášně, která předchází rozvahu, umenšuje svobodu nebo ji docela ruší, na př. urážlivé slovo pronesené v prvním návalu zlosti. Vášně, která jde za rozvahou, protože ji člověk úmyslně v sobě zanítí, aby tím lépe dílo provedl, svobody neruší a proto člověka odpovědnosti nezbavuje, nýbrž odpovědnost jeho ještě zvyšuje, na př. pije-li kdo na zlost, aby tím lépe někomu se pomstil.

3. Chorooba duševní zbavuje viny, na př. blbost, šílenství, hypochondrie a rozličné druhy mánie, jako dipsomanie, erotomanie, kleptomanie, pyromanie, t. j. náruživá touha po pití (dipsa = žízeň), po lásce (eros = láska), po krádeži (kleptein = krásti), po ohni (pyr == oheň). Byla-li však choroba zaviněna nepořádným životem, na př. třesavka opilců (delirium tremens potatorum), viny nezbavuje.

4. Násilím může býti vynucen pouze vnější čin, ale nikoli vnitřní souhlas. Podle toho, jaký odpor klade jednající proti nátlaku, jest větší nebo menší přičetnost jeho. Křesťané, kteří pustili kadidlo do ohně na oltář modly, protože jim drželi ruku nad plamenem, nedopustili se modlářství.

5. S t r a ch neruší úplně svobody, ale umenšuje ji. I ve velikém strachu člověk myslí na zlo, které ho čeká, a snaží se mu vyhnouti. Proto sv. Petr, ač zapřel Krista Pána ze strachu velikého, přece hřešil.

6. Zvyk ve věcech nedovolených umenšuje svobodu a tudíž i vinu lidskou, bojuje-li člověk proti němu, ale přece jenom někdy klesne, máje vůli oslabenu. Kdo však proti hříšnému zvyku nebojuje a hřeší ze zvyku, viny menší nemá. Naopak takový člověk má vinu ještě větší, protože jest povinen hříšný návyk odložit, ale on dobrovolně ve hříšném návyku trvá.

Poučení. Znání pravidla přičetnosti a příčiny, jež přičetnost umenšují nebo ruší, jest znáti každému, protože každý může jednou býti soudcem z lidu při porotě.

^|jU ytf|^|^ • ^^UM|^B^te ^^^Bkta^

C. O mravním dobru a zlu vůbec.

O mravním dobru a zlu lze uvažovati jako o úkonu pomíjejícím nebo jako o stálém stavu duše.

§ 20. O úkonu mravně dobrém.

Pojem úkonu Úkon jest mravně dobrý, shoduj e-li se s vůlí boží dobrého. v předmětě, okolnostech a účelu.

Neshoduje-li se úkon v něčem, ať v předměte, ať v okolnostech, ať v účelu s vůlí boží, jest mravně zlý.

1. Předmět činu jest obsah činu. Na předmět činu tážeme se: „Oč běží?“ A odpověď **zní**: „O krádež, o vraždu atd.“

Předmět úkonu.

Předmět činu může býti dobrý, na př. modliti se, nebo zlý, na př. lháti, nebo lhostejný, na př. spáti, zpívati. Přistoupí-li však k úkonu lhostejnému nějaká okolnost nebo nějaký účel, přestává býti lhostejný a stává se mravně zlý nebo dobrý, na př. spáti při službách božích, zpívati ke cti boží. Sv. Pavel napomíná Korintány, aby úkony lhostejné měnili v mravně dobré účelem. Praví:

„Bud'to tedy že jíte nebo pijete nebo cokoli jiného činíte, všechno ke slávě boží činite" (I. Koř. 10, 31).

Okolnosti 2. Okolnosti týkají se osoby, místa, času, způsobu a jakosti a velikosti předmětu.
úkonu.

měnou pouze pozemskou. Odměna pozemská záleží v **přízni** boží, v dobrém svědomí a v požehnání na statcích vezdejších.

Církev zavrhl učení Bajovo (T 1589), podle kterého svobodná vůle bez pomoci boží není schopna leč hříchu a skutky nevěřících jsou hříchy a ctnosti filosofu lesklé nepravosti (Propos. Bájí damn. 27 et 25).

Křesťan koná skutky nadpřirozené. Koná-li je ve stavu milosti posvěcující, slují živé. Koná-li je ve stavu nemilosti, slují mrtvé. Záslužné před Bohem jsou pouze skutky živé. Byly-li skutky živé umrtveny hříchem těžkým, nazývají se umrtvené a hříchem těžkým říká se skutky umrtvující. Vrátil-li se člověk do stavu milosti, umrtvené skutky obživnou.

Skutky záslužné jsou dobré skutky, kterým jest slíbena odměna pro život věčný (Ot. 830).

Skutkům záslužným jest přislíbena tato odměna:

a) rozmnožení posvěcující milosti, b) věčná blaženost a její rozmnožení (Ot. 833).

Ad a) „Každou ratolest, která nese ovoce, tu očistí, aby více ovoce nesla“ (Jan 15, 2). Podobenství o hřivnách (Mat. 25, 14-30).

Ad b) „Radujte se a veselte se, neboť odplata vaše hojná jest v nebesích“ (Mat. 5, 12).

„Odplatí každému **podle** skutků jeho“ (Mat. 16, 27). „Kdo skoupě rozsívá, skoupě i žiti bude, a kdo rozsívá v požehnání, z požehnání i žiti bude“ (II. Koř. 9, 6).

Záslužných skutků jest třeba, protože život věčný jest nám slíben pouze jako odměna za naše zásluhy (Ot. 831).

„Každý strom, který nenese ovoce dobrého, vyřát **a na** oheň uvržen bude“ (Mat. 3, 10).

„Protož, bratři, více se snažte, abyste skrze dobré skutky jistě učinili své povolání a vyvolení“ (II. Petr. 1, 10). G"^^

Koná-li člověk dobré skutky ve stavu těžkého hříchu,

jest si o nich pamatovati toto: a) že mu nejsou záslužné pro život věčný; b) že mu však pomáhají, aby snadněji od Boha obdržel milost obrácení nebo došel odměny pozemské a odvrácení časného zla (Ot. 834).

„Hříchy své almužnami vykupuj a nepravosti své milosrdenstvím nad chudými. Snad. odpustí (Bůh) hříchům tvým“ (Dan. 4, 24). Doklady: Achab (III. Král. 21, 29), Manasses (II. Kron. 33, 12-13), Ninive (Jon. 3, 10).

Hlavní dobré skutky jsou: modlitba, půst a almužna (Ot. 835).

48

Modlitba, půst a almužna jmenují se hlavní dobré skutky: a) protože se nám v Pišme svatém zvláště doporučují; b) protože každý jiný dobrý skutek na některý z těchto tří skutků uvést lze (Ot. 836).

„Modlitba s postem a almužnou lepší jest nežli poklady zlata schovávat“ (Tob. 12, 8).

Modlitbou rozumíme všechny skutky pobožnosti (Ot. 837).

Postem rozumíme všechny skutky kající, sebezapí-rání a umrtvování (Ot. 838).

Almužnou rozumíme všechny tělesné i duchovní skutky milosrdenství (Ot. 839).

Poučení. Z učení o dobrých skutečích plyne, že se máme přičiniti, abychom vždycky byli ve stavu milosti posvěcující a abychom mnoho dobrých skutků vykonalí a proto své denní práce a utrpení dobrým úmyslem posvěcovali (Ot. 844).

§ 22. O ctnosti.

Schopnosti a ochotnosti činiti dobré nabýváme křesťanskou ctností (Ot. 795).

Křesťanská ctnost jest nadpřirozený, od Boha vlitý dar, který nás činí trvale schopnými a ochotnými činiti dobré (Ot. 796).

Ctnost jest odvozeno od čestnosti, protože ctnost činí člověka schopným a ochotným k životu, který jest mu ke cti.

Křesťanská ctnost se nazývá nadpřirozeným, od Boha vlitým darem, protože není už od přirozenosti přistvořena, nýbrž se nám teprve při našem ospravedlnění od Boha uděluje, takorčka vlevá (Ot. 797).

Odtud název ctnost vlitá.

Křesťanskou ctností uděluje se nám sice schopnost a ochotnost ke konání dobrého, ale zručnost a obratnost v konání dobrého musíme si teprv zjednatí věrným spolupůsobením s milostí boží a vytrvalým cvičením v něm (Ot. 798).

Rozdělení ctností.

..... ^

Odtud název ctnost nabytá.

Od křesťanské nebo nadpřirozené ctnosti jest rozeznávati ctnost přirozenou. Ctnost přirozená jest také schopnost k dobrému a zručnost v dobrém, ale pouze na základě zákona přirozeného a sil přirozených. Každý člověk totiž od přírody poznává rozumem svým zákon přirozený a vůlí svou od přírody jest nakloněn jednati podle něho. A opakuje-li často takové skutky, nabývá pohnutí zručnosti a obratnosti v dobrém.

"Protože ctnosti přirozené jsou původu pouze přirozeného a bývají konány silami pouze přirozenými, vedou také pouze k cíli přirozenému, k odměně pozemské. Sem náleží ctnosti pohanů, na př. spravedlnost Aristidova, poctivost Epaminondova, věrnost Regulova. Ctnosti nadpřirozené jsou však původu nadpřirozeného, spravují se zákonem nadpřirozeným a bývají konány za pomoci milosti boží, proto vedou k cíli nadpřirozenému, k blaženosti věčné v nebi.

Křesťanské ctnosti se rozdělují na božské a mravní ctnosti (Ot. 799).

Ctnosti božské upravují poměr člověka k Bohu a ctnosti mravní • upravují poměr člověka ke tvorstvu, aby vyhovoval zákonu mravnímu.

Poučení. Ctnost převyšuje cenou všechny statky pozemské, proto jest hodná úcty a lásky. Cenu ctnosti uznávali již pohané. C i-cero (f 43 př. Kr., Tuše. 4) praví: „Ctnost jest chvalitebná sama sebou. Ze ctnosti vycházejí počestná rozhodnutí vůle, počestné myšlenky, počestné **úkony** a veškeren **řádný** způsob života." Pojem.

§ 23. O ctnostech božských.

Ctnosti božské jsou: víra, naděje, láska (Ot. 800).

„Nyní pak zůstávají **víra**, naděje, láska, tyto tři; **ale větší z nich jest láska**" (I. Koř. 13, 13).

Křesťanská víra jest nadpřirozená, od Boha vlitá ctnost, kterou pro boží pravdomluvnost všechno za pravdu máme, co Bůh zjevil a skrze církev katolickou k věření předkládá (Ot. 801).

Křesťanská naděje jest nadpřirozená, od Boha vlitá ctnost, kterou pro boží všemohoucnost, dobrotu a věrnost s pevnou důvěrou očekáváme všechno, co nám Bůh pro zásluhy Ježíše Krista slíbil (Ot. 802).

Mravouka pro reálky.

„Aa.“

Křesťanská láska jest nadpřirozená, od Boha vlitá ctnost, kterou Boha pro jeho nekonečnou dokonalost a dobrotu nade všechno, sebe pak a bližního pro Boha milujeme (Ot. 803).

Víra, naděje a láska jmenují se božské ctnosti, protože Bůh sám jest přímý předmět a pohnutka těchto ctností (Ot. 804).

Bůh sám jest přímý předmět božských ctností znamená: Božskou ctností víry v Boha samého věříme, božskou. ctností naděje v Boha samého doufáme, božskou ctností lásky Boha samého milujeme (Ot. 805).

Bůh sám je přímá pohnutka božských ctností znamená: Boží pravdomluvnost nás pohádá, abychom Bohu věřili; boží všemohoucnost, dobrotu a věrnost, abychom v něho doufali; nekonečná boží dokonalost a dobrotu, abychom* jej milovali (Ot. 806).

Mezi ctnostmi božskými první místo zaujímá láska, protože nás spojuje s Bohem. Víra nám Boha teprv ukazuje jako předmět poznání a naděje jako předmět touhy. Proto sv. apoštol praví: „Kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm" (I. Jan 4, 16).

Ctnosti božské jsou velice důležité, proto jsme povinni často je vzbuzovati.

Ctnosti božské jsou velice důležité, protože upravují poměr nás k Bohu.

Věrou Boha poznáváme, nadějí **po něm** toužíme a láskou se s ním spojujeme.

Vzbuzovati tři božské ctnosti znamená: Pána Boha ujišťovati, že v něho věříme, v něho doufáme, jej milujeme a proč tak činíme (Ot. 807).

Víru, naději a lásku jsme povinni vzbuzovati: 1. jakmile ve svatém náboženství dostatečně vycvičení jsme;

2. častěji v životě, zvláště v těžkém pokušení proti těmto ctnostem; 3. v nebezpečství života a v hodinu smrti (Ot. 808).

Poučení. O ctnostech božských praví sv. Augustin (+480):

„Vira klade domu božimu základy, naděje jej buduje a láska jej dokonává" (Serme 27, n. 1).

§ 24. O ctnostech mravních.

Všecky ctnosti křesťanské mimo tři božské ctnosti jmenujeme ctnosti mravní, protože především naše mravy Bohu milými činí (Ot. 809).

Pojem.

Prímý předmět ctností božských jest Bůh. Prímý předmět ctností mravních jest mravní život křesťanův.

Zvláště si máme pamatovati tyto mravní ctnosti:

1. čtvero hlavních ctností; 2. ctnosti, které jsou protivy sedmera hlavních hříchů; 3. ctnosti, které Ježíš Kristus ve svém kázání na hoře zvláště velebil; 4. ctnosti, které se nám v evangeliu zvláště prikazují (Ot. 810).

I. Čtvero hlavních ctností.

čtyři hlavní ctnosti jsou: 1. opatrnost, 2. spravedlnost, 3. statečnost, 4. mírnost (Ot. 811).

Hlavní ctnosti.

„Miluje-li kdo spravedlnost, práce její mají veliké ctnosti; neboť střídmosti a opatrnosti vyučuje a spravedlnosti a síle, nad něž ničehož užitečnějšího není lidem v životě“ (Moudr. 8, 7).

Opatrnost, spravedlnost, statečnost a mírnost jmenují se ctnosti hlavní nebo stěžejné, protože všechny ostatní ctnosti mravní v sobě obsahují a je pořádají (Ot. 812).

Opatrnost jest ctnost, kterou poznáváme, co máme Opatrnost. v jednotlivých případech činiti, abychom jednali bohumile (Ot. 813).

„Nepřipodobňujte se tomuto světu, ale opravte se v novotě smyslu svého, abyste zkusili, která jest vůle boží dobrá a **líbezná a dokonalá**“ (film. 12, 2).

„Pilně se varujte falešných proroků, kteří přicházejí k vám v rouše ovčím, uvnitř pak jsou vlci hltaví“ (Mat. 7, 15).

Podobenství o opatrných pannách (Mat. 25, 1-13).

K opatrnosti náleží moudrost a obezřelost.

Spravedlnost jest ctnost, kterou jsme ochotni dávat každému, čím jsme mu povinni (Ot. 814').

Spravedlnost.

„Dávejte tedy, co jest císařovo, císaři, a co **jest božího, Bohu**“ (Mat. 22, 21).

„Dávejte tedy všem, co jste povinni; daň komu daň; clo, komu clo; bázeň, komu bázeň; čest, komu čest. Nikomu nebudte nic dlužní, než abyste se vespolek milovali“ (film. 13, 7-8).

Tobiáš bál se, aby kůzle, jež přinesla manželka domů, nebylo krajeno (Tob. 2, 21).

Ve spravedlnosti jest zahrnuta zbožnost k Bohu, poslušnost k představeným, vděčnost k dobrodincům.

Statečnost. Statečnost jest ctnost, kterou dobré prese všechny obtíže podnikáme a vykonáváme a raději všechno trpíme, než bychom se hříchu dopustili (Ot. 815).

Příklad: Matka makabejská a sedm synů. Když mučili třetího, král i ti, kteří s ním byli, podivili se myslí mládencově, že jako nio nevážil si mučení (II. Mak. 7, 12).

Ke statečnosti se řadí velikodušnost, trpělivost, shovívavost, vytrvalost, pilnost.

Mírnost. Mírnost jest ctnost, kterou všechny nedovolené, zvláště všechny smyslné nebo nečisté náklonnosti krotíme a věci dovolených jen mírně užíváme (Ot. 816).

„Nejmilejší, prosím vás jako hostův a poutníkův, abyste se zdržovali od tělesných žádostí, které bojují proti duši“ (I. Petr. 2, 11).

S mírností souvisí zdrželivost, střídmost, čistota, cudnost, tichost.

II. Ctností, které jsou protivy sedmera hlavních hříchů.

Protivy hlav- Tyto ctnosti jsou protivy sedmera hlavních hříchů:

hříchů, 1. pokora jest protiva pychy, 2. štedrost lakomství, 3. čistota smilstva, 4. příznivost závisti, 5. střídmost nestřídmosti, 6. tichost hněvu, 7. horlivost lenosti (Ot. 817).

[pokora. Pokora jest ctnost, kterou vše dobré Bohu přičítáme, svou vlastní slabost a hříšnost uznáváme a

proto se rádi ponížujeme (Ot. 818).

„Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává milost" (I. Petr. 5, o). Příklady: Abraham (I. Mojž. 18, 27), publikán (Luk. 18, 13), sv.

Pavel (I. Koř. 15, 8-9), ale zvláště Ježíš Kristus. Sv. Pavel praví o něm: „Ponížil sebe samého" (Fil. 2, 8).

Štědrost jest ctnost, kterou jsme ochotni nuzným ze svého majetku udělit a k dobrým účelům přispívat (Ot. 819).

„Dávejte a bude vám dáno" (Luk. 6, 38).

Příklady: Tobiaš (1, 19-20); Šalomoun (*lil. Král.* 5, 8); první křesťané (Skut. 2, 45).

čistota. Čistota jest ctnost, kterou krotíme všechny chťiče a žádosti, jež stydlivost urážejí (Ot. 820).

53

„Kteří pak jsou Kristovi, ti zajisté ukřižovali tělo své se hříchů a žádostmi" (Gal. 5, 24).

Příklady: Josef Egyptský (I. Mojž. 39), Susana (Dan. 13) a zvláště Panna Maria a sv. Josef.

Příznivost jest ctnost, kterou bližnímu všeho dobrého Příznivost. přejeme, z jeho blaha se těšíme a k němu pomáháme (Ot. 821).

„Láskou bratrskou **vespolek** se milujte... Radujte se s radujícími, plačte s plačícími" (Kím. 12, 10. 15). Příklady: Rút, Tobiaš.

Střídmost jest ctnost, kterou nezřízené žádosti jídla a Střídmost. pití odporujeme a obojího jen mírně užíváme (Ot. 822).

„Jako ve dne poctivě chod'me, ne v hodování a v opilství" (Řím. 13, 13).

Příklady: Daniel a přátelé jeho Ananiáš, Misael, Azariás (Dan. 1), Jan Křtitel (Mat. 3, 4).

Tichost jest ctnost, kterou všelikou mstivost potlaču- Tichost. jeme a veškerá hnutí nespravedlivého hněvu a nevole krotíme (Ot. 823).

„Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem" (Mat. 11, 29). Příklady: David (I. Král. 14 a 26); Štěpán (Skut. 7, 59).

Horlivost jest ctnost, která nás činí ochotnými konati Horlivost. všechno, co pomáhá k oslavě boží a k našemu spasení (Ot. 824).

„V pečování jsouce neleniví, duchem **vroucí**, Pánu sloužící" (Řím. 12; 11).
Matatáš (I. Makk. 2); sv. Pavel (Fil. 3, 13-14).

. . . Příklady:

ni. Ctnosti, které se v kázání na hoře zvláště velebí.

Pán Ježíš velebil v kázání na hoře zvláště ctnosti, Osmero **které** jsou obsaženy v osmeru blahoslavenství (Ot. 825). blahoslaven-
ství.

Osmero blahoslavenství zní:

- 1. Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské.**
- 2. Blahoslavení tiší, neboť zemí vládnouti budou.**
- 3. Blahoslavení lkající, neboť potěšeni budou.**
- 4. Blahoslavení, kteří lačněji a žízněji po spravedlnosti, neboť nasyceni budou.**

5. Blahoslavení milosrdní, neboť milosrdenství dojdou.

6. Blahoslavení čistého srdce, neboť Boha viděti budou.

7. Blahoslavení pokojní, neboť synové boží slouti budou.

8. Blahoslavení, kteří protivensství trpí pro spravedlnost, neboť jejich jest království nebeské (Mat. 5, 3-10). Ot. 826.

Blahoslavení nejsou boháči, jak soudí svět, nýbrž ch u d i, neboť chudoba odtrhuje člověka od statků nepravých a přivádí je k Bohu, jedinému sta,tku pravému. Avšak nemíní se chudí, kteří jsou nuceni žít chudě, nýbrž chudí duchem, t. j. chudí vůlí svou, l. kteří dobrovolně z lásky k Pánu Ježíši všeho se zřeknou jako apoštolé nebo chudobu svou rádi nesou jako Job; 2. kteří mají jmění, ale v duchu pokládají se za chudé pamatujíce, že pravý majetník toho jest Bůh a oni že jsou pouze správci; 3. kteří se zřikají zásluh svých, přisuzujíce je milosti boží, t. j. kteří jsou pokorní.

Tiší jsou ti, kteří odkládají násilnost a mstivost a přizpůsobují se Spasiteli, jenž jest tichého srdce (Mat. 11, 29). Ti budou vládnouti zemí, která byla ve Starém zákoně zobrazena zemí Zaslíbenou.

Lkajícími míní se ti, kteří oplakávají hříchy své a cizí. Ti budou potěšeni od Utěšitele, Ducha, svatého.

Lacněji po Lačnější a žízňěji po spravedlnosti spravedl- jsou ti, kteří velice touží po ospravedlnění a posvěcení. Ti budou nasyceni pravdou učení Ježíšova a milostmi svátostí jeho. nosti.

Milosrdní jsou ti, kteří prokazují almužny tělesné i duchovní. Ti dojdou milosrdenství u Boha. Bůh řekne jim: Milosrdní.

„Zajistě, pravím vám, pokud jste to učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste učinili" (Mat. 25, 40).

Čistého srdce jsou ti, kteří neposkvrnili srdce svého žádným hříchem, zvláště žádným hříchem nečistoty. Ti budou poznávat Boha dokonale již zde na zemi a zvláště v nebi. Sv. Jan praví o nich: „Následují Beránka, kamkoli jde" (Zjev. 14, 4).

55

Pokojní jsou ti, kteří se snaží udržet pokoj s Bohem, pokoj se sebou a pokoj s bližním. Ti napodobí „Boha pokoje" (II. Koř. 13, 11), jsou mu nejvíce podobní, proto Bůh přijímá je za syny své. Pokojní.

Trpící protivenství pro spravedlnost jsou ti, kteří v boji světa proti Bohu vytrvají na straně boží. Ti dávají najevo nejvíce, že Boha milují, proto mají jisté království nebeské.

Trpící pro spravedlnost.

Ctnosti, jež jsou obsaženy v osmeru blahoslavenství, zvláště proto se velebí, že jsou přímo proti duchu světa a že tudíž konání těchto ctností zvlášť' uzpůsobuje pro blaženost věčnou (Ot. 827).

Svět nezamlouvají se tyto ctnosti. Svět prohlašuje za zdroj štěstí bohatství, cest a požitky smyslné.

Ctnosti tyto jmenují se blahoslavenství, protože vedou k blahoslavenému (šťastnému) cíli, k Vykupitelově milosti na zemi a slávě v nebi.

IV. Ctnosti, jež se nám v evangeliu zvláště přikazují.

Ježíš Kristus nám v evangeliu zvláště přikázal tyto Ctnosti, jež se ctnosti: 1. hledatí nejprve království božího a spravedl- v evangeliu

nosti jeho; 2. zapřítí sebe; 3. nésti kříž svůj; 4. následovati Krista; 5. tichým a pokorným býti; 6. milovati nepřátele, ^{prl}dobře činiti těm, kteří nás nenávidí, a modliti se za ty, kteří nám protivenství činí a utrhají nám (Ot. 828).

„Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho a toto všecko bude vám přidáno" (Mat. 6, 33).

„Chee-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne" (Mat. 16, 24).

„Vezměte jho mé na sebe a uče se ode mne, neboť jsem tichý i pokorný srdcem, a naleznete odpočínutí duším svým" (Mat. 11, -29).

„Milujte nepřátele své, dobře činite těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vám protivenství činí a utrhají vám" (Mat. 5, 44).

Poučení. Všechny ctnosti křesťanské vyžadují námahy a vytrvalého boje proti tělu, světu a ďáblu. Ale žádný boj není ušlechtilější a žádný boj nedochází takové odměny. Proto Kristus napomíná nás ve Zjevení sv. Jana: „Buď věrný až do smrti a dám ti korunu života" (Zjev. 2, 10).

§ 25. čím se ctnosti křesťanské rozmáhají a čím se umenšují.

čiai se Ctnosti křesťanské rostou, přijímá-li křesťan často rozmáhají, svatosti živých a cvičí-li se vytrvale v nich za přispění milosti boží.

Křesťanské ctnosti jsou nadpřirozený, od Boha vlitý dar. Dar tento vlévá se nám s milostí posvěcující. Proto kdykoli se v nás rozmnožuje milost posvěcující, rozmnožují se v nás i ctnosti křesťanské. A to děje se ve svátostech živých.

Také ustavičným cvikem rozmnožují se v nás ctnosti křesťanské. Proto katechismus Římský (P. II., Cap. II., qu. 52) praví: „Spolehající na dobrotu boží, musíme se opíratí o nejlepší naději, že každodenním cvikem v řádném životě, cokoli jest poctivého, cokoli spravedlivého, cokoli » svatého (Filip. 4, 8), totéž i snadné i příjemné bude se zdátí."

Dostoupí-li u někoho ctnost křesťanská tak vysokého stupně dokonalosti, že odolá i největším obtížím, sluje ctnost h e r o i c k a,¹⁾ na př. stálost mučedníků. Ctnost he-roická jest zvláštní znak světců.

Čím se Ctnosti křesťanské umenšují se, necvičí-li se v nich umenšují. křesťan nebo koná-li skutky odporující jim, dopouští se hříchů všedních. Tím ubývá v něm schopnosti k dobrému a zručnosti v dobrém.

Dopustí-li se křesťan jediného hříchu těžkého, pozbývá všech ctností křesťanských, božských i mravních, protože všechny ctnosti křesťanské, božské i mravní, s milostí posvěcující se vlévají, s milostí

posvěcující trvají a s milostí posvěcující se ztrácejí. Z božských ctností zůstane mu pouze schopnost a ochotnost věřit a doufat a ze ctností mravních schopnost a ochotnost činit dobré. Potom slují ctnosti tyto ctnosti nedokonalé. Zjedná-li, si člověk opět milost posvěcující, nabývají opět lesku a líbí se Bohu. S v. Bonaventura (f 1274, Breviloquium, pars V., cap. 4) praví o nich: „Jako i barvy bez světla jsou nevidi-

¹⁾ H e r o s jest člověk pocházející od bohu po otci nebo po matce, polobůh. Potom každý milí, který se proslavil velikými činy.

telné, ale dostaví-li se světlo, stávají se světlé, krásné a pohledu milé." O schopnost a ochotnost věřit připravuje se člověk teprve nevěrou, o schopnost a ochotnost doufat zoufalstvím a nevěrou, o schopnost a ochotnost činit dobré nepravostí opačnou. Přirozená náklonnost k úkonům 'ctnostným' však v něm zůstává.

Poučení. Velikým umělcem stane se ten, kdo má nadání umělecké a pilně se cvičí. I my staneme se dokonalými křesťany, zachováme-li si milost posvěcující a budeme-li se pilně cvičiti ve ctnostech křesťanských.

§ 26. O úkonu mravně zlém.

Úkon jest mravně zlý, protiví-li se zákonu božímu. Co jest hřích Úkonu takovému říkáme h ř i ch. Právníci říkají hříchu vnt'e⁰-přečin (přestupek) a zločin.

Jediné a pravé zlé jest, co se protiví zákonu božímu, totiž hřích (Ot. 755).

Hřích jest dvojí: 1. hřích dědičný, kterého se Adam v ráji dopustil a který jsme my i s jeho následky po něm zdělili; 2. hřích osobní (Ot. 756).

Hřích osobní jest vědomé a dobrovolné přestoupení zákona božího (Ot. 757).

S v. Augustin (Ť 430, Contra Faustum, Lib. XXII., cap. 27) : „Hřích jest slovo nebo čin nebo žádost proti zákonu věčnému."

S v. Ambrož (+ 397, De Paradiso, cap. 8, n. 39): „Hřích jest přestoupení zákona božího a neposlušnost přikázání nebeských."

Aby jednání lidské bylo hřích, jest třeba, 1. aby bylo vědomé, 2. dobrovolné; 3. proti zákonu božímu.

Jednání lidské jest vědomé, poznává-li rozum, že čin ten jest hříšný. Proto děti, jež nepřišly ještě do rozumu, a úplní blázni nemohou hřešiti.

Jednání lidské jest dobrovolné, svolí-li vůle k činu hříšnému. Proto hříšné myšlenky a hříšná hnutí smyslnosti zůstávají tak dlouho bez viny, dokud vůle jim klade odpor neb aspoň s nimi nesouhlasí.

Jednání lidské jest proti zákonu b.o zimu, směřuje-li nejenom proti desateru přikázání božích, nýbrž vůbec proti všemu, co Bůh buď sám nebo skrze zástupce své nám přikazuje nebo zakazuje (zákony přímo božské a nepřímé božské).

V čem záleží Podstata hříchu záleží v tom, 1. že člověk se odvrací podstaty Boha a 2. že nezřízeně lne ke tvorstvu. Proto nařká si Hospodin u proroka Jeremiáše (2, 13): „Mne opustili, studnici vody živé, a kopali si cisterny rozpukané, které nemohou držeti vody." Nezřízeně lne člověk ke tvorstvu, pohrdá-li Bohem a vidí-li ve tvorstvu cíl svůj. Ke tvorstvu člověk lne proto, že v něm hledá blaha, totiž upokojení žádostí svých. Takové žádosti jsou tři: žádost těla, žádost očí a pýcha života. Sv. Jan praví: „Všecko, co jest na světě, jest žádost těla a žádost očí a pýcha života" (I. Jan 2, 16).

Kterak hřích Hřích bývá spáchán: 1. myšlením a žádostmi, slovy a T⁴ skutky, 2. opominutím dobrého, jež jsme povinni konati spáchán. (Qt.758).

Hříchy spáchané myšlením, žádostmi, slovy a skutky slují hříchy z dopuštění, protože směřují proti zákonu zápornému (negativnímu). Opominutí dobrého nazývají se hříchy z opominutí, protože jsou proti zákonu tvrdivému (afirmativnímu).

Myšlením hřešíme, když se dobrovolně zdržujeme ve zlých myšlenkách a v nich máme zalíbení (Ot. 759).

Žádostmi hřešíme, když dobrovolně toužíme po něčem, co jest hříšné (Ot. 760).

Křesťanství posvěcuje člověka uvnitř, proto zavrhuje zásadu: „Myšlenky jsou volné.“ Bůh soudí i myšlenky a žádosti lidské. Prohlašuje o sobě u proroka Jeremiáše (Jer. 17, 10): „Já Hospodin, který zpytují srdce a zkouším ledví.“

Vnitřního hříchu dopouští se člověk trojím způsobem:

- a) prodlévá-li v myšlenkách při předměte hříšném;
- b) touží-li po něčem hříšném; c) raduje-li se ze hříchu již vykonaného.

Prodlévání při předměte hříšném nemusí trvati **dlouho**. Postačí, trvá-li záliba jenom okamžik.

Touha po skutku nedovoleném buď jest spojena s rozhodnutím vykonati jej nebo ne.

Eadovati se z důmyslu a obratnosti při zločinu spáchaném není hřích, protože radost ta týká se důmyslu a obratnosti, ale ne činu hříšného. V podobenství o nespravedlivém správci Pán pochválil správce nepravého, že učinil opatrně (Luk. 16, 8).

Hříchy vnitřní jsou téhož druhu a téže velikosti jako hříchy vnější.

Poučení. Protože trojí žádost: žádost těla, žádost očí a pýcha života vede člověka ke hříchu, potlačujeme ji statečně. Jak lze přemoci tuto trojí žádost, ukázal nám Spasitel, když byl pokoušen od ďábla (Mat. 4, 1-11).

§ 27. Příčiny hříchu.

Příčina hříchu jest dvojí: výkonnáapobádající. Výkonná příčina hříchu jest převrácená vůle lidská. Vůle lidská. „Ze srdce vycházejí zlá myšlení, vraždy, cizoložstva, smilstva, krádeže, křivá svědectví, rouhání“ (Mat. 15, 19).

Manicheové věřili ve dva principy jakožto bohy, princip dobra a princip zla. Proto prohlašovali za původce hříchu princip zla. Reformátoři 16. století (Luther, Kalvín a Zwingli) upírali člověku svobodnou vůli. Proto sňali s člověka všechnu odpovědnost a prohlásili Boha za příčinu hříchu. Proti nim stanovil sněm tridentský (Sess. VI., can. 6) : „Bude-li kdo tvrditi, že člověk nemá v moci své učiniti cesty své zlými, nýbrž že skutky zlé právě tak jako dobré koná Bůh, nejenom že je dopouští, nýbrž i že je vlastně a sám koná, takže jest vlastní skutek jeho právě tak zrada Jidášova jako povolání Pavlovo, ‚buď vyloučen.“

Poznámka. Reformátoři ukazují na slova Písma sv., že Bůh oslepuje a zatvrzuje srdce lidská (Is. 6, 10) a vydává lidi v žádosti ohavné (film. 1, 26). Tato místa vysvětluje s v. Augustin (f 430, Epištol. 194, al. 105, n. 14) takto: Bůh oslepuje a zatvrzuje člověka, „ne že by udílel zlobu, nýbrž že neudílí milosti.“ Bůh totiž zadržuje hříšníku milost svou a následky toho ihned se dostavují: zaslepenost rozumu a zatvrzelost srdce.

Pobádající příčina hříchu jest jednak pokušení, jednak příležitost.

Pokušení jest lákání ke hříchu.

Pokušení pochází: 1. ze zlé žádostivosti, 2. od světa, t. j. od zlých lidí, 3. od ďábla (Ot. 300).

„Kazdy bývá pokoušen, svou žádostí jsa uchvácen a přilouzen“

(Jak 1, 14).

„Přátelství s tímto světem jest nepřátelství s Bohem“ (Jak. 4, 4) „Střízlívi buďte a bděte, neboť protivník váš, ďábel jako lev řvoucí obchází hledaje, koho by pohltit“ (1. Petr. 5, 8).

Zlá žádostivost jest porušená přirozenost lidská. Záleží ve vzpouře těla proti duchu. „Vidím jiný zákon v údech svých, jenž odporuje zákonu myslí mé“ (Řím. 7, 8). Zlá žádostivost jest následek hříchu prvotního.

Světlem rozumějí se věci pozemské, ale zvláště lidé světsky smýšlející. Věci zemské dráždí smyslnost a lidé špatní svádějí ke hříchu slovem i skutkem.

Že ďábel pokouší lidi, dokazuje Písmo svaté Starého i Nového zákona. Ďábel pokoušel Evu (I. Mojž. 3, 1-6) a Joba (Job. 1. kap.). Ďábel pokoušel Pána Ježíše na poušti (Mat. 4, 1-11) a Ananiáše, aby lhal Duchu svatému (Skut. 5, 3).

Proč dopouští Bůh pokušení? Bůh dopouští pokušení:

1. aby nás zachoval v pokoře a bdělosti, 2. aby nás zkoušel a naše zásluhy rozmnožil (Ot. 301).

„Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení“ (Mat. 26, 41). „Blahoslavený muž, který snáší pokušení; neboť když bude zkušén, vezme korunu života“ (Jak. 1, 12).

Které zásady platí o pokušeních? O zlé žádostivosti prohlásil sněm tridentský (Sess. V. Decretum de peccato originali: „Tato svatá synoda uznává a myslí, že zůstává v pokřtěných žádostivost nebo troud. Protože tato žádostivost jest ponechána k boji, nemůže škoditi těm, kteří ‚nesvolují a zmužile s milostí Ježíše Krista odporují, naopak kdo řádně bojoval, bude korunován.“

Na základě tohoto nálezu sněmovního **můžeme tvrditi o všech pokušeních:**

1. Pokušení sama o sobě hřích nejsou, protože **kde** není souhlasu vůle, tam není hřích

2. Každému pokušení lze odolati s milostí boží. Sv. Pavel praví: „Věrnýť pak jest Bůh, který nedopustí vás pokoušeti nad to, co můžete, ale učiní s pokušením také prospěch, abyste je snéstí mohli" (I. Koř. 10, 13).

3. Pokušení prospívá tomu, kdo mu zmužile odpírá. „Ten, kdo o závod bojuje, nebývá korunován, leč byl řádně bojoval" (II. Tím. 2, 5);

Kterých prostředků máme užívatí proti pokušením, naznačil Kristus slovy: „Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení" (Mat. 26, 41). Jsou tudíž prostředky proti pokušením dvojí: přirozené a nadpřirozené.

K přirozeným prostředkům náleží bdělost nad smysly a obrazotvorností, opatrnost v obcování s lidmi, střídmost, půst, pracovitost a j.

Nadpřirozené prostředky jsou: modlitba, častá vzpomínka na Boha všudepřítomného a vševědoucího, častá vzpomínka na poslední věci člověka, časté přijímání svátostí, úcta Panny Marie, anděla strážce a sv. patronův a j.

Příležitost ke hříchu jest vnější okolnost, která Příležitost. hřích usnadňuje, na př. pro opilce jest příležitost ke hříchu hostinec, pro karbaníka herna. Příležitost sama-o sobě není ještě pokušení, nýbrž zdroj pokušení, protože z příležitosti pokušení vzniká.

Rozeznáváme příležitost blízkou příležitost vzdálenou.

Blízkou příležitostí ke hříchu rozumíme osobu, společnost, místo a vůbec všechno, čím upadáme do velikého nebezpečství hřešiti (Ot. 674).

Vzdálená příležitost ke hříchu jest tam, kde nebezpečství hříchu jest malé. Vzdálených příležitostí jest plný svět, protože vše může nám dáti podnět k pokušení.

Blízká příležitost ke hříchu může býti dobrovolná • nebo nedobrovolná, nutná.

Dobrovolná příležitost jest ta, do které se sami vydáváme a ve které dobrovolně prodléváme.

Nedobrovolná nebo nutná příležitost jest ta, kterou opustiti nemůžeme vůbec nebo jen s velikými oběťmi.

"»"

Pravidla o příležitosti jsou tato:

1. Blízké příležitosti dobrovolné se vyhnouti nebo ji opustiti test přísná povinnost a opravdové předsevzetí, že se člověk bude varovati blízké příležitosti dobrovolné, jest nezbytná podmínka rozhrěšení kněžského (Ot. 682, 1).

„Kdo miluje nebezpečství, zahyne v něm" (Sir. 3, 27). „Pohorsuje-li tě ruka tvá nebo noha tvá, utni ji a vrz od sebe. Lépe jest tobě vjiti do života mdlému nebo kulhavému než dvě ruce nebo dvě nohy majícímu uvrženu býti do věčného ohně" (Mat. 18, 8). Těmi slovy Kristus nevelí mrzačiti se, nýbrž prikazuje: Kdyby ti nějaká osoba nebo věc byla tak milá a potřebná jako ruka nebo noha, avšak sváděla by tě ke hříchu, zřekni se ji.

2. Blízkou příležitost nutnou jest proměnití ve vzdálenou. To se stane, uchopíme-li se vhodných prostředků proti hříchu, zvláště horlivé modlitby, častého přijímání svátosti a rozjímání o utrpení Páně za hříchy naše.

„Království nebeské trpí násilí a ti, kteří násilí činí, uchvacují je" (Mat. 11, 12).

3. Vzdálené příležitosti se varovati nejsme povinni, protože ji snadno můžeme učiniti neškodnou. Kdyby člověk chtěl se varovati i příležitostí vzdálených, musil by z tohoto světa vyjít (I. Koř. 5, 10), protože svět jest plný osidel.

Poučení. Pokušení a příležitost jsou mocní nepřátelé spásy naší. Proto církev modlí se ustavičně za pomoc proti nim. V pondělí po 3. neděli postní modlí se: „Přispěj nám, Pane, milosrdenství Tvé, abychom od nastávajících nebezpečství hříchů svých zasloužili býti vysvobození ochranou Tvou a spasení vysvobozením Tvým" (Missale Romanum).

§ 28. Druhy hříchů.

Jako jsou rozličné skutky dobré, tak jsou i rozličné skutky zlé nebo hříchy.

1. Dle trojích povinností, jež člověk má, rozezná^{-l} várně hříchy proti Bohu, na př. rouhání, proti sobě, na př. sebevražda, proti bližnímu, na př. podvod.

la. 2. Dle zákon a přestoupeného jsou hříchy z dopuštění a hříchy z opominutí. Hříchy z dopuštění jsou přestoupení zákona záporného, na př. krádež. Hříchy z opominutí

dobrého vznikají, jednáme-li proti zákonu tvrdému, na př. opomineme-li jíti na mši sv. v neděli.

3. Podle součástek přirozenosti lidské Dle částek bývá řeč o hříších tělesných, na př. opilství, nečistota, a přirozenosti o "hříších duchovních, na př. pýcha, závist, i a .

O těchto hříších praví Bellarmin František Robert (+ 1621, De amissione gratiae et státu peccati. Lib. I. c. 2) : „Hříchy

tělesné činí nás podobnými zvířatům, hříchy duchovní d'áblům."

4. Dle způsobu provedení mluvíme o hříších vnitř- Dle způsobu. nich a o hříších vnějších.

5. Podle toho, z jakého **zdroje** vycházejí, dělí se Dle zdroje. hříchy na hříchy nevědomosti, hříchy křehkosti a hříchy zloby. Hříchy nevědomosti vznikají z nevědomosti zaviněné, hříchy křehkosti z předcházející vášně a hříchy zloby z převrácené vůle.

6. Co do o s o by, která hřích páše, rozeznáváme hříchy vlastní a hříchy cizí.

Dle osoby hřešící.

Cizí hříchy nazývají se hříchy, které sice od jiných spáchány bývají, kterými však i my spoluvinní jsme

(Ot. 792).

„Kdo takové věci činí, hodní jsou smrti, a netoliko kdo je činí, **ale** také kdo činícím povolují" (Sim. 1, 32).

Hříchy cizími býváme spoluvinní, když 1. ke hříchu radíme, 2. jiným hřešiti velíme, 3. ke hříchu jiných svolu-jeme, 4. jiné ke hříchu ponoukáme, 5. hřích jiných vychvalujeme, 6. ke hříchu jiných mlčíme, 7. hříchu jiných netrestáme, 8. na hříchu jiných podíl bereme, 9. hříchu jiných hájíme (Ot. 793).

7. Dle velikosti jsou hříchy lehké nebo všední Dle velikostí. a'hříchy těžké nebo smrtelné.

Všechny hříchy nejsou stejně veliké. Jsouť hříchy těžké nebo smrtelné a hříchy lehké nebo všední¹⁾ (Ot. 761).

¹⁾ Všední vzniklo ze slov veš (= všečen) den. Ženský a střední rod jest vše.

^juj^

^jjm'dii

64

Rozdíl mezi hříchy těžkými a lehkými popírali Jovinianus ve 4. století, V i k l e f ve 14. stol., Luther a Bajus v 16. století.

Jovinianus tvrdil, že všechny hříchy bez rozdílu jsou stejné a tudíž všichni hříšníci že jsou si rovni.

V i k l e f učil, že všechny hříchy lidí předurčených k záhubě věčné jsou hříchy těžké, ale hříchy lidí předurčených k blaženosti věčné že jsou lehké.

Luther byl toho mínění, že všechny hříchy nevěřících jsou těžké, pokřtěných však všechny že jsou lehké vyjma nevěru.

B a j u s vůbec neznal hříchu lehkého. Podle něho každý hřích přirozenosti svou jest těžký a zasluhuje trestu věčného.

Avšak všechny hříchy nejsou stejné, nýbrž jsou hříchy těžké nebo smrtelné a lehké nebo všední. Tomu nasvědčuje a) Písmo svaté, b) kázeň církevní pro k a-j i c n i k y, c) r o z u m.

a) V Pišme sv. srovnávají se některé hříchy s věcmi malichernými, jiné s věcmi velikými. Tak na př. Kristus mluví o mrvě v oku cizím a o břevně v oku vlastním (Mat. 7, 3), o dluhu 100 denárů a o dluhu 10.000 hřiven (Mat. 18, 24, 28), o komáru a velbloudu (Mat. 23, 24). A sv. Jan mluví o hříchu ke smrti a o hříchu ne ke smrti (I. Jan 5, 16).

b) Církev uznávala vždy rozdíl mezi hříchy těžkými a lehkými tím, že kajicníkům ukládala nestejně pokání. O tom svědčí knihy obsahující předpisy o sv. zpovědi.

c) Rozum a mravní cit jakož i shoda všech zákonodárství praví nám, že ne všechna provinění proti řádu mravnímu jsou stejně veliká a stejně trestná. Tak na př. lež zertovná nemůže býti stavena naroveň s vědomou křivou přísahou.

Hříchy těžké jmenují se také hříchy smrtelné, protože jimi pozbýváme nadpřirozeného života duše, to jest milosti posvěcující, a stáváme se hodní věčné smrti (Ot. 763).

Sněm tridentký (Sess. VI., cap. 15) stanoví: „Jest tvrditi, že nejenom nevěrou, jíž se pozbývá i samé víry, nýbrž i kterýmkoli jiným hříchem smrtelným pozbývá se přijaté milosti ospravedlnění, třeba se nepozbývá víry."

„Znám skutky tvé, že máš jméno, jako bys byl živý, a jsi mrtev" (Zjev. 3, 1).

--- - . . 'oo

Hříchy lehké nazýváme také hříchy všední, protože se **jich** člověk i spravedlivý z křehkosti lidské často, ba denně dopouští (Ot. 769).

„Sedmrkrát padne spravedlivý a (zase) povstane" (Přisl. 24, 16). „Ve mnohém zajisté klesáme všichni" (Jak. 3, 2).

Poučení. Všechny tyto druhy hříchův a počet jejich od Adama až do posledního člověka na zemi měl na mysli Pán Ježíš před svým utrpením v zahradě Getsemanské. Proto se jich zhroutil a zvolal: „Smutná jest duše **má až k smrti**" (Mat. 26, 38).

§ 29. O hříchu smrtelném a všedním.

Hříchu smrtelného se dopouštíme, když přestupujeme Pojemhříchu zákon boží: 1. ve věci důležité, 2. s jasným poznáním zlého, smrtelného a 3. s úplným svolením (Ot. 762).
všedního.

Předmět může být důležitý buď sám sebou nebo okolnostmi.

Předmět jest důležitý sám sebou, obsahuje-li hrubou urážku mravního řádu, jako jest nevěra, nečistota, hříchy do nebe volající. V těchto případech nikdy nemůže být řeči o předmětu nepatrném.

Předmět jest důležitý okolnostmi, neobsahuje-li sice sám o sobě hrubé urážky řádu mravního, ale působí-li veliké pohoršení, děje-li se z opovržení k vrchnosti a jest-li páchan ze svědomí zaviněně bludného, myslí-li totiž člověk, že koná hřích těžký, ačkoli jest to pouze hřích lehký. V tom případě člověk jedná proti svědomí svému, chce hřešiti těžce, proto také hřeší těžce.

Jasně poznání zákona a úplné svolení jsou základní podmínky přičetnosti.

Hříchu všedního se dopouštíme: 1. když přestupujeme zákon boží ve věci méně důležité, 2. když přestupujeme zákon boží ve věci sice důležité, ale nezcela vědomě a dobrovolně (Ot. 768).

Mravouka pro reálny.

6

66

Mezi hříchem smrtelným a všedním jest rozdíl podstatný. Avšak hřích všední může se státi hříchem těžkým:

1. konáme-li jej se svědomím bludným jako hřích těžký,
2. dáváme-li činem tím veliké pohoršení, 3. máme-li při tom úmysl velice špatný, 4. pohrdáme-li zákonem nebo vrchností, která zákon ten vydala.

Protože mezi hříchem smrtelným a všedním jest rozdíl podstatný, sebe větší počet hříchu všedních nečiní jediného hříchu smrtelného. Avšak hříchy všední téhož druhu mohou splynouti ve hřích smrtelný, dostoupil-li předmět jejich takové výše, že zákon boží jest již přestoupen ve věci důležitě ležící. Kdo hned při prvním hříchu lehkém zamýšlí dospět! řadou hříchů lehkých k předmětu tak velikému, jakého jest třeba ke hříchu těžkému, dopouští se hříchu těžkého již hříchem prvním. Proto Veliký katechismus praví o malých krádežích a podvodech:

O malých krádežích a podvodech jest si pamatovati, že i jimi se může člověk těžce prohřešiti, a to: 1. když se takových krádeží a podvodů dopouští s úmyslem, aby sobe znenáhla značnou částku přisvojil; 2. když jimi značnou částku získal, byť toho původně nezamýšlel (Ot. 447).

Konečně hříchy všední upravují cestu hříchu těžkému, 1. protože zadržují zvláštní milosti boží, kterých jest třeba proti hříchu těžkému, 2. protože v člověku zeslabují mravní sílu a umenšují ošklivost hříchu. Proto praví moudrý Sírach: „Kdo pohrdá malými věcmi, pomalu zhyne" (Sir. 19, 1). A Kristus praví: „Kdo v mále jest nepravý, i ve větším nepravý jest" (Luk. 16, 10).

ih Nejenom hřích smrtelný, nýbrž i hřích všední jest nej-^y větší zlo. Každé jiné zlo, tak zvané zlo fysické, jako nemoc, ¹ Jest bída a pod., jest nekonečně menší nežli hřích. Neboť každé ' ' zlo jest tím větší, čím větší jest dobro, o které nás připravuje. Avšak žádné jiné zlo pozemské nemůže nás při- praviti o největší statek, o spásu věčnou, než hřích. Jediný hřích smrtelný o spásu věčnou nás připravuje a hřích

všední naši spásu věčnou uvádí v nebezpečství. Proto ^

t í

i hřích všední jest větší zlo nežli jakékoli jiné neštěstí pozemské.

Protože hřích jest největší zlo, musíme se ho nade všecko chrániti.

Hříchu smrtelného musíme se nade všechno chrániti:

1. pro jeho zlobu, 2. pro jeho následky (Ot, 764).

Ve hříchu smrtelném jest nadmíru veliká zloba. Jestť hřích smrtelný: 1. těžká urážka Boha a pohrdání nekonečné jeho velebnosti; 2. hanebný nevděk k Bohu, našemu nejlepšímu Otci; 3. hrozná zprouevěra proti Pánu Ježíši, našemu nejhlavnějšímu Vykupiteli; 4. trestuhodná ne-vážnost k milostem Ducha svatého (Ot. 765).

„Od věku zlomila jsi jho mé, roztrhla jsi svazky mé a řekla jsi: Nebudu sloužiti" (Jerem. 2, 20).

„Slyšte nebesa a ušima pozoruj země, neboť Hospodin mluví: Syny jsem vychoval a vyvíšil, oni pak pohrdli mnou" (Isai. 1, 2).

Jako Jidáš prodal Pána Ježíše za 30 stříbrných, tak i hříšník **prodává** Pána Ježíše za nepatrný požitek nebo statek pozemský.

O těch, „kteří jednou osvěceni byli a okusili daru nebeského a učiněni jsou účastni Ducha svatého... a padli," praví sv. Pavel, „že opět křijí sami sobě Syna božího a v posměch vydávají" (Žid. 6, 4-6).

Hřích smrtelný má tyto následky: 1. zbavuje nás milosti posvěčující a s ní i lásky boží a synovství dítek božích; 2. připravuje nás o všechny zásluhy pro nebe, které jsme si už získali; 3. činí nás neschopnými získati si nové zásluhy pro nebe; 4. uvaluje na nás tresty boží a konec věčné zavržení (Ot. 766).

„Pakli by se odvrátil spravedlivý od spravedlnosti své a Činil by nepravost podle všech ohavností, kteréž obyčej má činiti bezbožný, zdali živ bude? Na žádné spravedlnosti jeho, které byl činil, nebude pamatováno. V přestoupení, jehož se dopustil, a ve hříchu svém, který spáchal, v těch umře" (Ezech. 18, 24).

„Každý, kdo činí hřích, služebník jest **hříchu**" (Jan 8, 34).

Bůh trestá hřích těžký zde na zemi tím, že zadržuje hříšníku milosti své, že mu odnímá ochranu svou, že ho stihá výčitkami svědomí a že na něho sesílá rozličná utrpení tělesná i duševní.

„Bezbožní pak jako moře vroucí, které se nemůže upokojiti a jehož vlny vylévali nečistotu a bláto" (Isai. 57, 20). „Není pokoje bezbožným, praví Pán Bůh" (Isai. 57, 21). Na onom světě trestá Bůh hřích těžký zavržením věčným. „Odejděte ode mne, zlořeční, do ohně věčného, který jest připraven d'áblu a andělům jeho" (Mat. 25, 41).

Hřích těžký má smutné následky již pro život pozemský. Hřích těžký pustoší všechny statky lidské: duševní (rozum, vůli), tělesné (zdraví, síly) i v n ě j s i (čest, jmění).

Eozum a vůli zeslabuje na př. nečistota. Zdraví tělesné a síly tělesné ničí sebevražda, potom nečistota, nestřídmost a j. O čest připravuje se člověk každým hříchem těžkým; vešel-li ve známost obecnou. O jmění přichází nečistý, nestřídmý a 3.

„Život těla jest srdce zdravé, ale hnus v kostech jest závist" (Přisl. 14, 30).

„Oheň jest to, **až do zahynutí** zžírající a všechny **plody** vykořeňující" (Job 31, 12).

„Nenasytne oko lakomcovu částkou nepravosti. Nenasytí se, **až** zchřadne a zhubí život svůj" (Sir. 14, 9).

Hříchem těžkým působí člověk velikou škodu i bližnímu svému. Poznání jeho mate lži, vůli zeslabuje pohoršením, zdraví hubí vraždou, o čest připravuje jej pomluvou a jmění jeho zmenšuje krádeží, podvodem a i.

Hřích těžký uvrhuje v záhubu i celou společnost, **na** př. pohoršení, kacířství, vzpoura. „Spravedlnost zvyšuje **národ**, ale **hřích** bídné činí **národy**" (Přisl. 14, 34).

Hříchem těžkým člověk uvaluje na sebe zde na zemi veliké tresty lidské.

Tresty ty jsou: opovržení, žalář, pokuta peněžitá, trest smrti a j.

Jak zlý a trestuhodný jest hřích smrtelný, poznáváme nejlépe: 1. z přísného potrestání padlých andělů a našich prarodičů; 2. z věčného trestu pekelného, kterého zasluhuje každý hřích smrtelný; 3. z přehořkého utrpení a smrti, kterou Ježíš Kristus pro hříchy naše podstoupil (Ot. 767).

I všedního hříchu máme se pečlivě varovati: 1. protože i všedním hříchem Bůh bývá urážen; 2. protože jest překážkou mnohých milostí, které by nám Bůh jinak udělil; 3. protože na nás mnoho trestů přivádí; 4. protože časem hříchy těžké mívá za následek (Ot. 770).

Zvláštní zlobou vynikají **hříchy do nebe volající**.
Hříchy do nebe volající.

Hříchy do nebe volající jsou: 1. úmyslná vražda, 2. sodomský hřích, 3. utiskování chudých lidí, vdov a sirotků, 4. zadržování neb ujímání mzdy dělníkům (Ott. 791).

Tyto hříchy nazývají se do nebe volající, protože o každém z nich v Pišme svatém výslovně se praví, že

volá do nebe o pomstu, to jest, že božskou spravedlnost k potrestání zvláště vyzývá (Ot. 790).

„Hlas krve bratra tvého volá ke mně ze země“ (I. Mojž. 4, 10), řekl Hospodin ke Kainovi.

„Křik Sodomitův a Gomorhitů rozmnožen jest a hřích jejich stal se těžký příliš. Sestoupím a pohledím, zdali křik, který přišel ke mně, skutkem doplnili“ (I. Mojž. 18, 20-21). Tak pravil Hospodin k Abrahamovi.

„Zdali slzy vdoviny nespadají na líce a křik její na toho, který je vyvádí? S líce zajisté vstupují až na nebe“ (Sir. 35, 18-19).

„Aj, mzda dělníků, kteří žali krajiny vaše, kterou jste jim zadrželi, křičí a křik jejich vešel v uši Pána zástupů“ (Jak. 5, 4).

Úmyslné vraždy se dopouští, kdo ničí cizí život úmyslně a bezprávně.

Hříchem sodomským se prohřešuje, kdo páchá smilstvo proti přírodě jako obyvatelé města Sodomy.

Utiskováním chůdy a lidí, vdovasirotků proviňují se všichni, kteří proti chudým lidem, proti vdovám a proti sirotkům jednají nespravedlivě a nemilosrdně.

Zadržováním neb ujímáním mzdy dělníkům obtěžuje si svědomí, kdo řemeslníkům, nádeníkům a sluhům zasloužené mzdy vůbec nevyplácí nebo se mzdy jim nespravedlivě strhuje nebo s výplatou nespravedlivě otálí.

Poučení. „Po všechny pak dny života svého v paměti měj Boha a •vámi se, abys nikdy nesvolil hříchu a abys neopouštěl přikázání Pána Boha našeho... Chudý sice život vedeme, ale mnoho dobrého mítí budeme, budeme-li se báti Boha a odstoupíme-li od všelikého hříchu a budeme-li dobře činiti“ (Tob. 4, 6. 23).

§ 30. O hříšném stavu duše.

Každý hřích působí v duši skvrnu, která tak dlouho zůstává v duši **po** hříchu spáchaném, dokud nebyla vyhlazena pokáním a milostí. Tato skvrna sluje hříšný stav nebo hříšnost duše.

Opakuje-li člověk hřích jednoho druhu častěji, stává se ke hříchu tomu náchylný. Tato náchylnost ke hříchu sluje nepravostí a jest opak ctnosti. Má-li člověk náchylnost k několika nepravostem, sluje tato náchylnost nepravostnost.

Kdo často opakuje jistý hřích, dospěl tam, že hřích ten páše velmi snadno, t. j. bez ostýchání, bez bázně a bez výčitek svědomí, nebo v boji s pokušením snadno podléhá, osvojil si hříšný návyk.

Cicero (f 43 př. Kr., De finibus bonorum et malorum 5) : „Zvyk jest druhá přirozenost.“

Horatius Flaccus (+ 8 př. Kr., Epist. 3) : „Jakou vůni jest načichlá nádoba nová, **takovou**, vůni zachová si dlouho.“

Hříšný návyk zůstává v duši, i když skvrna hříchu pokáním byla smyta. Hříšného návyku nelze se zbýti nežli často opakovanými úkony ctnosti opačně. Odtud se vysvětluje, proč mnozí kající, kteří chtějí vybrednouti z nějaké nepravosti, s velikými obtížemi se setkávají. Proto Tomáš Kempenský (f 1471, De imitatione Christi, < Lib. I, cap. 21) napomíná: „Bojuj zmužile, zvyk přemahajse“) zvykem.“

Hlavní nepravosti jsou tak zvané hříchy hlavní.

Hlavní hříchy jsou: 1. pýcha, 2. lakomství, 3. smilstvo, závist, 5. nestřídmost, 6. hněv, 7. lenost (Ot. 773).

Tyto hříchy jmenují se hlavní hříchy, protože každý z nich jest hlavou nebo pramenem mnoha jiných hříchův (Ot. 772).

Hříchy hlavní nemusí býti vždy hříchy těžké, protože i hříchy hlavní připouštějí předmět nepatrný.

$yE^{\\wedge\\wedge\\wedge}I-tt-t' /VM^\\wedge/-f^\\wedge a^\\wedge C$

1. Pýcha jest, přecenování sebe a nezřízená žádost cti Pýcha. a přednosti (Ot. 774).

„V nenávisti jest před Bohem i lidmi pýcha... Počátek všelikého hříchu jest pýcha. Kdo by se jí přidržel, naplněn bude zlořečenstvím a podvrátí jej dokonce“ (Sir. 10, 7. 15).

Doklady: Lucifer, Nabuchodonosor, Holofernes, Aman, Herodes, farizeové a j.

Z pýchy pochází: nezřízená samoláska a chlubitost; dychtivost po slávě a žárlivost; pohrdání Bohem a náboženstvím, církví a bližním;

různice, hádky a sváry; tvrdošijnost, neposlušnost a kacířství (Ot. 775).

Prostředky proti pýše jsou: vzpomínka na vlastní slabost a na marnost slávy pozemské, zvláště pak vzpomínka na pokoru Ježíšovu.

2. Lakomství jest nezřízená -přilnulost k penězům. a Lakomství. [statkům/pozemským]/(Ot. 776).

„Nic není nepravějšího nežli milovati peníze, neboť takový i duši svou má na prodej“ (Sir. 10, 10).

„Kteří chtějí zbohatnouti, upadají v pokušení a v **osidlo ďáblovo** a v žádosti mnohé, neužitečné i škodlivé, které svrhují **lidi** do záhuby a zkázy“ (I. Tim. 6, 9).

Doklady: Achán, Achab, Giezi, Jidáš, Ananiás a Satira.

Z lakomství pochází: nepokoj srdce a přílišná péče o věci časné;
lest a podvod; nespravedlnost, zrada a křivé přísahy; nemilosrdnost a zatvrzelost srdce (Ot. 777).

Prostředky proti lakomství jsou: vzpomínka na pomljejicnoat věci pozemských a myšlenka, jak hanebný a nebezpečný jest tento hřích.

/<d*^

3. Smilstvo jest dobrovolná žádost věcí, které urážejí Smilstvo. stydlivost (Ott. 788).

„Smilníky a cizoložníky souditi bude Bůh“ (Žid. 13, 4).

„Nemylte se. Ani smilníci... ani cizoložníci... nebudou vládnouti královstvím božím“ (I. Koř. 6, 9. 10).

Ze smilstva pochází: zaslepenost ducha a zatvrzelost srdce; nechut k Bohu. a věcem božským; vražda a sebevražda; nevěra a zoufání nad milosrdenstvím božím (Ot. 779).

Prostředky proti smilstvu jsou: a) vyhýbat se špatným společnostem a zlým příležitostem (Sir. 3, 27); b) opatrovat smysly, zvláště oči (Žalm 118, 37); c) často přijímat svátosti; d) cvičiti se v pokoře, mrtvení těla a sebezapření; e) pamatovati v pokušení na všudepřítomnost boží a vyzývati Pannu Marii, sv. Josefa a av. Aloisia.

Závist.

4. Závist jest zármutek z přednosti nebo statku bližního, protože nechceme, aby nás předčil nebo se nám vyrovnal (Ot. 780).

„Závisti ďáblovou přišla smrt na okršlek zemský. Následují pak ho ti, kteří jsou se strany jeho“ (Moudr. 2, 24-25).

Doklady: Dábel, Kain, bratři Josefovi, Saul, **farizeové**.

Ze závisti pochází: křivé posuzování, pomluva a na cti utrhaní;
nenávisť k bližnímu; radost, když se mu vede špatně, zármutek, když se mu vede dobře (Ot. 781).

Prostředky proti závisti jsou: vzpomínati si, jaké následky má závist, cvičiti se v lásce k bližnímu a v pokoře, modliti se.

Nestřídmost. 5. Nestřídmost jest nezřízená žádost jídla a pití a **nemírné** požívání pokrmu a nápoje (Ot. 782).

„Hleďte se pak, aby snad nebyla obtížena srdce vaše obžerstvím a opilstvím... a přišel by na vás náhlý ten den“ (Luk. 21, 34).

„Opilci nebudou vládnouti královstvím božím“ (I. Koř. 6, 10).

Doklady: Baltasar (Dan. 5), boháč a chudý Lazar (Luk. 16, 19-31).

Z nestřídmosti pochází: rozpustilost mravů, nestydatost a smilství; hádky a sváry; utrácení času a jmění; porušení a zeslabení sil duševních (Ot. 783).

Prostředky proti nestřídmosti jsou: vzpomínka na smutné následky nestřídmosti pro duši i tělo, krocení pudu pohlavního, vzpomínka na smrt z nestřídmosti.

Á^^.

Hněv.

6. Hněv jest nezřízené rozčilení mysli, spojené se žádostí pomstíti se (Ot. 784).

„Všeliká hořkost a hněv a prchlivost a křik i rouhání buď odňato od vás se vši zlosti“ (Ef es. 4, 31).

Doklady: Esau ze hněvu chtěl usmrtiti bratra svého Jakuba;

Absolon zavraždil bratra svého Amnona.

Ze hněvu pochází: nevole a zmatenost mysli; nadávání a utrhaní, nenávisť a nepřátelství, zabiti a vražda (Ot. 785).

Prostředky proti hněvu **jsou**: vzpomínka na smutné následky hněvu a na tichost Ježíšovu,

i

7. Lenost jest dobrovolná nechut k věcem, které se ty- Lenost. kají služby boží a péče o duši, pro namáhání a obtíže s nimi spojené (Ot. 786).

„Mnohému zlu učí zahálka“ (Sir. 33, 29).

„Jdi k mravenci, lenochu, a zpytuj cesty jeho a uč se moudrosti“ (Přisl. 6, 6).

D o k l a d y: lenivý služebník, který zakopal hřivnu/svěřenou; nemoudré panny.

Z lenosti pochází: zanedbávání modlitby, služeb božích a přijímání svátosti; truchlivost a malomyslnost, nekajicnost a zoufalství (Ot. 787).

Prostředky proti lenosti jsou: vzpomínka na pracovitost Ježíšovu, na odměnu práce a na nebezpečnost spojená se zahálkou.

Nejvyššího stupně dostupuje hříšný stav v člověku, Hříchy když člověk polepšiti se nechce a Duchu svatému P¹⁰*1 Duchu zamezuje přístup do srdce. To se děje ve hříších ^{svatému}-proti Duchu svatému.

Hříchy proti Duchu svatému jsou: 1. zúmyslně na milosrdenství boží hřešiti; 2. nad milosrdenstvím božím zoufati;

3. poznané křesťanské pravdě odpírati; 4. bližnímu svému milosti boží nepřáti a záviděti;

5. ke spasitelnému napomínání srdce zatvrzelé míti; 6. v životě nekajícím úmyslně až do

konce setrvati (Ot. 789).

„Neříkej: Hřešil jsem a co se mi (za to) smutného přihodilo?... aniž množ hříchu hříchem" (Sir. 5, 4-5).
Doklady: lidé před potopou, Kain, **Jidáš**, Židé **za času Pána** Ježíše, kouzelník Elymas, Farao.

Tyto hříchy nazývají se hříchy proti Duchu svatému, protože zcela zvláštním způsobem odporují milosti Ducha svatého a proto obvyčejně obrácení hříšníka zamezují (Ot. 788).

„Tvrde šije a nevnímavých srdcí a uší. Vy se vždycky Duchu svatému protivíte, jako otcové vaši, tak i vy" (Skut. 7, 51).

O těchto hříších Kristus prohlásil, že nebudou od-' puštěny ani v tomto věku ani v budoucím (Mat. 12, 32). Příčina toho však není v nedostatku milosti nebo milosrdenství božího, neboť Bůh chce, aby všichni lidé byli

aseni a k poznání pravdy přišli (I. Tím. 2, 4), nýbrž tom, že tyto hříchy uzavírají srdce milosti boží a tím •ráčení zabraňují nebo je velice ztěžují a tak působí, že měř nikdy za hříchy pokání nebývá činěno.

Poučení. Protože hříchy hlavní jsou zdroj tolika hříchu a vedou lohdy i k nekajivosti a záhubě věčné, jest třeba potlačovati je hned zárodku.

Proto biskup Bouvier napomíná: „Jinoši, učte se krotiti sně své. Neboť jest jisto ze zkušenosti, že v útlém věku lze je zkrotiti úsilím nevelikým. Pak snadná a příjemná jest vytrvalost. Kdo však i příliš volně hová, připíná si těžká pouta, jichž později nesnadno zbaví."

ČÁST DRUHÁ. MRÁVOUKA ZVLÁŠTNÍ.

§ 31. Co obsahuje mravouka zvláštní.

Mravouka zvláštní předkládá křesťanu jednotlivé předpisy a povinnosti mravní. Jsou to povinnosti k Bohu, k sobě a k bližnímu. Povinnosti k Bohu, k sobě a k bližnímu jsou obsaženy ve dvou hlavních přikázáních lásky křesťanské.

Hlavní přikázání lásky křesťanské jsou tato dvě: Hlavní při- „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého ^zání lásky a z celé duše své a ze vši mysli své. Totot' jest to největší es ans ' a první přikázání. Druhé pak jest podobné tomu: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého" (Mat. 22, 37-39). Ot. 342.

Jak máme milovati Boha, sebe a bližního, poučujeme se z desatera přikázání božích a z patera přikázání církevních.

Dvě hlavní přikázání lásky křesťanské jsou obšírněji vysvětlena: 1, v desateru přikázání božích; 2. v pateru přikázání církevních (Ot. 343).

Desatero přikázání božích zní: 1. V jednoho Boha věřiti budeš. 2. Nevezmeš jména božího nadarmo. 3. Pomni, abys den sváteční světil. 4. Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi. 5. Nezabiješ. 6. Nesesmíliš. 7. Nepokradeš. 8. Nepromluviš křivého svědectví proti bližnímu svému. 9. Nepožádáš manželky bližního svého. 10. Aniž požádáš statku jeho (Ot. 344).

Desatero přikázání božích.

Těm, kteří přikázání jeho zachovávají, slíbil Bůh mnohonásobné požehnání a život věčný (Ot. 476).

„Já jsem Hospodin, Bůh tvůj, silný, horlivý, navštěvující nepravost otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří ne-
návídí mne, a činící milosrdenství nad tisíci těm, kteří milují mne a ostříhají přikázání mých" (II. Mojž. 20, 5-6).

„Chceš-li vjíti do života, ostříhej přikázání" (Mat. 19, 17).

Patero přikázání církevních.

Jaké povinnosti předpisují jednotlivá přikázání.

Patero přikázání církevních zní: 1. Zasvěcené svátky Světiti. 2. V neděli a zasvěcené svátky celou mši svatou pobožně slyšeti. 3. Ustanovené posty zachovávat. 4. Alespoň jednou za rok zřízenému knězi se zpovídati a v čas velikonoční velebnou svátost oltární přijímat. 5. V zapověděný čas svatebního veselí nedržeti (Ot. 477).

Povinnosti k Bohu předkládají nám první tři přikázání boží a patero přikázání církevních. Všechny povinnosti k

Bohu lze vyjádřit slovy: úcta boží. Boha můžeme uctívat uvnitř nebo i zevně. Uvnitř uctíváme Boha křesťanskou věrou, nadějí a láskou. Zevně uctíváme Boha, dáváme-li křesťanskou víru, naději a lásku najevo úkony zevními. Takové úkony mohou být řádné a mimořádné. Sádné úkony jsou takové, kterými pravidelně a po celý život Boha uctíváme. Mimořádné úkony jsou takové, kterými Boha uctíváme jenom za jistých okolností. K řádným úkonům vnější pocty boží náleží modlitba, plnění přikázání církevních a úcta svatých. K mimořádným úkonům vnější pocty boží náleží vyznání víry, přísaha a slib.

Povinnosti k sobě a k bližnímu seznáváme ze 4.-10. přikázání božího.

Poučení. Bůh dal přikázání svá na hoře Sinaji za hřímání a blýskání, aby ukázal, s jakou přísností a spravedlností potrestá ty, kteří jich nebudou zachovávat. „Boha se boj a přikázání jeho ostříhej; neboť to jest všeliký člověk“ (Kaz. 12, 13), t. j. k tomu jest člověk **povolán**.
Zdroje poznání lidského.

A. Povinnosti křesťanovy k Bohu.

VNITŘNÍ ÚCTA BOŽÍ.

§ 32. Pojem víry.

Veškeré poznání lidské, **má** tři zdroje: vlastní zkušenost (autopsii), rozum (reflexi = přemítání) a věrohodnost svědkovu (autoritu).

Poznání získané zkušeností nebo rozumem sluje vědění, poznání opírající se o věrohodnost svědkovu nazývá se víra.

Věřiti vůbec znamená tudíž uznávati něco za pravdu pro věrohodnost svědkovu. Uznáváme-li něco za pravdu pro věrohodnost lidskou, máme víru lidskou. Přisvědčujeme-li něčemu pro autoritu božskou, máme viru božskou.

Křesťansky věřiti jest všechno za pravdu míti, co Bůh zjevil a skrze církev katolickou k věření předkládá (Ot. 6).

Co máme věřiti, zjevil Bůh skrze patriarchy a proroky a nejposléze skrze Syna svého Ježíše Krista a apoštoly (Ot. 8).

„Mnohokrát a mnohými způsoby mluvil někdy Bůh otcům skrze proroky a nejposléze v těchto dnech mluvil nám skrze Syna“ (Žid. 1, 1-2).

Co Bůh zjevil, svěřil Ježíš Kristus církvi katolické, by to neporušené zachovávala, všechny lidi učila a jim předkládala, co jest jim věřiti a činiti, aby došli spasení (Ot. 10).

„Jdouce, učte všechny národy . . . učíte je zachovávat všechno, cokoli jsem přikázal vám“ (Mat. 28, 19-20).

Ne každému mluvícímu přisvědčujeme. Přisvědčujeme pouze tomu, kdo jest věrohodný. Věřodný jest ten, o kom jsme přesvědčeni, že ví, co nám praví, a že pravdu povědět chce. Nejvyš věrohodný jest Bůh.

Co Bůh zjevil, musíme míti za pravdu, protože Bůh jest pravda sama a nemůže tedy ani se mýlit ani klamat (Ot. 7).

Musíme také míti za pravdu, co se nám skrze církev katolickou k věření předkládá, l. protože Ježíš Kristus udělil církvi dar neomylnosti, 2. protože výslovně poručil, abychom církve poslouchali (Ot. 11).

„A aj, já s vámi jsem po všechny dni až do skonání světa“

(Mat. 28, 20).

„Já budu prositi Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby .& vámi zůstal na věky. Ducha pravdy“ (Jan 14, 16-17).

„Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo **vámi** pohrdá, **mnou** pohrdá“ (Luk. 10, 16).

Mezi věrou a vědou rozumovou nebo přirozenou jest Rozdíl mezi rozdílem a) v předmětu, &) v pohnutce, c) v pod- věrou metě, d) v jistotě, a vědou.

a) Předmět **víry** jsou pravdy Bohem- zjevené. Mezi pravdami od Boha zjevenými jsou ovšem i pravdy, které rozum sám o sobě může poznati, na př. že jest Bůh. Ale většina pravd zjevených přesahuje rozum lidský, takže rozumem lidským nemohou být ani poznány ani pochopeny, na př. učení o nejsvětější Trojici. Takové pravdy slují tajemství víry. Pravdy ty jsou nad rozum, ale nejsou proti rozumu.

Některé zjevené pravdy můžeme také rozumem poznati, mnohých však nemůže žádný rozum stvořený poznati a tím méně pochopiti (Ot. 19).

Zjevené pravdy, kterých nemůže žádný rozum stvořený ani poznati ani pochopiti, jmenují se tajemství víry (Ot. 20).

Bůh zjevil lidem i pravdy, které sami mohou poznati rozumem svým, 1. protože málo lidí by na pravdy ty přišlo; 2. protože pravdy ty jsou předchůdkyně víry, tak jako přirozenost jest předchůdkyně milosti; 3. protože ke spasení nedostačuje pouhé rozumové poznání pravd těch, nýbrž jest třeba v pravdy ty také věřiti. Sv. Pavel praví: „Bez víry nelze se líbiti Bohu, neboť věřiti musí, kdo přistupuje k Bohu, že jest a že těm, kteří ho hledají, jest odplatitelem“ (Žid. 11, 6). Víra zajisté jest dobrovolné podrobení rozumu lidského před rozumem božím, hold rozumu stvořeného před pravdou věčnou.

Předmět vědy rozumové nebo přirozené jsou pouze ty pravdy, které rozum sám o sobě může poznati a pochopiti. Proto Pius IX. v sylabu (n. 9) zavrhl mínění: „Všechny články víry náboženství křesťanského bez rozdílu jsou předmět vědy přirozené nebo filosofie.“

Věda přirozená může však také se zabývat pravdami nadpřirozenými. Může pátrati, jak jsou tajemství víry ob-
sažena v Pišme svatém a v ústním podání (způsob pozitivní, kladný), nebo může tajemství víry zásadami rozumovými. pokud možno, objasňovati a vespolek souvislost tajemství zkoumati (způsob spekulativní, zkumný, také scholastický).

b) Pohnutka víry jest autorita boží. Autorita boží jest vševědoucnost a pravdomluvnost boží. Protože

Bůh jest vševědoucí, nemůže se mýliti sám, a protože jest pravdomluvný, nemůže klamati jiných. Proto sv. Pavel volá: „Vím, komu jsem uvěřil“ (II. Tím. 1, 12). Kdo by uznával nějakou větu zjevenou za pravdu proto, že se mu líbí, nebo že vidí, jak jest prospěšná lidstvu, neměl by víry, dokud by věty té nepřijal za pravdu pro autoritu boží. Takový člověk měl by pouhé poznání pravdy zjevené, ale nikoli víry náboženské. Proto sněm vatikánský (Sess. III., cap. 3) podává výměr víry: „Víra božská nebo theologická jest ctnost nadpřirozená, kterou s milosti boží povzbuzující a pomáhající za pravdu uznáváme věci od něho zjevené nikoli pro vnitřní pravdu věci, pocho-penou přirozeným světlem rozumu, nýbrž pro autoritu samého Boha zjevujícího, který nemůže ani se mýliti ani klamati.“

Pohnutka vědy rozumové nebo přirozené jest vnitřní zřejmost věci (evidence), ke které dospíváme ze zřejmých důvodů rozumových. Tak na př. přisvědčujeme důkazům aritmetickým, protože poznáváme, že jinak býti nemůže.

c^Podmětem víry míníme schopnost, v níž ctnost víry sídlí a z níž úkony víry vycházejí. Víra jest úkon rozumu i svobodné vůle lidské. Rozum poznává pravdy zjevené. Protože však pravdy zjevené nejsou samy o sobě zřejmé (evidentní), nýbrž temné, rozum není nucen přisvědčiti jim, nýbrž jest třeba jakéhosi popudu, aby rozum pravdám těm přisvědčil. Popud ten vychází ze svobodné vůle. Svobodná vůle pohádá totiž rozum, aby pravdám těm přisvědčil, protože toho pravdy ty zasluhují. Pravdy ty jsou zajisté slovo boží a slova božího jest poslouchati. Proto úkon víry křesťanské jest svobodný. Kdo nechce věřiti, neuvěří, i kdyby byl o pravdě přesvědčen. Tak na př. kalvinista Theodor Beza byl přesvědčen od sv. Františka Saleského, že učení církve katolické jest pravé, a přece do církve katolické se nevrátil (Bulla Canonis. sancti Fran-cisci Sál. ab Alexandro Vil., anno 1666, § 8).

Podmět věd přirozených (exaktních) jest pouze rozum a rozum přisvědčuje pravdám poznáním nikoli svobodně, nýbrž nutně pro vnitřní zřejmost věci.

Z toho jest zřejmo, že rozum nejedná slepě, dává-H se od vůle pohnouti, aby věřil. Nežli rozum přisvědčuje pravdám zjeveným, chce míti jistotu, že pravdy ty jsou skutečně od Boha zjeveny. Důvody, jež dokazují, že Bůh mluvil. k lidem a že pravdy, které církev katolická hlásá a předkládá k věření jako pravdy od Boha zjevené, jsou skutečně od Boha zjeveny a tudíž slovo boží, slují důvody víry. 8 v. Tomáš Akvinský († 1274, Summa theol. 2, 2. q.

1. a. 4) praví: „Nikdo by nevěřil, kdyby neuznával, že jest tomu věřiti.“

Z toho poznáváme také, že není pravdivé tvrzení, jako by člověku dříve bylo se vzdáti rozumu, aby mohl věřiti. Naopak člověk potřebuje rozumu, aby mohl věřiti. Rozumem člověk poznává, co Bůh zjevil, a rozumem dokazuje, že to Bůh zjevil.

Rovněž není pravda, že rozum věrou se snižuje. Rozum věrou se nesnižuje, nýbrž upokojuje. Býti žákem božím není nečest. Potom Bůh vyučuje věcem nejvznešenějším.

d) Jistota víry jest větší nežli jistota věd přirozených, protože víra opírá se o pravdu božskou, poznání přirozené však o rozum lidský. Rozum lidský může se mýliti a dějiny dokazují, že často se mýlil, ale Bůh se mýliti nemůže. Proto praví apoštol sv. Jan: „ Jestliže svědectví lidské přijímáme, svědectví boží větší jest“ (I. Jan 5. 9). Také sv. Tomáš Akvinský († 1274, Summa theol. 2.

2. q. 4, a. 8 ad 2) dokazuje: „Daleko větší jistotu má člověk o tom, co slyší od Boha, který se nemůže mýlit, nežli o tom, co vidí vlastním rozumem, který se může mýlit.“ Podobně napsal italský humanista Jan Pico della Mirandola (f 1494): „Náboženství pravdu má, filosofie pravdy hledá.“

Odporuje Poznámky.) Může vzniknout spor mezi věrou a vědou? Vira vědě? Na otázku, může-li vzniknout spor mezi věrou a rozumem, sněm vatikánský (Sess. III., cap. 4) odpovídá takto: „Ač vira převyšuje rozum, přece mezi věrou a rozumem nikdy nemůže vzejít opravdový spor, protože týž Bůh, který zjevuje tajemstva a vlévá viru, dal duchu lidskému světlo rozumu. Bůh však nemůže popírat sebe sama, ani pravda nemůže odporovat pravdě. Zdánlivý spor vzniká obvyklej odtud, že buď články viry nebyly pochopeny ani vyloženy podle smyslu církve, nebo že výmysly domněnek (hypothes) jsou pokládány za výroky rozumu.“

81

Mezi věrou a vědou nemůže tedy vzejít opravdový spor, ale vira a věda prokazují si navzájem vzácné služby. Sněm vatikánský (Sess. III., cap. 4) praví: „Vira a rozum nemohou se nikdy rozcházeti, nýbrž prokazují si vzájemné služby. Zdravý rozum dokazuje základy viry a jest osvěcen světlem viry pěstuje znalost věcí božských. Vira pak osvobozuje a chrání rozum od bludův a obohacuje jím mnohými poznatky.“

b) Překáží vira volnému badání? Na tuto otázku odpovídá s ním Překáží vira vatikánský z r. 1869/70, sess. III., kap. 4.: „Církev jest daleka volnému toho, aby překážela pěstování umění a věd lidských, naopak poskytuje "badání" jim mnohonásobné pomoci a podpory. Vždyť nejsou jí neznámý rozličné užtky, které z nich plynou životu lidskému, a církev necení je málo. Naopak církev uznává, že vědy a umění, jak od Boha, Pána věd, vyšly, tak zase, jsou-li správně pěstovány, za pomoci milosti jeho k Bohu vedou. Ani nezakazuje, aby tyto vědy neužívaly v oboru svém svých vlastních základův a svého vlastního postupu, nýbrž uznávajíc oprávněnou volnost tuto, přihlíží bedlivě k tomu, aby nepřijímaly do sebe bludův odporujících učení božímu a překročujice vlastní meze, nezmoonovaly se a nemátly toho, co náleží k věcem viry.“

Poučení. „Jako světlo proniká temnoty, tak vira proniká tajemství křesťanská. Oeho by vira nenašla? Vira sahá po věcech nepřístupných, rozumí věcem neznámým, chápe věci mimořádné, dovídá se, co přijde budoucně. Vira zavírá jaksi i věčnost do lůna svého“ (S v. Bernard Ť 1153, In Cant.).

§ 33. Vira jest potřebná a záslužná.

Vira lidská i vira božská jest člověku nevyhnutelně Potřeba viry. potřebná.

Vira lidská jest člověku nevyhnutelně potřebná, a) protože bez ní se člověk neobejde. Dítě věří rodičům, žák učitelu, učeník mistru, posluchač řečníku, čtenář spisovateli, neučený člověk učenci, b) Bez viry lidské nebylo by pokroku věd. Na základech, jež zbudovali předkové, stavějí potomci.

Vira božská jest rovněž nevyhnutelně potřebná, a) protože jest prostředek spásy, b) protože jest přikázána.

a) Vira jest prostředek spásy, protože nás seznamuje s cílem, k němuž jsme určeni, a udává nám cestu, která k tomu cíli vede.

Víry jest ke spasení nevyhnutelně třeba, protože člověk určen jest k cíli, který jenom skrze viru může poznati a kterého jenom životem podle viry může děsíc (Ot. 22).

Mravouka pro reálky.

ft

. ^ ... ,,, , , , , , . ^ , . ^ - - ... ^ .

Cíl ten jest, aby Boha poznal a ctil, jej miloval a jemu sloužil a tak na věky spasen byl.

„Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude“ (Mař. 16, 16). „Spravedlivý žije z víry“ (Gal. 3, 11).

„Vira jest počátek spasení lidského a kořen všeho ospravedlnění“ (Sněm tridentský, Sess. VI, cap. 8).

• Vira jest také přikázána.

„Kdo neuvěří, bude zavržen“ (Mař. 16, 16). „Bez viry nelze se líbiti Bohu“ (Žid. 11, 6).

Zásluznost Vira lidská i vira božská jest spojena s obětmi. Vira ^y- lidská jest spojena s menšími obětmi, protože přisvědčuje člověku, který mluví o věcech pozemských, pochopitelných, a neukládá zvláštních povinností. Avšak vira božská žádá od nás velikých obětí, a) oběti rozumu, b) oběti srdce.

a) Vira božská žádá od nás oběti rozumu, protože nám zjevuje věci božské, jež přesahují někdy rozum náš (tajemství viry). Rozum však nerad uznává za pravdu, čeho nechápe.

b) Vira božská žádá od nás oběti srdce, protože nám velí, abychom žili podle ní. „Zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne“ (Mat. 16, 24).

Abychom byli schopni a ochotni překonat tyto obtíže, Bůh jest nám nápomocen milostí svou. Bůh

pomáhá nám dvojím způsobem. Při ospravedlnění našem dává nám schopnost víry (ctnost víry) a při jednotlivých úkonech víry osvěcuje rozum náš a pohádá vůli naši, abychom přijali za pravdu, co Bůh zjevil a co předkládá k věření církev katolická. Odtud výměr víry křesťanské.

Křesťanská víra jest nadpřirozená, od Boha vlitá ctnost, kterou pro boží pravdomluvnost všechno za pravdu máme, co Bůh zjevil a skrze církev katolickou k věření předkládá (Ot. 801).

„Milosti boží spasení jste skrze viru, a to ne sami ze sebe, dar zajisté boží jest" (Efes. 2, 8).
„Bůh působí ve vás, že jste uvěřili" (I. Thessal. 2, 13).

83

Protože víra božská žádá oběti rozumu i oběti srdce, jest záslužná u Boha. Bůh slibuje odměnu věřícím.

„Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude" (Mat. 16, 16).

„Uvěřil Abraham Bohu a jest mu to počteno za spravedlnost" (I. Mojž. 15, 6).

Poučení. „Jako plody zemské nerostou, ani nezrají, neosvěcu-je-li a nezahřívá-li jich slánce, tak ani člověk nemůže nésti dobrého ovoce, t. j. nemůže konati dobrých skutků, nemá-li v srdci víry" (Origenes + 254, In cap. 2 Job).

§ 34. Vlastnosti víry a prostředky k zachování a rozmnožení víry.

Aby víra naše Bohu se líbila a nám prospěla, musí míti určité vlastnosti.

Víra naše musí býti: 1. obecná, 2. pevná, 3. živá, 4. stálá Vlastnosti (Ot. 23).

1. Víra naše jest obecná, věříme-li všemu bez výjimky. Obecná. čemu církev katolická učí (Ot. 24).

„Učte je zachovávat všechno, cokoli jsem přikázal vám" (Mat. 28, 20).

„Kdo odstupuje a nezůstává v •lícení Kristovu, nemá Boha" (II. Jan 1, 9).

Kdo si vybírá z učení Kristova jenom to, co se mu líbí, ten víry nemá. Takový člověk věří rozumu svému, ale nikoli Bohu.

2. Víra naše jest pevná, věříme-li tak, že ani dosti málo Pevná. nepochybujeme (Ot. 25).

„Abraham nepochyboval o zaslíbení božím z nedůvěry, nýbrž posilnil se věrou, dav chválu Bohu..., proto jest mu to počteno k spravedlnosti" (Řím. 4, 20. 22).

Mojžíš a Aron byli potrestáni, protože pochybovali (IV. Mojž. 20, 12).

3. Víra naše jest živá, jsme-li tak živi, jak toho víra Živá. žádá (Ot. 26).

„Jako tělo bez ducha mrtvé jest, tak jest i víra beze skutků mrtvá" (Jak. 2, 26).

siiaa <

Ot

„Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane! vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Otce mého, jenž jest v nebesích" (Mat. 7, 21).

4. Víra naše jest stálá, jsme-li ochotni raději všechno, i život, dáti, než bychom od víry odpadli nebo jji zapřeli (Ot. 27).

„Vizte, bratři, aby snad nebylo v někom z vás srdce zlé, nevěrné k odpadnutí od Boha živého" (Žid. 3, 12).

Příklady sv. mučedníků.

Prostředky Protože víra není pouze činnost lidská, nýbrž i dar k zachování boží (jako ctnost) a zároveň činnost božská (jako úkon), a rozmnožení ^ ^ ^ y^y prositi a užívati prostředků, jimiž se víra zachovává a rozmnožuje.
víry.

Prostředky, jimiž se **víra** jako ctnost zachovává a rozmnožuje, jsou: 1. modlitba za víru, 2. časté vzbuzování víry, 3. důkladná znalost sv. náboženství, 4. život podle víry.

Poučení. „Jestliže pak kdo z vás potřebuje moudrosti, žádej od Boha, který dává všechněm hojně a neomlouvá“ (Jak. 1, 5). „Kdo činí pravdu, jde ke světlu, aby zjevení byli skutkové jeho, protože v Bohu učinění jsou“ (Jan 3, 21).

§ 35. Nejdůležitější pravdy křesťanské.

Protože víra má být obecná, každý dospělý křesťan katolický jest povinen věřití bez výjimky všemu, čemu učí církev katolická. Avšak každý křesťan nemusí znáti všech jednotlivých pravd křesťanských, určitými slovy vyjádřených (víra rozvinutá), protože každý křesťan nemá příležitosti, aby důkladně byl poučen o víře. „Víra ze slyšení“ (Kím. 10, 17). Dostačí, má-li křesťan vůli přijmouti za pravdu vše, co církev katolická předkládá k věření (víra zavinutá).

Pravdy ue- Některé pravdy dospělý křesťan katolický musí však vyhnutelné věděti a věřiti výslovně, protože znalost jejich jest nevy-^t - p^třebné. ^nutelná podmínka spásy.

Zvláště výslovně musíme věděti a věřiti šestero pravd základních, totiž: 1. že jest jeden Bůh; 2. že Bůh jest spravedlivý soudce, který dobré odměňuje a zlé trestce; 3. že jsou tři božské osoby: Otec, Syn a Duch svatý; 4. že druhá božská osoba člověkem učiněna jest, aby nás svou smrtí na kříži vykoupila a na věky spasila; 5. že duše lidská jest nesmrtelná; 6. že jest milosti boží ke spasení nevyhnutelně třeba (Ot. 29).

Musíme zvláště šestero pravd základních výslovně věděti a věřiti, poněvadž jsou základem křesťanského života (Ot. 30).

„Kdo k Bohu přistupuje, musí věřiti, že (Bůh) jest a že těm, kteří ho hledají, odplatitelem jest“ (Žid. 11, 6).

„Tentot' jest pak život věčný, aby poznali tebe, jediného Boha pravého, a jehož jsi poslal, Ježíše Krista“ (Jan 17, 3).

12). „Není v nikom jiném spasení, aniž jest zajisté jiné jméno pod nebem dáno lidem, skrze něž bychom měli spasení býti“ (Skut. 4,

„Nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, ale duše nemohou zabiti“ (Mat. 10, 28).

„Beze mne nemůžete ničeho učiniti“ (Jan 15, 5).

Kdo nezná šestera pravd základních, nemůže přijímati svátosti, dokud nebyl poučen o pravdách těch. Jest-li však neschopen poučení, omlouvá jej nevědomost nezaviněná a nepřekonatelná.

Mimo šestero pravd základních prikazuje se nám ještě Pravdy věděti: 1. apoštolské Vyznání víry; 2. modlitbu Páně a přikázané. pozdravení andělské; 3. desatero božích přikázání a patero přikázání církevních; 4, sedmero svatých svátostí; 5. hlavní pravidla křesťanské spravedlnosti (Ot. 31).

Věřiti věrou rozvinutou v tyto pravdy jest třeba, protože jest to přikázáno. „Totot' jest přikázání jeho, abychom věřili ve jméno Syna jeho, Ježíše Krista“ (I. Jan 3, 23). Proto kdo těchto pravd nezná, ač měl příležitost seznati je, tedy z nevědomosti zaviněné, hřeší těžce a může obdržeti rozhřešení jen tehdy, lituje-li nevědomosti své a slibuje-li upřímně, že si osvojí pravdy ty. Kdo by neznal pravd přikázaných z nevědomosti nezaviněné, může obdržeti roz-

B--Wm- 00 *»T- T.u.,1-....., "" ..«*,>-.. ,.,^_.,^_.,-.. - -..-.,-.. -..... -..... -

hřešení jenom tehdy, slíbí-li upřímně, že se tomu příuči, když byl upozorněn na povinnost svou.

Poučení. Kdo hledí prohloubiti vědomosti náboženské, toho Písmo svaté nazývá blahoslaveným. „Blahoslavený muž,... který o zákoně jeho (= Hospodinově) přemýšlí dnem i noci“ (Žalm 1, 1-2).

§ 36. Hříchy proti víře.

Hříchy proti víře jsou nedostatky vlastnosti, jež **víra** míti má.

Nedostatek víry obecné má, kdo věří méně, nežli věřiti má (nevěra), nebo více, než jest povinen věřiti (pověra), nebo si z víry vybírá, co se mu líbí, a ostatní zavrhuje (kacířství).

Nedostatek víry pevné má za následek pochybování ve víře.

Nedostatek víry živé plodí lhostejnost u víře.

Z nedostatku víry stálé vzniká odpadlictví a rozkol.

Nevěra, 1. Nevěrou se prohřešuje, kdo vlastní vinou v **Boha** nebo ve zjevení boží nevěří (Ot. 353).

Nevěra jest dvojí: záporná a kladná.

Nevěra záporná jest nedostatek víry u těch, kteří neměli příležitosti seznati pravou víru, na př. u pohanů, ke kterým ještě nepřišel misionář katolický. Tato nevěra není hřích. „Bych byl nepřišel a nemluvil jim, hříchu by neměli“ (Jan 15, 22).

Nevěra kladná jest nedostatek víry u těch, kteří pravou víru slyšeti nechťejí nebo víru samu zavrhnou. Tato nevěra jest hřích, a to hřích větší než ostatní hříchy, protože člověka od Boha nejvíce vzdaluje, tak jako víra člověka k Bohu přibližuje. „Bez víry nelze se líbiti Bohu, neboť věřiti musí, kdo přistupuje k Bohu, že jest“ (Žid. 11, 6). Nad těmi, kteří hřeší nevěrou zaviněnou, Kristus již vynesl rozsudek: „Kdo nevěří, již jest odsouzen“ (Jan 3, 18).

Prameny nevěry jsou hlavně pýcha v podobě domýšlivosti učenecké, hříšný život, nedostatečné vzdělání vůbec

87

a náboženské zvlášť, čtení spisů bezbožeckých a obcování s lidmi víře odcizenými.

2. Pověrou se prohřešuje, kdo věcem připisuje tajnou Pověra. moc, které jim Bůh nedal (Ot. 367).

Pověra jest nositi na krku amulety (ochranné závěsy) a medailony a očekávati od nich se vši jistotou, že nás uchrání neštěstí nebo že nás uzdraví, míti některé dni za šťastné a jiné za nešťastné, na př. pátek, a dle toho zařizovati jednání, nechťiti zasednouti ke stolu, u něhož má seděti 13 osob, atd. Není však pověra nositi u sebe věci posvěcené a obrazy a ostatky svatých a očekávati od nich účinky, jež jim svěcením byly propůjčeny, nebo jichž lze dojíti, uctíváme-li zbožně obrazy a ostatky svatých. Tak na př. ve svátek Zjevení Páně církev svěť zláto, kadidlo a myrhu a prosí Boha, „aby ti, kteří je budou míti u sebe, byli bezpečni proti každému útoku nemoci a úrazu a aby unikli všech nemocí těla i ducha“ (Římský rituál). Kdo uctívá náležitě ostatky a obrazy svatých, může spoléhati na přímluvu těch světců, jejichž obrazy nebo ostatky uctívá.

3. Bludařstvím (kacířstvím) se prohřešuje, kdo tvrdě- Kacířství'. šijně nevěří pravdě, kterou církev k věření předkládá (Ot. 354).

Ke kacířství jest třeba dvou věcí: a) poblouzení rozumu proti víře, b) zatvrzelosti vůle. Takové kacířství, vy-skytuje-li se u člověka pokřtěného, sluje formální. Kde není zatvrzelosti, tam jest pouze kacířství materiální. Kacířství formálního může se někdo dopustiti pouze v myslí nebo také slovy a skutky. Dle toho rozeznáváme kacířství formální vnitřní a vnější. Kacířství formální vnější trestá se vyloučením z církve (Constitutio Pii IX. Apostolicae Sedis a. 1869).

Bůh dopouští kacířstva, aby nevěřící se oddělili od věřících a věřící měli příležitost ukázati, že mají víru pevnou a stálou. Sv. Pavel praví: „Musí i kacířstva býti, aby zjevení byli mezi vámi ti, kteří jsou zkušeni“ (1. Koř. 11, 19).

Kacířů jest se varovati. Sv. Pavel napomíná: „Člověka kacíře po jednom i druhém napomenutí varuj se věda,

IR 88

že převrácený jest, kdo jest takový, a hřeší, svým vlastním soudem jsa odsouzen“ (Tit. 3, 10-11).

ybov&ní 4, Pochybováním u víře se prohřešuje, kdo svoluje víře- k myšlence, že by mohlo býti něco nepravda, co církev k věření předkládá (Ot. 358).

Pochybovati o víře a pokušení proti víře nejsou hřích, pokud se jim bráníme a máme vůli věřiti všemu, čemu učí církev. Ale dobrovolné pochybnosti o víře jsou hříšné, protože tím pochybujeme také o pravdomluvnosti boží a o neomylnosti učitelského úřadu v církvi.

Ještě horší jest pochybovačnost náboženská (skepticismus náboženský). Hříchu toho se dopouští, komu pochybování jest účelem, t. j. kdo ze zásady v sobě a v jiných probouzí a udržuje pochybnosti o pravdách křesťanských.

Prostředky proti hříchu tomu jsou: modlitba, vzbuzování víry, čtení dobrých knih, obcování s lidmi zbožnými.

5 Lhostejností u víře se prohřešuje, kdo buď o žádné náboženství nedbá nebo všechna náboženství **za** stejně pravdivá a stejně dobrá pokládá (Ot. 357).

istejnost víre.

Lhostejnost u víře (indiferentismus) jest dvojí: t h e o-retický a praktický.

Indiferentismus theoretický pokládá všechna náboženství za stejně pravdivá a stejně dobrá. Tento indiferentismus jest: a) nerozumný, b) nepřirozený, c) h ř i s n ý.

Indiferentismus **theoretický** jest **nerozumný, protože** prohlašuje všechna náboženství za stejně **pravdivá. : a** dobrá, ač si odporují ve věcech podstatných.

Indiferentismus theoretický jest nepřirozený, protože jedná proti přirozenosti lidské. Přirozenost lidská jest stvořena pro pravdu a k pravdě tíhne. Ale indiferentismus touhu tu u člověka ubíjí.

Indiferentismus theoretický jest hříšný, protože si nevází Syna božího a díla jeho. Vždyť Syn boží proto přišel na svět, aby vydal svědectví pravdě. Když stál před

Pilátem, řekl: „Já jsem se k tomu narodil a proto jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě" (Jan 18, 37).

Indiferentismus praktický záleží v tom, že a) křesťan nedbá o žádné náboženství; b) že zanedbává vyučování náboženství křesťanskému, c) že nežije podle náboženství křesťanského.

O takových křesťanech **praví** Kristus: „Znám skutky tvé, že nejsi ani studený ani horký..., ale že jsi vlažný a nejsi ani studený ani horký, hodlám tě vyvrci z úst svých" (Zjev. 3. 15-16).

Od indiferentismu náboženského jest rozeznávati snášelivost náboženskou (toleranci). Snášelivost náboženská záleží v tom, že osobu jinověrcovu mi-- lujeme, ale blud jeho zavrhuje. Tahová snášelivost nejenom jest dovolena, nýbrž i přikázána přikázáním lásky křesťanské. Bůh činí podobně.

Bludu i hříchu nenávidí, ale osobám dobře činí. „Slunci svému velí vzházeti na dobré i na zlé a déšť dává na spravedlivé i na nespravedlivé" (Mat. 5, 45).

6. Odpadlictvím se prohřešuje, kdo se křesťanské víry Odpadlictvi. zřiká (Ot. 355).

Doklad: Julian Apostata.

Odpadlíkem (apostatou) sluje nejenom ten, kdo přijav křest přechází k náboženství nepravému, na př. židovskému nebo mohamedánskému, nýbrž i ten, kdo nepřestupuje k jinému náboženství, ale křesťanského učení se úplně zřiká. Sem náležejí racionalisté, naturalisté, pantheisté, lidé bez vyznání (bez konfese) a zednáři.

Církevní trest na odpadlictvi jest vyloučení z církve (Constitutio Pii IX. Apostolicae Sedis a. 1869).

7. Rozkolem se prohřešuje, kdo se odštěpuje od jed- Rozkol. noty církevní.

Učení církevní schismatici podržuje, ale poslušnost církvi a hlavě její vypovídá.

Rozkol upravuje cestu kacířství. Proto praví sv. Jeroným (+ 420): „Neni rozkolu, který by si nějakého bludu nevymyslí, aby se nezdálo, že právem od církve se odloučil."

-t'

Všichni kteří se nepodrobují papeži římskému, jsou rozkolníci. Tvrdí-li však zároveň, že papež římský není nejvyšší hlava církve a zástupce Kristův na zemi, stávají se kacíři.

Aby katolický křesťan nepozbyl víry, jest mu hlavně varovati se života hříšného, četby nevěrecké a důvěrného obcování s nevěrci. Písmo svaté praví: „Každý zajisté, kdo zle činí, nenávidí světla a nejde ke světlu, aby nebyli trestáni skutkové jeho" (Jan 3, 20). A napomíná nás:

„Pilně se varujte falešných proroků, kteří přicházejí k vám v rouče ovčím, uvnitř pak jsou vlci hltaví" (Mat. 7, 15).

§ 37. O křesťanské naději.

Pojem Křesťanská naděje jest nadpřirozená, od Boha vlitá naděje, ctnost, kterou pro boží všemohoucnost, dobrotu a věrnost

s pevnou důvěrou očekáváme všechno, co nám Bůh pro

zásluhy Ježíše Krista slíbil (Ot. 802).

Schopnost a ochotnost k naději vlévá nám Bůh při ospravedlnění a také později podporuje naději naší milostí svou. Sv. Pavel praví: „Poněvadž pak jste synové, poslal Bůh Ducha Syna svého v srdce vaše volajícího: Abba, Otče! Proto již není služebník, ale syn; jestliže pak syn, i dědic skrze Boha" (Gal. 4, 6-7).

K naději jest třeba dvou úkonů: 1. touhy po dobru, 2. důvěry (jistoty), že dobra toho dojdeme. Kdo by měl pouze touhu po dobru, ale neměl by jistoty, že dobra toho dojde, měl by pouze přání, ale nikoli naději. Tak touží stařec po mládí, člověk na smrt nemocný po uzdravení.

Předmět Bůh nám pro zásluhy Ježíše Krista slíbil věčnou naděje, blaženost jakož i prostředky, kterými bychom jí dosáhli (Ot. 255).

Předmět křesťanské naděje jest především: 1. život věčný; 2. to, co jest k životu věčnému potřebné, totiž odpuštění hříchův a milost boží; 3. to, co jest k životu věčnému užitečné, totiž statky pozemské, pokud nám pomáhají neb aspoň nepřekážejí dojiti blaženosti věčné.

Pohnutka naděje.

Potřeba naděje.

Vlastnosti naděje.

Věčná blaženost jest předmět hlavní, prostředky k životu věčnému jsou předmět vedlejší.

„Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho a toto všechno bude vám přidáno" (Mat. 6, 33).

Doufáme od Boha, co nám slíbil, protože jest všemohoucí, nejvyšší dobrotivý a věrný a proto splniti může a chce, co nám slíbil (Ot. 256).

Pohnutka křesťanské naděje jest vědomí, že Bůh nám blaženost věčnou a prostředky k tomu slíbil a Ježíš Kristus zasloužil. Bůh pak jest všemohoucí, dobrotivý a věrný, proto může dáti, chce dáti a jistě dá, co slíbil.

„Držme neúchylné vyznání naděje své, neboť věrný jest ten, jenž zaslíbil" (Žid. 10, 23).

„Jeden jest zajisté Bůh, jeden také prostředník mezi Bohem a lidmi, člověk Kristus Ježíš, který dal sebe samého na vykoupení za všechny" (I. Tím. 2, 5-6).

Křesťanská naděje jest potřebná, 1. protože jest nevyhnutelný prostředek spásy, 2. protože jest od Boha přikázána.

Křesťanská naděje jest nevyhnutelný prostředek spásy, protože bez naděje bychom nedošli spásy. Naděje povznáší mysl naši k věcem nebeským, pohádá ke skutkům dobrým, zvláště k modlitbě, pomáhá vítěziti v pokušení a těší ve strastech. Proto sv. mučedníci posilovali se nadějí. Sv. Štěpán volal: „Aj, vidím nebesa otevřena a Syna člověka stojícího na pravici boží" (Skut. 7, 55).

Křesťanská naděje jest od Boha přikázána. Ježíš pravil ke člověku ochrmlému: „Doufej, synu, odpouštějí se tobě hříchy tvé" (Mat. 9, 2). Sv. Pavel přikazuje Timotheovi: „Bohatým tohoto světa přikazuj, ať nejsou velikomyslní, ani ať nedoufají v nejistém zboží, ale v Bohu živém" (I. Tím. 6, 17).

Pokud naděje jest touha po dobru, má býti dobře spořádána a živá. Pokud naděje jest důvěra, má býti pevná a pokorná.

1. Naděje jest dobře spořádána, touží-li křesťan po statech slíbených v tom pořádku, v jakém jdou za sebou

>~~~~~3~~~~~B~~~~~U~~~~~f~~~~~á~~~~~H

dle ceny své. Na prvním místě zajisté jest blaženost věčná, pak jsou prostředky nadpřirozené a konečně prostředky přirozené.

O „Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho a toto všechno bude vám přidáno" (Mat. 6, 33).

2. Naděje jest živá, žije-li člověk dle naděje své, totiž přičiňuje-li se také, aby došel života věčného.

„Protož, bratři, tím více se snažte, abyste skrze dobré skutky jistě ušili své povolání a vyvolání" (II. Petr. 1, 10). „Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Otce mého, jenž v nebesích jest, ten vejde do království nebeského" (Mat. 7, 21).

3. Naděje jest pevná, spoléhá-li křesťan na všemohoucnost, dobrotu a věrnost boží.

„Držme neúchylné vyznání naděje své, neboť věrný jest ten, jenž zaslíbil" (Žid. 10, 23).

4. Naděje jest p o k o r n á, máme-li na paměti nedostatečnost a hříšnost svou a otiáváme-li se tudíž o spásu svou.

„S bázní i třesením spasení své konejte" (Fil. 2, 12).

j Hříchy proti naději jsou nedostatky vlastností, jež naděje míti má.

Proti naději dobře spořádané jest pozemská mysl, proti naději živé jest opovážlivé spoléhání na milosrdenství boží, proti naději pevné jest nedůvěra a zoufalství, proti naději pokorné jest pokoušení Boha.

1. Pozemskou mysl má, kdo myslí jenom na věci pozemské, ale na Boha, na duši a na spásu duše své zapomíná.

Doklad: synové Heliho.

2. Opovážlivým spoléháním se prohřešuje, kdo toliko na Boha spoléhá a sám nečiní, co činiti může a má (Ot. 362).

Doklad: lidé za časů Noemových (I. Mojž. 6).

3. Nedůvěrou se prohřešuje, kdo nedosti pevně v Boha důvěřuje (Ot. 360).

Doklad: Mojžíš (IV. Mojž. 20, 1-13); Izraelité na poušti (II. Mojž. 16 a 17).

4. Zoufalstvím se prohřešuje, kdo se veškeré důvěry v Boha vzdává a se domnívá, že mu Bůh již nemůže nebo nechce pomoci neb odpustiti (Ot. 361).

Doklad: Kain (I. Mojž. 4, 13); Saul (I Král 31); Jidáš (Mat 27, 3-5).

5. Pokoušením Boha se prohřešuje, kdo opovážlivě zázraku na Bohu žádá **neb** od něho očekává (Ot. 371).

„Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého“ (Mat. 4, 7).

Ovoce naděje jest především: 1. mysl nebeská, Ovoce 2. skromnost křesťanská, 3. trpělivost křesťanská, 4. statečnost křesťanská,

1. Mysl neb eskou doporučí nám sv. Pavel slovy:

„O věci, které jsou nahoře, pečujte, ne o ty, které jsou na zemi“ (Kol. 3, 2). Mysl nebeskou měla Marie, sestra Lazarova. Proto Kristus prohlásil o ní: „Jednoho jest potřebí. Maria nejlepší stránku vyvolila, která nebude odňata od ní“ (Luk. 10, 42).

2. Skromnost křesťanská přestává na svém a nežádá věcí nemožných a nedostižných. „Lepší jest maličko se spravedlností než mnoho důchodů s nepravostí“ (Přisl. 16, 8).

3. Trpělivost křesťanská, záleží v tom, že křesťan utrpení pozemská snáší, jsa odevzdán do vůle boží, ano i z utrpení se raduje. Sv. Terezie měla heslo: „Pane, trpěti nebo zemřít“ (Breviář finský dne 15. října).

4. Stát e č nosí křesťanská utrpení vyhledává a jest ochotna i život obětovati za víru. Takové nadšení posvátné shledáváme u svatých mučedníků. S v. Jan František Re g i s (f 1640) říkával: „Co jest mi žádoucnější než zemřít pro Krista“ (Bulla canonizationis Clementis XII. a. 1737, § 16).

Abychom si naději zachovali a ji rozmnožovali, a) modleme se za vzrůst její, b) často naději vzbuzujeme, c) konejme dobré skutky s dobrým úmyslem, d) rozjímejme často o blaženosti nebešťanů.

§ 38. O křesťanské lásce.

Pojem křesťanské lásky Křesťanská láska jest nadpřirozená, od Boha vlitá tanské }asky. etnost, kterou Boha pro jeho nekonečnou dokonalost a dobrotu nade všecko, sebe pak a bližního pro Boha milujeme (Ot. 803).

Schopnost a ochotnost k lásce křesťanské vlévá nám Bůh při ospravedlnění a také později lásku křesťanskou v nás rozněcuje milostí svou.

„Láska boží rozlita jest v srdcích našich skrze Ducha svatého, kterýž dán jest nám“ (Řím. 5, 5).

Předmět Křesťanský milovati jest Boha pro něho samého nade lásky všecko, sebe pak a bližního pro Boha milovati (Ot. 327)^

křesťanské.

Předmět lásky křesťanské jest Bůh a každý tvor rozumný, který už s Bohem jest spojen (andělé, svatí v nebi) nebo který takového spojení jest schopen (duše v očištění, všichni lidé na zemi). Zákon lásky přátelské velí totiž, abychom milovali nejen přitele, nýbrž i všechny osoby, které jsou s ním

spojeny svazky příbuzenství tělesného a duševního.

Pohnutka Pohnutka lásky k Bohu jest Bůh. Boha milujeme, pro-lásky Bohu. cogg jest nejvyšší dobro sám o sobě a nejvyšší dobro naše. Milujeme-li Boha, protože jest nejvyšší dobro sám o sobě, jest láska naše záliba v Bohu. Milujeme-li Boha, protože jest nejvyšší dobro naše, jest láska naše touha po Bohu. Bůh jest nejvyšší dobro naše pro dobrodiní již udělená a pro dobrodiní slíbená.

„Bůh láska jest" (I. Jana, 16).

„My tedy milujme Boha, neboť Bůh dříve miloval nás" (I. Jan 4, 19).

„Žádost mám rozdělen býti a býti a Kristem" (Fil. 1, 28).

Milovati Boha, protože jest nejvyšší dobro sám o sobě, sluje milovati Boha pro něho samého.

Boha pro něho samého milovati jest milovati jej proto, že pro svrchovanou dokonalost svou veškeré naší lásky hoden jest (Ot. 328).

^ , -,-. - - - - - 95

Tato láska jest nezištná, tedy dokonalá. Milujeme-li však Boha proto, že jest nejvyšší dobro naše, tedy milujeme-li Boha zisťně, jest láska naše nedokonalá.

Láska, kterou Boha pro něho samého nade všechno milujeme, nazývá se láskou dokonalou (Ot. 330).

Lásku dokonalou vyjadřuje modlitba sv. Františka ; Xaverského (f 1552): „O Bože, miluji Tě nikoli proto, l abys mi dal blaženost věčnou, ani proto, že ty, kteří Tebe i nemilují, trestáš mukami věčnými, nýbrž jako Ty jsi mi-l loval mne, tak i já miluji a budu milovati Tebe pouze proto, ' že jsi král můj a Bůh můj."

Dokonalá láska k Bohu spojuje nás dokonale s Bohem, | takže my jsme v Bohu a Bůh v nás. Takovým dokonalým spojením ruší se veškeré odvrácení a odloučení od Boha, i totiž hřích.

„Láska přikrývá množství hříchů" (I. Petr. 4, 8). „Bůh jest láska, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm" (I. Jan 4, 16).

Takovou dokonalou lásku k Bohu měla Maří Magdalena (Luk. 7, 36-50). Proto Kristus řekl o ní: „Odpouštěj se jí hříchové mnozí, neboť milovala mnoho" (Luk. 7, 47).

Naše láska k Bohu jest nedokonalá, když ho milujeme sice nade všechno, ale nikoli pro něho samého, nýbrž pro dobro, které od něho máme a doufáme (Ot. 331).

Příklad lásky nedokonalé jest marnotratný syn. Marnotratného syna nepohnula k návratu vzpomínka na otce, nýbrž vzpomínka na blahobyt v domě otce jeho. Sekl: „Jak mnozí nádeníci v domě otce mého mají hojnost chleba, já pak zde hladem hynu. Vstanu a půjdu k otci svému" (Luk. 15, 17-18).

Láska k Bohu jest křesťanu nevyhnutelně potřebná, Potřeba •a) protože jest prostředek ke spáse, b) protože jest od Boha laskavě Bohu. přikázána.

Láska k Bohu jest potřebná jako prostředek ke spáse, protože nás spojuje s Bohem. A právě ve spojení našem s Bohem záleží spása naše, věčná blaženost naše. Proto sv. Jan praví: „Kdo nemiluje, zůstává ve smrti" (I. Jan 3, 14).

Láska k Bohu. jest potřebná také proto, že jest od Boha přikázána. „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a ze vši myslí své. Toť jest největší a první přikázání" (Mat. 22, 37-38). Vlastnosti Lásky k Bohu má býti a^nade všechno,^ účin na.

^JL-^a-^ a) **Boha nade všechno milovati jest tak si ho vážit, že jsme hotovi raději všechno obětovati, než bychom se těžkým hříchem připravili o jeho lásku a přátelství (Ot. 329).**

„Jist jsem zajisté, že ani smrt ani život ani andělé ani knížectva ani mocnosti ani věci přítomné ani budoucí ani síla ani výsost ani hlubokost ani jiné stvoření nebude moci nás odloučiti od lásky boží, která jest v Kristu Ježíši, Pánu našem" (1. Tim. 8, 38-39).

Sv. Petr zvolal: „A], my jsme opustili všechno a následovali jsme tebe" (Mat. 19, 27).

-S* b) **Láska k Bohu jest účinná, činíme-li, co se Bohu líbí, totiž zachováváme-li přikázání jeho.**

„Kdo má přikázání moje a zachovává je, tenť jest, který mne miluje" (Jan 14, 21).

„To jest láska boží, abychom přikázání jeho zachovávali" -^____(I. Jan 5, 3).

Hříchy proti j Lásce k Bohu odporuje všeobecně každý hřích těžký, lásce k Bohu. protože každý hřích těžký jest

protiva lásky k Bohu. Láska k Bohu jest spojení s Bohem, hřích těžký jest odloučení od Boha. Zvláště odporuje lásce k Bohu a) lenost ve službě boží, b) nenávisť k Bohu. ~

Lenost jest dobrovolná nechat k věcem, které se týkají služby boží a péče o duši, pro namáhání a obtíže s nimi spojené (Ot. 786).

„Ó, bys studený byl anebo horký; ale že jsi vlažný a nejsi ani studený ani horký, počnu tě vyvrbovati z úst svých" (Zjev. 8, 15-16). Doklad: lenivý služebník (Luk. 19).

Protože z lenosti pochází mnoho hříchů, jako zane-

dbávání modlitby, služeb božích a přijímání svátostí, truchlivost a malomyslnost, nekajcnost a zoufalství, lenost počítá se ke hříchům hlavním.

Nenávisť Bohu a se prohřešuje, kdo si přeje, aby Bohu nebylo, nebo aby Bůh nezapovídal a nestretal, co hříšný člověk miluje.

Nenávisť k Bohu nezůstává při pouhém přání, nýbrž přechází obyčejně v čin. Kdo nenávidí Boha, mstí se osobám a věcem, jež jsou určeny k službě boží.

Abychom si lásku k Bohu zachovali a ji rozmnožovali, užívejme těchto prostředků: 1. lásku často vzbuzujeme;

2. rozjímejme často o dokonalostech a dobrodiních božích, zvláště o utrpení Páně; 3. přijímejme často svátosti; 4. konejme dobré skutky; 5. zapírejme se a snášejme trpělivě rozličná utrpení. Zato varujme se hříchu, protože všední hřích horlivost lásky k Bohu umenšuje a hřích těžký lásku k Bohu ze srdce vypuzuje.

VNĚJŠÍ ÚCTA BOŽÍ.

§ 39. Pojem, potřeba a rozvrh vnější úcty boží.

Vnější úcta boží záleží v tom, že své vnitřní smýšlení Pojem vnější náboženské, totiž svou viru v Bohu, nadějí v Bohu a lásku k Bohu dáváme najevo úkony vnějšími.

Vnější úcta boží musí býti spojena s úctou vnitřní. Jinak nemá před Bohem ceny. O takové úctě prohlásil Kristus:

„Lid tento ctí mne ústy, ale srdce jejich daleko jest ode mne" (Mat. 15, 8).

Vedle vnitřní úcty boží jest třeba také vnější úcty boží. Potřeba z těchto důvodů:

vnější
úcty

1. Člověk jest tvor boží nejen dle duše, nýbrž i dle těla, boží.

proto jest povinen Tvůrce svého oslavovati nejen duchem, nýbrž i tělem.

2. Přirozenost lidská žádá, aby člověk vnitřní smýšlení své dával najevo slovy i skutky.

3. Vnější úctou boží posiluje se vnitřní úcta boží. Zkušenost učí, že slavnosti a obřady církevní rozněcují srdce naše k pobožnosti. Kdo však nedbá o vnější úkony pocty boží, pozbývá obyčejně také vnitřní úcty boží.

4. Vnější úcta boží přispívá velice ke vzájemnému - vzdělání, k posílení ve víře, k zachování a rozšíření náboženství.

5. Proto Bůh již ve Starém zákoně vnější úcty žádal a, četnými předpisy liturgickými ji uspořádal. Také v Novém

Mravouka pro reájký.

7

98

zákoně Kristus slovem i příkladem nás poučil, že lest Bohu uctívati nejen uvnitř, nýbrž i zevně. Již ve 12 letech šel s rodiči svými na slavnost velikonoční do Jerusalema (Luk. 2, 41-43), chodil do synagogy v den sobotní a četl Písmo svaté (Luk. 4, 16) a v zahradě Getsemanské poklek na kolena modlil se (Luk. 22, 41). Mimo to zavedl viditelné obřady při svátostech a při oběti mše sv. a nařídil apoštolům: „To čiňte na mou památku" (Luk. 22, 19).

6. První křesťané konali veřejné služby boží. Ve Skutcích apoštolských (2, 42) čteme o nich: „Trvali pak v učení apoštolském a ve sdílnosti a lámání chleba a v modlitbách."

7. Konečně církev nařizuje vnější úctu boží (v 1. a 2. přikázání církevním), aby věřící veřejně ukazovali, že jsou

členové její.

Ctnost, která nakloňuje člověka k tomu, aby Bohu jakožto původci všech věcí a nejvyššímu pánu

prokazoval

povinnou úctu, sluje nábožnost.

Poznámka. Proti vnější účtě boží bývají uváděna slova Písma svatého: „Bůh jest duch a ti, kteří se mu klanějí, v duchu a v pravdě mají se klaněti“ (Jan 4, 24). Těmi slovy však Kristus nezavrhuje vnějších obřadů, jako klekati, biti se v prsa atd., nýbrž naznačuje, že vnější obřady mají býti spojeny s vnitřní zbožností a že mají býti výraz vnitřní myšlenky. Ovšem pouhé úkony tělesné, jež nevycházejí ze srdce, nelíbí se Bohu, protože jsou pokrytectví.

Rozvrh Úkony vnější účty boží mohou býti **řádné a mimo-**

nkonů vnější **řádné**.

Řádné úkony jsou takové, kterými pravidelně a po

celý život Boha uctíváme.

Mimořádné úkony jsou takové, kterými Boha

uctíváme jenom za jistých okolností.

K řádným úkonům vnější pocty boží náleží modlitba,

plnění přikázání církevních a úcta svatých.

K mimořádným úkonům vnější pocty boží náleží vyznání víry, přísaha a slib.

Některé z těchto úkonů vztahují se na Boha přímo, na př. modlitba, vyznání víry, přísaha, slib, jiné nepřímě, na př. plnění přikázání církevních a úcta svatých.

Poučení. Daniel dal se raději uvrhnouti do jámy lví, než by byl upustil od vnější účty boží (Dan. kap. 6).

99

§ 40. O modlitbě.

Co jest modlitba.

Proč se modlíme.

Modlitba jest nábožné pozdvižení mysli k Bohu (Ot. 258).

Pouhé pomýšlení na Boha nebo pouhé přemýšlení o Bohu není ještě modlitba. K modlitbě jest třeba, aby všechny síly duševní: rozum, vůle a cit byly činné. Eozumem se k Bohu povznášíme, vůlí a citem s Bohem se spojujeme.

Dříve nežli kněz koná církevní hodinky, modlí se: „Otevři, Pane, ústa má ke chvále .svatého jména svého a očisti srdce mé ode všech myšlenek marných, převrácených a cizích, osvěť rozum, rozněj cit, abych hodně, pozorně a pobožně tyto hodinky mohl odříkati a abych zasloužil býti vyslyšen před pohledem božské Velebnosti tvé.“

Svatí Otcové nazývají modlitbu rozmluvou s Bohem. S v. Řehoř Nyssenský (f po r. 394) praví: „Modlitba jest obcování a rozmluva s Bohem“ (Oratio l. de Oratione Dominica). A sv. Jan Zlatoústý (T 407) praví: „Modlitba jest rozmluva s Bohem“ (Homil. 30 in Genes.).

Modlitba, zvláště modlitba prosebná, jest možná jenom u lidí, kteří věří v osobního Boha a v prozřetelnost boží. Ani deista ani pantheista ani materialista nemůže se modlití, leč by se dopustil veliké nedůslednosti, protože vyslyšení modlitby bez osobního Boha a bez prozřetelnosti boží nelze si mysliti. Deista popírá péči boží o svět (prozřetelnost boží), pantheista ztotožňuje svět s Bohem, materialista zná jen hmotu. Vrozená náklonnost srdce k modlitbě a všeobecnost její u všech národů jest právě důležitý důkaz, že víra v osobního Boha, Stvořitele, Zachovatele a Správce světa, jest pravá.

Modlíme se, 1. abychom Boha chválili; 2. abychom mu děkovali; 3. abychom jej prosili za dobrodiní a milosti, zvláště pak za odpuštění hříchův (Ot. 259).

Všechny tři druhy modlitby úzce souvisí. Tak na př.: děkuj eme-li Bohu za nějaké dobrodiní, propukáme často také ve chválu dobroty boží a připojujeme hned prosbu o milosti nové. Pěkný příklad jest chvalozpěv „Gloria“ při mši svaté. Chválíme Boha slovy: „Chválíme .tebe, dobrořečíme tobě“; díky činíme slovy: „Díky tobě vzdáváme“; prosbu pronášíme slovy: „Smiluj se nad námi... přijmi modlitbu naší.“

ůsobem 3. vnitřně a spolu i zevnitřně (Ot. 271).

země se loditi. **Toliko vnitřně se modlíme, když se modlíme pouze**

v myšlenkách, jako na př. při rozjímání, aniž svou vnitřní modlitbu také slovy pronášíme (Ot. 272).

Rozjímání (meditace) záleží v tom, že o životě a utrpení Pána Ježíše, o posledních věcech člověka nebo jiných pravdách přemýšlíme a při tom zbožné city a spasitelná předsevzetí vzbuzujeme (Ot. 273).

Při rozpínání všechny síly duševní jsou v činnosti. Rozum hledí vniknouti v pravdu, kterou jsme si zvolili za předmět rozjímání; paměť zpytuje svědomí, abychom poznali, jak jsme dosud vyhověli pravdě té v životě svém;

vůle činí dobrá předsevzetí pro budoucnost a vzbuzuje zbožné city.

Vnitřně a spolu i zevnitřně se modlíme, když vnitřní modlitbu zároveň i slovy pronášíme (Ot. 274).

Modlitba pouze zevnitřní nemá před Bohem žádné ceny;

vycházit pouze z úst (Ot. 275).

„Lid tento cti mne ústy, ale srdce jejich daleko jest ode mne“ (Mat. 15, 8).

Máme se modlit také společně s jinými, protože Pán Ježíš společnou modlitbu zvláště doporučil řka: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tuť jsem já uprostřed nich“ (Mat. 18, 20). Ot. 276.

lyse mamě Podle napomenutí Ježíše Krista máme „vždycky se modlit a neustávali“ (Luk. 18, 1). Zvláště se máme modlit:

modlit.

1. ráno a večer, a když k modlitbě zvoní; 2. před jídlem a po jídle; 3. před prací a po práci; 4. v pokušení; 5. ve všech tísních a potřebách (Ot. 277).

Neustále modlit se můžeme, když často na Boha myslíme a dobrým úmyslem všechny své myšlenky, slova i skutky, radosti i žalosti mu obětujeme (Ot. 278).

a koho se Především máme se modlit za sebe. V první řadě máme máme prositi za statky nebeské a ve druhé řadě teprve za statky

pozemské.

, modlit.

101

„Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho a toto všechno bude vám přidáno“ (Mat. 6, 33).

Avšak láska k bližnímu velí nám, **abychom** se nemodlili pouze za sebe, nýbrž i za jiné.

Máme se také za jiné, ano za všechny lidi modlit, **za živé i za mrtvé, za přátele i nepřátele, zvláště pak za rodiče a příbuzné, za duchovní a světskou vrchnost (Ot. 279).**

„Prosím tedy především, aby činěny byly modlitby, přimluvy, diky (Snění za všechny-lidi, za krále i za všechny, kteří jsou v úřadech vysokých postavení, abychom pokojný a tichý život vedli ve vši pobožnosti a čistotě“ (I. Tim. 2, 1-2).

Poučení. O modlitbě praví sv. Augustin (f 430, Sermo 226 de Tempeře): „Modlitba spravedlivého jest klíč od nebe. Vystupuje prosba a sestupuje slitování boží.“

§ 41. Vlastnosti modlitby.

Býváme vždycky vyslyšeni, kdykoli se za něco modlíme náležitě (Ot. 263).

Náležitě se modlíme: 1. když se modlíme za to, co jest ke cti a chvále boží a k našemu spasení; 2. když stí modlíme ve jménu Pána Ježíše; 2. když se modlíme nábožně, pokorně a důvěrně, s odevzdaností do vůle boží a vytrvale ., (Ot. 264).

Ve jménu Pána Ježíše se modlíme, když modlíme se zásluh Ježíše Krista se dovoláváme a všechnu svou důvěru v ně skládáme (Ot. 265).

Ve jménu Ježíše Krista.

„Amen, amen, pravím vám: Budete-li zač prositi Otce ve jménu mém, dám vám“ (Jan 16, 23).

Nábožně se modlíme, když při modlitbě na Boha

Nábožně.

myslíme a všeliké roztržitosti co možná se varujeme (Ot. 266).

Roztržitost při modlitbě jest pouze tehdy hříšná, za-vinili-li jsme ji sami nebo nebráníme-li se jí. Bráníme-li se však proti ní, rozmnožujeme zásluhu svou. Vyvarovati se všeliké roztržitosti nepodaří se nám, dokud jsme na tomto světě. Abychom však roztržitost umenšili, odložme všechny myšlenky světské a představme si co nejživěji Boha všude-

102

přítomného. Velice prospívá upříti zraky na kříž nebo na

oltář.

„Před modlitbou, připrav duši svou a nebuď jako člověk, který

pokouší Boha" (Sir. 18, 23).

Pokorně. Pokorně se modlíme, když při modlitbě slabost a hříšnost svou na mysl máme (Ot. 267).

Takové modlitbě jest zaslíbeno zalíbení boží a vyslyšení.

„Modlitba kořícího se oblaky pronikne" (Sir. 35, 21). Příklad: Farizei a publikán (Luk. 18, 9-14).

Důvěrně. Důvěrně se modlíme, když se vši jistotou očekáváme, že nás Pán Bůh vyslyší (Ot. 268).

„Všecko, začkoli modlíce se prosíte, věřte, že vezmete a stane

se vám" (Mař. 11, 24).

„Žádej pak s důvěrností, nic nepochybuje. Neboť kdo pochybuje, podoben jest vlnám mořským, které se větrem pohybuji a zmítají. Proto nedomnívej se člověk ten, by co vzal od Pána" (Jak. 1, 6-7).

S odevzdá- 8 odevzdaností do vůle boží se modlíme, když úplné ností do vůle ponecháváme nejsvětější vůli boží, kdy a jak nás vyslyší

boží (Ot. 269).

„Otce,... ne má, ale tvá vůle buď" (Luk. 22, 42).

Vytrvale. Vytrvale se modlíme, když nepřestáváme se modlití, byť nás Bůh hned nevyslyšel (Ot. 270).

Příklad: žena kanaanská (Mat. 15, 22-28); podobenství o nezbedném příteli (Luk. 11, 5-10).

Poučení. Neobdržíme-li hned, zač prosíme, není tím vinen Bůh, jako by nebyl ochoten vyslyšeti modlitbu naši, nýbrž jsme tím vinni my sami. Buď se nemodlíme náležitě nebo prosíme za věci, které nám nejsou k užítku.

§ 42. Potřeba a užitek modlitby. Modlitby jest třeba, a to všem lidem, jakmile do

rozumu

modlitby, **yf** (Qt. 260).

Modlitby jest všem lidem třeba: 1. protože Pán Ježíš výslovně přikázal, abychom se modlili, a nás příkladem svým modlití se učil; 2. protože bez modlitby nedosahujeme potřebných milostí, abychom bohumile žili a v dobrém až do konce setrvali (Ot. 261).

Námítky proti modlitbě.

Užitek modlitby.

103

„Proste a bude vám dáno; hleďte a naleznete; tlucte a bude vám otevřeno. Neboť každý, kdo prosí, bere, a kdo hledá, nalézá, a tomu, kdo tluče, bude otevřeno" (Mat. 7, 7-8).

Pán Ježíš modlil se celé noci a naučil nás nejkrásnější modlitbě, Otčenáši.

„Všichni svatí v nebi stali se svatí modlitbou. Všichni zavržení zahynuli proto, že se nemodlili" (Sv. Alfons z Liguori f 1787).

Námítky proti modlitbě, hlavně proti modlitbě prosebné, opírají se o nezměnitelnost úradků božích a zní: „Zákony, podle kterých se děje všechno v - přírodě viditelné, jsou stálé, proto nemohou býti nikým, ani Bohem, který je dal, otřeseny, pozmeněny, přerušeny. Bůh tedy nemůže poskytnouti lidem, zač ho prosí." - Jest jisto, že Bůh od věčnosti určil plán a pořádek světový a že tento pořádek musí se udržeti bez nejmenší odchylky. Proto Bůh zachovává a řídí svět, i když nikdo ho za to neprosí. Avšak Bůh postavil do světa také člověka s rozumem a svobodnou vůlí, proto musí mu poskytnouti příležitost, aby uplatnil duchovní schopnosti své, totiž rozum a svobodnou vůli. A právě proto, že Bůh rozhodl se od věčnosti stvořiti také člověka se svobodnou vůlí a ponechati mu volnost v jednání, zařídil podle toho plán světový, že některé věci dá jenom těm, kteří ho za to budou prositi. Proto modlíce se nežádáme, aby Bůh vůli svou změnil, nýbrž aby ji naplnil, tak jak od věčnosti pro modlitbu naši učiniti se rozhodl. Slavný filosof, Tomáš Akvinský (+ 1274, Summa theol. 2, 2, q. 83, a. 2 in corp. et ad 2), praví: „Modlitba naše nesměruje ke změně plánu božího, nýbrž k tomu, aby bylo dosaženo prosbami našimi plánu, jež Bůh učinil."

Někteří modlití se stydí, ale neprávem. Modlití se jest pro člověka čest a vyznamenání. Povznést se k bytosti nejvyšší a obcovati s ní duchovně jest mezi tvory pozemskými dáno pouze člověku. To se děje modlitbou. Proto modlitba jest nejdůstojnější úkon lidský. Modlitba povznáší člověka nad ostatní tvory pozemské a ukazuje, že člověk jest určen pro jiný svět nežli tvorové nerozumní.

Modlitba jest velice užitečná, protože jest 1. d o s t i-učinění za hříchy, 2. zásluha, 3. prostředek k dosažení rozličných statků.

Modlitba jest dostiučinění zahříchů, protože náleží ke skutkům namáhavým, „časté přemýšlení jest trápení těla" (Kaz. 12, 12). Proto sněm tridentský (Sess. 14, can. 13) počítá modlitbu ke skutkům kajícím.

Modlitba jest záslužná, protože jest jí slíbena odměna. „Ty, když se modlíš, vejdi do pokojíka svého a zavra dveře modli se k Otci svému v skrytě a Otec tvůj, který vidí v skrytě, odplatí tobě" (Mat. 6, 6).

Patero přikázání církevních.
Svěcení neděle.

104

„ ^ ' ---, .. - - - , ^ »

Modlitba jest jistý prostředek k dosažení rozličných statků, protože Bůh slíbil lidem, že vyslyší modlitbu jejich. „Vzývej mne v den soužení a já tě vytrhnu" (Žalm 49, 15). „Budete-li zač prositi Otce ve jménu mém, dát vám" (Jan 16, 23).

Kromě těchto tří hlavních účinků má modlitba ještě celou řadu účinků vedlejších. Z nich opět hlavní jsou tyto:

Hlavní účinky modlitby jsou: 1. modlitba nás spojuje s Bohem; 2. osvětluje nás a posiluje k dobrému; 3. těší nás v soužení a v nouzi nám pomáhá; 4. zjednává nám milost setrvati v dobrém až do konce (Ot. 262).

„Bůh nás přítomen jest všem prosbám našim" (V. Mojž. 4, 7). „Přistupte k němu a osvícení buďte" (Žalm 33, 6). „Proste a vezmete, aby radost vaše byla dokonalá" (Jan 16, 24). Příklady: Mojžíš (II. Mojž. 17, 11), Samuel (I. Král. 12, 18), Judit (9-13), Ester (14), Makabejští (II. Mak. 15, 27), první křesťané, když Petr byl v žaláři (Skutk. 12, 5).

Poučení S v. Augustin (+ 430), máje na mysli užitek modlitby, praví: „Kdo se umí náležitě modliti, umí také náležitě žiti."

§ 43. Patero přikázání církevních.

Protože Ježíš Kristus výslovně a pod těžkým hříchem přikázal, abychom církve poslušní byli, když pravil: „Jestliže kdo církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán" (Mat. 18, 17), jsme povinni zachovávat také přikázání církevní. Zachováváme-li přikázání církevní, uctíváme Boha nepřímou. Z četných přikázání církevních pro věřící nejdůležitější jest patero přikázání církevních.

I. První přikázání církevní.

První přikázání církevní zní: „Zasvěcené svátky světití" (Ot. 479).

V prvním přikázání církevním se poroučí, abychom svátky od církve ustanovené právě tak zachovávali a světili jako neděli (Ot. 480).

Neděli jakožto den Páně jsme povinni světití podle 3. přikázání božího: „Pomni, abys den sobotní světil" (II. Mojž. 20, 8).

.. , ^ - ^

Ve Starém zákoně den Páně byla sobota (sabbat = odpočinek); v Novém zákoně den Páně jest neděle (Ot. 396).

V Novém zákoně den Páně jest neděle: 1. protože Pán Ježíš v neděli vstal z mrtvých; 2. protože v neděli seslal Ducha svatého (Ot. 397).

Místo soboty slavili den po sobotě jako den Páně již apoštolé. Ve Skutcích apoštolských (20, 7) čteme: „Tehdy první den po sobotě, když jsme se byli sešli k lámání chleba, mluvil k nim Pavel, máje nazejtří jíti pryč, a prodlel řečí až do půlnoci." A v I. listě Korint'ánům (16, 2) sv. Pavel nařizuje: „První den po sobotě vezmi každý z vás k sobě a vlož do pokladnice, co se mu líbí, aby ne teprv, až přijdu, sbírky se daly."

Podle těchto slov Písem svatých křesťané v dobách apoštolských slavili den **po** sobotě (neděli), účastníci se lámání chleba (mše svatě), poslouchajíce slovo boží a konajíce sbírky dobročinné.

Neděli světíme, když od prací služebných odpočíváme, předepsaným službám božím obcujeme a bohumilé skutky konáme (Ot. 398).

„Šest dní budeš pracovati a dělati všechna díla svá. Sedmého pak **dne** sobota Hospodina, Boha tvého, jest. Nebudeš dělati žádného díla v něm ty i syn tvůj i dcera tvá, služebník tvůj i děvečka tvá, zvíře tvé i příchozí, který jest v branách tvých" (II. Mojž. 20, 9-10).

Pracemi služebními rozumíme takové práce tělesné, Pojem práce které obyčejně vykonávají lidé služební a nádeníci, řemesl- služebné. ničí a dělníci tovární nebo jiní dělníci jim podobní (Ot. 399).

Práce rozeznáváme čtveré: 1. práce služebno, 2. práce v o l n é, 3. práce s p o l e č n é, 4. práce nebo

řízení soudní.

Práce služebné jsou práce tělesné, konané k užítku tělesnému, jako práce nádenické, řemeslnické a polní. U starých Římanů konali je otroci (nevolníci). Práce ty nebyly důstojný muze volného.

Práce volné jsou práce duševní a mají za účel vzdělání ducha, jako studium, hudba, malba. Práce ty byly důstojný muze volného.

106

Práce společné, také střední zvané, bývají konány od lidí služebných i volných, jako cestovati, honiti, loviti.

Práce nebo řízení soudní týkají se soudnictví a obchodu, na př. poháněti k soudu vinníka, vyslyšeti svědky, konati trhy.

Práce služebné bez potřeby nebo bez řádného dovolení církevního jsou v neděli zapověděny. Eovněž se zapovídají řízení soudní, konají-li se s okázalostí úřední a hlukem, potom veřejné trhy. Zato jsou dovoleny v neděli práce volné (duševní) a práce společné, nedějí-li se s velikým hlukem a nemají-li za následek zanedbání mše svaté. V neděli zapovídá se také všechno, co neděli znesvěcuje nebo světiti ji překáží, na př. nestřídmost a rozpustilé hry, hříšné radovánky a jiné věci podobné.

jest do- Práce služebné konati v neděli jest dovoleno, žádá-li la práce toho: 1. čestboží, 2. láskak bližnímu, 3. zřejmá^{ze n} ' nutnost. Také může konati práci služebnou v neděli, 4. kdo si k tomu opatřil řádné dovolení církevní.

1. Ke cti boží jsou dovoleny takové práce služebné, jichž odložití nelze, na př. zvoniti.

2. Z lásky k bližnímu lze v neděli posluhovati nemocným a pochovávat mrtvé.

3. Zřejmá nutnost žádá v neděli připravovati pokrmy lidem i zvířatům, hasiti požár, pracovati při povodni, konati službu poštovní, telegrafní, železniční, policejní a pracovati v závodech, jež práce přerušiti nesmějí, na př. ve sklárnách a hutích.

4. Dispensi pro celou církev udílí papež, pro die-cési biskup pro farní osadu farář, ale jenom na čas a pro jednotlivý případ, na př. svázeti obilí v čas žní za nestálého počasí.

nás má Od znesvěcování neděle má nás zvlášť odstrašovati:

rasovati i bázeň časných i věčných trestů, jimiž hrozil Bůh ruši^{-nesvec0} tělům soboty; 2. myšlenka, jak trestuhodné jest, po šesti-denní péci o tělo ani jednoho dne nevěnovati péci o duši;

3. velikost pohoršení, když člověk den Páně znesvěcuje, jiné k tomu svádí neb i nutí; 4. jiné smutné následky znesvěcování neděle, jako: ztráta božího požehnání, zpuštění srdce, mravní úpadek lidské společnosti (Ot. 401).

Ve Starém zákoně na znesvěcování soboty byl stanoven trest smrti. „Ostříhejte soboty mé, neboť svatá jest vám. Kdo by ji poskvrnil, smrti umře“ (II. Mojž. 31, 14). Skutečně byl ukamenován člověk, který sbíral dříví v den sobotní (IV. Mojž. 15, 32-36).

Od r. 1895 v říši naší také zákon světský nařizuje klid nedělní. Viz zákoník říšský z r. 1895, č. 58.

Svěcení neděle má veliký význam sociální. Sociální vý-

1. Mravní a náboženské povznesení lidu jest již samo ^{znam8vecenl} o sobě veliké dobro sociální. Blaho společnosti lidské nezáleží pouze ve statcích hmotných, nýbrž hla,vně ve statcích vyšších, ve statcích mravních a náboženských.

2. Zachovává-li dělník klid nedělní, zůstává ten den v rodině a může se jí věnovati. Spořádané rodiny jsou základ blaha ve společnosti lidské.

3. Klid nedělní dopravá dělníku oddechu, aby sebral nové síly, a příležitosti, aby ztrávil den ten ve volné přírodě. Mimo to má čas ke vzdělání svému.

4. Klid nedělní smiřuje dělníka s osudem jeho, protože jej sbližuje se zaměstnavatelem jeho. Setkává-li se dělník v chrámu Páně se zaměstnavatelem svým, poznává, že jest mu roven před Bohem a před církví.

Není-li klid nedělní někomu pramenem požehnání, nýbrž příležitostí k rozličným prostopášnostem, není tím vinno přikázání církevní, nýbrž slabost nebo lehko--myslnost jeho.

Svátky od církve ustanovené dělíme na svátky Páně, Které jsou Panny Marie a svatých (Ot. 481).

svátkv

od církve

Dle slavnosti, s jakou jest slaviti svátky církevní, roze- ustanovené. znáváme svátky zasvěcené a svátky nez-
svěcené. Svátky zasvěcené světi církev v chrámu Páně i mimo chrám Páně, svátky nezasvěcené pouze v chrámu
Páně (při mši svaté a v breviáři).

^BpMMI^W~~~~~

Dříve bylo svátků zasvěcených mnohem více nežli nyní. Na žádost císařovny Marie Terezie papež Klement XIV. (1769-1774) r. 1771
přivoli k tomu., aby byly zrušeny některé svátky zasvěcené, na př. dnové sv. apoštolů Matěje, Filipa a Jakuba, Jakuba Staršího, Bartoloměje,
Matouše, Simona a Judy, Ondřeje, Tomáše a Jana evangelisty; mimo to dnové sv. Josefa, Vojtěcha, Vít, Jana Křtitele, Prokopa, Maří Mag-
daleny, Anny, Vavřince, Michala, Martina a Kateřiny, úterý velikonoční a svatodušní. Důvod, pro který svátky ty byly zrušeny, byl, aby lidé
mohli více pracovati.

V nejnovější době papež Pius X. Motu proprio ze dne 2. července 1911 zrušil opět některé svátky zasvěcené, jako svatého Štěpána,
hromnic. Zvěstování Panny Marie, Narození Panny Marie, Božího těla a svátky patronů zemských, tedy v Cechách sv. Jana Ne-pomuckého a
sv. Václava, na Moravě sv. Cyrila a Metoda. Slavnost Božího těla přenesl na nejbližší neděli. Avšak biskupové rakouští, shromáždění na řádné
konferenci ve Vídni, podali apoštolské stolici žádost ze dne 10. listopadu 1911, aby v Rakousku zůstaly v platnosti svátky, jež do té doby byly
svěceny jako svátky zasvěcené.

Kongregace koncilu vynesem z dne 17. prosince 1911 vyhověla žádosti té v ten smysl, že ponechala biskupům rakouským volnost,
dle dobrého zdání jejich a dle přání obyvatelstva zůstaviti dosavadní svátky v plné platnosti. Na základě této fakulty biskupové rakouští na do-
savadních svátcích ničeho nezměnili.

Také pro ostatní země kongregace koncilu zmírnila nařízení papežské Motu proprio ze dne 2. července 1911. Dle výkladu této kon-
gregace ze dne 3. května 1912 slovem zrušení nemíní se úplné odstranění veškerých slavností v ty dni, nýbrž jenom tolik, že v ty dni přestává
závazek práce služebné a obcování mši svaté. Pro ty však, kteří chtějí svátky ty světiti, bud' teč konány služby boží jako dosud.

Jsou tudíž v Rakousku tyto svátky zasvěcené:

**Zasvěcené svátky Páně jsou: 1. hod Boží vánoční, slavnost Obřezání Páně (Nový rok) a Zjevení Páně
(Svatých tří králů); 2. hod Boží velikonoční a slavnost Nanebevstoupení Páně; 3. hod Boží svatodušní,
slavnost Nejsvětější Trojice boží a Božího těla (Ot. 482).**

**Zasvěcené svátky Panny Marie jsou: svátek Neposkvrněného početí, Očišťování, Zvěstování,
Nanebevzetí a Narození (Ot. 483).**

**Zasvěcené svátky svatých jsou svátky svatého Štěpána, sv. apoštolů Petra a Pavla, Všech svatých a
svátky pa-. tronů zemských (Ot. 484).**

Také vyhláška veškerého ministerstva rakouského ze dne 11. března 1913 ('áš. zák. čís. 44) stanoví, ie úlevami papeže Pia X.
109

v dosavadním způsobu feriálních dnů svátečních nic se nemění při státních úřadech, ústavech a školách.

**Církev ustanovila svátky, abychom 1. tajemství své Proč církev víry pobožně a vděčně uvažovali a ctili; 2.
Boha v jeho ustanovila svatých chválili; 3. svaté za jejich přímluvu vyzývali a sv y' ctností jejich následovali (Ot.
485).**

U. Druhé přikázání církevní.

**Druhé přikázání církevní zní: „V neděli a zasvěcené svátky celou mši svatou pobožně slyšeti”
(Ot. 486).**

**Ve druhém přikázání církevním se poroučí, abychom každou neděli a každý zasvěcený svátek
mši svaté pobožně přítomni byli (Ot. 487).**

Tímto přikázáním jsou vázáni všichni věřící, kteří Kdo jest po-přičli již do rozumu a jsou způsobilí slyšeti mši
svatou, vinen býti na Slepý, hluchý a hluchoněmý jest povinen slyšeti mši svatou, m l 8Ya ale nikoli slepý a hluchý
zároveň.

**V neděle a zasvěcené svátky býti přítomen mši svaté jest pod těžkým hříchem povinen každý
věřící, jakmile do rozumu přišel, pokud mu v tom řádná příčina nebrání (Ot. 489).**

Aby se toto přikázání řádně plnilo, jest třeba a) přítomnosti tělesné a nepřetržité (celou mši sv. sly-
šeti), b) přítomnosti duchovní (pobožně), c) v chrámě veřejném.

a) Přítomnost tělesná záleží v tom, že křesťan jest Přítomnost v počtu věřících účastnících se mše svaté. Proto
vyhovuje této podmínce, kdo jest na kůru, za oltářem, za sloupem, za zdí chrámovou a z pohybův ostatních věřících
nebo ze zvonění může poznati, co se děje na oltáři. Jest-li kostel přeplněn, jsou přítomni tělesně i ti, kteří stojí venku,
jen když jsou spojeni s lidem, který jest uvnitř.

tělesná,
Přítomnost nepřetržitá jest tehdy, účastni-li se nepřetržitá, křesťan celé mše svaté, t. j. od začátku až do konce
jejího. Kdo bez příčiny zamešká značnou část mše svaté, hřeší těžce. Obcovati druhé polovici mše svaté kněze

jednoho a

první polovici kněze druhého není dovoleno, protože mše

svatá jest úkon jednotný, nedělitelný.

Jest křesťan povinen v neděli a ve svátek slyšeti k á-z a n i? Dle přikázání církevního nikoli, ale dle zákona přirozeného jsou povinni slyšeti kázání všichni, kterým kázání jest nevyhnutelné k poučení ve víře nebo k povzbuzení k dobrým mravům, a potom ti, kteří by dali pohoršení, kdyby se kázání vyhýbali, jako bývá ve vesnicích nebo malých městech.

Máme kázání poslouchati, 1. protože se v něm slovo boží hlásá a vysvětluje; 2. protože piluě a pobožné poslouchám slova božího jest známka dětinné lásky k Bohu; 3. protože jest třeba, abychom neustále k dobrému byli napomínáni a povzbuzováni a od zlého odstrašováni (Ot. 492).

„Kdo z Boha jest, slova boží slyší“ (Jan 8, 47). „Blahoslavení, kteří slyší slovo boží a ostříhají ho“ (Luk. 11, 28).

b) Nedostačuje pouze přítomnost tělesná, jest třeba i přítomnosti duchovní při mši svaté, t. j. křesťan má mítí úmysl Boha ctíti a věnovati posvátnému úkonu pozornost vnitřní a vnější. Má tudíž křesťan dbáti toho, co se děje před ním, a varovati se všeho, co by překáželo pozornosti vnitřní, na př. hovořiti s jinými po delší dobu, prohlížeti si obrazy, čísti knihy světské atd. Kdo jest při mši svaté přítomen duchovně, říkáme, že jest přítomen pobožně.

Mši svaté jsme pobožně přítomni, 1. když ji proto slyšíme, abychom se Bohu klaněli a jej ctili; 2. když se vystříháme všeho, co vnitřní pobožnosti překáží nebo ji ruší; 3. když mezi mši svatou, zvláště pak při hlavních částech jejích dáváme pozor na to, co se na oltáři koná (Ot. 488).

c) Nařízení církevnímu o obcování mši svaté lze vyhověti v každém chrámě veřejném. K veřejným chrámům počítají se také kaple veřejné, t. j. kaple v klášterech a ústavech veřejných, jako ve školách, v seminářích, v nemocnicích, v trestnicích. Ale v kaplích soukromých vy

III

hovují přikázání církevnímu pouze ty osoby, které k tomu obdržely svolení církevní a v indultu apoštolském výslovně jsou jmenovány.

Proti druhému přikázání církevnímu se prohřešuje, Kdo proti 1. kdo celou mši svatou nebo značnou její část vlastní ^{tomu těší} vinou zanedbá; 2. kdo jest při mši svaté dobrovolně roztržit anebo se při ní neuctivě chová (Ot. 490).

„Hospodin jest ve chrámě svatém svém, umlkni před ním všechna země“ (Habak. 2, 20).

Od povinnosti slyšeti mši svatou osvobozuje: 1. ne- Co osvobo-^{r^o}možnost fysická a morální, 2. láska k bliž-^o^, od vumosti ni m U.

slyšeti mši
Fysicky nemožno obcovati mši svaté jest těžce svatou. nemocnému.

Morální ne možnost jest u člověka, kterému slyšeti mši svatou činí veliké obtíže nebo působí velikou škodu, na př. daleká cesta pro člověka starého, příliš špatné počasí, nedostatek potřebného oděvu, potom služba a zaměstnání, jichž nelze tak snadno přerušiti, na př. u hostinského a řezníka.

Láska k bližšímu omlouvá, **posluhujeme-li** nemocnému.

Nemáme přestávati na tom, abychom v neděli a za- Co ještě jest svěcené svátky pouze mši svaté přítomni byli. Máme činiti v neděli i kázání poslouchati a na odpolední služby boží choditi, ^{a ve sv te} svaté svátosti přijímati, nábožné knihy čísti a jiné dobré skutky konati (Ot. 491).

m. Třetí přikázání církevní.

Třetí přikázání církevní zní: „Ustanovené posty zachovávat“ (Ot. 493).

Půst rozeznáváme čtyřý: 1. půst duchovní, 2. při-Co jest p^ost rozený, 3. mravní, 4. církevní.
vůbec.

Půst duchovní jest zdržlivost od hříchu, bez-hříšnost. O postu tom praví sv. Augustin (f 430, In Ioan. Tr. 17): „Veliký a všeobecný půst jest zdržovati se nepravostí.“

Půst přirozený záleží v tom, že se úplně zdržujeme pokrmu i nápoje (úplná lačnost). Takového postu se žádá ke sv. přijímání.

Půst mravní jest mírné požívání pokrmu a nápoje (střídmost).

Půst církevní přikazuje obmezovati se v požívání pokrmů. Na nápoje půst církevní se nevztahuje. Avšak musí to býti opravdové nápoje, požívané pro žízeň, jako voda, víno, pivo. Pokrmem ve stavu tekutém půst

církevní by se rušil, na př. polévkou, mlékem.

Církev, příkazujíc obmezovati se v požívání pokrmů, přeje si, abychom také zdržovali se hříchů, jinak abychom s postem církevním spojovali půst duchovní. Proto modlí se v pátek po třetí neděli postní: „Prosíme tebe, o Pane, provázej posty naše laskavou přízní svou, abychom se postili od nepravosti v mysli, tak jako se zdržujeme pokrmu v těle“ (Misál římský).

&8t Ve třetím přikázání církevním se poroučí, abychom • v ustanovené dni půst od církve nařízený zachovávali (Ot. 494).

Půst od církve nařízený jest dvojí: 1. půst zdrželivosti od masitých pokrmů; 2. půst zdrželivosti od masitých pokrmů a zároveň ujmy, při kterém se zdržujeme od masitých pokrmů a jen jednou za den, a to nikoli před polednem dosyta se najíme. Tu však jest dovoleno, pro občerstvení večer něco málo pojísti jakož i ráno něco málo požití (Ot. 495).

Přikázání církevní velí dvojí obmezení v pokrmech, co se týče jakosti a množství pokrmu. Tato obmezení lze od sebe oddělit. Proto kdo jest od jednoho obmezení osvobozen, nemusí býti osvobozen také od druhého.

Obmezení v pokrmech, pokud se týče jakosti, jmenuje se zdrželivost. Obmezení v pokrmech, pokud se týče množství, nazývá se ujma. Obmezení v pokrmech, pokud se týče jakosti i množství pokrmů zároveň, sluje půst přísný.

113

Zdržovati se od masitých pokrmů jsme povinni každý Dni pátek celého roku, a kde to ještě přikázáno jest, také zdrželivosti. každou sobotu (Ot. 497).

Případne-li však na pátek svátek zasvěcený, dovoluje se v takový pátek požívati masitých pokrmů.

Masitými pokrmy myslí se maso zvířat žijících na suché zemi a vše, co se od těchto zvířat pojídá jako pokrm, na př. vejce, mléko, sýr, maslo. -

V říši rakousko-uherské a v Německu dovolují se však v pátek vejce a pokrmy mléčné. Za našich časů jest dovoleno v pátek i mastiti tukem zvířecím.

Maso zvířat vodních nepočítá se k pokrmům zapověděným. Příčina toho jest, že maso zvířat vodních jest méně výživné a méně chutné.

Jest tedy dovoleno v pátek požívati **ryb**, obojživelníků (žab), plazů (želv), korýčů (raků), měkkýšů (hlemýžďův, ústřic), potom ssavcův a ptáků, kteří berou potravu výhradně z vody, jako vyder a bobrů, potápek, lysek a slípek zelenonohých (Gallinula).

Zdržovati se od masitých pokrmů jest v ustanovené postní dni povinen každý věřící, jakmile do rozumu přišel, pokud řádná příčina, na př. nemoc, bída nebo jiná podobná ho neomlouvá (Ot. 498).

Jest tedy dovoleno požívati masitých pokrmů:

a) Dělníkům v továrnách, dolech a hutích, cestujícím, kteří v hostincích jedí, jakož i všem ostatním, kteří v hostincích stravovati se musí. Popeleční středa, tři poslední dni ve Svatém týdnu, svatvečery před svátky svatodušními a vánočními jsou však vyňaty.

b) Průvodcům vlaků železničních, všem cestujícím, kteří na stanicích železničních jísti musí, pak těm, kteří pro dosažení zdraví v místech lázeňských trvají, a jejich spolucestovatelům a služebníkům, kteří tam s nimi se zdržují. Výjimku činí Veliký pátek. V ten den není jim dovoleno požívati masitých pokrmů.

Mravoutsi pro reálky.

8

114

c) Všem těm, kteří pro chudobu listi musí, čeho právě se jim poskytne, a těm, kteří žijí v rodinách, "kde žádných pokrmů, postních na stůl se nepřináší. Jest-li jim však možno, mají se aspoň o Velikém pátku masitých pokrmů zdržeti.

Katolíci při vojsku, c. k. zemské obraně, c. k. četnictvu a finanční strážci mají se zdržeti masitých pokrmů pouze na Štědrý den a Veliký pátek.

Dni přísného Zdržovati se od masitých pokrmův a zároveň činiti si postu, ujmu jsme povinni: 1. každý den čtyřicetidenního postu, t. j. od Popeleční středy až do velikonoce; ve dni nedělní však jest dovoleno vícekrát se nasýtití; 2. ve středu, v pátek a v sobotu čtvera Suchých dnů; 3. ve svatvečery jistých velikých slavností. Místo některých těchto svatvečerů jsou však u nás středy a pátky adventní za dni postní ustanoveny (Ot. 497).

Na základě apoštolských plnomocenství biskupové nyní ve mnohé dni přísného postu dovolují požívati masitých pokrmů. Tím mění se ty dni přísného postu ve dni ujmy. Zůstávají však dny přísného

postu:

1. Ze čtyřicetidenního postu: Popeleční středa, všechny pátky a poslední dni Svatého téhodne. Na Bílou sobotu večer po slavnosti Vzkříšení. Páně ze zvláštního indultu apoštolské stolice dovoluje se požívatí masitých pokrmů.

2. Ze čtvera Suchých dnů: středy a pátky.

Stolice apoštolská, uváživši potřeby věřících v době nynější, vynesemím sboru koncilového ze dne 31. března 1911 čís. 17914/14 zmocnila biskupy v církevní provincii pražské, aby ulehčili příkázání postní o ujmě a zdržlivosti od masitých pokrmů pro Suché dni letní a podzimní. Na základě této moci apoštolské biskup budějovický dovolil pro rok 1914 požívatí pokrmů masitých ve středu i v sobotu a vícekrát se nasycovati ve všechny tři dni jmenovaných Suchých dnů. Stolice apoštolská však žádá, aby věřící tuto úlevu nahrazovali jinými skutky křesťanskými, zejména hojnou almužnou chudým.

115

3. Ze svatvečerů (vigilií): den před Božím hodem vánočním a svatodušním.

4. Všecky pátky adventní.

Zdržovati se od masitých pokrmův a zároveň ujmu si činiti jest v ustanovené dni postní povinen každý věřící, který 21. rok věku svého už dovršil a řádnou příčinou není omluven. Namáhavá práce a veliké stáří omlouvají sice toho, kdo by si nečinil ujmy, samy sebou však nestačí na omluvu toho, kdo by se nezdržoval od pokrmů masitých (Ot. 499).

Věřící do 21. roku nejsou povinni zachovávatí ujmu, protože jsou ještě ve stavu vývoje a potřebují více pokrmu. Namáhavá práce také vyžaduje většího množství pokrmů. Za rozhraní pro stáří bere se obyčejně rok 60. Kdo překročil rok šedesátý, také není vázán ujmou, protože organismus jeho slábne sám sebou a nepotřebuje, aby byl ještě zeslabován postem. Od masitých pokrmů se zdržovati jsou však povinni i věřící před 21. rokem i věřící po 60. roce i věřící, kteří těžce pracují.

Dni, ve které jest zapověděno vícekrát než jednou za Dni ujmy. den dosyta se najísti, jsou:

1. Všechny dni čtyřicetidenního postu, pokud nejsou dny přísného postu, vyjímaje toliko neděle v čase tom.

2. Soboty čtvera Suchých dnů (v diecési budějovické pouze Suchých dnů zimních a jarních).

3. Svatvecery (vigilie) před svátky: Nanebevzetí Panny Marie (14. srpna), sv. apoštolů Petra a Pavla (28. června) a před svátkem Všech svatých (31. října).

4. Středy v čase adventním. Avšak Suchá středa jest den přísného postu.

V tyto dni jest dovoleno požívatí masitých pokrmů, ale zapovídá se v tyto dni ujmy a v neděle čtyřicetidenního postu požívatí při téměř jídle masitých pokrmův a ryb zároveň.

Ve dnech ujmy dovoluje se při večeri masitého občerstvení, ale dle apoštolského indultu ze dne 6. září 1906 toliko věřícím stavu světského, nikoli osobám a společnostem duchovním.

Kterak Církev usnadňuje příkázání o postu tím, že svaty Otec usnadňuje biskupům dává plnomocenství, aby pro své diecése nebo

církev pkná- jednotlivé věřící z řádných příčin příkázání o postu zání o postu. r ,-,,, ^rt., ^ r r zmírnili (Ot. 500).

Dispensi pro jednotlivé osoby a na kratší dobu mohou uděliti všichni duchovní správcové a zpovědníci, neboť jsou k tomu zplnomocnění.

Dispensi na celý rok i pro několik osob zároveň uděliti jest zůstaveno biskupovi samému.

Proč církev Církev zavedla půst z důvodů: 1. historických, zavedla půst. 2. mravních.

Důvodyhistorické. Půst jest tak starý jako pokolení lidské. Již prvním lidem v ráji dal Bůh příkázání postní: „Se všelikého stromu rajského jez, se stromu však vědění dobrého a zlého nejez!“ (I.

Mojž. 2, 16-17). Později nařídil Bůh půst po celý den smíru desátého dne sedmého měsíce (Tisri), prvního to měsíce roku obecného (lil. Mojž. 16, 29).

Pán Ježíš postil se na poušti 40 dnů a 40 noci (Mat. 4, 2).

Za postu a modlitby byli posvěceni na biskupy Šavel a Barnabáš (Skut. 12, 13). Otyřicetidenní půst jest původu apoštolského.

Důvody mravní. Půst jest a) prostředek itnosti, 6^úkonctnosti.

Půst jest prostředek ctnosti, protože 1. postem činíme zadost za hříchy spáchané a odvracíme od sebe tresty časné (Ninivité, Jon. 3); 2. nabýváme převahy nad smyslností a posilujeme se, abychom neupadli zpět do hříchu;

usnadňujeme si modlitbu a každou ctnost.

117

Půst jest také úkon ctnosti, protože postem 1. vyznáváme víru, 2. osvědčujeme poslušnost k církvi, 3. zapíráme se.

Protože půst jest úkon ctnosti, jest záslužný. Postem lze dojíti odměny časné i věčné. Příkl. Mojžíš (V. Mojž. 9, 18-19), Tobiaš (12, 8), Judit (8, 6), Ester (4, 16).

Kristus slíbil za půst odměnu věčnou. Řekl: „Ty pak když se postíš, pomaž hlavy své a tvář svou umyj, aby nebylo zjevno lidem, že se postíš, ale Otcí tvému, který jest v skrytě, a Otec tvůj, který vidí v skrytě, odplatí tobě" (Mat. 6, 17-18).

Účel postu udává preface mešní čtyřicetidenního postu těmito slovy: „Jenž postem tělesným nepravosti potlačuješ, mysl povznášíš, ctnosti udílíš i odměn."

Důvody postu katechismus udává takto:

Přikázání o postu máme svědomitě zachovávat:

1. abychom svou poslušnost k církvi osvědčili; 2. abychom příkladu Pána Ježíše a svatých následovali; 3. abychom za své hříchy pokání činili; 4. abychom zlé žádosti své snadněji zkontrolovali (Ot. 501).

Námítky proti postu. Půst **Škodí zdraví!** Nikoli. Půst **ne-** Námítky jenom neškodí zdraví, nýbrž prospívá zdraví. Důkaz toho jest dlouho **proti** postu. věk poustevníků a mnichů z přísných řeholí, potom rolníků, kteří málokdy masa požívají.

První poustevník, historicky známý, sv. Pavel Thebánský (+ 340), dožil se věku 113 let a strávil na poušti 90 let. Sv. Antonín z Komu v Horním Egyptě (f 356) také se dožil věku 105 let.

Jeden spolupracovník pařížského týdeníku „Cosmos" zúčastnil se pohřbu vynikajícího trapisty ve starém klášteře v Sept-Fonsu ve Francii a diví se tomu, že mniši, zejména trapisté, mají tak dlouhý věk. Poslední čtyři zemřelí členové kláštera sept-fonského měli dohromady 332 léta. Jeden z nich byl starý 85 let a zemřel po 51 letech kněžství, druhý zemřel ve věku 91 let po 68 letech, třetí ve věku 81 let po 48 letech a čtvrtý v 75 letech po 51 letech života mnišského. Byl tedy u nich průměrný věk 83 let. Zajisté úctyhodné stáří!

Ze půst jest užitečný, věděli již staří lékaři. Hippokrat e-s (ř 460-377 př. Kr.) říkal, že více lidí zhubí hostiny než války. A Galenus (131-200 po Kr.) postil se každý desátý den z příčin zdravotních.

IV. Čtvrté přikázání církevní.

Čtvrté přikázání církevní zní: „Alespoň jednou za rok zřízenému knězi se zpovídati a v čas velikonoční velebnou svátost oltářní přijímati" (Ot. 502).

Výroční zpo- Ve čtvrtém přikázání církevním se poroučí: 1. abychom ved' a veliko- alespoň jednou za rok knězi zřízenému, to jest, ke zpo- no m pni- y^ zplnomocněnému, z hříchů svých se platně zpovídali; našich ^ abychom v čas velikonoční velebnou svátost oltářní hodně přijímali. Kdo se této povinnosti tvrdošíjně vzpírá, může býti z církve vyobcován a odepřením církevního pohřbu potrestán (Ot. 503).

V prvních dobách církve nebylo třeba takového přikázání, protože křesťané často, ba denně svátost oltářní přijímali. Ve Skutcích apoštolských (2, 46) čteme- „A na každý den trvajíce jednomyslně v chrámě a lámajíce po domích chléb, přijímali pokrm s veselím a prostotou srdce." Sv. Otcové mluví o častém přijímání těla Páně. R. 506 sněm v Agde (přístavním městě francouzském, západně od ústí Ronu) vydal nařízení, aby křesťané, kteří nepřistupují

ke stolu Páně o vánocích, velikonocích a letnicích, nebyli počítáni mezi křesťany. Konečně IV. sněm lateránský r. 1215, can. 21., nařídil: „Každý věřící obojího pohlaví, přijde k letům poznání, vyznávej všechny hříchy své aspoň jednou v roce vlastního knězi, vykonej dle sil uložené pokání a přijmi uctivě aspoň o velikonocích svátost oltářní, jinak budiž mu zabráněn za živa přístup do chrámu Páně a po smrti budiž mu odepřen pohřeb křesťanský.“
v prvních dobách církve.

Dříve bylo se zpovídati vlastnímu faráři, za našich časů lze se zpovídati knězi kterémukoli, jen když jest ke zpovídání zpłnomocněn.

Důvody ve- Důvody, pro které církev nařídila sv. přijímání v době likonočního velikonoční, jsou: 1. V době té Ježíš Kristus ustanovil ^sj. přijímání, g^tost oltářní. 2. V době té umřel a vstal z mrtvých, proto i my máme v době té odumřítí hříchu a povstati k novému

životu.

Doba velikonoční podle obecného práva církevního trvá od Květné neděle do Bílé neděle. Avšak biskupové jsou

• -ny

zpłnomocnění od apoštolské stolice, dobu velikonoční prodlužovati dle potřeby jednotlivých diecézí. V církevní provincii české doba velikonočního přijímání počíná se Pope-leční středou a končí se 1. nedělí po sv. Duchu (svátkem Nejsvětější Trojice).

Ve čtvrtém přikázání církevním praví se „alespoň Co se myslí jednou za rok“, protože církev snažně si přeje, abychom slovy netoliko jednou, nýbrž častě ji za rok se zpovídali a veleb- ""^P⁰¹¹ nou svátost oltářní přijímali (Ot, 504). ^ rok".

V. Páté přikázání církevní.

Páté přikázání církevní zní: „V zapověděný čas svatebního veselí nedržeti“ (Ot. 505).

V pátém přikázání církevním se zapovídá v zapově- Zapověděný děný čas, to jest, od první neděle adventní až do slavnosti Zjevení Páně a od Popeleční středy až do první neděle po velikonocích, svatebního veselí nedržeti (Ot. 506).
čas.

V zapověděný čas se zapovídá svatební veselí, protože Důvod svatby bývají spojeny s hlučnými radovánkami, které se k němu. nesrovnávají se svatostí a vážností těchto dob (Ot. 507).

Dle znění zákona vydaného na sněmu třídění- Oddavky bez s k é m (Sess. 24, cap. 10.) a dle nařízení rituálu Římského svatebního

zápověď vztahuje se pouze na svatební veselí při oddav-kách, ale nikoli na oddavky. Proto oddavky bez svatebního veselí v době zapověděno slaviti se mohou. Ale i takové tiché oddavky smějí se konati skoro ve všech diecéších jenom s dispensí biskupovou.
veselí.

K veselí svatebnímu druží se rázem svým hlučné zábavy veřejné, jako zábavy taneční a plesy, proto i takové zábavy jsou zapověděny v čas jmenovaný. Zábavy tiché a bez tance, jako jsou koncerty a divadla, jsou dovoleny.

V církevní provincii české počítají se k zapověděnému času také dni postní a dni Křížové.

Poučení. Přikázání církevní zavazují pod hříchem těžkým jako přikázání boží. Proto napomíná nás sv. Augustin (f 430): „Od-vráti-li se kdo od církve, vyloučí se z počtu dítek jejích. Držte se všichni jednomyslně otce svého, Boha, a matky své, církve!“

§ 44. ťJcta svatých.

Co je^t ůcta Ůcta svatých jest ůkon nepřímé ůcty boží. Uctívající svatých, gyaté, uctíváme Boha, protože svatí jsou přátelé a služebníci boží.

Sv. Augustin (+ 430, In enarr. ps. 44) praví: „Ať se mi ukáže v Římě, že by chrám Romulův byl v takové ůctě jako hrob Petrův. Ale kdo jiný se cti v Petrovi než ten, který umřel za nás? Jsme zajisté křesťané a ne petrini.“

Anděly a svaté máme ctíti a vzývati: 1. protože jsou přátelé boží; 2. protože nás milují a za nás u Boha orodují (Ot. 373).

Úcta boží sluje klanění.

Bohu se klaněti jest prokazovati Bohu poctu, která pouze jemu jakožto nejvyššímu Pánu přísluší (Ot. 364).

„Pánu Bohu svému se klaněti a jemu samému sloužití budeš“ (Mat. 4, 10).

Mezi úctou boží a úctou svatých jest rozdíl podstatný, neboť 1. Boha uctíváme jakožto nejvyššího Pána a původce všeho dobra, kdežto svaté uctíváme jako věrné služebníky a přátele jeho. 2. Boha uctíváme pro něho samého, t. j. pro nekonečné dokonalosti jeho, jež má sám od sebe, kdežto svaté uctíváme pro dary a přednosti, jež mají od Boha. Svatí jsou mistrná díla milosti boží. „Podivný jest Bůh ve svatých svých“ (Žalm 67, 36).

Klanění se Bohu rozeznává se od pocty andělům a svatým vzdávané takto: Klanění se přísluší toliko Bohu samému, protože jest Pán svrchovaný. Andělům a svatým . však náleží pocta proto, že jsou služebníci a přátelé boží (Ot. 374).

Modlitba naše k Bohu rozeznává se od modlitby k andělům a svatým takto: K Bohu se modlíme, aby nám pomohl svou všemohoucností; anděly a svaté vzýváme, aby nám pomáhali svou přímluvou u Boha (Ot. 375).

V litaních vzýváme Boha slovy: „Smiluj se nad námi“, ale anděly a svaté slovy: „Orodujte za nás.“

JJUt _ ' v^uj.mj,^m_ ' ^

kil m

Úcta svatých záleží v tom, 1. že památku jejich oslavu- V čem záleží. jeme; 2. že je vzýváme za přímluvu u Boha; 3. že ostatky a obrazy jejich v uctivosti máme; 4. že příkladu jejich následujeme.

Pro úctu svatých mluví 1. Písmo svaté, 2. d ě- čím jest jinycírkevní, 3. rozum. odůvodněna.

"" 1. Písmo svaté schvaluje úctu andělů, potom služebníkům a přátel božích a líčí Boha jako mstitele urážek jim učiněných. Tak Abraham a Lot poklonu učinili andělům, kteří se jim zjeví (I. Mojž. 18, 2; 19, 1). Žena sunamská padla k nohám Eliseovým a poklonila se k zemi, když vzkřísil syna jejího (IV. Král. 4, 37). Na pokyn proroka Eliáše spadl oheň s nebe a strávil muže, které k němu vyslal král Ochoziáš (IV. Král. 1, 9-12). Pacholata betelská posmívala se proroku Eliseovi a byla roztrhána od medvěďů (IV. Král. 2, 23-24).

Úctu všech svatých převyšuje úcta Panny Marie. To vysvítá z pozdravení andělského (Luk. 1, 28-38) a z pozdravení Alžbětina (Luk. 1, 42-45). Sama Panna Maria vidí v duchu prorockém, jak bude uctívána ode všech národů. Proto volá: „Od této chvíle zajisté blahoslavenou mne nazývati budou všichni národové“ (Luk. 1, 48).

2. D ě jinycírkevní od nejstarších dob dokazují, že církve svaté uctívala, nařizujíc výroční památku smrti jejich, budujíc svatyně a oltáře na hrobích jejich, konajíc mši sv. k počtě jejich a vzývajíc je za přímluvu.

Již v Konstituci ch apoštolských¹⁾ uvádějí se takové svátky (I. 8, c. 33). Rovněž mluví o nich Origenes (+ 254, Hom. 3 in divers.) a Tertullian (f 240, De corona, c. 3). O svatyních, jež byly zbudovány na památku mučedníků a v nichž se věřící scházeli k modlitbě, vypravuje historik Eusebius (f kolem 340, Histor. eccl. I. 2, c. 15). Jinde praví: „Chodíme často ke hrobům jejich, abychom tam přednášeli modlitby a prosby své a uctívali duše jejich, jež došly blaženosti, a jsme přesvědčeni, že jednáme právem“ (De praepar. evang. I. 13, -c. 2). O mši sv. k počtě mučedníků zmiňuje se s v. Cyprian

¹⁾ Konstituce apoštolské jest sbírka zákonů církevních z prvních století o 8 knihách. Šest prvních knih bylo sepsáno v Sýrii pod jménem Didaskalia kolem r. 270, poslední dvě ve století čtvrtém.

(Ř 258, Epištol. 34): „Přinášíme obět, kdykoli slavíme výroční památku utrpení mučedníků.“ V katakombách ctíme často nápisy • „Pros za mne,“ „Pros za bratry své,“ „Abych zvítězil v den soudu, pomozte.“

3. Rozumové důkazy pocty svatých jsou:

a) Uctívající svaté, jednáme podobně jako Bůh. Neboť Bůh oslavil svaté dříve a koná i záranky k

poctě jejich.

„Bude-li mi kdo sloužiti, pocti ho Otec můj" (Jan 12, 26).

b) Uctívá-li svět vynikající muže a zaslužilé ženy, pořádaje slavnosti k poctě jejich, konaje řeči o významu a zásluhách jejich, ozdobuje hroby jejich a buduje jim pomníky, proč by církev nemohla uctívatí muže a ženy, kteří se vy-j.namenali ctnostmi křesťanskými?

„Jest obyčej, uctívati obrazy slavných mužů" (Plinius Starší 79 po Kr.).

c) Ctíti svaté jest tolik jako oslavovati ctnost a ctnost Zasluhuje úcty.

„Chvalme muže slavné a otce své v pokolení jejich. Mnohou slávu způsobil Pán velebností svou od věku" (Sir. 44, 1-2).

d) Úcta svatých jest nám užitečná, protože svatí dávají nám příklad křesťanského života a přimlouvají se za náá.

„Protož prosím vás, buďte následovníci moji jako i já Kristův" (.1. Koř. 4, 16).

Velekněz Oniáš prohlásil o proroku Jeremiáš: „Tentož jest milovník bratři a lidu izraelského. Tent' jest, který se mnoho modlí za lid a za všechno město svaté, Jeremiáš, prorok boží" (II. Mak. 15, 14).

Církev, přihlížejíc k těmto důvodům, prohlásila na sněmu tridentském (Sess. 25, De invocatione, venera-tione et reliquiis sanctorum et sacris imaginibus):

„že jest dobré a užitečné, pokorně vzývati svaté, kralující s Kristem."

Jistota Jistota, že svatí, jež ctíme a vzýváme, jsou skutečně v nebi, opírá svatosti, se o prohlášení svaté stolice. Prohlášení to sluje prohlášení za blahoslaveného (beatifikace) a prohlášení za svatého (kanonisace) a jest výsledek dlouhého a zevrubného zkoumání o ctnostech a zázracích služebníka božího. Prohlášení za svatého sluje kanonisace, protože při něm prohlášený bývá vepsán do seznamu svatých (kanón).

... „av- -^T-...-T-...^WE"" „iw^in...-...-°- „pr^~.™w», • J.iSO

Rozdíl mezi prohlášením za blahoslaveného a prohlášením za svatého záleží v tom, že prohlášení za blahoslaveného účtu služby božího dovoluje jen některé diecése nebo některé řeholi nebo některému městu, kdežto prohlášení za svatého účtu tu nejen dovoluje, nýbrž i ukládá, a to celé církvi.

Původně zkoumali svatost nebo mučednickou smrt službu božích a dovolovali účtu jejich v diecése své biskupové. Z listův a spisů sv. Cypriana (f 258), Jeronýma (f 420), Augustina (f 430) a jiných vysvítá, jak se biskupové o to starali, aby smrt a skutky mučedníků a vyznavačů zevrubně byly zaznamenávány. Zejména v Símě za tím účelem byli jmenováni zvláštní notáři, později papežem Fabiánem (236-250) diákon a subdiakoni. Papež Klement (+ 100) rozdělil sedmi-pahorkové město na sedm dílův, aby sedm diákonů snadněji a přesněji mohlo zprávy o mučednících sepisovati. Záznamy (martyrologia) byly pak k povzbuzení křesťanů v den smrti mučedníků v chrámech předčítány a také jiným diecésím zasilány. Gelasius I. (192-496) stanovil, že smějí býti čtena jen ta martyrologia, jejichž hodnověrnost byla zajištěna. Od IV. století vyskytují se čím dále tím častěji případy, že si biskupové vyžadovali, aby papežové uznali účtu mučedníků a vyznavačů jejich, ač se tak dalo již ve stoletích předcházejících, ale ovšem zřídka. Ano, sv. Jan Zlatoústý (•• 407) byl papežem za svatého prohlášen proti vůli biskupů východních. První slavná kanonisace papežská byla Oldřicha, biskupa augšpurského, r. 993 Janem XV. (985-996) na koncilu lateránském. Od té doby beatifikace papežská náleží k věcem obvyklým, ač biskupové nepřestávali účtu osob svatých a omilostněných zázraky dovolovati v diecésích svých a uctívati veřejně těla jejich.. Teprve Alexander III. (1159-1181), aby předešel možná nedopatření, r. 1170 zakázal veřejně uctívati, koho by papež za ctihodného nepro-hlásil. Urban VI. (1623-1644) konečně stanovil, že definitivní auto-risace účty některého služby božího, i kdyby byla v některé diecése od nepaměti nebo trvala aspoň od sta let, náleží výhradně Římu. Odtud i za našich časů papež potvrzuje veřejnou účtu mučedníka nebo vyznavače již trvajících, když se totiž zvláštním procesem zjistí, že se služovi božím aspoň 100 let před r. 1634, kdy Urban VI. zákony o tom vydal, veřejně účty se svolením biskupa nebo kongregace ritu nebo papeže dostávalo. Za našich časů tedy nesmi si žádný biskup, arcibiskup, patriarcha ani kdokoli jiný osvojovati právo, prohlašovati nějakou osobu za blahoslavenou nebo svatou. Jest to výlučné právo papežovo, tak výlučné, že theologové pokládají kanonisaci pro veliký význam a vztah její k víře a mravům za předmět neomylnosti papežovy. Klasické dílo o beatifikaci napsal Prospero Lambertini, pozdější papež Benedikt XIV., De serveriūm Dei beatificatione et beatorum canoni-zatione. Bononiae 1734-1738.

Poučení. Nejlépe uctíváme svaté, napodobíme-li ctnosti jejich. Proto jest velice užitečné čísti životopisy svatých. Taková četba učinila z Ignáce z Loyoly (f 1556) velikého světce.

§ 45. Úcta svatých ostatků a obrazů.

Úcta svatých Svatými ostatky rozumíme: 1. pozůstatky těl svatých ostatků, a světic božích; 2. předměty, jež byly v blízkém spojení s Kristem Pánem nebo se svatými osobami, na př. částičky svatého kříže (Ot. 378).

Svaté ostatky ctíme: 1. protože Bůh skrze ně mnoho zázraků učinil; 2. protože těla svatých byla chrámem Ducha svatého a nástrojem ctností jejich a protože jednou slavně z mrtvých vstanou (Ot. 380).

Písmo svaté vypravuje o mnohých zázracích, jež Bůh učinil skrze ostatky svatých. Tak prorok Eliseus udeřil pláštěm Eliášovým vodu jordanskou a rozstoupila se (IV. Král. 2, 14). Mrtvola, vhozená do hrobu Eliseova, ožila, jakmile se dotkla kosti Eliseových (IV. Král. 13, 21). Zena jedna dotkla se lemu roucha Spasitelova a byla uzdravena (Mat. 9, 22). „Nemalé divy činil Bůh skrze ruce Pavlovy, takže i šátky a pásky (= zástěry) s jeho těla na nemocné se nosily a odstupovaly od nich nemoci a zlí

duchové vycházeli" (Skut. 19, 11-12).

Proto církev od nejstarších dob chovala v úctě ostatky svatých. V Aktech mucednictví¹⁾ s v. Ignáce (f za Trajana) dočítáme se, že křesťané sebrali hrubší kosti jeho, jež odolaly zubům dravců, a schovávali je jako drahý poklad (Sušil, Spisy svatých otcův apoštolských. V Brně 1837, str. 58). Též ostatky s v. Polykarpa (t 155) opatrovali a vážili si jich nad zlato a drahé kamení (List církví smyrenské o umučení sv. Polykarpa. Tamtéž str. 106). O zázracích, jež se staly na hřebích sv. 8těpána, Felixe z Noly, Gervasia a Protasia a jiných, vypravuje sv. Augustin (+ 430) a sv. Ambrož (f 397). Když dne 15. dubna 1719 zvláštní komise otevřela hrob s v. Jana Nepomuckého, nalezla v lebce naplněné hlínou červené, ještě čerstvé a neporušený jazyk jeho, ač již 326 let s ostatním tělem ve hrobě odpočíval (Dr. Klement Borový, Sv. Jan Nepomucký. V Praze, 1878, str. 63-68).

Úcta ostatků srovnává se s přirozeností lidskou. Člověku jest vrozeno mít v úctě těla, majetek a památky drahých zemřelých. Všechna musea s nespočíslnými ostatky historickými svědčí o tom.

Ovšem vzdávati úctu novým ostatkům jest dovoleno až tehdy, když byly pověřeny od církve. Takové pověření sluje

¹⁾ Akta mučedníků jsou protokoly soudní o výslechu, odsouzení a utrpení mučedníků, křesťanských. V širším smysle Akta mučedníků sluji všechny záznamy písemné o životě a utrpení mučedníků křesťanských.

autentika. Autentika vydává svědectví, že ostatky, dříve než byly veřejně vystaveny, pečlivě byly zkoumány a pravě shledány. Podle sněmu tridentského (sess. 25) právo vydávati pověření ostatků náleží biskupovi. Kupčiti s ostatky jest zakázáno rovněž na sněmu tridentském (sess. 25).

Dotyčná ustanovení sněmu tridentského zní: „Všeliký hnusný zisk buď odstraněn...; nebudte ani připuštěny nové zázraky ani přijímány nové ostatky, dokud jich neprozkoumal a neschválil biskup" (Sess. 25).

Svaté obrazy ctíme, protože něco ctihodného předala- Úcta svatech vuji. Tato úcta se však nevztahuje týmž způsobem na obraz, obrazů. jakým na předmět obrazem vypodobněný (Ot. 381).

Jak smýšlí církev o úctě obrazů, vyslovila se na II. sněmu nicenejském r. 787 proti obrazoborcům. V sedění 4. praví: „Ostatně uctíváme i obraz kříže svatého a život dávajícího a ostatky svatých a přijímáme svaté a ctihodné obrazy a pozdravujeme a objímáme je podle starého podání svaté katolické církve boží, totiž svých svatých Otců, kteří tyto obrazy přijali a nařídili je postaviti ve všech kostelích a všude. Jsou to obrazy našeho vtěleného Spasitele Ježíše Krista, potom naší neposkvrněné Paní a naprosto svaté Rodičky boží a nehmotných andělů, kteří se zjevíli spravedlivým v podobě lidské. Rovněž obrazy svatých apoštolů, proroků, mučedníků atd., abychom vyobrazením na originál byli upamatováni a k jakémusi účastenství na svatosti jeho byli vedeni." Srov. Hefele, Conciliengeschichte III, 467 (2. A).

Týž účel udává nápis na jednom kříži v Diisseldorfe (sev. od Kolína nad Rýnem): „Jda mimo vždy uctívej obraz Kristův, ale neklaněj se obrazu, nýbrž tomu, koho obraz představuje."

Úcta, kterou prokazujeme obrazům, jest podstatně rozdílná od úcty boží i od úcty svatých. Boha uctíváme pro nekonečnou dokonalost, kterou má v sobě a od sebe. Svaté ctíme pro nadpřirozené přednosti, které mají od Boha, ale v sobě. Obrazy však uctíváme nikoli pro nějakou dokonalost nebo moc, kterou mají v sobě, nýbrž proto, že nám představují ty, které chceme uctívati. Proto úcta, kterou prokazujeme obrazům, přechází na osoby zobrazené (prototypy).

Ani obrazům zázračným nepřisuzujeme moci vnitřní. Putujeme-li na místa poutní k obrazům zázračným, neskládáme důvěry své v obrazy, nýbrž v ty, jež obrazy představují. A protože víme, že Bůh na přímluvu těch světců již

mnohé milosti a mnohá dobrodiní na těch místech lidem prokázal, místa ta i obrazy ty jsou nám posvátnější a povzbuzují nás, abychom se tam modlili tím vroucněji! a důvěrněji.

Pouti jsou pobožné návštěvy posvátných míst, které konáme, protože na takových místech k větší pobožnosti býváme povzbuzeni, vroucněji a důvěrněji se tam modlíme a nejednou i zázračně vyslyšení býváme (Ot. 326).

Úcta obrazů Úcta obrazů svatých jest dovolena. Tomu nasvědčuje I. Písmo svaté, 2. praxe církevní, 3. rozum.
jest dovolena.

1. Písmo svaté schvaluje úctu obrazů, ale zakazuje klaněti se jim (II. Mojž. 20, 4-5; III. Mojž. 26, 1). Bůh sám nařídil Mojžíšovi, aby postavil po obou stranách slitovnice dva zlaté cheruby (II. Mojž. 25, 18) a aby vztyčil na bidlo měděného hada jako obraz Vykupitelův (IV. Mojž. 21, 8). Také opona, jež dělila velesvatyni od svatyně, byla protkána cheruby (II. Mojž. 26, 31).

2. Církev od nejstarších dob měla obrazy, jak dokazují objevy v římských katakombách. Starokřesťanské obrazy ty lze rozdělit ve 2 skupiny: a) symbolické, b) historické.

a) K symbolickým obrazům vztahujícím se na Vykupitele náleží: monogram kříže a jména Ježíšova, obraz dobrého pastýře, ryby, beránka, révy vinné, rozséváče, sedmiramenného svícnu. Věčnost boží vyjadřují písmena A a i.-, moc boží lev, dobrotu boží ruka, spravedlnost boží váhy. Duši křesťanovu představují beránci, ovce, ryby, holubice, lyra. Celá církev bývá zobrazena domem, lodíčkou, horou a modlíci se paní se závojem. Tato modlíci se paní představuje však často také Pannu Marii.

b) Historické obrazy jsou brány z Písma sv. Starého i Nového zákona. Zvláště jsou voleny události, jež připomínají moc Ježíšovu a vzkříšení Ježíšovo. Jsou to Jonáš, vzkříšení Lazara, Mojžíš vyvádějící vodu ze skály, Daniel v jámě lví, rozmnožení

Když za Konstantina Velikého ediktem milánským z r. 313 církve nabyly svobody a počala stavěti chrámy, přijímala do služeb svých stavitele, sochaře a malíře, aby krásnými formami vyjadřovali pravdu křesťanskou a dobro křesťanské. Do jaké míry se jim to po-

3. Úcta mariánská zplodila stav řeholní a udržuje jej. Ířeholníci a řeholnice následují Panny Marie v dobrovolné chudobě, ustavičné čistotě a v dokonalé poslušnosti a poroučejí se v ochranu její.

4. Úcta mariánská nadchla básníky středověké, tak zvané Minnesángry, ke krásným zpěvům na oslavu Rodičky boží (die Herrin) a malíře středověké ke krásným malbám.

5. Úcta mariánská rozněcuje dosud mnohé duše, že se zavazují slibem ustavičného panictví.

Poučení. Protože úcta mariánská jest spojena s tolika užitky, uctívejme i my Rodičku boží a vzývejme ji ve všech potřebách. „Od věku není slýcháno, bys koho byla opustila, kdo pod ochranu Tvou se utíkal aneb o pomoc Tě vzýval anebo za přimluvu Tě žádal" (Memorare sv. Bernarda + 1153).

§ 47. Vyznání víry.

Vyznání víry jsou slova a skutky, jimiž dáváme Pojí najevo víru svou. -
em vyznání víry.

vyznán

**Nestačí, abychom víru toliko znali a v srdci chovali;
musíme ji také zevně slovem i skutkem vyznávat (Ot. 32).**

„Kdokoli tedy mne vyzná před lidmi, vyznám i já jej před Otcem svým, jenž jest v nebesích. Kdo však zapře mne před lidmi, zapru i já jej před Otcem svým, který jest v nebesích" (Mat. 10, 32-33).

„Srdcem se jistě věří ke spravedlnosti, ale ústy se děje vyznání ke spasení" (Kím. 10, 10), t. j. ústy se dokončuje ospravedlnění, jež ae v srdci počalo.

Zapřít víru nebo tvářit se, jako bychom byli odpadli Kdy jest víru od pravé víry, není dovoleno nikdy (povinnost záporná), vyznávat. ale vyznávat víru nejsme povinni vždy a všude (povinnost tvrdivá). Víru vyznávat jsme povinni pouze tehdy, žádá-li toho čest boží a prospěch bližního. Kde bychom však, vy-znajíce víru, dali podnět k rouhání a sebe nebo bližního bychom vydali ve veliké nebezpečení, nemusíme víru vyznávat, nýbrž můžeme a máme ji zatajit. Kristus stanovil pravidlo: „Nedávejte svatého psům, aniž metejte perel svých před vepř, aby snad nepošlapali jich nohama svýma a obrátíce se nerozsápali vás" (Mat. 7, 6). T. j. Nemluvte o věcech svatých před lidmi, kteří nemají pro ně smyslu. Tím byste dali podnět, že by se věcem těm rouhali a ještě na vás se vrhli. . •

Jsme tudíž povinni vyznati víru: 1. vyzývá-li nás k tomu zákonitá vrchnost duchovní nebo světská; 2. kdyby nevyznali víru budilo pohoršení a rovnalo se nepřímému zapření víry.

Před vrchností jsme povinni vyznati víru, protože vrchnosti jest poslouchati. Kdyby však se nás tázala na víru osoba soukromá, nejsme povinni odpovéděti.

Nevyznati víru budilo by pohoršení a rovnalo by se nepřímému zapření víry, kdybychom útočníku na víru naši tleskali. Nejsme povinni sice vždy přímo vystoupiti na obranu víry své, ale útoků na víru naši schvalovati nesmíme nikdy, nýbrž jsme povinni dáti najevo nelibost svou vážným mlčením nebo odchodem.

Mravouka pro reálky.

9

Víru zapírá, 1. kdo odpadá od víry a 2. kdo účastní se bohoslužby jinověrců za tím účelem, aby se modlil.

Církev počítala k odpadlíkům nejen ty, kteří v dobách pronásledování skutečně obětovali modlám nebo sypali kadidlo do ohně před modlou., nýbrž i ty, kteří si zakoupili vysvědčení, že obětovali, ač tomu tak nebylo, kteří si vymohli za peníze, aby byli zapsáni do veřejných seznamů, že vyhověli zákonu, a konečně kteří vydali nepřítelům posvátné knihy.

Za pronásledování prchnouti nebo skryti se křesťanu jest dovoleno. Kristus řekl apoštolům: „Když pak vás budou pronásledovati v městě tomto, utecte do jiného" (Mat. 10, 23). Avšak biskup ani farář prchnouti nesmi, jest-li přítomnosti jeho nevyhnutelně třeba ke cti boží a ke spáse věřících. Jest-li však života jeho ke spáse věřících třeba a jest-li o duchovní správu, náležitě postaráno, prchnouti může.

/ Mučednictví pro víru **jest nejdokonalejší vyznání víry. Příkl** Eleazar (II. Mak. 6, 18-30).

Poučení. Nestydíme se vyznávat víru. Zvláště 'se nestydíme znamenati se svatým křížem. Kříž byl kdysi znamení hanby, ale nyní jest znamení slávy a vítězství. Proto skví se na chrámech i palácích, na korunách králův a na prsou lidí vyznamenaných. S v. Pavlu kříž byl chloubou. Praví: „Odstup to ode mne, abych se chlubil, leč ve kříži ,Pána našeho Ježíše Krista" (Gal. 6, 14).

§ 48. Přísaha.

Pojem Přisahati jest Boha za svědka bráti, že mluvíme pravdu přísahy, nebo že chceme splniti, co slibujeme (Ot. 388).

Jest tudíž přísaha dvojí: přísaha potvrzovací a přísaha p říp o v ě dna.

Co do formy přísaha jest buď s l a v n a nebo prostá

Prísaha slavná koná se před vrchností církevní nebo světskou za zvláštních obřadů. Prísaha prostá děje se soukromě bez předepsaných obřadů.

Obřady přísahy slavné jsou: Představený světský poučuje přísahajícího o přísaze a předřikává formuli při sežnou před křížem a rozžatými svícemi. Prísahající opa-

W¹

kuje formuli přísežnou, máje tři prsty pravice pozdviženy, a končí: „Tak mi pomáhej Bůh!“ U vrchnosti církevní formule přísežná zní: „Tak mi pomáhej Bůh a tato svatá evangelia boží“ a přísahající, říkáje tuto formuli, dotýká se svatých evangelií.

Prísaha slavná i prostá platí stejně, ale nemají stejných následků právních. Křivá přísaha před soudem stíhá se přísnými tresty světskými i církevními.

Tresty světské na křivou přísahu stanoví Rakouský zákoník trestní v §§ 197-202. V diecési pražské, budějovické a brněnské křivá přísaha před soudem církevním nebo světským jest případ vyhrazený biskupovi.

Boha za svědka brátí lze přímo nebo nepřímou.

Přímo bere Boha za svědka sv. Pavel: „Co však **vám** píši, hle, před Bohem, že neklamu“ (Gal. 1, 20). „Svědék mi jest zajisté Bůh, jemuž sloužím duchem svým v evangeliu Syna jeho, že bez přestání pamatuji na vás“ (Řím. 1, 9). Židé přísahali přímo slovy: „Toto mi učíň Hospodin a toto přidej“ (Eut 1, 17).

Nepřímo bere Boha za svědka, kdo se dovolává věcí, jež s Bohem úzce souvisí, na př. nebe, kříže, evangelia. „Kdokoli přísahá skrze chrám, přísahá skrze něj i skrze toho, který přebývá v něm; a kdo přísahá skrze nebe, přísahá skrze trůn boží i skrze toho, který na něm sedí“ (Mat. 23, 21-22).

Slova: „Na mou věru“, „Na. mou čest“ přísaha nejsou, protože mluvící dovolává se pravdomluvnosti nebo cti své, nikoli svědectví božího.

Prísaze podobá se zapřísahání nebo zaklínání.

Zapřísahání jest vzývání Boha nebo svatých za tím účelem, abychom někoho k něčemu pohnuli. Zapřísahání liší se od přísahy tím, že nedovoláváme se Boha, aby dosvědčil slova naše nebo slib náš, nýbrž aby jiný z úcty nebo z bázně k němu dal se pohnouti něco učiniti nebo něčeho opominouti. Tak zapřísahal velekněz Kaifáš Pána Ježíše slovy: „Zapřísahám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li ty Kristus, Syn boží“ (Mat. 26, 63).

132

Prísaha jest Prísaha jest mravně dobrá a tudíž dovolena, neboť jest dovolena, vyznání víry v Boha vševědoucího, pravdomluvného a spravedlivého a tudíž mimořádný úkon pocty boží.

Spasitel praví sice: „Já pravím vám, abyste nikterak nepřisahali .. Ale řeč vaše buď: Ano, ano. Ne, ne! Což pak nad to jest, od zlého jest“ (Mat. 5, 34-37). Ale těmi slovy Kristus nezavrhne přísahy vůbec, nýbrž pouze přísahu zbytečnou. Přeje si, aby mezi lidmi byla taková pravdomluvnost a taková důvěra, že pouhé slovo ano nebo ne dostačí. Kde pouhé ano nebo ne nedostačí, to vychází ze zla, jež jest mezi takovými lidmi, totiž ze lživosti jejich s jedné strany a z nedůvěry na druhé straně.

Ze Kristus nemínil přísahu úplně zapověděti, vychází odtud, l. že Bůh ve Starém zákoně přísahal (I. Mojš. 22, 16:

50, 24; Žalm 109, 4); 2. že apoštol Pavel přísahal (Řím. 1, 9; II. Koř. 1, 3; Gal. 1, 20; Filip, 1, 8) a přísahu za věc užitečnou prohlásil. V listě Židům (6, 16) čteme: „Všeliké rozeprě konec jest dotvrzení přísahou.“

Protože přísaha jest vyznání víry v Boha vševědoucího, pravdomluvného a spravedlivého, nevěrec přísahati nemůže. Nevěrec slibuje podáním ruky, že bude mluviti pravdu.

Prísahu zavrhovali pelagiáni, albigenští, valdenští, Viklef, novokřtenci a j. Všichni dovolávali se hořejších slov Ježíšových (Mat. 5, 34-37) a Jakubových (Jak. 5, 12), podobných slovům Ježíšovým.

Kdy jest Avšak každá přísaha není dovolena. Potřebné vlast-prísaha nosti přísahy dovolené udává prorok Jeremiáš

ovolena. ^přisahati budeš: Živť jest Hospodin! v pravdě a v soudu a ve spravedlnosti" (Jer. 4, 2).

Může se však přihodit, že přísahající mluví nepravdu, ale sám pro sebe jest přesvědčen, že mluví pravdu.. I tehdy přísahá v pravdě. Pravda u přísahy vylučuje tudíž všelikou lež, ale ne všeliký omyl.

Kdo vědomě potvrzuje přísahou lež, dopouští se velikého hříchu: křivé přísahy.

--- .. - ..-...-! - .. -...-""""-""-i33--

Kdo přísahá bez rozvahy, vydává se v nebezpečení křivé přísahy. Proto Písmo svaté napomíná:

„Přisahati ne-privykejte ústa tvá, neboť mnozí pádové jsou v tom“ (Sir. 23, 9). A jinde: „Člověk, který mnoho přísahá, plný bude nepravostí a neodejde od domu jeho rána“ (Sir. 23, 12). Zpravidla nepřisahajme, leč jsouce vyzváni vrchností. Absolutní (fysické) násilí nebo podstatný omyl činí každou přísahu neplatnou. Ale nátlak pouze morální (mravní) nečiní přísahu neplatnou, protože nezabavuje clo- , veka svobodné vůle úplně.

Kdo odírá přísahu služební, pozbývá místa úřednického. Odepření přísahy vojenské trestá "se jako neposlušnost předpisů vojenských. Vrchnost církevní i světská může žádati od poddaných svých, aby stvrdili přísahou, že nejenom všeobecně budou jí poslouchati, nýbrž i že budou zvláštní povinnosti své řádně plniti.

c) Ve spravedlnosti přísahá, **kdo** se zavazuje splnit, co jest dovoleno.

Kdo přísahá, že vykoná něco zlého nebo opomine něčeho dobrého, hřeší. A kdyby přísaze své dostál, hřešil by opět. Tak hřešil Herodes Antipas, že dal stíti Jana Křtitele, dovoláváje se přísahy své (Mař.. 6, 23-28).

Proto hříšně přísahá: 1. kdo přísahá křivě; 2. kdo při- Kdo přísahá sahá bez potřeby; 3. kdo přísahá, že něco nedovoleného hříšně, učiní (Ot. 389).

Přísahou prohřešuje se také, kdo přísahy neplní, ačkoli by ji splnit mohl (Ot. 384).

Křivá přísaha jest hřích velmi těžký: 1. protože se jí Bůh, nekonečná pravda, za svědka volá ke lži; 2. protože se jí lidská společnost zbavuje posledního prostředku, dopátrati se pravdy a ochrániti právo i spravedlnost (Ot. 390).

„I řekl ke mne: Co vidíš? A řekl jsem: Já vidím knihu letící. Délka její dvaceti loktův a Širka její desíti loktův. I řekl ke mně: Toť jest zlořečení, které vychází na tvář vsi země. Neboť všeliký zloděj,

• -134 -1 • -----

Ľákož tam psáno jest, souzen bude a všeliký přísahající z téže souzen bude. Vyvedu toto, di Hospodin zástupný, i přijde do domu zloděje a do domu toho, jenž přísahá skrze jméno mé lživé, a přebývati bude uprostřed domu jeho a stráví jej i dříví jeho i kamení jeho" (Zach. 5, 2-4).-

P o u č e n í. Protože Kristus si přeje, aby mezi křesťany byla taková pravdomluvnost, aby přísahy nebylo třeba, mluvíme vždy pravdu a slibujeme pouze to, co hodláme splnit.

§ 49. Slib.

Pojem slibu. Slib jest dobrovolná, Bohu učiněná přípověď, kterou se člověk pod hříchem zavazuje, že vykoná něco Bohu milého (Ot. 391).

Slib není 1. pouhé přání, ani pouhé předsevzetí, nýbrž opravdová přípověď, kterou se člověk pod hříchem zavazuje, že učiní něco Bohu milého. 2. Přípověď ta musí být dobrovolná. Proto slib byl by neplaten, kdyby byl vykonán z nevědomosti nebo z bludu ve věci podstatné nebo z velikého a nespravedlivého strachu. 3. Tato přípověď musí být dána Bohu, protože slib jest úkon mimořádné pocty boží. 4. Předmět slibu musí být něco mravně dobrého, ano něco lepšího, nežli jest opak toho. Nesmi tudíž slib obsahovati ani věci pošetilé nebo hříšné nebo škodlivé, ani věci dobré, která by zabráňovala něčemu lepšímu nebo zanedbávala povinnost vyšších. „Nelíbí se Bohu pošetilé slibování“ (Kaz. 5, 3).

Sliby jsou Sliby řádně vykonané jsou Bohu milé, neboť 1. jsou Bohu milé, dobrovolná oběť Bohu učiněná; 2. Bůh dal najevo, že se mu sliby líbí. Přijal slib patriarchy Jakuba i slib Anny, matky Samuelovy, a vyslyšel prosby jejích.

„Zavázal se (Jakub) slibem řka: Bude-li Bůh se mnou a bude-li mne ostříhati na cestě, kterou já jdu, a dá-li mi chléb k pokrmu a roucho k oděvu a navrátím-li se šťastně do domu otce svého, bude mi Hospodin za Boha a kámen tento, který jsem vyzdvihl na znamení, bude slouti Dům boží a ze všech věcí, které mi dáš, desátky budu ti obětovati" (I. Mojž. 28, 20-22).

„Anna pak, jsouc hořké mysli, modlila se Hospodinu, plačíc velmi, a učinila slib řkouc: Hospodine zástupů, shlédnes-li na trápení služebnice své a rozpomeněš-li se na mne a nezapomeňš-li na děvečku svou a dáš-li služebnici své syna, dám jej Hospodinu po všechny dni života jeho a břitva nevejde na hlavu jeho" (I. Král. 1, 10-11).

135

Rozeznáváme sliby dle a) předmětu, b) času, Druhy alibů. c) způsobu, d) ustanovení církevního.

a) Co do předmětu jsou sliby osobní nebo věčné podle toho, slibujeme-li úkon osobní, na př. půst, nebo věc, na př. zbožné nadání.

b) Co do času jsou sliby **doživotní nebo d o-ě a s n é**.

c) Co do způsobu jsou sliby podmíněné nebo nepodmíněné. Slib podmíněný činí matka, slibuje-li, že půjde na pout, uzdraví-li se dítě její. činí-li slib ten bez podmínky, jest to slib nepodmíněný.

d) Co do ustanovení církevního jsou sliby slavné a sliby j e d n o d u c h é. Slavné sliby chudoby a čistoty činí člověka neschopným nabýti majetku a vejíti ve sňatek manželský. Sliby jednoduché činí pouze sňatek manželský ne-• dovoleným a zbavují člověka práva volně nakládati s majetkem svým. Proto kdo vykonal slavný slib čistoty a vešel ve sňatek manželský, dopustil se hříchu a manželství jeho jest neplatné. Jednoduchý slib čistoty nečiní člověka nezpůsobilým ke sňatku manželskému, ale hřešil by, kdo by vešel ve sňatek manželský, máje jednoduchý slib čistoty. Manželství jeho bylo by platné, ale nedovolené. Slavné sliby jsou sliby některých řádů řeholních.

Kdo učinil slib, jest svatá povinnost jeho slib ten splniti. Sliby Neboť slibem uložil si zvláštní závazek k Bohu. Proto do- zavazují pouští se věrolomnosti, kdo závazku tomu nedostojí. Písmo ^{ve sve om'} svaté napomíná nás, abychom sliby učiněné věrně plnili. . . „Učiníš-li slib Hospodinu, Bohu svému, nebudeš prodlévati splniti ho; neboť konečně vyhledávati bude toho Hospodin, Bůh tvůj, a budeš-li meškati, bude tobě počteno za hřích" (V. Mojž. 23, 21). „Slíbil-li jsi co, splň, neboť mnohem lépe jest neslibovati nežli po slibu, co připověděno, nesplniti" (Kaz. 5, 3-4).

Slib váže pouze slibujícího, ale nikoho jiného. Proto sliby rodičů zaslibujících děti stavu řeholnímu nebo kněžskému jsou neplatné.

Slib osobní může vykonati pouze osoba, která slib učinila, ale nikoli zástupce její. Proto kdo pošle za sebe na pout jiného, slibu svému nedostál.

Závaznost Závaznost slibu pomíjí a) b e z p ř e d m ě t n o B t i, slibu *pomíjí*. b) zrušením, ^oproštěním, d) záměnou.

a) Bezpředmětností (cesaci) pomíjí závazek slibu, pominula-li příčina, pro kterou slib byl učiněn, nebo změnil-li se zatím předmět slibu tak, že věc možná stala se nemožnou. Tak na př. matka, učinivši slib, že půjde na pout, uzdraví-li se jí dítě, nemusí jíti na pout, když jí dítě zemřelo. Rovněž není vázán učiniti zbožné nadání, kdo učiniv takový slib, později nevinně zchudl.

b) Zrušením (iritací) slib pozbývá platnosti, či-ní-li proti slibu námitky ten, v jehož moci jest vůle slibo-vatelova nebo předmět slibu. Tak mohou rodiče zrušiti slib svých nezletilých dětí, opat slib řeholníků podržzených jemu a manžel slib manželky své, dotýká-li se práv jeho.

c) Oproštěním (dispensí) zaniká povinnost splniti slib učiněný, zprostila-li člověka povinnosti té patřící a zákonitá vrchnost. Moc zprostiti slibu má pouze vrchnost církevní, a to papež pro celou církev, biskup pro svou die-cési a opat pro své podržžené. Moc tu slíbil Kristus nejdříve Petrovi a potom ji udělil všem apoštolům. K Petrovi řekl: „Tobě dám klíče království nebeského. Cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi, a cokoli rozvážeš na zemi, -bude rozvázáno i na nebi" (Mat. 16, 19). Ke všem apoštolům řekl: „Zajisté, pravím vám: Cokoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi, a cokoli rozvázáte na zemi, bude rozvázáno i na nebi" (Mat. 18, 18). Papež může zprostiti všech slibů, biskup jenom těch, jež nejsou vyhrazeny stolici apoštolské. Nesmí však uděliti dispense od slibů slavných, potom od slibu dokonalé a ustavičné čistoty, od slibu vstoupiti do řehole, schválené od církve, a od slibu, putovati do Jerusalema, Říma a Kompostelly.

d) Záměnou slibu myslí se náhrada, skutku jiného na místo skutku slíbeného. Výměna může se díti buď v něco lepšího nebo v něco stejného nebo v něco méně cenného. Výměnu v něco lepšího může provésti slibující sám, na př. kdo slíbil darovati kostelu svíčky na oltář, může místo nich darovati kalich, ale k výměně ve věc stejně dobrou nebo méně cennou lež třeba svolení vrchnosti církevní.

Poučení. Sliby jsou velice užitečné, protože pohádají Člověka, aby činil něco Bohu milého, čeho by jinak nečinil, kdyby se k

tomu nebyl slibem zavázal. S v. Augustin (+ 430): „Šťastná nutnost, která člověka k lepším skutkům pohní!"

§ 50. Hříchy proti úctě boží.

Vedle hříchů proti vnitřní a vnější úctě boží již uvedených odporují povinné lícce boží ještě tyto hříchy: modlářství, hádání, kouzla nebo čáry, neuctivé vyslovování jména božího, rouhání, svatokrádež a svatokupectví.

Modlářstvím, hádáním a kouzly nebo čáry přenáší se pocta povinná Bohu na bytosti jiné. Neuctivým vyslovováním jména božího, rouháním, svatokrádeží a svatokupectvím Bůh bývá zneuctěn přímo.

I. Modlářstvím se prohřešuje, kdo nějaké věci stvo- Modlářství. řené božskou poctu prokazuje (Ot. 366).

Doklad: klanění zlatému teleti (II. Mojž. 82). Jak pošetilé a trestuhodné jest modlářství, líci Kniha Moudrosti (13, 1-19) a prorok Isaiáš (44, 10-20).

Zbožňování přírody (materialismus) a zbožňování Člověka (pan-theismus) jest také modlářství.

Sv. Pavel čítá k modlářům i lakomce (Efes. 5, 5) a lidi, jejichž Bůh břicho jest (Filip. 3, 19).

Modlářství pohanů jest kult d'áblův. Písmo svaté praví: „Všichni bohové národů jsou d'ábelství" (Žalm 95, 5). Rovněž sv. Pavel učí: „Víme, že modla ve světě nic není (I. Koř. 8, 4), ale co obětují pohané, d'áblům obětují a ne Bohu" (I. Koř. 10, 20). Také sv. Otcové prohlašují modlářství za kult d'áblův a vysvětlují odtud věšty pohanské a jiné věci podivné.

S v. Cyprian (f 258, De idolorum vanitate): „Tito tedy duchové skrývají se v sochách a obrazech, ti dechem svým prsa věštců naplňují nadšením, oživují vlákna na vnitřnostech zvířat obětích, spravují let ptáků, řídí losy, vydávají věšty, zahalují vždy lež pravdou, neboť myli se a klamou, život rozbuňují, sny znepokojují, údy zkrocují, zdraví podkopávají, nemoci dráždí, aby donucovali k úctě své."

138

. Hádání. 2. Hádáním se prohřešuje, kdo buď výslovně nebo micky pomoci zlého ducha se dovolává, aby věci skryté vyzkoumal (Ot. 368).

Hádání/při němž člověk dovolává se pomoci d'áblův výslovně, jsou orakulum (věštba), prestigium (mámení), pythonismus, nekromancie, haruspicium, geomancie.

Při věštbě (orakulu) d'ábel odpovídá skrze modlu. Při prestigiu (mámení) zlý duch mámi Člověka, zjevuje se mu v rozličné podobě nebo působí na obrazotvornost jeho. Při pythonismu satan dává odpovědi skrze člověka živého (pytho, pythonissa), jehož užívá jako nástroje svého. Při nekromancii tváří se démon, jako by vzkřísil mrtvého, aby dával odpovědi. Při baru špiclu poučuje zlý duch skrze vnitřnosti zvířat, při g e orná ne i i skrze znamení na zemi.

Hádání, při němž člověk dovolává se -pomoci d'áblův mlčky, jsou: astrologie, a u špiclu m, augurium, fysiognomie, chiromancie.

Při astrologii člověk chce vyzpytovat věci tajné nebo budoucí nahodilé z polohy a pohybu hvězd, při auspiciu z letu ptáků, při auguriu ze zpěvu ptáků, při fysiognomii z obličejce, při chiromancii z čar na rukou.

Čáry nebo 3. čáry nebo kouzly se prohřešuje, kdo pomoci zlého kouzla, ducha chce konati věci zázrakům podobné (Ot. 369).

Pravých zázraků zlý duch konati nemůže, ale může konati věci podobné zázrakům. Vysvítá to z Písma svatého. Když Aron vrhl hůl svou před Faraónem a proměnila se v hada, čarodějové egyptští učinili podobně (II. Mojž. 7, 10-12). Kristus Pán předpověděl: „Povstanou falešní Kristové a falešní proroci a činiti budou divy veliké a zázraky, takže by v blud uvedeni byli (kdyby bylo možno) i vyvolení" (Mat. 24, 24). A sv. Pavel praví o Antikristovi, že „příchod jeho bude podle působení satanova se vši mocí a divy a lživými zázraky a se všelikým podvodem nepravosti při těch, kteří hynou, protože nepřijali lásky k pravdě, aby spaseni byli" (II. Thessal. 2, 9-10). Ve Starém zákoně čarodějníci byli trestáni smrtí. „Čarodějníkům nedopustíš živu býti" (II. Mojž. 22, 18).

Od kouzelnictví hříšného (kouzelnictví černého) jest rozeznávati kouzelnictví dovolené (kouzelnictví bílé). Kouzelnictví bílé záleží v tom, že člověk obratností a klamem optickým koná věci podivné, aby obveselil obecnost.

Poznámka. V nejnovější době vystoupila pohanská magie a nekromancie v podobě spiritismu. Spiritismus jest odvozeno od latinského slova spiritus (duch).

Spiritisté slovou, kdo hledají poučení a pomoci k jistým úkonům u duchů nebo duší lidí zemřelých. Duse ty spiritisté přivolá-vají (citují) osobou k tomu způsobilou, kterou nazývají medium, t. j. prostředník.

Protože spiritismus jest druh hádání a čar, není dovoleno ani pokusy spiritistické konati ani se jich účastniti. Ve Starém zákoně byl stanoven trest smrti tomu, kdo by hledal pomoci u hadačův a čarodějů. Ve III. knize Mojžišově (20, 6) čteme:

„Člověk, který by se obrátil k čarodějníkům a hadačům..., postavím **tvář** svou proti němu a vyhladím jej z prostředku lidu jeho."

Církev zakázala pověřené užívání magnetismu okružním **Uštem** inkvisice římské ze dne 4. srpna 1856.

Oddávati se spiritismu jest velice nebezpečno. Tento pověřený pokus, nahlédnouti do tajů záhrobí, jež z vůle boží člověku na zemi mají zůstat zastřeny, bývá trestán již zde na zemi rozrušením nervů, ustrašeným zmatkem duše a mnohdy i šílenstvím.

4. **Jméno boží neuctivě vyslovuje, kdo buď jméno boží Neuctivě nebo jména svatých věcí lehkomyšlně nebo ve hněvu vy-** ^{ΛV⁶Λ⁰Λ} **slovuje nebo jich ke klení zneužívá (Ot. 385).** ^{m "o}
jména božího.

„Nevezmeš jména Hospodina, Boha svého, nadarmo, neboť nebude mítí za nevinného Hospodin toho, kdo by vzal jméno Hospodina, Boha svého, nadarmo" (II. Mojž. 20, 7).

„Jmenování pak Boha nebývej ustavičné v ústech tvých a ke jménům svatých nepřiměšuj se, neboť nebudeš (v tom) bez viny" (Sir. 23, 10).

Klíti jest buď sobě nebo jiným zlého přáti, při čemž se často užívá svatých aneb i zlých slov a jmen (Ot. 386).

Proklínati rodiče ve Starém zákoně trestalo se smrtí. Ve III. knize Mojžišově (20, 9) čteme: „Kdokoli by zlořečil otcí svému nebo matěři, ať smrti umře."

5. Bohu se rouhati jest o Bohu a jeho svatých aneb Rouhání. o svatých věcech potupně mluvit (Ot. 387).

.. **iw** ..-.-.-.-.-, ^, ,,, , . -

Mluvíme-li potupně o Bohu samém, dopouštíme se rouhání přímého, mluvíme-li potupně o svatých božích nebo o svatých věcech, dopouštíme se rouhání nepřímého.

Ve Starém zákoně rouhání trestalo se smrtí. Ve III. knize MOJŽÍŠOVO (24, 16) čteme: „Kdo by se rouhal jménu Hospodinovu, smrtí ať umře."

Svatokr&dež. 6. Svatokrádeže se dopouští, kdo zneuctívá posvátné osoby, posvátná místa a posvátné věci. -

Rozeznáváme tudíž a) svatokrádež osobní, na př. nespravedlivé ztýrání kněze; b) svatokrádež místní, na př. vražda v chrámu Páně nebo na hřbitově; c) svatokrádež věcnou, na př. nehodné přijímání svátostí.

Kdo některou svátost vědomě nehodně přijímá, pro-' hřešuje se velmi těžce; dopouští se Svatokrádeže (Ot, 541).

Pro evatokrádež trestal Bůh přísně ve Starém zákoně krále Balta-sara (Dan. 5) a Heliodora (II. Mak. 3). V Novém zákoně Pán Ježíš vyhnal z chrámu prodavače a penězoměnce a řekl k nim: „Odneste to odtud a nečiňte domu Otce mého domem kupeckým" (Jan 2, 15-16).

Svatokrádež věcná, pokud jest krádež nebo loupež liturgických rouch, nádob nebo jakýchkoli věcí, které jsou věnovány k potřebě kostelů buď benedikcí nebo konsekrací, jest reservát biskupský v diecési pražské, budějovické a litoměřické.

Svato- 7. Svatokupectví (simonie) jest snaha koupiti kupectví, nebo prodati za cenu časnou statek duchovní, nebo co je spojeno se statkem duchovním.

Cenou časnou rozumějí se nejenom peníze, nýbrž i chvála, přímluva a služba osobní.

Statek duchovní jest vše, co buď samo sebou nebo z ustanovení božího nebo církevního jest určeno ke spáse Udí, jako svátosti, svátostiny, odpustky.

S duchovním statkem jest spojeno právo patronátní, svěcené předměty, posvátné obřady, příjmy z benefícia.

Svatokupectví (simonie) má jméno od Simona Kouzelníka. Ve Skutcích apoštolských (8, 18-19) čteme: „Uzřev pak Simon, že skrze vzkládání rukou apoštolů dává se Duch svatý, podal jim peníze **řka:** Dejte i mně tu moc, ať každý, na kohokoli vložím ruce, přijme Ducha svatého."

Církev pohlíží na svatokupectví jako na veliký zločin a trestá je přísnými tresty.

.. . . . - - - - - . -ipj^--

Papež Řehoř Vil. (1073-85) na synodě římské r. 1074 obnovil staré zákony církevní o životě duchovenstva, sesadil s úřadu duchovní, kteří obdrželi úřad svůj svatokupectvím nebo žili v manželství, a zakázal jim vykonávat posvátné funkce. Laikům pak zakázal, aby od takových duchovních posvátných funkcí ani nežádali, ani nepřijímali.

Provedení těchto nařízení narazilo u části duchovenstva a u těch knížíh světských, kteří měli ze svatokupectví značný zisk, na veliké obtíže, ale nehoř Vil. nedal se ničím zastrašiti.

Není svatokupectví dáti knězi dar za příležitosti mše sv., svátosti nebo svátostin (mešní stipendium, štolové poplatky). Dar takový není poplatek za mši sv., za svátosti, za svátostiny, nýbrž příspěvek k výživě duchovenstva. Sv. Pavel praví: „Zdali nevíte, že kteří ve svatyni pracují, z toho, co ze svatyně jest, jedí, a kteří oltáři slouží, s oltářem díl mají? Takt' i Pán nařídil těm, kteří evangelium zvěstují, aby z evangelia živi byli" (I. Koř. 9, 13-14).

P o u.é n i. Neuctivě vyslovovati jméno boží jest hřích, ale uctivě a důvěrně vyslovovati jméno boží jest modlitba. Zbožní

B. Povinnosti křesťanovy k sobě.

Sebe pro Boha milovati jest sebe proto milovati, že Křesťanská i Bůh nás uznává za hodný své lásky a že nás k účastenství^{lásky} i k sobě - ve své vlastní blaženosti povolal (Ot. 333).

Všechny povinnosti křesťanovy vrcholí v povinnosti Péče o milost spasiti duši svou. Ke spáse duše jest nevyhnutelně třeba posvěcující. milosti posvěcující.. Bez milosti posvěcující nelze vejíti do večeradla nebeského. Král řekl k hodovníku v podobenství o svatbě královské: „Příteli, kterak jsi sem vešel, nemaje roucha svatebního?" (Mat. 22, 12). Proto křesťan jest povinen milost posvěcující si zachovati, a pozbyl-li jí, brzy opět jí nabýti.

8-9).

„Nebudete-li pokání činiti, všichni podobně zahynete" (Luk. 13, 3).

Aby křesťan milost posvěčující si zachoval a ji roz- Prostředky množil, jest mu 1. varovati se všech hříchů těžkých; 2. šířící zachovati se každé dobrovolné blízké příležitosti ke hříchu; 3. sta- a rozmnožiti tečně odpírati zlým náklonnostem a pokušením ke hříchu; posvěcující. 4. snažiti se o dokonalost křesťanskou.

1. „Ti, kdo činí hřích a nepravost, nepřátelé jsou duše své“ (Tob. 12, 10).
2. „Kdo miluje nebezpečství, zahyne v něm“ (Sir. 3, 27).
3. „Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokonál, viru jsem zachoval“ (II. Tim. 4, 7).
4. „Buďte vy tedy dokonalí, jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest“ (Mat. 5, 48).
5. „Kdo spravedlivý jest, ospravedlní se ještě a svatý posvětit Se ještě“ (Zjev. 22, 11).

Snažiti se o křesťanskou dokonalost jest přičiňovati V čem záleží se, abychom Boha víc a více milovali a proto všechny skutky dokonalost co nejlépe konali (Ot. 845).

„Co mi jest na nebi (krom tebe) a bez tebe co bych chtěl na zemi? Byť zhynulo tělo mé i srdce mé, Bůh srdce mého a díl můj Bůh jest na věky" (Žalm 72, 25-26).

; Máme se snažit o dokonalost: 1. protože boží velebnost a dokonalost snahy té zasluhuji; 2. protože touto snahou své blaženosti v nebi tím jistě ji dojdeme a tím více ji sobe rozmnožíme (Ot. 846).

Prostředky k dokonalosti křesťanské jsou dvojí:

obecné a zvláštní. Prostředky obecné doporučují se všem, kdo se snaží o dokonalost křesťanskou, zvláštní pouze povoláním.

Obecné Obecné prostředky k dokonalosti křesťanské jsou:
 prostředky 1. modliti se ústně i vnitřně nebo rozjímati; 2. zpytovati k dokonalosti svědomí denně a přijímati často
 svátosti; 3. přemáhati a
 křesťanské.

zapíratí se; 4. konati denní práce a snášeti denní utrpení ve stavu milosti a posvěcovati je dobrým úmyslem.

Modlitba ústní i vnitřní (rozjímání) vedou k do-^r konalosti, protože nás pozdvihují k Bohu a dávají nám pří-
ležitost, abychom poznali ducha Ježíšova a umiňovali si následovati ho v životě.

Denní zpytování svědomí konali a doporučovali již pohané, na př. Pythagoras a škola jeho, Plutarch, Seneka. Odtud zásada jejich: „Poznej sebe sama!“ Zpytující svědomí denně, připomeňme si všechny chyby, kterých jsme se toho dne dopustili, ale věnujme zvláštní pozornost chybě jedné a té hledme se zbavit. Až se zbavíme jedné chyby, bojujme proti chybě druhé. Římané řídili se v životě vojenském zásadou: „Rozděl a vládni!“ Zásada ta osvědčuje se i v životě mravním!

Přijímáme-li často svátosti, zvláště nejvyšší svátost oltářní, rozmnožuje se v nás milost posvěcující.

Sebezapření žádá Kristus slovy: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne!" (Mat. 16, 24.)

Sebezapření záleží v tom, že si odříkáme věci milé a příjemné a činíme si ujmu i ve věcech dovolených, abychom se tím snáze zdrželi věcí nedovolených.

Kdo dovede přemoci sebe, jest nejslavnější vítěz.

Denní? ráce posvěcujeme dobrým úmyslem, umi-ňujeme-li si činiti je z lásky k Bohu a ke cti boží. Tak konal práce své Ježíš Kristus, neboť řekl: „Můj pokrm jest, abych činil vůli toho, který mne poslal, a dokonal dílo jeho" (Jan 4, 34).

Dobrý úmysl **vzbuzovati** jest nejlépe **ráno**. Může **se to** státi takto:

„Bože můj! Cokoli dnes budu mysliti a mluvit, cokoli činiti a trpěti, ať se děje ke cti a chvále tvé. Proto spojuji to všechno s úmyslem a zásluhami Ježíše Krista, Marie Panny a všech svatých a za obět ti to přináším“ (Vel. katechismus. Modlitby, č. 7).

Dobrý úmysl můžeme opakovati fiastěji denně, a to kratěji:

„O Ježíši, všechno z lásky k tobě!“ (Vel. katech. Modlitby, c. 25).

Denní utrpení posvěcujeme dobrým úmyslem, představuj eme-li si, co Kristus trpěl, a přijímáme-li utrpení z ruky boží jako pokání za hříchy nebo jako zkoušku ctnosti. Velice dobře jest v utrpení modliti se třetí prosbu Otčenáše: „Bud' vůle tvá jako v nebi tak i na zemi!“

Vedle obecných prostředků dokonalosti doporučil Ježíš Zvláštní Kristus ještě prostředky zvláštní, totiž evangelické rady. prostředky

-i-i i.i < -, • i>v,, „n 11 i .. dokonalosti.

-bangelicke rady jsou zvláštní prostředky dokonalosti, l. protože jimi křesťan odstraňuje hlavní překážky dokonalosti křesťanské, totiž žádost těla, žádost očí a pýchu života (žádost ducha) - I. Jan 2, 16; 2. protože jimi obětuje Bohu sebe i vše, co má. Duši svou, samostatnost svou, vůli svou přináší v obět slibem poslušnosti, tělo své slibem čistoty a majetek svůj slibem chudoby.

O evangelických radách platí slovo Páně: „Ne všichni chápou toho slova, ale kterým jest dáno“ (Mat. 19, 11). K evangelickým radám jest třeba zvláštního povolání božího. Toto povolání jest zvláštní milost boží.

Poučení. Bůh nežádá od každého, aby mu přinesl v obět **celou** bytost svou a vše, co má. Ale žádá od každého, aby si **příliš nezakládal** na věcech pozemských.

Mravouka pro realhy.

§ 53. Péče o schopnosti duševní.

Které jsou Schopnosti duševní jsou dvě: rozum nebo síla p o-schopnosti znávací a svobodná vůle nebo síla žádací. duševní. Svobodnou vůli podporuje cit.

Představuje-li se totiž člověku, to pak nejen rozumu jeho, nýbrž i obraznosti a smyslové soudnosti jeho jasně a živě dobro nebo zlo a vlastní prospěch jeho z dobra a škoda ze zla, počíná rozum jeho chápati, kterak a proč věc jest dobrá nebo zlá a kterak mu prospívá nebo škodí. Toto poznání má za následek hnutí veškeré snaživosti (mohut-, nosti žádací) jeho, vyšší i nižší, směrem k dobru nebo proti zlu. Toto současné shodné hnutí obou snaživosti směrem k dobru nebo proti zlu nazývá se cit, afekt, také hnutí myslí, hnutí srdce. Hnutí snaživosti ve člověku jeví se kladně, směrem k předmětu, jako láska, žádání, radost, libost (snahy kladné) a naopak záporně, proti předmětu, jako nenávisť, ošklivost, odpor, zármutek, bolest (snahy záporné).

Jak působí cit ve člověku, líčí s v. Augustin (+ 430) ve svých Vyznáních (IX, c. 6). Praví tam o hymnech církevních: „Splyývaly zpěvy ty v uši mé a do srdce mého prýstila se pravda zčištěná. Vzplanul tam oheň zbožnosti a proudily se slzy a dobře mi bylo v nich.“

Schopnosti duševní, rozum a svobodnou vůli, obdržel křesťan od Boha v míře nestejné a jest povinen svědomitě jich opatrovati, souměrně je vzdělávati a těžiti jimi ke cti boží a ku blahu lidstva.

Podobenství o hřivnách (Mat. 25, 14-30).

Povinnosti I. „Předmět rozumu jest pravda. „Pravda jest dobro k rozumu, rozumu“ (s v. Tomáš Akvinský f 1274, Summa theol. I. 2. q. 57 a. 2 ad 3). Proto povinnost křesťanova jest vzdělávati rozum pravdou. Rozum vzděláváme směrem dvojím:

formálním a materiálním. Formálně vzděláváme rozum, bystříme-li jej; materiálně, obohacujeme-li jej vědomostmi.

Vzdělání materiální žádá, abychom si osvojili vědomosti všechny. Avšak vědomostí jest tolik, že nikdo z lidí jich neobsáhne. Proto jest nám učiniti rozumný výběr. Rozumný výběr jest: Nejdříve, co jest nevyhnutelně p o-

t ř e b n o, potom, co jest užitečné, a konečně, co jest p r íjemno.

Pravdy nevyhnutelně potřebné jsou pravdy náboženské a pravdy, kterých jest třeba ke vzdělání odbornému.

Pravdy užitečné nenáleží přímo ke vzdělání odbornému, ale přece jich lze někdy užiti s prospěchem, na př. znalost cizích řečí.

Pravdy příjemné vyplňují prázdné chvíle v zaměstnání odborném a zpřijemňují život, na př. četba zábavná.

Aby církev chránila věřících od knih nebezpečných víře a mravům, na sněmu tridentském (v 18. sedění dne 26. února r. 1562) zřídila komisi, která by sestavila seznam knih zapověděných (index).

Papež Pius V. r. 1566 zřídil zvláštní kongregaci (kongregaci indexu), která by na knihy nebezpečné víře a mravům stále upozorňovala a do seznamu je zapisovala.

Účel vzdělání může býti rozličný. S v. Bernard (f 1153, In Cant. Šerm. 36, n. 2 et 3) praví: „Jsou zajisté lidé, kteří chtějí věděti pouze za tím účelem, aby věděli. To jest hanebná zvědavost. Jsou, kteří chtějí věděti, aby se vědělo o nich. To jest hanebná ješitnost. Jsou, kteří chtějí věděti, aby prodávali vědomosti své, na př. za peníze, za čest. To jest hanebná ziskuchtivost. Ale jsou i tací, kteří chtějí věděti, aby vzdělávali jiné. To jest láska. A jsou, kteří chtějí věděti, aby vzdělali sebe. To jest moudrost.“

Podle slov těchto křesťan má vzdělávati rozum za tím účelem, aby oblažil vědomostmi nejdříve sebe a potom mohl oblažovati také jiné.

Proti rozumu svému se prohřešuje: 1. kdo ho vůbec nevzdělává, ač má k tomu příležitost; 2. kdo vzdělávaje rozum, přepíná síly své; 3. kdo dává přednost věcem příjemným před užitečnými a dokonce i před nezbytnými; 4. kdo vzdělává rozum za účelem nekalým.

' Také hřeší proti rozumu, kdo se oddává smilstvu a opilství, protože těmito nepravostmi ubíjí v sobě tuto vzácnou schopnost.

I'Povinnosti II. Předmět citu jest krása. „Krása jest dobrota věci, k citu. pokud baví, byvši poznána myslí“ (Josef Kleutgen, Ť 1883, luštit. Theolog, vol. I. n. 713, pag. 418, Eatisbon-nae 1881). Proto křesťan jest povinen pečovati o to, aby se v něm probouzely a oživovaly city pro věci vyšší, duchovní, ideální, city pro pravdu, dobro a krásu, zvláště city náboženské (záliba v Bohu a ve věcech božských), city mravní (záliba ve ctnosti), city estetické (záliba v kráse přírodní a umělecké). Zato jest potlačovati v sobě city nízké, smyslné žádosti porušené přirozenosti lidské (žádost těla, žádost očí, pýchu života). I zde platí slova Kristova: „Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho a toto všechno bude vám přidáno“ (Mat. 6, 33). Potom: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapřij sebe sám a ber kříž svůj každého dne a následuj mne“ (Luk. 9, 23).

Proti citu svému se prohřešuje: 1. kdo se vyhýbá všemu, co by cit jeho probudilo a zušlechtilo (člověk bez citu, člověk ukrutný, sprostý); 2. kdo dopouští citu svému příliš mohutněti (člověk změkčilý, sentimentální, citlivůstkář); 3. kdo citů nízkých v. sobě nepotlačuje (== člověk tělesný, smyslný).

III. Předmět vůle jest dobro. „Dobro jest, po čem všechno touží“ (S v. Tomáš Akvinský. f 1274, Summa theol. I, q. 5, a. 4 ad 1). Proto křesťan jest povinen vzdělávati vůli svou tak, aby se vždy rozhodovala pro dobro. Dobré jest, co se srovnává s vůlí boží. Proto křesťan jest povinen navykati vůli svou, aby se vždy a všude podrobovala zákonu božimu, člověk, který se vždy a všude podrobuje zákonu božimu a nedá se od jednání svého ničím odvrátiti, jmenuje se člověk ctnostný, člověk charakterní. Proto křesťan jest povinen vzdělávati se v člověka ctnostného, charakterního.

Krásný vzor člověka ctnostného, charakterního, předvádí nám Pán Ježíš v osobě Jana Křtitele. Praví o něm: „Co jste vyšli na poušť viděti? Třtinu-li větrem se klátící? Anebo co jste vyšli viděti? Olověka-li měkkým rouchem oděného? Aj, kteří se měkkým rouchem odívají, v domích královských jsou. Anebo co jste vyšli viděti? Proroka-li? Jistě, pravím vám: I více nežli proroka. Tentoť jest zajisté, o němž psáno jest: Aj, já posílám anděla svého před tváří tvou, kterýžto připraví cestu tvou před tebou. Zajisté, pravím vám: Ne-

postaví se mezi rozenci **žen** větší nad Jana Křtitele“ (Mat. 11, 7-11).

i ..

.^u..

Proti vůli své se prohřešuje: 1. kdo jí vůbec nevzdělává (člověk slabé vůle, nestálé vůle, člověk polovičatý, chabý, necharakterní); 2. kdo ji vzdělává převráceně (člověk svéhlavý, vzdorovitý, panovačný, opovázlivý); 3. kdo otročí zlým náklonnostem a vášním (člověk nepravostný, otrok hříchu).

Poučení. Kristus řekl ke služebníkům, kteří dobře hospodařili se hřívnami svěřenými: „Tot' dobře, služebníku dobrý a věrný. Ze jsi nad málem byl věrný, nad mnohem tě ustanovím. Vejdí v radost pána svého" (Mat. 25, 21. 23). Podobně řekne i nám, budeme-li duchovní schopnosti své náležitě vzdělávati.

§ 54. Péče o tělo.

Podle učení křesťanského tělo naše jest: 1. mistrovské Cena těla dílo boží; 2. příbytek a nástroj duše; 3. úd těla Kristova lid'ského. a chrám Ducha svatého; 4. jest určeno ke vzkříšení a | k oslavě věčné; 5. život pozemský jest příprava na život | věčný.

l Z těchto důvodů jsme povinni o tělo pečovati. Pečujeme | pak o tělo své, zachováváme-li je a posvěcujeme-li je.

i Zachovávati život tělesný jsme povinni jako jednotlivé osoby a jako členové společnosti lidské. Za tím účelem jest : nám dán od Boha pud obživný a pud pohlavní. Pud obživný pohádá člověka, aby zachoval sebe. Pud pohlavní pohádá člověka, aby zachoval pokolení lidské. Vyhovovati pudu obživnému jest povinnost každého člověka, ale vyhovovati pudu pohlavnímu není povinnost

každého jednotlivého člověka, nýbrž pokolení lidského vůbec.

Pud obživný i pud pohlavní jest posvěcovati náboženstvím. .

I. O pudu obživném.

Pud obživný pohádá nás, abychom si zachovali život tělesný. Za tím účelem jest nám pečovati o pokrm a nápoj, o šat a příbytek, o zábavu a zdraví. Zároveň jest nám varovati se všeho, co tělu škodí (sebevražda).

l. Pokrm a nápoj zachovávají život tělesný a do- Pokrm dává člověku sil, aby mohl konati práce povolání svého.
a nápoj.

15U

Proto pokrm a nápoj jsou prostředek k zachování života a způsobilosti ku práci, ale nikoli účel života lidského.

S v. Jan Zlatoústý (+ 407, Homil. 22 in c. 6. Genes. n. 7) praví: „Není život pro pokrm a nápoj, nýbrž pro život pokrm a nápoj. Nepřevracíme tedy řádu, ani neslužme rozkošim žaludku a těla, tak jako bychom byli stvořeni pro tuto příčinu."

Latínici říkali krátce: „Jíme, abychom žili, ale nežijeme, abychom jedli."

Jakého pokrmu a nápoje a kolik má člověk požívat, o tom rozhoduje soustava tělesná a způsob zaměstnání jeho.

Kdo potlačuje v sobě nezřízenou žádost pokrmu a nápoje a jí a pije pouze tolik, aby byl živ a způsobilý ku práci povolání svého, sluje střídmy.

Střídmost jest ctnost, kterou nezřízené žádosti jídla a pití odporujeme a obojího jen mírně užíváme (Ot. 822).

„Zdraví duši i tělu střídmy nápoj" (Sir. 31, 37). Příklady: Daniel a přátelé jeho Ananiáš, Misael, Azariáš (Dan. 1). Jan Křitel (Mat. 3, 4).

Opak střídmosti jest nestřídmost.

Nestřídmost jest nezřízená žádost jídla a pití a nemírné požívání pokrmu a nápoje (Ot. 782).

Doklady: Král Baltasar (Dan. 5), boháč a chudý Lazar (Luk. 16, 19-31).

Nestřídmosti lze se dopustiti paterým způsobem: a) co do množství, b) co do jakosti, c) co do času, d) co do způsobu, e) co do účelu.

a) Co do m n o z s t v i dopouští se nestřídmosti, kdo jí a pije více, než jest třeba. Nepravost ta sluje obžerství, opilství.

b) Co do jakosti hřeší proti střídmosti, kdo vyhledává pokrmů skvostných a zakládá si příliš na úpravě. Tento druh nestřídmosti sluje labužnictví, sybaritismus. Sybaris bylo město v jižní Itálii v zálive Tarentském. Obyvatelé jeho (Sybarité) byli pověstní labužníci.

c) Co do č a s u jest nestřídmy, kdo jí častěji, než jest třeba, nebo jí a pije v čas nevhodný bez příčiny, člověk takový sluje mlsný.

d) Co do z p u s o b u jí a pije nesprávně, kdo pokrmu a nápoje hltá.

101

e) Co do u č e l u hřeší, kdo jí a pije pouze pro rozkoš. Kdo jí a pije pouze pro rozkoš, převrací řád přírody. Proto papež Innocenc XI. (1676-89) zavrhl větu: „Jísti a pít do sytosti pro pouhou rozkoš není hřích, jen když to neškodí zdraví."

Nestřídmost počítá se mezi hříchy hlavní, protože jest hlavou nebo pramenem mnoha jiných hříchů. Zvláště ne-

bezpečná jest nestřídmost v pití. O opilcích praví sv. Pavel:

„Ani opilci. . . nebudou vládnouti královstvím božím" (I. Koř. 6, 10). Proto napomíná: „Jako ve dne poctivě chodíme, ne v hodování a v opilství" (Řím. 13, 13).

Z nestřídmosti pochází: rozpustilost mravů, nestydatost a smilství; hádky a sváry; utrácení času a jmění; porušení a zeslabení sil duševních (Ot. 783).

Doklady: Král Baltasar (Dan. 5), boháč a chudý Lazar (Luk. 16, 19-31).

Nestřídmost v pití podkopává také zdraví tělesné. U člověka, který se oddal pití, dostavuje se brzy sešlost tělesná s hojnými chorobami, porušená činnost duševní, sešlost morální a předčasná smrt. Úmrtnost alkoholika jest rozhodně větší než u lidí střídmých.

Následky nestřídmosti v pití přecházejí i na potomky. V rodinách opiců rodí se poměrně třikrát tolik mrtvých dětí jako v rodinách jiných. Potomstvo opiců jest slabé a choré. U dětí alkoholiků shledáváme mnohem častěji vrozenou slabost, úbytě, křivici a jiné nemoci konstituční. Velmi často děti alkoholiků bývají postiženy nemocí mozku a čivů; propadají blbosti a choromyslnosti a nezdědka nalézáme u nich vedle známek zvrhlosti tělesné také zvrhlost mravní a náklonnost k činům trestným.

V boji proti alkoholismu připadá učitelé a knězi, škole a církvi, úkol velice důležitý. Boj proti alkoholu jest po dráhně desítek let v Spojených státech severoamerických nejpobudnější úkol veřejné správy a spolků svépomocných. V Evropě ve směru tom nejdále dospělo Švédsko a Norsko jakož i Německo. Blahodárně osvědčují se v tomto zápase spolky střídmosti, zakládané ve Spojených státech již od r. 1808, v Anglii od r. 1829. V Severní Americe bylo r. 1829 přes 1000 spolků střídmosti. Tyto spolky • v 10 letech obrátily od opilství přes 3 miliony lidí. V Anglii jest 24 velikých jednot spolků střídmosti o 4'5 milionech členů.

P. Theobald Mathew (+ 1856), zakladatel irských spolků střídmosti, v letech 1838-56 přijal od 1 milionu občanů slib střídmosti. Slib naprostého zdržování se lihočin vykonalo v Anglii 5 milionů, ve Švédsku 60.000, v Dánsku 30.000 obyvatelů. V Rakousku byl zahájen boj proti alkoholismu zákonem proti opilství ze dne 19. července 1877 a zákonem o zvláštní dani z kořalen ze dne 23. června 1881.

Šat 2. S a t má účel čtverý: a) fysický, b) mravní, a příbytek, (^společenský, ^estetický.

a) Účel fysický žádá, aby šat chránil těla proti úrazu a proti nepříznivým vlivům povětrnosti. Proto jest nositi šat, který skutečně chrání proti úrazu, který ne-mrzačí těla a který jest přiměřený povětrnosti, totiž teplý nebo lehký. Zdraví lidské žádá také, aby šat byl čistý.

b) Účel mravní velí, aby šat zakrýval nahotu.

c) Účel společenský předpisuje, aby šat označoval pohlaví a stav. Šat má býti také přiměřený stavu.

d) Účel estetický dbá toho, "aby šat zvyšoval přirozenou lepost těla. Proto šat má býti vkusně upraven. Úprava šatu, vyhovující měnivému vkusu doby, sluje móda. V módě křesťan nemá býti ani první ani poslední. Kdo hledí býti v módě první, nevolí vždy dobře a plýtvá penězi. Kdo zůstává v módě příliš pozadu, bývá lidem na posměch.

Co bylo pověděno o šatě, lze říci i o příbytku, protože příbytek jest vlastně volnější šat.

Má-li byt vyhovovati účelu fysickému, jest třeba, aby byt byl zdravý, tudíž světlý, vzdušný a čistý.

Účelu mravnímu byt vyhovuje, jest-li určen jenom pro jednu rodinu a dbá-li se v něm ve všem stydlivosti a slušnosti. Byt, v němž bydlí několik rodin pohromadě, bývá zkázou pro děti i pro dospělé.

Účelu společenskému byt činí zadost, jest-li upraven přiměřeně stavu. Přepych v bytě dělníkově a za ^-nedbanost v bytě člověka zámožného zarážejí každého.

Účel-e štětičky při šatě i při obydlí jest stejný. Zábava. 3. Účel zábavy jest obnoviti nebo občerstviti síly vyčerpané prací. Tomuto účelu vyhovuje zábava včasná a mírná. Mimo to zábava má býti nevinná a přiměřená stavu a pohlaví. Zábava jest tudíž dovolena, vyhovuje-li těmto podmínkám: a) jest-li nevinná, b) včasná, c) m i máti ^ přiměřená stavu a pohlaví.

a) Nevinnou zábavu doporučí Písma svatá slovy:

„Vyrázej se a hřej..., ale ne ve hříších" (Sir. 32, 15-16). Hříšná zábava jest h r a o veliké peníze, protože taková hra rozdmýchuje vášně a dává podnět k podvodu ^ ke zlořečení

a k jiným hříchům. Hříšná zábava jest tanec na neslušném místě a s neslušnými osobami. Hříšná zábava jest divadlo, dává-li kusy nemravné. S v. Cyprian (f 258, De spéct.) praví o divadle: „člověk naučí se činiti, na-vykl-li si to viděti." Hříšná zábava jest čet b a knih nevě-reckých a nemravných.

O hříšných zábavách praví sv. Petr Ghrysologos (f 450): „Kdo chce žertovati s ďáblem, nemůže se radovati s Kristem" (Breviář Kímský dne 4. prosince).

b) Zábava jest včasná, vyhledáváme-li jí až po vykonané práci, protože zábava jest prostředek k občerstvení. Komu však jest zábava cílem, nikoli prostředkem, ten hřeší. Člověk takový sluje rozkošník.

c) Zábava jest mírná, občerstvuje-li člověka, aby byl způsobilější k nové práci. Každá zábava, která člověka vysílkuje, takže není způsobilý k povinné práci, jest hříšná.

d) Zábava jest přiměřená stavu a pohlaví, přihlíží-li k osobám bavícím se a ke společenským poměrům jejich. Jiné zábavy sluší se dětem, jiné dospělým, jiné dívkám, jiné hochům, jiné lidem chudým, jiné lidem zámožným.

4. Zdraví jest vzácný statek pozemský, proto křesťan jest povinen zdraví si vážiti a pečlivě ho opatrovati. Onemoc-ní-li, nechť zavolá lékaře. Písmo sv. praví: „Cti lékaře pro potřebu, neboť i jej stvořil Nejvyšší" (Sir. 38, 1).

Křesťan pohlíží na nemoc jako na trest za liřichy nebo jako na zkoušku ctnosti, proto jest v nemoci trpělivý. Jest-li nemoc nebezpečná, křesťan smíruje se s Bohem a s lidmi, proto povolává kněze a činí poslední pořízení nebo poslední vůli.

svědků. Kdo dá poslední vůli sepsati jinému a sám ji podepíše, potřebuje tří svědků způsobilých. Kdo pronáší poslední vůli pouze ústně, musí se to dít před třemi svědky způsobilými.

Kdo sepíše a podepíše poslední vůli vlastní rukou, nepotřebuje

Nezpůsobilí svědkové jsou jinoši do 18 let, osoby ženské, údové řeholí duchovních, kdo byl odsouzen pro zločin podvodu nebo pro jiný (zločin pošlý ze zjištěnosti. Mimo to nezpůsobilí jsou svědčící v posledním pořízení, pokud se týká částí jim zůstavené, dědici a odkazovnici a osoby s nimi příbuzné nebo sešvagřené, potom ten, kdo poslední vůli psal, a osoby s ním příbuzné a sešvagřené.

154

Jak si škodí 5.. Sobě škodí na těle, kdo si život bere neb ukracuje dím na těle. nebo jej bez potřeby v nebezpečnosti vydává (Ot. 422).

Kdo si úmyslně život bere neb ukracuje, dopouští se sebevraždy.

Sebevraždu rozeznáváme: a) hrubou, b) ne-n a hlo u, c) částečnou, d) žádanou. ;

Hrubé sebevraždy se dopouští, kdo úplně činí konec ^ i životu svému.

Nenáhle sebevraždu páše, kdo si ukracuje život předčasným nebo nemírným kouřením, náruživým pitím, přepínáním sil atd.

částečnou sebevraždou hřeší, kdo se úmyslně mrzáci.

Žádaná sebevražda jest sebevražda vnitřní. Takové sebevraždy se dopouští člověk, přeje-li si smrti z pohnutky nekalé, na př. z omrzelosti života nebo ze zoufalství. Kdo však si pře^e smrti z pohnutky vznešené, na př. z lásky, k Bohu, nehřeší. Takovou touhu po smrti měl sv.. Pavel. Práví: „Žádost mám rozdělen býti a býti s Kristem" (Fil. 1, 23).

Kdo sám sobě život bere, dopouští se hříchu velmi těžkého, neboť hřeší: a) proti Bohu, jenž jest jediným pánem nad životem a smrtí; b) proti své duši, kterou uvrhuje v záhubu věčnou; c) proti svým bližním, kterým působí zármutek a škodu (Ot. 423).

Ze Bůh jest jediným pánem nad životem a smrtí, potvrzuje Písmo svaté slovy: „Nebo ty jsi. Pane, jenž máš moc nad smrtí i nad životem a přivádíš ku bránám smrti a zase vyvádíš" (Moudr. 16, 13).

Církev příčetným sebevrahům odepírá pohřeb křesťanský.

Posvátná kongregace inkvisice dne 16. května 1866 stanovila tato pravidla: „Pravidlo jest, že nesmí se povoliti pohřeb církevní sebevrahům ze zoufalství nebo z prchlivosti, ale ne sebevrahům z pomatenosti, leč by před smrtí dali najevo znamení pokání. Jest-li však úplná jistota buď o prchlivosti nebo o zoufalství, jest odepřiti pohřeb církevní a opominouti průvod i slavnosti pohřbu. Jest-li však úplná jistota o pomatenosti, povoluje se pohřeb církevní se slavnostmi pohřbu. Jest-li však p o ch y ř n o s t, zdali se kdo usmrtil ze zoufalství nebo z pomatenosti, může se mu povoliti pohřeb církevní, ale jest opominouti průvod a slavnosti pohřbu."

Z pohanů hájili sebevraždy s t o i k o v é.¹⁾ Jim byl dobrovolný odchod z tohoto světa dovolen, nebylo-li vyhlídka žítí přiměřeně rozumné přirozenosti nebo klidně a nezávisle, jak se sluší na mudrce. S e n e k a (f 65 po Kr. Epp. 24, 58; De ira 3, 15; De provid. c. 2, 6) praví: „Východ jest otevřen." „Jest dovoleno prchnouti." Lepší pohané, jako Aristoteles (f 322 př. Kr.), P l a t o n (f 347 př. Kr.), C a e s a r (+ 44 př. Kr.), C i č e ř o (+4-3 př. Kr.), Vergil (f 19 př. Kr.) sebevraždu odsuzovali.

Tak na př. C a e s a r praví: „Jest to slabost ducha a nikoli statečnost, nemůže-li někdo chvilku snášeti nouzi. Takové, kteří dobrovolně hledají smrti, lze nalézti snáze nežli ty, kteří bol trpělivě snášejí."

A C i e r o (Somn. Scip. c. 3): „Dokud tebe Bůh neosvobodí z vazby tělesné, sem (k nebešťanům) nemůže ti přístup býti otevřen."

Příčina sebevraždy nepřičetné bývá obvykle skličenosť duševní (deprese).

Tíseň ta bývá odůvodněna neblahými událostmi (smrtí osoby milované, ztrátou cti nebo majetku a j.) nebo déle trvajícím strádáním, žalem, starostmi, nedostatkem, strachem z trestu nebo z hanby, chorobou nezhojitelnou nebo velmi bolestnou a j. Mnohdy duševní deprese jest neodůvodněna neb aspoň stupeň její není ve shodě s dosahem okolností zevních. Jde tu o citlivost chorobně zvýšenou a abnormální reakci. Tak bývá u osob stížených chorobami čírovými, neurasami, duševně zatížených dědičně nebo jinak, zejména v prvních letech dospělosti pohlavní. V tu dobu dostavuje se často tíseň duševní (světobol). Také beznadějná láska bývá příčinou sebevraždy. Často setkáváme se se sebevraždou choromyslných. Tak na př. u melancholiků mocný bol duševní, afekt zoufalství, vědomí hříšnosti, nehodnoty, strach z budoucnosti vede k sebevraždě.

Příčina sebevraždy přičetné jest nevěra.

Pozbude-li člověk statku pozemského, jež zbožňoval, a nemá-li naděje na statek vyšší, na statek věčný, činí životu svému konec. Nevěrec

nezná také příčiny, proč by snášel strasti života pozemského. Dokud ho teší požitky smyslové, dotud ho také těší život. Ale jakmile se dostaví přesycení nebo vysílení, dostaví se také omrzlost života a - sebevražda.

¹⁾ Stoikové, nazvaní tak od loubí v Athénách (Stoa Poikile = Pestré loubí). V tomto loubí učil zakladatel jejich Zeno z Kypru (ř. 260 př. Kr.) Zásada stoiků byla: Ctnost jest nejvyšší dobro, nepravost jediné zlo, vše ostatní jest lhostejné. Proto stoikové pohrdali rozkoši právě tak jako bolestí.

O vzrůst sebevražď má velkou zásluhu nevěrecká literatura, která líčí sebevraždu jako hrdinství.

Jinak smyslel o sebevraždě římský básník Martial (+ kolem r. 100 po Kr.). Praví: „V neštěstí pohrdati životem jest snadno, ale zmužile si vede ten, kdo může býti nešťasten.“

V královstvích a zemích zastoupených na říšské radě připadá na milion obyvatelů ročně průměrně 160, v království českém 230, v marckrabství moravském 172, ve vévodství slezském 210 sebevražď.

Bez potřeby vydávati život v nebezpečení, na př. podnikati odvážlivé sázky, konati krkolomné produkce bez opatření ochranných, není dovoleno, ale jest dovoleno vydávati život v nebezpečení, žádá-li toho povinnost vyšší. Takovou povinnost vyšší mají některá povolání, jako povolání vojenské, lékařské, kněžské.

Také jest dovoleno obětovati život za bližního. Proto kdo skočil pro tonoucího do vody a utonul, nebo kdo pokusil se vynést člověka z hořícího stavení a uhořel, nedopustil se sebevraždy, nýbrž vykonal skutek hrdinský. ; „Po tom zajisté jsme poznali lásku boží, že on život svůj za nás položil. I my máme za bratry životy klásti“ (I. Jan 3, 16).

Nejen smíme, nýbrž i jsme povinni obětovati život, ne-můžeme-li ho jinak zachovati, leč bychom se prohřešili proti dobru vyššímu, na př. proti víře, proti ctnosti.

„Nebojte se těch, kteří zabijejí tělo, ale duše nemohou zabiti, ale vře bojte se toho, který může i duši i tělo zatratiti do pekelného ohně“ (Mat. 10, 28).

P o u 6 e n í. Péče o tělo jest důležitá, ale nesmí býti na úkor péči o ducha. „Budete-li podle těla žiti, zemřete. Pakli duchem skutky těla mrtvíti budete, žiti budete“ (Kím. 8, 13).

U; O pudu pohlavním.

Pud pohlavní pohádá člověka, aby zachoval pokolení lidské. Povinnost zachovati pokolení lidské není povinnost jednotlivého člověka, nýbrž pokolení lidského vůbec.

Kdy smí člověk vyhovovati pudu pohlavnímu, určil sám **Bůh** hned v ráji, ustanoviv manželství.

„A stvořil Bůh člověka k obrazu s.vému, k obrazu božimu stvořil ho, muže a ženu stvořil je. I požehnal jim Bůh a řekl: Rost' a množte se a naplňte zemi“ (I. Mojš. I, 27-28).

k k

Mimo to dal člověku stud, aby pudu pohlavnímu nevyhovoval nedovoleně.

„Krotitel žádostivosti jest stud“ (C i čeř o + 43 př. Kr. De Fin.).

Bohumilé ovládání pudu pohlavního sluje čistota, čistota.

Čistota jest ctnost, kterou krotíme všechny **chťice a** žádosti, jež stydlivost uráží (Ot. 820).

čistota jest dvojí: manželská a mimomanželská.

čistota manželská zapovídá vše, co nevyhovuje účelu manželství a uráží stydlivost.

čistota mimomanželská ukládá osobám svo-¹ bodným a ovdovělým, aby vůbec nevyhovovaly pudu pohlavnímu.

„Dobrá jest čistota manželská, lepší jest zdržlivost vdovská, ale " nejlepší jest dokonalost panenská." Běda Ctihodný (+ 735 apud Be-
"neditum XIV. De Serverum Dei beatificatione etc. Lib. III. cap. 24, n. 56).

čistota jest ctnost velice krásná a prospěšná, neboť 1. jest největší ozdoba duše a těla; 2. zjednává nám zvláštní přátelství Ježíšovo; 3. jest velice záslužná již pro tento život a ještě více pro život věčný.

1. O kráse čistoty mluví Písmo sv. s nadšením: „O, jak krásné jest čistotné plémě ve skvělosti! Nesmrtelná zajisté jest památka jeho, neboť i u Boha známo jest i u lidí. Když přítomno jest, následují ho, a když se vzdáli, žádají ho a na věky korunováno jsou, slaví vítězství, dobyvši odplaty bojů neposkrvněných“ (Moudr. 4, 1-2).

Čistota jest ctnost andělská, neboť činí člověka podobného andělům. Podobnost záleží v tom, že člověk, ač žije v těle, přece nežije dle těla, nýbrž dle ducha. S v. Jan Zlatoústý (ř. 407, Liber de virgin.) praví: „Chápeš přednost čistoty, jak proměňuje obyvatele pozemské, že je, ač jsou oděni tělem, činí rovné andělům netělesným?“

Ani pohané, ač hověli nečistotě v míře veliké, nemohli odepřiti obdivu této ctnosti. Simané měli panenskou bohyni Vestu,

ochránkyni domácího krbu. Kněžky této bohyně, vestálky nebo vestálské panny, s počátku 4, potom 6, musily býti panny a těšily se mnohým výsadám a vyznamenáním. Poručila-li však vestálka čistotu panenskou, byla za živa zakopána a svůdce její byl tak dlouho mrskán metlami, až vypustil ducha. Ctitelé čistoty byli slavní vojevůdci pohanští Alexander Veliký († 323 př. Kr.) a Scipio Africanus (+ 183 př. Kr.).

2. Pro čistotu Panna Maria byla vyvolena za matku boží, pro čistotu, sv. Josef byl určen za pěstouna Krista Pána, pro čistotu Ježíš miloval nejvíce apoštola Jana a umíraje odevzdal jemu panici Matku pannu. Pán Ježíš nazývá se snoubencem čistých duší.

3. Již v tomto životě odměňuje Bůh čistotu veselou myslí a spokojeností, často také tělesným zdravím a silou. Na onom světě slibuje Kristus čistým patření na Boha: „Blahoslavení čistého srdce, neboť Boha viděti budou“ (Mat. 5, 8). A sv. Jan ve svém zjevení slyšel a viděl. Že panici, kteří se nikdy neposkvrnili, mají větší blaženost v nebi. Praví: „A zpívali jako píseň novou před trůnem... a nikdo nemohl zpívat píseň tu leč těch sto čtyřicet a čtyři tisíce, kteří jsou koupeni ze země. To jsou ti, kteří se neposkvrnili, neboť panicové jsou. Ti následují Beránka, kamkoli jde. Ti jsou koupeni z lidí jako prvotiny Bohu a Beránkovi“ (Zjev. 14, 3-4).

Prostředky Každá ctnost musí býti vybojována bojem, ale nej-k zachování tužšího boje jest třeba k zachování čistoty, protože čistota istoty. ^^ ctnost nejkrásnější. Prostředky k zachování čistoty jsou: 1. přirozené, 2. nadpřirozené.

1. Prostředky přirozené jsou: a) bdělost nad smysly vnějšími, hlavně nad očima, b) opatrnost v obco- vání s druhým pohlavím, c) střídmost v jídle a pití. d) pracovitost.

2. Prostředky nadpřirozené.

Abychom čistotu zachovali, máme: a) nebezpečství a příležitosti k nečistotě se varovati; b) za zachování čistoty se modliti a co nejčastěji svaté svátosti přijímati; c) pokušení rychle odpírati a Pána Ježíše i Marii Pannu důvěrně vzývati; d) pamatovati, že Bůh všecko vidí a že každé chvíle můžeme umřít (Ot. 439).

Všem, kteří v sebe příliš důvěřují, volá sv. Jeroným (f 420, Apologiae 11): „Nejsi světlejší nad Davida ani silnější nad Samsona ani moudřejší nad Šalomouna.“

Nečistota. Protiva čistoty jest nečistota, smilstvo, chlipnostavilnost.

Smilstvo jest dobrovolná žádost věcí, které urážejí stydlivost (Ot. 788).

čistotu porušují: 1. dobrovolné nepočetné myšlenky a žádosti; 2. nepočetné řeči, žerty a písňe; 3. nepočetné pohledy a všechny nepočetné skutky (Ot. 433).

^,dk^|t|j|Meet- - ^t^fa t^&^L . ^j
^^^ ^ 'luj^^^ |H

Každý hřích nečistoty, byl-li spáchán vědomě a dobrovolně, jest hřích těžký. Sv. Pavel vylučuje smilníky z království božího. Praví: „Zjevnít jsou skutkové těla, kteří jsou: smilstvo, nečistota, nestydatost, chlipnost., o kterýchž vám předpovídám, jakož jsem prve pravil, že kdo takové věci činí, království božího nedojdou“ (Gal. 5, 19-21). Proto napomíná: „Smilstvo pak a všeliká nečistota . . . nebud' ani jmenována mezi vámi, jakož sluší **na** svaté“ (Efes. 5, 3).

Lehký hřích může býti nečistota pouze tehdy, byla-li vykonána ve stavu ne úplně vědomém a dobrovolném, ale předmět její není nikdy nepatrný.

Jsme-li v pochybnosti, hřešili-li jsme proti čistotě těžce nebo lehce, jsme povinni ze hříchu toho se zpovídati, protože to může býti hřích těžký. Jsme-li v pochybnosti, jest-li vůbec něco proti čistotě, nesmíme toho činiti, nýbrž máme zpovědníka poprositi za poučení.

Hříchů proti čistotě máme se zvláště pečlivě chrániti:

1. protože hříchy tyto, ba i zcela dobrovolné nečisté myšlenky, jsou hříchy těžké; 2. protože poskvrňují nejen duši, nýbrž i tělo člověka, kteréž jest chrám Ducha svatého; 3. protože mají nadmíru hrozné následky (Ot. 436).

Nečistota ze všech hříchů hlavních nejvíce pustoší ústrojí tělesné a duševní stav člověka. U ostatních hříchů hlavních, na př. u lakomství, pýchy, hněvu, nestřídmosti předmět hříchu jest mimo člověka, ale při nečistotě předmět nebo prostředek hříchu jest vlastní tělo, od Boha posvěcené, takže se nazývá chrámem Ducha svatého (I. Koř. 6, 15-20). Proto nečistota jest druh svatokrádeže. Sv. Pavel praví: „Jestliže pak kdo chrám boží poskvrní, ztratí ho Bůh, neboť chrám boží svatý jest, jenž jste vy“ (I. Koř. 3, 17).

Následky nečistoty jsou: 1. nechut' k Bohu a k božským věcem; 2. zaslepenost rozumu a zatvrzelost vůle; 3. rozličné (Ot. 437). nemoci, hanba a bída; 4. věčné zavržení

Člověk nečistý má nechuť k Bohu a k věcem božským, protože Bůh nečistotu zapovídá a člověk nečistý hřích ten miluje. Nechuť k Bohu stupňuje se až v nenávist Boha, v nevěru a v odpadnutí od víry. Svatý Ambrož (+ 397, Epist. 58, n. 16) praví: „Začne-li kdo smilniti,

•IW

.. • ^ , ,

začne se vzdalovati od pravé víry. Tak páše dvojí zlofiny, zneuctvání těla a svatokrádeže ducha."

- Nečistota zaslepuje rozum lidský a zatvrzuje vůli, vzroste-li ve vášeň. Vášeň ta opanuje všechny síly duševní u člověka: obrazotvornost, rozum, vůli, takže člověk ničím líným BO neobírá v obrazotvornosti své, na nic jiného nemyslí a po ničem jiném netouží než po předměte nečistém.

Nečistota zeslabuje síly tělesné a podkopává **zdraví**, protože se páše nejvíce ve věku nedospělém, kdy člověk potřebuje ještě sil k vývoji svému.. Jak zakrňuje jinoc, který v mládí svém plývá silami tělesnými! Mimo to nečistota mívá za následek hrozné nemoci pohlavní. Písmo sv. praví: „Kdo se přidrží lidí vilných, nešlechtný bude. Hnis a červi zdědí jej a vyhlazen bude pro výstrahu velikou a odňata **bude z** počtu, (živých) duše jeho" (Sir. 19, 3).

Nečistého člověka jest hanba údělem, protože člověkem nečistým pohrdá všechen svět. Člověkem nečistým pohrdá, i kdo sám není lepší.

Člověk nečistý upadá v bídu a nouzi, protože rozkoše tělesné vyžadují obvykle velkého nákladu. Mimo to člověk nečistý upadá snadno do rukou lidí nepoctivých a vyděračských.

Věčné zavržení lidí nečistých vidí sv. Jan ve svém Zjevení (21, 8):

„Smilníkům... bude díl jejich v jezeře, které hoří ohněm a sirou."

Doklady: Nečistota svedla Davida, Šalomouna, Heroda a Herodiadu k největším zločinům. Hlavně pro nečistotu, přišla potopa na pokolení Kainovo a Šéfovo a záhuba na město Sodomy a Gomorhu. Pro nečistotu bylo pobito mečem 24.000 Izraelitů na poušti z rozkazu božího (IV. Mojž. 25).

Poučení. Lákání k nečistotě jest pro mladého člověka mocné. Proto Písmo sv. napomíná jej: „Synu můj, jestliže by tě lákali hříšníci, nepřivoluj jim. Jestliže by řekli: Pojd' s námi, synu můj, nechoď s nimi" (Přisl. 1, 10. 11. 15).

§ 55. Péče o vlastní čest.

Vlastní čest jest dvojí: vnitřní a vnějščí.

Vnitřní čest jest skutečná mravní hodnota naše, totiž hodnota, kterou máme před Bohem.

Vnějščí čest jest uznání této hodnoty naší **od** jiných.

Vnitřní čest nemůže býti zvenku ani rozmnožena ani umenšena. Pouze my sami můžeme ji rozmnožiti, žijíce ctnostně, nebo zničiti, žijíce hříšně. Na této cti zakládá

161

si sv. Pavel. Volá: „To jest sláva naše, svědectví svědomí našeho" (II. Koř. I, 12).

Vnějščí čest není úplně v moci naší, protože nemůžeme nikoho nutiti, aby uznal přednosti a zásluhy naše.

Uznávají-li lidé přednosti a zásluhy naše, máme dobrou pověst. Dávají-li příznivé smýšlení o nás na jevo slovem nebo skutkem, těšíme se dobrému jménu nebo cti. Čest vzdávaná ve větší míře sluje sláva.

Gest jest první mezi statky vnějščími (čest, bohatství). Cena cti. Převyšuje cenu peněz. Písmo sv. praví: „Lepší jest jméno dobré než bohatství veliké a přízeň lepší než stříbro a zlato" (Přisl. 22, 1). Také pohané přisuzovali cti větší cenu nežli penězům. C i čeř o (f 43 př. Kr. De Orat. 3) . praví: „Dobré jméno vyniká nad peníze."

Cest má takovou cenu, protože a) jest podpora ctnosti, b) popud k usilovné činnosti, c) podmínka zduřování našeho ve společnosti i v povolání našem.

S v. Augustin (t 430, De bono viduitatis, cap. 22, n. 27) praví: „Pro sebe potřebujeme života, pro jiné dobré pověsti."

„Stínu všelikého zlého se zdržujte" (I. Thessal. 5, 22).

Čest jest pouze prostředek k dosažení statků vyšších, proto nesmíme cti vyhledávati pro čest samu.

Nepodaří-li se nám dodělati se cti, vzpomeňme si na Krista Pána. Kristus Pán byl bez úhony, takže i nepřítelům svým mohl říci do očí: „Kdo z vás bude mne trestati z hříchu?" (Jan 8, 46) a chodil dobře čině (Skut. 10, 38), a přece byl haněn a tupen. Vzpomínka ta nás potěší a posílí,

„Není učedník nad mistra ani služebník nad pána svého. Dosti jest zajisté učedníku, aby byl jako mistr jeho, a služebník, jako pán jeho" (Mat. 10, 24-25).

Dotkl-li se kdo cti naší neprávem, můžeme se jí zastati, ale prostředky dovolenými a klidně a důstojně, nechovajíc v srdci svém ani trpkosti ani úmyslu mstít se. Tak hájil cti své Kristus před farizei (Mat. 12, 24-30),

^{TU} „--T- - - -m-
Mravouka pro realiky.

11

když o něm tvrdili, že vymítá d'ábelství pomocí Belzebuba, knížete d'áblův, a před' Annášem, když jeden ze služebníků jeho d'al mu políček (Jan 18, 23). Mnohdy nejlepší obrana. napadené cti bývá mlčení. Tak mlčel Ježíš Kristus před' vysokou radou židovskou, když proti němu svědčili falešní svědkové (Mat. 26, 63).

Protože čest jest pouze statek pozemský, můžeme se ji zřici z lásky k Bohu jako všech statků pozemských. Kristus Pán řekl: „Uděl-li tě kd' v pravé lici tvé, nastav mu i druhé" (Mat. 5, 39). Takovou obět přinesli pro Krista apoštolé. Ve Skutcích apoštolských (5, 41) čteme o nich:

„Oni pak šli z toho shromáždění radující se, že bodní učinění jsou trpěti pohanění pro jméno Ježíše." Za tuto obět jest slíbena veliká odměna. Sv. Petr praví: „Trpíte-li pohanění pro jméno Kristovo, blahoslaveni budete" (I. Petr. 4, 14).

Zastati se cti napadené jest povinnost, byla-li uražena v osobě naší čest stavu. Kdybychom v takovém případě cti nehájili, trpěla by tím činnost naše a činnost celého stavu, jemuž náležíme. Proto sv. Pavel hájil cti své proti Korinťanům (II. Koř. 11, 12 a naši.).

4chy proti Hříchy proti vlastní cti jsou: 1. netečnost ke cti, lastnil cti. 2. přílišná ctižádost, 3. lichá ctižádost.

Netečnost ke cti prozrazuje člověka lehkomyšlného nebo zpustlého.

Přílišná ctižádost záleží v tom, že člověk po-kládá čest za cíl svůj a nikoli za prostředek k cíli.

Lichou ctižádost má, kd' vyhledává pouze cti vnější, ale o vnitřní hodnotu svou se nestará. Takové cti vyhledávali farizeové a zákoníci. Kristus Pán praví o nich:

„Všecky skutky své činí, aby byli viděni od lidí" (Mat.

23, 5).

Poučení. Cest naše zalistuje nám vynikající postavení ve společnosti. Aby toto postavení mělo pevný základ, dbejme napomenutí sv. Augustina (+ 430, Sermo 69, alias 10. de verbis Domini, n. 2):

„Chceš-li býti veliký, začni od nejmenšího. Zamýšlí-li vystavěti vysokou, budovu, pomýšlej dříve na základ pokory."

163

§ 56. Právo majetku.

Vlastní a neomezený pán všech věcí jest Bůh. Neboť Svrchovaný od Boha všechny věci mají jsoucnost svou, d'okonalosti, P^a všech síly a schopnosti své a od Boha jsou zachovávány. Sám Bůh ^{^J⁸⁸*3"}!1-má tudíž plné vlastnictví nad'e všemi tvory. Proto praví *almista: „Hospodinova jest země i plnost její" (Žalm 23, 1).

člověk jakožto obraz boží má vlastnictví podřízené člověk jest vlastnictví božímu. Bůh sám mu je přikl slovy: „Učinme pouze člověka k obrazu a podobnosti mému a ať panuje nad sp^avce rybami mořskými a nad ptactvem nebeským i nad zvířaty , t 'ch i nade vši zemí i nad všelikým plazem, který se pohybuje na zemi" (I. Mojž. 1, 26). A když stvořil první lidi, řekl:

„Eost'te a množte se a naplňte zemi a podmaňte ji a panujte nad rybami mořskými a nad ptactvem nebeským i nade všemi živočichy, kteří se pohybují na zemi" (I. Mojž. 1, 28).

člověk jest tedy jenom správce a poživatel statků pána svého a smí jich užívat jenom podle vůle pána svého. Proto jest povinen vydávati účty ze správcovství svého. Kristus řekne ke každému člověku: „Vydej počet z vládařství svého" (Luk. 16, 2).

Protože Bůh člověku odevzdal vládu nad přírodou, Již první člověk ihned vlády té se ujal. Avšak člověk nevládl nad celou d'ovek mel zemí ani nade všemi živočichy, nýbrž pouze nad částí země ^{maje} e, a nad určitým množstvím živočichů, jak potřeboval pro sebe a pro svou rodinu, člověk založil si hned od počátku m a-jeteksoukromý. Tak již Ábel obětoval z prvorozených stáda svého (I. Mojž. 4, 4).

Majetek soukromý Bůh prohlásil svatým a nedotknutelným na hoře Sinaji v přikázání 7. a 10: „Nepokradeš" (II. Mojž. 20, 15). „Nepožádáš domu bližního svého ... ani služebníka ani děvečky ani vola ani osla ani ničeho, co jeho jest" (II. Mojž. 20, 17).

Ze lidé hned od počátku měli majetek soukromý, dokazují dějiny nejstarších národů.

Tak na př. v britském muzeu v Londýně a jinde máme veliké množství hliněných tabulek z říše starobabylonské, popsané písmem klinovým, na nichž jsou zaznamenány smlouvy o převode pozemku z držení jednoho majetníka y držení druhého majetníka.

Nálezy v Horním Egyptě z doby 4. a 5. dynastie (memfidské a elefantinské) podávají důkazy o dědičných pozemcích úřednictva a šlechtě.

Bible také se zmiňuje o soukromém majetku již v dobách nejstarších. Tak na př. Abraham koupil jeskyni dvojitou naproti Mambré od synů Het a upravil ji za hrobku rodinnou (I. Mojž. 25, 9-10).

Odpůrci Odstraniti všecko soukromé právo majetkové usiluje majetku komunismus. Komunismus v rozličných dobách bral sourome o. ^ g^^ rozličné podoby. V nejnovější době vystupuje jako socialismus komunistický nebo a n a r ch i s-mus a jako socialismus demokratický.

Socialismus komunistický nebo zkrátka anarchismus chce, aby společnost lidská se rozdělila v malé skupiny, obce. Každá skupina, obec, měla by společně všechny prostředky výroby, jako pole, luka, lesy, rybníky, doly, domy, továrny, stroje atd., a příslušníci každé obce dělili by se o výtěžek společného majetku a společné práce. Obce tyto byly by úplně nezávislé na sobě, ale také na správě ústřední. Proto přívrženci tohoto socialismu komunistického zamítají veškerou vládu, aby dotčené obce měly . úplnou svobodu politickou i národohospodářskou. Mezi sebou obce mohou být spojeny jakousi smlouvou, jako byly za dávných časů spojeny státy řecké.

Socialismus demokratický usiluje domoci se většiny na sněmích říší a států a založiti stát socialistický, jenž by poněmáhlu vyvlastnil všechen majetek soukromý a "tíež hluku sám se zmocnil všeho vlastnictví. Tento stát socialistický, jsa držitelem všeho zboží, rozděloval by ovoce práce jednotlivcům na základě rovnosti nebo v poměru

k dílu vykonanému.

Tvůrcové moderního socialismu jsou Francouzi: S a i n t Simon († 1825), Charles Fourier (+ 1837), Josef Proudhon (+ 1865), Louis Blanc († 1882). V Německu hlásali teorie socialistické hlavně Ferdinand Lassalle († 1864) a Jindřich Karel Marx

(† 1883).

Obrana Na obranu majetku soukromého vydal papež Lev XIII. majetku okružní list „Keřům novarum" ze dne 15. května 1891 s ti-^{80u}žronlého-tulem „0 stavu dělnictva". V tomto okružním listě

. L^ut^a^^g
^umjjisi;^

-•BHHBHR HHBHp^

165

a v ostatních sociálních listech okružních papež uvádí zvláště tři důvody pro majetek soukromý.

První důvod jest vzat z přirozenosti lidské. Člověk jest svobodná bytost hmotná a duchovní. Jakožto bytost hmotná, ale i jako bytost duchovní potřebuje člověk statků hmotných, aby si zachoval a rozvinul život individuální (život fyzický i duchovní, ano i život náboženský). A jako bytost svobodná musí mít možnost nakládati se statky hmotnými po své vůli. Člověk jakožto bytost duchovní má na mysli i potřeby budoucí a od přírody jest k tomu puzen a vázán, aby pečoval i o budoucnost. Proto člověk musí mít také možnost, býti pánem prostředků výroby, aby si jimi zajistil budoucnost. Tento přirozený pud k péči o budoucnost dává člověku také právo na pozemky, základ všech statků hmotných. Právo na majetek soukromý náleží člověku dle práva přirozeného zvláště jako živiteli rodiny. Otec rodiny má právo a povinnost pečovati o budoucnost rodiny.

Druhý důvod vychází ze způsobu, jak nám statky hmotné pomáhají dojiti cíle životního. Statků hmotných většinou nelze užívat tak, jak nám je dává příroda, nýbrž jest třeba, aby byly zpracovány od lidí, a to tím více, čím větší jsou požadavky života a vzdělanosti. Kdyby statky byly společné, práce by tak člověka netěšila jako při majetku soukromém. Při majetku společném nevíme, pro koho pracujeme, ale při majetku soukromém víme, že pracujeme pro sebe. Ta myšlenka dodává nám jednak chuti k práci, jednak nabádá nás k šetrnosti.

Třetí důvod jest čerpán ze společenské povahy lidské, protože společným jměním byl by ohrožen pořádaný život společenský. Společná výroba předpokládá stejnou povinnost pracovní všech. Jaké jest však měřítko pro stejnou práci? Snad doba pracovní? Ale jeden pracuje rychleji, snadněji a obratněji nežli druhý, či snad vykonaná práce? Ale vykonaná práce rozličných lidí v týž čas jest docela rozdílná. Tedy snad způsob práce? Ale ve způsobu práce není vůbec rovnosti. Proto při společné výrobě docházelo by ustavičně k pŕtkám mezi těmi, kteří pracují, a mezi těmi, kteří práci rozdělují. Také by se uplatňovala libovůle vůdců. A podle jakého měřítka teprv měly by se dělit peníze vydělané? Všichni lidé mají stejné právo, aby uhradili potřeby své. Avšak potřeby a nároky jednotlivých lidí jsou rozdílné a největší nároky činívají ti, kteří pracují nejméně. Proto měl-li by se udržeti společný život, musil by býti proměněn v život kasárnický, takže by libovůle vůdců násilím ovládala pracující jako otroky. Svoboda, pořádek a pokoj ve společnosti jsou podstatně spojeny s majetkem soukromým.

V první obci křesťanské v Jerusalemě byl komunismus. Komunismus neboť čteme ve Skutcích apoštolských (4, 32): „Množství v P¹¹¹¹¹¹11 obci pak věřících bylo jedno srdce a jedna duše, aniž kdo něco^{1^68^116^10^}

.L, », , , , ^ , „„„ Jerusalemě.

z toho, co měl, svým nazýval, ale všechny věci jim byly spo-

lčné." Avšak tento komunismus křesťanský liší se podstatně od komunismu socialistického. Komunismus socialistický popírá právo soukromého majetku a usiluje zrušit držbu jednotlivcov a shrnout všechno jmění ná-sílím v ruce komuny nebo státu. Za časův apoštolských právo soukromého majetku zůstalo však netčeno a vydávati majetek ve prospěch chudých bylo ponecháno dobré vůli jednotlivých lidí, kteří chápali cenu dobrovolné chudoby.

Ze Ananiáš a Safira vůbec nemusili pole prodati ani stržených peněz apoštolům odevzdati, vysvítá z otázky Petrovy: „Zdali nezůstávalo stále tobě? A zdali, byvši prodáno, v moci tvé nebylo?" (Skut. 5, 4).

Z jednotlivých lidí, kteří odevzdávali majetek svůj apoštolům ve prospěch chudých, Písmo svaté připomíná jakéhosi Josefa z Kypru (Skut. 4, 36-37).

Poučení. Majetek soukromý probouzí u mnohých závist Takovým lidem praví Jan Amos Komenský (+ II STO) ve svém Labyrintu: „Vpravdě ten jest bohat a ničeho se mu nedostává, kdo na tom, co má, přestati umí."

§ 57. Jak lze majetku nabyti.

Způsoby Způsoby, jimiž nabýváme vlastnictví, sluji tituly nabývací, právní. Lze je rozvrhnouti napůvodníaodvozené.

Způsob původní jest, zmocníme-li se věci, která nemá vlastníka.

(Původní. Hlavní nabývací způsoby původní jsou: 1. přivlastnění, 2. nabytí pokladu, 3. nález věci ztracené, 4. vydržení let apromlčení.

tívlaatnění. 1. Přivlastnění záleží v tom, že se někdo zmocni věci, která dosud vlastníka neměla nebo vlastníka pozbyla.

Tímto způsobem bylo nabyto prvního majetku. Země totiž a všechny bytosti pozemské byly stvořeny pro člověka, ale neměly ještě
ibY

Nabytí pokladu.
Nález věci ztracené.

určitého pána. Proto kdo nejdříve něčeho z nich se zmocnil, stal se vlastníkem věci té. Tak již Ábel obětoval z prvorozených stáda svého (I. Mojž. 4, 4).

fiádný vlastník může se zřici vlastnictví svého, nebrání-li mu v tom zvláštní závazky. Takový majetek opuštěný a na jiného ne-/ převedený jest opět bez pána a může se ho tudíž opět někdo zmocnit, nebrání-li mu v tom zvláštní zákony.

Dle zákona přirozeného i občanského rakouského (§ 382) může věci ničích každý úd státu nabytí přivlastněním, neni-li právo to zá-' kóny obmezeno nebo výhradně státu neb určitým osobám soukromým přisouzeno, na př. právo honebni, právo lovití ryby, okupace ostrova povstaleho nánosem, právo vyhrazených minerálu.

2. Poklad šlovou peníze nebo věci ozdobné a drahocenné, které byly skryty v pozemku tak dlouho, že se nelze dověděti, či jsou.

Dle občanského zákona rakouského (§ 399) poklad rozděli se rovným dílem mezi nálezce a vlastníka pozemku. Jest-li právo vlastnické k pozemku rozděleno, polovice náležející vlastníku pozemku rozděli se mezi vlastníka pozemku a vlastníka užitků. Kdo nalezl poklad na pozemku svém, smí si jej ponechat celý.

3. Kdo nějakou věc cennou nalezl, jest povinen vrátiti ji vlastníkov, pozná-li jej ze znamení na věci nebo z jiných okolností. Nemůže-li nálezce vypátrati vlastníka, ač se o to vynasnažuje, smí si věc nalezenou podržeti, poněvadž věc pokládá se za opuštěnou. A opuštěné věci lze nabytí přivlastněním. Ostatně nálezci jest se řídití předpisy zákona občanského o hlášení nálezu.

Dle občanského zákona rakouského (§ 389 a naši.) platí **toto**:

Věc nalezená stojí buď za více než za 2 K nebo více než 24 K nebo více než 50 K. Stojí-li věc za více než 2 K, dej nález v 8 dnech ohlásiti způsobem v místě obvyklým. Stojí-li věc za více než 24 K., oznam to úřadu místnímu. Stojí-li věc za více než 50 K, úřad místní má věc oznámiti třikrát ve veřejných novinách. Přihlási-li se vlastník, budiž mu věc vrácena. Zádá-li nálezce nálezného, náleží mu 10% o ceny obecné (§ 391). Kdo věci nalezené neb omylem ho došle kryje a sobě přivlastni, dopouští se podvodu a trestá se dle zákona trestního (I. díl, § 201). Nehlási-li se vlastník, nálezce nabývá práva vlastnického, ale teprv až projde čas promlčení (§ 392). Časem promlčení myslí se tříletý nebo šestiletý čas vydržení (dle § 1466 a 1472 obé. zák. rakous.), nehlási-li se ^Ěotíž vlastník do 3 let, právnická osoba, na př. spolek, do 6 let.

Vydržení let 4. Od nejstarších dob bylo u. národů přesvědčení, že a promlčení, kdo věc po dlouhou dobu má v držení bezelstně, nabývá vlastnictví jejího.

Zákony občanské stanoví podmínky, za kterých lze v té příčině nabytí vlastnictví. Vlastnictví to sluje vlastnictví nabyté vydržením let. Od vydržení let liší se poněkud promlčení, ač má mnoho

společného s vydržením let. Promlčení dle § 1451 obč. zákona rakouského jest pozbytí práva, jehož po čas vyměřený zákonem nebylo užito.

O vydržení let a o promlčení jedná občanský zákoník rakouský ve §§ 1451-1502.

Podmínky, za kterých lze nabýti vlastnictví vydržením let, jsou tyto: 1. věc má býti k vydržení způsobilá, 2. má býti skutečně držena, 3. s dobrým svědomím, 4. z právního důvodu, 5. po určitý čas. 1. Věc má býti k vydržení způsobilá (§ 1460). Nezpůsobilé jsou věci kradené, posvátné, práva otcovská, práva dítěti a práva jiných osob. 2. Držení věci neb užívání práva musí býti skutečné. 3. S dobrým svědomím drží věc, kdo rozumně soudí, že věc jest jeho. 4. Právní důvod jest na př. odkaz, darování, koupě, směna, zápůjčka. 5. Oas, zákonem vyměřený, jest rozličný, a to obyčejný a kromobyčejný. Co do času obyčejného zákon občanský rozeznává věci movité a nemovité. Práva vlastnického u věci movité ' nabýváme držením tříletým (§ 1466). Vlastnictví věci nemovité nabývá držitel držením třicetiletým (§ 1468), není-li ve veřejných knihách za vlastníka zapsán. Jest-li však zapsán, nabývá vlastnictví ve 3 letech vydržením knihovním (§ 1467). O kromobyčejném čase platí: a) K nabytí práva vlastnického proti osobám právníckým, na př. proti fisku (= pokladně státní), proti správcům statkův obecných, jest třeba při věcech movitých vydržení 61letého, při nemovitých 40letého. li) Času vydržení jest vyčkáti dvojnásobně, byl-li vlastník nepřítomen mimo zemi.

Způsoby Nabývací způsob odvozený záleží v tom, že někdo nabývací vlastnictví věci náležející do té doby někomu jinému od něho převezme. Dle práva přirozeného stačí k převedení vlastnictví pouhá shodná vůle vlastnictví přenéstí a přijmouti, ale dle občanského zákona rakouského (§ 425) jest třeba ještě při věcech movitých odevzdání věci. Nárok na odevzdání zakládá se: 1. na právu dědičném, 2. na smlouvě, 3. na zákoně, 4. na výroku soudcově,^{/1}

k odvozené.

Právo 1. Majetek, ježž někdo zůstavil při smrti své, sluje dědičné, pozůstalost jeho a zemřelý pozůstavíte l. Kdo se uváže v pozůstalost jako celek, sluje dědic. Právo uvázati se v dědictví sluje pravodědičné.

Právo dědičné zakládá se buď na vůli zemřelého (závěti, kodicilu) nebo na zákoně přirozeném a občanském, neučinil-li pozůstavitel závěti.

Dle zákona přirozeného jsou dědici majetku pozůstavitelova děti nebo potomci jeho, takže pozůstavitel vyloučiti jich nesmí, ač není povinen zůstaviti jim majetek celý.

Jiné osoby mohou nabýti práva dědičného tím, že pozůstavitel učinil pořízení pro případ smrti a jim jmění své nebo část jeho postoupil. Pořízení, kterým někdo jmění nebo část jeho postupuje jedné nebo několika osobám, sluje poslední vůle. Jest-li v posledním pořízení ustanoven dědic, pořízení to sluje závět. Obsahuje-li však toliko jiná nařízení, sluje k o d i c i l.

2. Majetek převádí se s osoby na osobu nejen dědictvím. Smlouvy. nýbrž i směnou nebo obchodem, t. j. rozličnými smlouvami.

Smlouva jest sjednocení **mezi dvěma** nebo několika stranami o jistých povinnostech, t. j. o věcech nebo úkonech.

Smlouvy, jimiž se převádí majetek s osobou na osobu, jsou: p ř i p o v ě d ě, d a r o v a n í, smlouva o u s c h o v a n í, půjčka¹⁾, zmocnění²⁾, zápůjčka³⁾, smlouvy tržové, smlouvy nájemné a smlouvy p r a c o v n í.

Poučení. Dobývající si majetku, užívejme jenom těchto prostředků mravných a spravedlivých. Prostředky nespravedlivé jsou podvod, lichva, krádež atd. „Jméni jest vyhledávati těmi prostředky, **při** nichž není ohavnosti" (Oicero + 43 př. Kr. 2. De Offic.).

¹⁾ Půjčka jest smlouva, kterou se nějaká věc, na př. sát, někomu na určitý čas k užívání zdarma odevzdává.

²⁾ Zmocnění jest smlouva, kterou se někdo zavazuje, že to, co na něho bylo vzneseno, jménem jiného vykoná. .

³⁾ Zápůjčka jest smlouva, kterou někdo svou věc zužitelnou, jako peníze, obilí, chléb, jinému odevzdává, aby ji sice po vůli vládl, ale po jistém čase podobnou věc vrátil, t. 3. právě tolik věci téhož druhu a téže dobroty nebo jakosti, jako byl přijal.

§ 58. O pracovitosti.

Nejobyčejnější prostředek, jímž nabýváme statků pozemských, jest práce. Práce jest tělesná a duševní. Ctnost, která nás činí ochotnými konati věrně všechny práce povolání našeho, sluje p r a c o v i t o s t.

Pracovati jest povinnost každého člověka. Písmo sv. praví: „člověk rodí se k práci a pták k létání" (Job. 5, 7). A sv. Pavel stanoví pravidlo: „Nechce-li kdo dělati, ať také nejí" (II. Thessal. 3, 10).

Kdo jest povinen pracovati.

Již prvního člověka určil Bůh k práci, neboť jej postavil v ráji rozkoše, aby jej vzdělával a ostříhal ho (I. Mojž. 2, 15). Práce prvnímu člověku nepůsobila námahy, nýbrž rozkoš. Ale když první člověk zhřešil, práce byla mu proměněna v břímě. Bůh řekl mu: „V potu tváře své chléb jísti budeš, dokavad se nenavrátiš do země, ze které vzat jsi" (I. Mojž. 3, 19). Kristus, zvoliv si chudého tesaře za pěstouna a chudé rybáře za apoštoly a pracovav sám v dílně tesařské, vrátil práci původní důstojnost, posvětil ji a proměnil ji v pramen

požehnání a v dílo záslužné. Proto sv. Pavel praví: „Každý zvláštní odplatu vezme podle práce své“ (I. Koř. 3, 8).

Užitky S v. Tomáš Akvinský (f 1274, Summa theol. 2. 2, práce, q 137^a a. 3, concl.) uvádí 4 užitky práce tělesné. Praví:

„Práce tělesná ke čtyřem věcem jest určena. Předně a hlavně k výživě. Proto již prvnímu člověku bylo řečeno (I. Mojž. 3, 19): V potu tváře své chléb jísti budeš; a v Žalmu 127, 2: Z práce rukou svých jísti budeš. . Za druhé zapuzuje zahálku, z níž vychází mnoho zlého. Proto Písmo svaté (Sir. 33, 28-29) praví: Pošli (služebníka svého) na dílo, ať ne zahálá; neboť mnohému zlému učí zahálka. Za třetí potlačuje v člověku náklonnost ke zlému, protože zeslabuje tělo. Proto sv. Pavel praví (Ti. Koř. 6, 5): V pracích, v bdění, v postech. Za čtvrté zjednáva prostředky ke skutkům milosrdným. Proto čteme v Pišme sv. (Efes. 4, 28): Kdo kradl, již nekrad', ale raději pracuj, děláje rukama svýma, což dobrého jest, aby měl odkud udělití tomu, kdo nouzi trpí.“

Proti pracovitosti prohřešuje se: a) kdo se oddává Htíchý proti zahálce, b) kdo přepíná síly své. pracovitosti.

" a) Za h a l k o u se prohřešuje, kdo povoluje nezřízené touze po pohodlí a zanedbává povinnosti stavu svého.

Zahálka jest také pracovati bez účelu a soustavy, předbíhati od zaměstnání k zaměstnání a oddávati se pobožnosti za tím účelem, aby se člověk vyhnul práci povinné.

Zvláštní druh zahálky jest zahálka duchovní nebo l & n o s t.

Lenost jest dobrovolná nechut k věcem, které se týkají služby boží a péče o duši, pro namáhání a obtíže 8 nimi spojené (Ot. 786).

Ze zahálky vůbec pochází zanedbávání povinností, bída, lež, podvod, loupež a hříchy proti 6. přikázání. Písmo svaté praví: „Mnohému zlému učí zahálka“ (Sir. 33, 29). -Proto Písmo svaté posílá lenocha k mravenci, aby se od něho naučil pracovati. Praví: „Jdi k mravenci, o lenochu, a zpytuj cesty jeho a uč se moudrosti“ (Přísl. 6, 6).

Ze zahálky duchovní nebo lenosti pochází: zanedbávání modlitby, služeb božích a přijímání svátostí; truchlivost a malomyslnost, nekajícnost a zoufalství (Ot. 787).

Prostředky proti lenosti jsou: vzpomínka na pracovitost Ježíšovu, na odměnu práce a na nebezpečení spojená se zahálkou.

b) Přepínání sil vychází z ješitnosti nebo z hra-bivosti a mívá za následek poruchu zdraví. Pamatujme na slova Kristova: „Co jest plátno člověku, by všecken svět získal, duše pak své škodu trpěl?“ (Mat. 16, 26).

Poučení. Dobývající si majetku, spravujme se těmito pravidly: Pravidla

1. Usilujíce o statky pozemské, nezapomínejme na statky ne- pracovitosti. b e s k é a dávejme přednost statkům nebeským. Dbejme slov Kristových: „Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho a toto všechno bude vám přidáno“ (Mat. 6, 33).

2. Konejme práce své se sebezapřením a s odevzdaností do vůle boží podle vzoru Pána Ježíše a světců jeho.

3. Pracujme pilně a obezřele, ale ne příliš úzkostlivě. Kristus napomíná nás: „Nepečujte o život svůj, co byste jedli, ani o tělo své, čím byste se odívali... **Víř** zajisté **Otec** váš, **že** toho **všeho** potřebujete“ (Mat. 6, 25-32). •

§ 59. Jak jest smýšleti o bohatství a chudobě a jak jest zacházeti s majetkem.

Pracovitost vede k zámožnosti a k bohatství, zahálka k chudobě a bídě.

Domáhati se bohatství 'jest křesťanu, dovoleno, není-li mu bohatství účelem, nýbrž prostředkem k dobrému. Boháč 'může si skládati dobrý základ k času budoucímu (I. Tim. 6, 19), dělati si měšce, které nevětšení (Luk. 12, 33) a činiti si přátele z mamonu nepravosti (Luk. 16, 9). Kristus ukládá zámožným konati skutky milosrdné pod trestem věčným.

Jak jest smýšleti o bohatství.

„Odejděte ode mne, zlořeční, do ohně věčného, který jest připraven d'áblu a andělům jeho. Neboť jsem lačněl, a nedali jste mi jísti; žízněl jsem, a nedali jste mi piti; hostem jsem byl, a nepřijali jste mne; neoděn, a neoděli jste mne; nemocen a v žaláři, a nenavštívili jste mne“ (Mat. 25, 41-43).

Kristus Pán vyjádřil se o bohatství: „Zajisté, pravím vám, že bohatý nesnadno vejde do království nebeského. A opět pravím vám: Snáze jest velbloudu skrze ucho jehelní projíti nežli bohatému vjíti do království nebeského“ (Mat. 19, 23-24). Těmi slovy nezavrhl bohatství, nýbrž naznačil pouze, že bohatství ztěžuje člověku péči o spásu duše, protože mu poskytuje prostředkův, aby si založil nebe na zemi a netoužil po nebi jiném. V týž smysl praví sv. Pavel: „Kterí chtějí zbohatnouti, upadají v pokušení a v osídlo dáblovu a v žádosti mnohé, neužitečné i škodlivé, které pohružují lidi v zahynutí a zavržení“ (I. Tim. 6, 9). Podobně vyjadřuje se pohanský pěvec Horatius (f 8 př. Kr. III., c.

Ještě promluvil Kristus o bohatství v podobenství o boháči a chudém Lazarovi (Luk. 16, 19-31), ale ani tam bohatství nezavrhl, nýbrž dal návod, jak jest bohatství užívat. Boháč nepřišel do pekla, protože byl bohatý, nýbrž proto, že užíval bohatství k přepychu a nedopřával chudým ani sousta. Rovněž chudý nepřišel do lůna Abrahama, protože byl chudý, nýbrž proto, že snášel chudobu trpělivě a žil ctnostně. .

Úplně zřící se majetku dobrovolnou chudobou z lásky „k Bohu není povinnost, nýbrž rada, proto týká se jenom těch, kteří to mohou pochopiti (Mat. 19, 12).

I chudšas může být spokojen, uváží-li: *a)* že největší statek jest čisté svědomí (II. Koř. 1, 12); *b)* že nemáme zde trvalé vlasti, nýbrž budoucí hledáme (Žid. 13, 14); *c)* že i Kristus, ač bohat, pro nás učiněn jest chud (II. Koř. 8, 9) a že všechny, kteří z lásky k němu chudobu trpělivě snášejí, jednou skvěle odmění.

Nabytého jmění křesťan má náležitě opatrovati a bohumile užívati.

Křesťan užívá majetku po vůli boží, vydává-li peníze pro sebe a pro své lidi nejprve na věci nevyhnutelně potřebné, potom na věci užitečné a konečně na věci příjemné a věnuje-li také přiměřenou část ke cti boží a ve prospěch lidí.

Kdo jmění svého náležitě neopatroje, kdo vydává peníze lidem, kterým vydávati jich nenáleží, kdo kupuje věci méně důležité na úkor věcí potřebnějších a kdo vydává více, než se sluší, dopouští se marnotratnosti.

Kdo však jmění svého opatruje příliš úzkostlivě a vyhýbá se i nejnutnějším vydáním, sluje lakomec.

Lakomství jest nezřízená statkům pozemským (Ot. 776).

přilnulost k penězům a

Z lakomství pochází: nepokoj srdce a přílišná péče o věci časné; lest a podvod; nespravedlnost, zrada a křivé přísahy; nemilosrdnost a zatvrzelost srdce (Ot. 777).

Písmo sv. nazývá lakomství modloslužbou a prohlašuje je za hřích velice hnusný a nebezpečný.

„Lakomství jest modloslužba" (Kol. 3, 5).

„Nad lakomce pak nic není nešlechetnějšího... Nic není neřest-nějšího než milovati peníze. Neboť takový i duši svou má na prodej“ (Sir. 10, 9-10).

„Kteří chtějí; zbohatnouti, upadají v pokušení a v osidlo ďáblovo a v žádosti mnohé, neužitečné i škodlivé, které pohružují lidi v zahynutí a zavržení" (I. Tim. 6. 9).

S v. Klement Maria Hofbauer († 1820) říkal, že snáze lze nalézt deset kajících Magdalen než jednoho kajícího Zachea (Acta Beatif.; super Virtutibus. Summar., pag. 303, Eomae 1873).

¹ Jak zpozdile jedná lakomec, Kristus naznačil v podobenství o **člověku** bohatém (Luk. 12, 16-21).

Poučení. Křesťan může mít peníze, ale nesmí k nim lnouti celým srdcem. Má si tak vést, jako by jich neměl. Křesťan má peníze vládnouti, ale ne být jimi ovládán. Zlato je dobrý služebník, ale špatný pán.

§ 60. Křesťanská láska k bližnímu.

Láska Povinnosti křesťanovy k bližnímu jsou obsaženy ve dvou k bližnímu, hém přikázání lásky: „Milovati budeš

bližního svého jako sebe samého" (Mat. 22, 39).

Slovem „bližní“ rozumíme každého člověka, přítele i nepřítele (Ot. 335).

Podobenství o milosrdném Samaritánu (Luk. 10, 29-37).

Láska k bližnímu jest dvojí: přirozená a nadpřirozená.

Přirozenou lásku k bližnímu máme, milujeme-li jej z pohnutek přirozených. Pohnutky ty jsou krása pozemská a zisk časný.

-I-RT-

Křesťanská láska k bližnímu.

Kterak máme bližního milovati.

Vlastnosti , lásky k bližnímu.

Nadpřirozenou lásku k bližnímu máme, milujeme-li jej z pohnutek nadpřirozených, totiž pro Boha.

Bližního pro Boha milovati jest milovati jej proto, že i Bůh jej uznává za hodná své lásky a že jej k účastenství ve své vlastní blaženosti povolal (Ot. 336).

Bůh uznává za hodná lásky své každého člověka, a) protože všechny lidi k obrazu svému stvořil, b) krví Syna svého vykoupil, c) Duchem svatým posvěcuje.

„A stvořil Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu **božímu stvořil** ho, muže a ženu stvořil je" (I. Mojž. 1, 27).

„Vězte, že ne porušitelnými věcmi, zlatem nebo stříbrem vykoupení jste..., nýbrž drahou krví Krista jakožto Beránka nevinného a ^neposkvrněného" (I. Petr. 18,-19).

„Takoví jste někteří byli, ale obmyti jste, ale posvěceni jste, ale ospravedlněni jste ve jménu Pána našeho Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho" (I. Kor. 6, 11).

Bůh povolal všechny lidi k účastenství ve své vlastní blaženosti. Vysvětluje to ze slov sv. Pavla: „Bůh chce, aby všichni lidé spaseni byli a k poznání pravdy přišli" (I. Tím. 2, 4).

Bližního máme pro Boha milovati jako sebe (Ot. 337).

Bližního milujeme jako sebe: 1. když mu prokazujeme všechno, čeho sami právem žádati můžeme, a ničeho mu nečiníme, co bychom rozumně sami neradi měli; 2. když především pečujeme o spásu duše jeho (Ot. 338).

„Všecko, cožkoli chcete, aby vám lidé činili, i vy činite jim" (Mat. 7, 12).

Křesťanská láska k bližnímu má být: a) upřímná, b) účinná, c) nezištná, d) obecná.

Láska naše k bližnímu jest upřímná, milujeme-li bližního vpravdě a nikoli jen na oko. Kdo miluje bližního upřímně, raduje se z jeho štěstí jako ze svého a rmoutí se z jeho neštěstí jako ze svého.

„Všecko, cožkoli chcete, aby vám lidé činili, i vy činite jim" (Mat. 7, 12).

Láska naše k bližnímu jest účinná, dáváme-li ji najevo skutky.

„Synáčkové moji, nemilujme slovem ani jazykem, ale skutkem a pravdou" (I. Jan 3, 18).

nad lásky.

Protivy lásky k bližnímu.

176

Láska naše k bližnímu jest nezištná, milujeme-li bližního nikoli pro vlastní prospěch, nýbrž pro Boha a pro něho samého.

„Když činiš hody, povolej chudých, mdlých, kulhavých a slepých a budeš blahoslaven, neboť nemají, odkud by odplatili tobě, ale **bude** tobě odplaceno při vzkříšení spravedlivých" (Luk. 14, 13-14).

C i c e r o (T 43 př. Kr. in Lael.) : „Milovati není nic jiného **nežli** vážit si toho, koho miluješ, a nehledati žádného prospěchu."

Láska naše k bližnímu jest obecná, rievylučuje-li žádného člověka, ať jest přítel nebo nepřítel.

„Milujete-li ty, kteří vás milují, jakou odplatu mítí budete? Zdali i publikáni toho nečiní? A budete-li pozdravovati toliko bratry své, což více činite? Zdali i pohané toho nečiní?" (Mat. 5, 46-47).

Z toho, že láska k bližnímu má být obecná, nevychází, **že** má být ke všem lidem stejná. Více jest milovati osoby, a) které mají zvláštní právo na lásku naši, h) které jsou postaveny ve větší tísní duchovní nebo tělesné.

Větší právo na lásku naši mají ti, 1. kteří jsou s námi spojeni svazkem příbuzenství pokrevního; 2. kteří jsou s námi stejné víry a národnosti; 3. přátelé a dobrodinci.

Ze máme milovati více příbuzné nežli cizí, ukázal nám sám Spasitel. Ač přišel vykoupiti všechny lidi, přece v první řadě věnoval se národu svému, z něhož vyšel. Když žena kanaanská prosila ho, aby uzdravil dceru její, a učedníci jeho se za ni přimlouvali, řekl: „Nejsem poslán než k ovčím, které zahynuly domu izraelského" (Mat. 15, 24). Také sv. Pavel napsal Galatům: „Pokud čas máme, číňme dobře všechněm, zvláště pak domácím víry" (Gal. 6, 10).

Protivy lásky k bližnímu jsou: lhostejnost, závist, škodolibost, nenávisť, hněv, zlořečení.

1. Lhostejnost (netečnost, chladnost, nevšímavost, bezcitnost) nebývá dojata bídou bližního.

2. Závist jest zármutek z přednosti **nebo** statku bližního, protože nechceme, aby nás předčil anebo se nám vyrovnal (Ot. 780).

Gicero (+43 př. Kr. Tuše. 3): „Závist **jeat** zármutek ze štěstí **druhého**.”

Zvláštní druh závisti jest škodolibost. Jako závist jest zármutek ze štěstí bližního, tak škodolibost jest radost z neštěstí bližního.

C i c e r o (+ 43 př. Kr. Tuše. 4) : „Škodolibost jest rozkoš z neštěstí druhého bez vlastního zisku.”

3. Nenávist může být dvojí: nenávist, osoby a nenávist věci nebo vlastnosti.

Nenávist osoby nebo nenávist nepřátelská jest vášně, kterou někdo bližnímu zlého žádá.

Nenávist věci nebo vlastnosti jest nelibost z nějaké vlastnosti, kterou bližní má.

Nenávist osoby jest **hřích těžký**. **Písmo sv. praví:**

„Každý, kdo nenávidí bratra svého, vražedník jest” (1. Jan 3, 15).

„Nenávist věci nebo vlastnosti není vždy hřích. Nenávidíme-li v bližním vlastnosti zlé, na **př.** pýchy, lakomství, ^nehřešíme, ale hřešíme, nenávidíme-li v bližním vlastností dobrých, jako darů milosti a ctnosti a přirozenosti samé.

4. Hněv jest nezřízené rozčilení mysli, spojené se žádostí pomstít se (Ot. 784).

Hněv obsahuje dvojí chybu: a) nezřízené rozčilení mysli; b) nepřátelství proti bližnímu, který k hněvu dal podnět.

Jest-li hněv ovládán rozumem a nesměřuje-li proti osobě, nýbrž proti hříchu, jest spravedlivý. Proto žalmista, velí:

„Hněvejte se, ale nehřešte” (Žalm 4, 5),

5. Zlořečení se dopouští, kdo bližního proklíná a zlého mu přeje.

„Ani zloajci... nebudou královstvím božím vládnouti” (1. Koř. 6, 10).

Poučení. Křesťanská láska k bližnímu jest velice důležitá, neboť a) jest platný důkaz lásky k Bohu; b) bezpečný znak pravých učedníků Ježíšových; c) výminka života věčného.

„Di-li kdo: Miluji Boha a nenávidí bratra svého, lhář jest. Neboť kdo nemiluje bratra svého, kterého vidí, kterak může milovati Boha, jehož nevidí?” (1. Jan 4, 20).

„Po tom zajisté poznají všichni, že jste učedníci moji, budete-li míti lásku jedni k druhým” (Jan 13, 35).

„Kdo nemiluje, zůstává ve smrti” (1. Jan 3, 14).

/ Mravouka **pro** retiky.

12

§ 61. Láska k nepříteli.

Od koho se ani nepřítel. Protože křesťanská láska k bližnímu má být obecná, • učíme lásce nesmí vylučovati žádného člověka, k nepříteli.

Láska k nepříteli nebyla sice neznáma ve Starém zákoně, na př.

u Davida a Saula, ale přece jest ovoce teprv ducha křesťanského, **a to** ovoce nejkrásnější.

Kterak i své nepřátele milovati máme, učíme se nejlépe od Ježíše Krista, jenž nepřátelům svým odpustil a za ně se modlil, za ně i život svůj obětoval a nám přikázal, abychom nepřátele milovali (Ot. 339).

„Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí” (Luk. 23, 34). „Ale já pravím vám: Milujte nepřátele své, dobře činite těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vám protivenství činí a utrhají vám, abyste byli synové Otce svého, jenž jest v nebesích” (Mat. 5, 44-45).

Kristus lásku k nepříteli ustanovil podmínkou odpuštění hříchů našich.

„A odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům”

(Mat. 6, 12).

Podobenství o nemilosrdném služebníkovi (Mat. 18, 13-35). Svatý

Štěpán (Skut. 7, 59).

Co nám Prikázání o lásce k nepříteli ukládá nám:

zání o lásce, ... „1,1 -r.i T

(Mat. 6, 15);

2. prokazovati nepříteli obyčejné důkazy lásky k bližnímu, jako jest odpověděti na pozdrav nebo i zdraviti, kde jest obyčej všeobecně navzájem se zdraviti. Zvláštní důkazy lásky dávatí najevo nepříteli nejsme povinni. Máme-li vsak naději, že tím nepřítel ziskáme, jsme povinni i takové skutky konati. Písmo sv. praví: „Jestliže by lačněl nepřítel tvůj, nakrm jej; žízněl-li by, dej mu vody pít, neboť (to čině) uhlí řěravé shromáždíš na hlavu jeho a Hospodin odplatí tobě" (Přisl. 25, 21-22). Takové projevy lásky k nepříteli jsou projevy dokonalé lásky k nepříteli. Krásný příklad dokonalé lásky k nepříteli jest sv. Štěpán, **první** mučedník.

$$\& 1^{\wedge} |HL$$
$$\dots \wedge_{j_1, j_2} \dots \wedge_{j_1, j_2, j_3} \dots \wedge_{j_1, j_2, j_3, j_4} \dots \wedge_{j_1, j_2, j_3, j_4, j_5} \dots$$

„Obětujes-li dar svůj na oltář a tu. se rozpomeněš, že bratr tvůj má něco proti tobě, nechej tu daru svého před oltářem a jdi
prve smířiti se s bratrem svým a potom při jda obětuj dar svůj" (Mat. 5, 23-24).

Příklady: Jakub a Esau, David a Saul.

Poučení. Říďme se napomenutím sv. Pavla: „Nikomu zlého za zlé neodplácejte... Může-li býti, což na vás jest, se všemi lidmi pokoj mějte. Sami se nemstěte, nejmilejší.... neboť psáno jest: Mně pomsta, já odplatím, praví Pán" (Řím. 12, 17-19).

Láska k bližnímu osvědčuje se úctou k jeho důstojnosti lidské a snahou přispívat ku blahu jeho věčnému i časnému na základě spravedlnosti. V tom záleží pravá, křesťanská humanita.

Proti účt k osobnosti bližního prohřešuje se, kdo osobní důstojnost bližního snižuje. Nejvíce snižuje se osobnost lidská v otroctví.

Otroctví jest právní ústav záležející v tom, že jistým lidem upírá se osobní svoboda, že jsou pokládáni za věc a že jako věc jsou majetek jiného.

Otroctví jest následek hříchu dědičného. Ze hříchu dědičného vzešla panovačnost, lakota a ukrutnost. Z těchto nepravostí vzešly války a loupeže na silnicích i na moři a z válek a loupeží otroctví. Zajatci váleční původně byli od vítěze zabíjeni. Teprve později hledělo se na ně se stanoviska hospodářského a byli ponecháváni na živu za tím účelem, aby z práce jejich bylo těženo. S počátku užívalo se otroků jako čeledí domácí a zemědělské, později, když se vyvíjela řemesla a průmysl, užívalo se jich k pracím živnostenským. Vedle válek a loupeží jest ještě třetí pramen otroctví, zadlužení. Již u kočovných národů shledáváme se s obyčejem, že věřitel vzal v otroctví dlužníka a rodinu jeho, nemohl-li platiti.

Tento právní ústav pokládáme za našich časů za barbarický, ale za starých časů byl pokládán za ústav zcela přirozený. Sami římané, národ, který dostoupil tak vysokého stupně kultury právní, že právo

.....

jejich stalo se zdrojem dnešního života právního, uznávali otroctví za oprávnělé, ba oni to byli, kteří ústav ten do všech důsledností právně provedli. Teprve křesťanství počalo hlásati, že otrok jest právě tak osobnost lidská jako pán jeho. Sv. Pavel praví: „Není žid ani • pohan; není služebník ani svobodný; není muž ani žena; neboť¹ všichni vy jedno jste v Kristu Ježíši“ (Gal. 3, 28). A bohatého občana v Kolossách, měště frygickém, Filemona, prosí, aby odpustil uprchlému otroku Onesimovi a přijal jej jako bratra (Filem. 15-16). Pavel očekává od velikomyslnosti Filemonovy, že nejen Onesimovi odpustí, nýbrž i že jej úplně propustí na svobodu. List Filemonovy jest první listina ve prospěch otrokův. Avšak trvalo mnoho století, než se křesťanství podařilo otroctví aspoň zmírniti, a ještě déle, než otroctví ve státech evropských úplně bylo zrušeno. Skoro všeobecně zaniklo otroctví v zemích evropských na sklonku 13. století. V Čechách ještě ve století 13. židé vedli obchod s otroky. Zakázal jim to král Václav I. (1230-53). Jen výjimkou udrželo se otroctví- v jednotlivých zemích ještě v době pozdější.

V Americe teprve před krátkým časem (r. 1865) otroctví bylo zrušeno.

Naproti tomu v Polynésii (= ostrovy australské) a v Africe kvete otroctví ještě za našich dnů a barbarské uhipování lidí, právě hony na otroky, nevymizíjí hned tak asi přes všechny pokusy posledních desetiletí 19. století. Pokusy ty jsou akta kongská ze dne 26. února 1885 a konference bruselská od 18. listopadu 1889 do 2. července 1890.

Aby tak v Africe otroctví bylo odstraněno, o to se přičiňoval velice kardinál Lavigerie (f 1892). Dle jeho výpočtu v celé Africe hyne ročně na 2 miliony lidí při honech na negry. Obchod s negry provozují hlavně Arabové.

Obchod s otroky odsoudili a přísně zapověděli papežové Pavel III. (1534-49), Urban Vll. (1623-44), Benedikt XIV. (1740-58), Pius VII (1800-23) a naposled Se hoř XVI (1831-46). V konstituci In supremo Apostolatus fastigio ze dne 3. prosince 1839 nazval obchod ten nelidským a naprosto nehodným jména křesťanského.

Spravedl- Spravedlnost jest ctnost hlavní, která se řídí nosí. heslem: „Dáti každému, co jest jeho, a nikomu, neubližovati."

Spravedlnost jest ctnost, kterou jsme ochotni dávatí každému, čím jsme mu povinni (Ot. 814).

„Dávejte tedy, co jest císařovo, císaři, a co jest božího, Bohu" (Mat. 22, 21). '••

„Dávejte tedy všem, co jste povinni; daň, komu daň; clo, komu clo; bázeň, komu. bázeň; čest, komu čest. Nikomu nebud'te nic dlužní, než abyste se vespolek milovali" (film. 13, 7-8).

„MT...?"" - - - - - "TKI • • • • •"

Spravedlnost jest čtverá: zákonná, podílná, k ar n a., s m ě n n a.

a) Spravedlnost zákonná uzpůsobuje poddané, aby dávali státu, co mu sluší dávatí k dobru obecnému. Sluje zákonná, protože předmět její jest to, co sluší dávatí státu po zákonu.

b) Spravedlnost podílná nakloňuje představené •společností lidských, aby výhody a břemena rozdělovali podle zásluh a sil poddaných. Sem náleží také spravedlnost k a r n a, jež uzpůsobuje k trestání vinníků z lásky k pravému řádu.

c) Spravedlnost směnná nakloňuje jednotlivce, aby každému jinému dával, co mu po právu náleží. Jméno své má od předmětu. Předmět její jsou směny a jiné smlouvy.

Poučení. Křesťanství prokázalo společnosti lidské neocenitelné služby tím, že každému člověku propůjčilo nezadatelné právo svobody osobní. Vynikající právník německý Rudolf voň Jhering (f 1892) praví: „Jediná věta, že člověk jako člověk jest podmet práva, má větší cenu pro lidstvo než všechny triumfy průmyslu" (Geist dēs romischen Rechts aut den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung).

§ 63. Péče o spásu duše bližního.

Péče o spásu vlastní duše jest nejdůležitější povinnost Pokud křesťanova, takže spásu vlastní duše nesmí nikdy přinésti^{má J¹¹¹ P⁵@} v obět lásce k bližnímu. Po péči o spásu vlastní duše do- o spsu u e stavuje se hned péče o spásu duše bližního. Spásu duše bližního máme výše ceniti nežli své statky časné, a žádá-li toho úřad (na př. u misionářů) a svrchovaná potřeba bližního, máme býti ochotni po příkladu Kristově a po příkladu sv. apoštolů i tělesný život obětovati, abychom zachránili duši bližního. Povinnost ta vychází ze slov Kristových: „Totot' jest přikázání mé, abyste se vespolek milovali, jako jsem miloval vás" (Jan 15, 12). A ze slov sv. Jana apoštola^ „Po tomť jsme poznali lásku boží, že on život svůj za nás položil. I my máme za bratry životy klásti" (I. Jan 3, 16).

S v. Augustin (f 430, De mendacio, c. 6) praví: „časný život BVŮJ obětovati za věčný život bližního křesťan nebude váhati; ten za-

jistě příklad předcházal, že za nás umřel sám Pán Ježin. K tomu pak i podotýká: Totot' jest přikázání mé, abyste se vespolek milovali, jako jsem miloval vás."

Duchovní Povinnosti naše o spásu duše bližního jsou obsaženy milosrden- y duchovních skutcích milosrdenství- štvi.

V Pišme svatém doporučují se zvláště tyto duchovní skutky milosrdenství: 1. hřešící kárati, 2. neumělé učiti, 3. pochybujícím dobře raditi, 4. zarmoucené těšiti, 5. křivdy trpělivě snášeti, 6. ubližujícím ochotně odpouštěti, 7. za živé i za mrtvé k Bohu se modliti (Ot. 841).

Hřešící 1. Bratrské kárání záleží v tom, že se snažíme trestati, bližního odvrátiti od hříchu nebo od blízkého nebezpečství hříchu. /

Povinnost tu ukládá nám Kristus slovy: „Jestliže pak zhřeší proti tobě bratr tvůj, jdi a potresci ho mezi sebou a jím samým" (Mat. 18, 15).

Povinnost ta váže všechny lidi, kteří tak snadno učiniti mohou, zvláště představené. Představení jsou povinni kárati poddané nejenom z lásky křesťanské, nýbrž i z odpovědnosti úřadu svého.

Karájce bližního, zachováváme řád stanovený Spasitelem. Kárejme chybujiícího bratra nejprve soukromě mezi čtyřma očima. Nebude-li napomenutí naše míti úspěchu, pokárejme ho před svědky. Neposlechné-li ani potom, udejme ~v to představenému.

• „Jestliže pak zhřeší proti tobě bratr tvůj, jdi a potresci ho mezi sebou a jím samým. Uposlechné-li tebe, získal jsi bratra svého. Pakli neuposlechné tebe, přijmi k sobě ještě jednoho nebo dva, aby v ústech dvou nebo tří svědků stálo každé slovo. Pakliť jich neuposlechné, pověz církvi" (Mat. 18, 15-17).

Podle zákona Mojžíšova (V. Mojž. 19, 15) bylo třeba dvou nebo tří svědků, aby žalobci bylo dáno za pravdu. Jest tudíž přibrati dva nebo tři svědky, aby na vinníka mohla býti podána žaloba. Žalobu jest podati k vrchnosti církevní a nikoli k vrchnosti světské, protože při bratrském káráni hlavní pohnutka křesťanu má býti získati vinníka a nikoli mstiti se mu.

Káráni bližního má se díti z lásky a nikoli škodolibě a urážlivě. Sv. Pavel napomíná nás: „Bratři, byl-li by člověk i v nějakém hříchu zachvácen, vy, kteří jste duchovní, poučte takového v duchu tichosti, prohlédaje však každý sám k sobě, abys ani ty nebyl pokoušen" (Gal. 6, 1).

Bratrské káráni jest skutek velice záslužný. Sv. Jakub (5, 19-20) praví: „Bratři moji, pobloudí-li kdo z vás od pravdy a někdo jej obrátí, má věděti, že kdo odvrátí hříšníka od bludu cesty jeho, vysvobodí duši jeho od smrti a přikryje množství hříchů."

2. Neumělé učiti bylo uloženo apoštolům slovy: Neumělé „Jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna ^{učitel} i Ducha svatého, učíce je zachovávatí všecko, cokoli jsem přikázal vám" (Mat. 28, 19-20).

Za tento skutek milosrdný Písmo sv. slibuje velikou odměnu: „Kteří učení budou, skviti se budou jako blesk oblohy, a kteří spra- vedlnosti vyučují mnohé, jako hvězdy na věčné Dasy" (Dan. 12, 3).

Mocnější než slovo jest příklad. Proto jsme povinni poučovati bližního také dobrým příkladem.

Povinnost tu ukládá nám Kristus slovy: „Tak svět' světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce vašeho, jenž jest v nebesích" (Mat. 5, 16).

Zvláště jsou povinny dávatí dobrý příklad osoby výše postavené, protože ostatní patří na ně a řídí se jimi. Písmo sv. praví: „Jaký jest soudce lidu, takoví jsou i služebníci jeho, a jaký jest správce města, takoví jsou též obyvatelé jeho" (Sir. 10, 2).

Opak poučení a dobrého příkladu jest pohoršení. Pohoršení jest slovo nebo jednání hříšné nebo hříchu se podobající, jež bližnímu dává podnět k pádu mravnímu.

Rozeznáváme pohoršení činné a trpné. Pohoršení činné jest jednání toho, kdo dává pohoršení. Pohoršení trpné jest účinek jednání toho nebo pád mravní.

Pohoršení činné jest opět dvojí: přímé anepřímé, pokud bližního ke hříchu svěsti chceme nebo pouze předvídáme, že jednání naše může někoho ke hříchu svěsti. Kdo bližního ke hříchu svádí, pohoršuje jej přímo. Kdo na veřejném místě mluví věci oplzlé, dává pohoršení nepřímě.

Pohoršení trpné jest také dvojí: dané a vzaté. Pohoršení dané jest takové, k němuž dalo podnět slovo nebo jednání skutečně zlé. Pohoršení vzaté jest takové, k němuž dalo podnět slovo nebo jednání nezávadné. Příčina po-

184

horšení vzatého může býti buď nedospělost duševní nebo křehkost nebo zloba lidská. Dle toho rozeznáváme p o-horšení maličký ch nebo nedospělých, pohoršení slabých a pohoršení farizejské.

Ji-li cestující katolík v pátek maso před lidmi, kteří nevědí, že cestující katolík smí v pátek jisti maso, vzniká u nich pohoršení nedospělých.

Dostává-li se někomu vyznamenání ve veřejnosti, vzniká u mnohých závist z křehkosti lidské.

^ Pohoršení farizejské shledáváme u. zákoníkův a farizeů, když pravili o Ježíšovi: „Tento přijímá hříšníky a ji s nimi" (Luk. 15, 2). Pohoršení činné lest obyčejně hřích těžký. Kristus . praví: „Běda světu pro pohoršení... Běda člověku, skrze něhož pohoršení přichází" (Mat. 18, 7).

Kterého pohoršení jest se chrániti?

a) Pohoršení činného jest se chrániti vždycky.

b) Pohoršení maličkých a slabých jest se varovati, může-li čin býti utajen, odložen nebo úplně opominut. Sv. Petr v Antiochii neobcoval s křesťany z pohanstva, aby nepohoršil křesťanů ze židovstva (Gal. 2, 12).

c) Pohoršení farizejského není si všímati vůbec. Když učedníci pravili Ježíšovi: „Víš-li, že farizeové, uslyševše tu řeč, pohoršili se?" Ježíš odpověděl jim: „Nechtě lích; slepí jsou a vůdcové slepých" (Mat. 15, 12-14).

Kdo dal pohoršení, jest povinen dané pohoršení napravit.

Krásný příklad, jak se máme chrániti pohoršení, dal nám Eleazar. Raději chtěl zemřít nežli dáti mládeži pohoršení (II. Mak. 6, 18-31).

Pochybuji- 3. Pochybujícím dobřeraditi. Tuto povinnost dm dobře ukládá nám Písmo sv. slovy: „Rozumíš-li věci, odpověz bliž-raditi. nímu; pakli nic, ruka tvá buď na ústech tvých, abys ve slovu nemoudrém nebyl polapen a zahanben" (Sir. 5, 14).

Sv. Pavel radí Korint'anům, aby volili stav panický (I. Koř. 7, 25-40).

Zarmoucené 4. Zarmoucenětěšiti jest skutek velice záslužný. těšiti, o zármutku praví Písmo svaté; „Jako moucha a červ dřevu, tak zármutek člověka škodí srdci“ (Přisl. 25, 20).

Ajite J||UJ^ ^tta.<~~~~~u«~~~~~H~~~~~H||^

185

Tento skutek se zvláštní zálibou konal Ježíš Kristus. Tak na př. vzkřísil mládence naimského, aby potěšil zarmoucenou matku jeho (Luk. 7, 11-15).

5. Křivdy trpělivě snášeti. Josef Egypt- Křivdy trpě-ský snášel trpělivě křivdy od bratří svých (I. Mojž. 37) a[^]S snášeti. od Putifara (I. Mojž. 39, 20). David snášel trpělivě křivdy od krále Saula (I. Král. 18-24). S v. Pavel trpěl mnoho křivd pro jméno Ježíšovo, proto mohl říci: „Ve všem se prokazujeme jako služebníci boží ve mnohé trpělivosti, v souzeních, v potřebách, v úzkostech, v ranách, v žalářích atd.“ (II. Koř. 6, 4-5).

Nejvznešenější vzor trpělivosti jest však božský Spasitel. Proto sv. Petr praví: „Kristus trpěl za nás, vám zůstaviv příklad, abyste následovali šlépějí jeho. Kterýžto hříchu neučinil, aniž jest nalezena lest v ústech jeho. Kterýžto, když **mu** láli, nelál, když trpěl, nehrozil, ale vzdával se tomu, jenž soudil ho nespravedlivě“ (I. Petr. 2, 21-23).

6. Ublíživším ochotně odpouštěti. Ublížu- Ublíživším jícím ochotně odpustil Pán Ježíš na kříži a po příkladu ochotné jeho sv. Štěpán. Pán Ježíš modlil se: „Otče, odpusť jim, ^{'''p⁰¹¹ tē 1'} neboť nevědí, co činí“ (Luk. 23, 34). A sv. Štěpán, poklek na kolena, zvolal hlasem velikým řka: „Pane, nepokládej jim toho za hřích“ (Skut. 7, 59).

7. Za živé i za mrtvé k Bohu se modli ti. Za živé i za Abraham přimlouval se za město Sodomu a Bůh vyslyšel mrtvék Bohu prosbu jeho (I. Mojž. 18, 32). Eliáš modlil se za déšť, a ^{se modliti}-sotva se domodlil, přišel déšť veliký, ač nepršelo již půl-čtvrta roku (III. Král. 18, 42-45). Pán J e z i s modlil se v modlitbě velekněžské za apoštoly i za věřící (Jan 17, 1-26). Také apoštolé modlili se za lid a l i d za apoštoly. Sv. Pavel píše: „Děkuji Bohu svému v každém vzpomínání na vás, vždycky na všech modlitbách svých za vás za všechny s radostí prosbu čině“ (Fil. 1, 3-4). A když byl Petr v žaláři, modlitba dala se bez přestání od církve k Bohu za něho (Skut. 12, 5).

O modlitbě za mrtvé praví Písmo svaté: „Svatá a spasitelná jest myšlenka za mrtvé se modliti, aby od hříchů zproštěni byli“ (II. Mak. 12, 46).

186

Poučení. Na duchovní skutky milosrdenství křesťané často zapomínali. S v. Bernard (f 1153) praví: „Padne oslice a zdvihá ji kde kdo. Hyne duše a nikdo si toho ani nevšimne.“ My tak nejednejme. Konejme duchovní skutky milosrdenství již nyní, ale zvláště, až budeme správci, učitelé a zaměstnateli lidu.

§ 64. Povinnosti k rozumu bližního.

Povinnost naše k rozumu bližního jest, abychom vždy a všude pravdu mluvili a upřímní byli. ^{'''} Pravdu mluvíme, srovnávají-li se slova naše s přesvědčením naším. Kdo vždy a všude mluví pravdu, sluje pravdomluvný, upřímný.

Pravdo- Pravdomluvnost jest ctnost, která nás naklo-mluvnoat. ^{fi^g ^} tomu, abychom stále udržovali shodu mezi smýšlením svým a slovy a skutky svými.

Ze jsme povinni pravdu mluvit, vysvitá a) ze zákona přirozeného, b) ze zákona evangelického.

a) Podle zákona přirozeného účel řeči jest vyjadřovati myšlenky a nikoli zakrývat je. Mimo to člověk od přírody jest bytost společenská. Má-li společnost lidská trvati, jest nezbytně třeba, aby lidé navzájem si mluvili pravdu. Jinak by nebylo **mezi** lidmi důvěry a společnost lidská by se rozpadla.

b) Také zákon evangelický velí mluvit pravdu. Kristus Pán přikazuje: „Řeč vaše buď: Ano, ano; ne, ne“ (Mat. 5, 37). A sv. Pavel praví: „Mluvte pravdu každý s bližním svým“ (Efes. 4, 25). Mimo to pravdomluvnost činí nás podobnými Bohu, protože Bůh jest pravdomluvný (Jan 3, 33).

Z toho, že jsme povinni mluvit pravdu, nevychází, že jsme povinni každému mluvit všechnu pravdu. Kristus napomíná nás: „Buďte opatrní jako hadové a bezelstní jako holubice“ (Mat. 10, 16).

Plnou pravdu mluvit jsme povinni pouze těm, kteří mají právo žádati od nás plné pravdy. Jsou to představení naši, jako rodiče, učitelé, soudce a 3. Jiným osobám smíme zamlčeti někdy nějakou okolnost

nebo dokonce veškeru
pravdu.

pravdu, ale vyjevovati mluvením nepravdu."

S v. /JK u g u Ř t i n (+ 430) praví: „Není lei skřývati mlčením

187

Tajná výhrada.

Mlčelivost

. Při tajemství.

Nějakou okolnost zamlčujeme při tajnévýhradě. Celou pravdu zatajujeme při tajemství.

Tajná výhrada jest vnitřní úkon, jímž úmyslně .zamlčujeme nějakou okolnost, takže řeč naše připouští ještě jiný smysl.

Tajné výhrady užil Pán Ježíš, když mluvil o soudném dni. Aekl: „O tom pak dni nebo hodině nikdo neví, ani andělé v nebi, ani Syn, pouze Otec" (Mař. 13, 32). Syn člověka ví o soudném dni pro sebe, ale nikoli pro jiné.

O sv. Athanasiovi (f 373), patriarchovi alexandrijském, čteme v breviáři římském na svátek jeho dne 2. května: „Po smrti Konstantiově, když Julian Odpadlík, jenž po něm nastoupil na trůn, vypověděným biskupům dovolil vrátiti se k církvím svým, Athanasius, vrátiv se do Alexandrie, s největší slávou byl uvítán. Ale nedlouho potom na popud týchž ariánů byv vyhnán, opět byl nucen vzdáliti se. Když od služebnictva jeho byl vyhledáván na smrt, obrátiv lodičku, na niž prchal, v opačnou stranu řeky, úmyslně plul proti těm, kteří mu byli v patách. A když se ho ptali, jak daleko jest odtud Athanasius, odpověděl, že není daleko, a tak unikl, protože oni pluli směrem opačným."

Tajné výhrady lze užiti pouze za těchto okolností:

1. nemá-li tázající se práva žádati od nás plné pravdy;
2. máme-li k tomu důležitou příčinu, abychom nevyjevovali plné pravdy; 3. nevzniká-li z toho škoda bližnímu.

Někdy smíme, a dokonce jsme povinni zatajiti **pravdu** všechnu. To pravidlo platí, běží-li o tajemství.

Tajemství rozeznáváme čtveré: 1. tajemství přirozené, 2. slíbené, 3. svěřené, 4. svátostné.

Tajemství přirozené týká se věcí, jež jsme seznali náhodou. Tak na **př.** dověděl-li se kdo náhodou o chybě bližního, nesmí o tom mluvit před jinými bez příčiny. Každý • člověk má zajisté právo na vlastní čest a tudíž i právo, aby mu čest nebyla brána neodůvodněným prozrazováním chyb jeho.

Tajemství slíbené jest takové, ke kterému jsme se zavázali slibem.

Tajemství svěřené nebo úřední jest takové, které jsme povinni zachovávat pro úřad svůj. Úředním tajemstvím jsou vázáni hlavně advokáti, lékaři, telegrafní úředníci a j.

Tajemství svátostné váže zpovědníka.

^88

Tajemství vyjeviti jest dovoleno pouze za těchto okolností: 1. souhlasí-li s tím osoba, již záleží na tom, aby věc byla tajna; 2. jest-li věc ta již odjinud vyražena;

3. vzešla-li by z toho tajemství škoda obci nebo osobám soukromým.

Tajemství zpovědní prozraditi není dovoleno nikdy. Zpovědník jest pod těžkým hříchem a pod velmi přísnými tresty časnými i věčnými k mlčelivosti zavázán. Zpovědník jest povinen podstoupiti raději smrt mučednickou, než aby ^ ' ze zpovědi věc sebe menší vyjevil. Pro tajemství zpovědní podstoupili smrt sv. JanNepomucký (f 1393), \ generální vikář arcibiskupa pražského Jana z Jenštejna, a blah. JanSarkander (f 1620), farář holešovský na Moravě.

Kdo dovede včas mluvit i a včas mlčet, sluje m l č e-livý. Opak mlčelivosti jest mnohomluvnost.

„V ústech pošetilců jest srdce jejich a v srdci **moudrých** jsou ústa jejich" (Sir. 21, 29).

„Mnohé mluvení nebývá bez hříchu, kdo však zdržuje rty své, opatrný jest" (Přisl. 10, 19).

„Smrt a život (jest) v moci jazyka" (Přisl. 18, 21).

- iž. Protiva pravdomluvnosti jest lež.

Lhátí jest vědomě jinak mluvit, než jak myslíme (Ot. 456).

Seč naše jest lež: 1. jsme-li přesvědčeni, že není pravda, co mluvíme; 2. je-li výpověď naše způsobila k tomu, aby jí bylo uvěřeno; 3. mluvíme-li nepravdu proto, abychom jiného oklamali.

Proto nelže, nýbrž mýlí se, kdo tvrdí něco nepravdivého, co pokládá sám za pravdivé. Ale lže, kdo mluví pravdu, kterou sám pokládá za nepravdu.

Rovněž nelže, kdo vypravuje něco zřejmě nepravdivého, protože poslouchající snadno může poznati, že to není pravda.

Podobně nejsou lež rčení tropická (metaforická, synek-dochická, metonymická), rčení ironická, rčení hyperbolická, paraboly (podobenství), bajky, povídky a obvyklé zdvořilosti ve společnosti, protože

poslouchající může vystihnouti smysl jejich.

Rovněž není lež řeč nepravdivá, která nemá **za** účel klamati jiného, nýbrž nějaké dobro vyšší. Sem náleží řeči nepravdivé k osobám, jimž by pravda uškodila, jako jsou děti a blázni, potom odpovědi vyhýbavé k otázkám všetečným a neoprávněným.

Lhátí lze nejenom slovem, nýbrž i skutkem. Lež spáchaná skutkem sluje přetvářka, licoměrnost. Přetvářka náboženská nazývá se pokrytectví.

Přetváří se, kdo jinak jedná, než myslí. Tak na př. někdo při pohřbu pláče, ale v srdci má radost, že bude dědit.

Přetvářka náboženská nebo pokrytství záleží v tom, že člověk dělá se lepším nebo nábožnějším, nežli skutečně jest (Ot. 457).

Tuto nepravost vytýkal Pán Ježíš zákoníkům a farizeům. Právil jim: „Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci, neboť jste podobni hrobům zbíleným, kteří se zdají zevnitř krásní, ale uvnitř jsou plni kosti umrlčích a vši nečistoty. Tak i vy zevnitř zajisté zdáte se lidem spravedliví, ale uvnitř jste plni pokrytství a nepravosti“ (Mat. 23, 27-28).

Lež rozeznáváme trojí: 1. s k úd nickou, 2. služebnou, 3. žertovnou.

Lež škůdnická jest taková, kterou chceme bližnímu uškoditi.

Lži služebnou hledíme prokázati službu sobě nebo bližnímu.

Lež žertovnou pronášíme, abychom bavili společnost.

Všeliká lež jest hříšná. Nejhorší ovšem jest lež škůdnická. To vysvítá: a) z Písma svatého, b) z tradice, c) ze zdravého rozumu.

a) Písmo svaté zavrhuje všelikou lež. „Ohyzda zlá na člověku jest lež“ (Sir. 20, 26). „Ohavnosti jsou Hospodinu rtové lživí“ (Přisl. 12, 22). „Ústa lživá zabíjejí duši“ (Moudr. 1, 11). „Nelžete jedni druhým“ (Kol. 3, 9). Doklad: Ananiáš a Satira (Skutk. 5, 1-11).

b) S v. A u g u s t i n (f 430) napsal dvě knížky (O lži, Proti lži) o tom, že lež není dovolena.

190 • 1, --- - - • 1 ... - • - - ' ! ^ y • - • - -

S v. T omášAkviskýd 1274, Summa theol. 2. 2., q. 110, a. 3) praví: „Není dovoleno lhátí ani za tím účelem, aby kdo jiného vysvobodil z nebezpečnosti jakéhokoli.“

c) Zdravý rozum také odsuzuje lež. Neboť kdo lže, převrací účel řeči a podvrací základ společnosti lidské, totiž důvěru. Proto již pohané prohlašovali lež za nebezpečnou životu pospolitému. Cicero (f 43 př. Kr. De Divin. 2, 71) praví: „Lháři nevěříme, ani když pravdu: mluví.“

Poučení. Jako pravdomluvnost připodobňuje nás Bohu (Jan 3, 33), tak lež připodobňuje nás ďáblu. Písmo BV. nazývá ďábla lhářem a otcem lži (Jan 8, 44). Proto mluvíme vždy jen pravdu, abychom byli podobni Bohu.

§ 65. Povinnosti k tělu bližního.

Povinnosti Povinnosti k tělu bližního jsou vyjádřeny pátým ^{při-[^]těhl} kázáním božím: „Nezabíješ!“ (TI. Mojž. 20, 5).

V pátém přikázání božím se zapovídá sobě nebo bližnímu na těle nebo na duši škoditi (Ot. 421).
A prikazuje se pečovati nejenom o život švů] a duši svou, nýbrž i o život a duši bližního.

^

I. Kdo škodí bližnímu na těle.

Kdo škodí Bližnímu škodí na těle, kdo jej bezprávně usmrcuje bližnímu nebo zraňuje nebo kdo mu příkořím a hrubostí života na těle. nkpacuje (Ot. 424).

Pátým přikázáním božím se zapovídá také souboj, protože z něho obyčejně poranění, ano často i usmrcení pochází (Ot. 425).

Proti pátému přikázání božím nehřeší se toliko skutky, nýbrž i nenávisť a závistí, hněvem a žárlivostí, spíláním a klením a vůbec vším, co může býti příčinou tělesného poškození bližního.

Také jest hříšné, z omrže-losti nebo zoufalství sobě nebo bližnímu smrti přát (Ot. 427).

„Každý, kdož nenávidí bratra svého, vražedník jest“ (I. Jan 3, 15). ^Ale já pravím vám, že každý, kdo se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu“ (Mat. 5, 22).

Co jest vražda.

„.....-.. ^,-,^ ^ - ^, . ' --- • - ---¹ - • - - 191“

Největší provinění proti tělu bližního jest vražda.

Vražda jest násilné a nespravedlivé zničení života bližního.

Jako sebevražda, tak i vražda jest čtverá: a) hrubá, b) nenáhlá, c) částečná, d) žádaná.

Hrubé vraždy se dopouští, kdo najednou činí konec životu bližního.

Nenáhlou vraždou se prohřešuje, kdo znenáhla ničí život bližního, na př. zármutkem ukracuje mu života.

Z částečné vraždy bude odpovídati, kdo jiného zmrzačil.

Žádanou vraždou se provinuje, kdo jinému smrti přeje, na př. nezdárný syn rodičům, aby jim nemusil platit ' výměnek.

Vrah hřeší nejenom proti zavražděnému, nýbrž i proti Bohu a proti společnosti lidské.

Sv.TomášAkviský (Ř 1274, Summa theol. 3, q. 47, a. 6 ad 3) praví: „Kdo usmrcuje člověka, činí bezprávi nejenom člověku zavraž-• děnému, nýbrž i Bohu a obci.“

Proti Bohu hřeší, protože zasahuje bezprávně v práva boží.

Na zavražděném dopouští se bezprávi, protože ho olupuje o největší statek pozemský a uvrhuje jej do největšího neštěstí pozemského a často i do záhuby věčné.

Proti společnosti provinuje se vrah, protože podkopává bezpečnost společnosti lidské a připravuje ji o užitečného člena.

Vražda, vykonaná za okolností přitěžujících nebo povahu činu měnících, sluje vražda kvalifikovaná, na př. vražda loupežná, vražda najatá, vražda vlastních rodičů, vražda krále atd.

Od vraždy úmyslné jest rozeznávati zabiti člověka nezamýšlené, nahodilé.

Nahodilé zabiti jest zaviněné nebo nezaviněné. Zabiti nezaviněné jest tehdy, připravil-li kdo o život bližního, konaje něco dovoleného nebo nařízeného

a dbaje náležitě opatrnosti. Na př. zedníkovi upadne cihla a zabije člověka.

Kdy jest dovoleno usmrtiti člověka.

V obraně.

Zabití zaviněného dopustil se člověk, který usmrtil člověka, konaje něco nedovoleného nebo opominuv povinné péče. Tak může býti vinen zabitím člověka, kdo ve společnosti pohrává si se zbraní ostře nabitou nebo kdo opomine dáti výstražné znamení při opravě cest, střech, při jízdě na železnici atd.

Úmyslnou vraždu Bůh prohlásil za hřích do nebe volající a určil na ni trest smrti.

Kainovi řekl: „Hlas krve bratra tvého volá ke mně ze země“

(I. Moiz. 4, 10).

K Noemovi pak a k synům jeho pravil: „Kdokoli by vylil krev lidskou, vylita bude krev jeho, neboť k obrazu, božímu učiněn jest člověk“ (I. Moiz. 9, 6).

Za úmyslnou vraždu. **Kain** byl trápen velikými výčitkami svědomí (I. Moiz. 4, 16) a Achab a Jezabel byli potrestáni ohavnou smrti (III. Král. 22, 35-38; IV. Král. 9, 30-37).

Dle rakouského zákona trestního (§ 136) úmyslná vražda trestá se smrtí. Druhy vraždy a zabiti jsou vylíčeny v §§ 135-14:3. O přestupcích a přečinech proti bezpečnosti života jedná osmá hlava trestního zákona (§§ 335-392), o přečinech a přestupcích proti zdraví §§ 393-433.

Jenom ve třech případech jest dovoleno usmrtiti clo- * veka: 1. každému člověku ve spravedlivé obraně, 2. vojínu ve válce, 3. vrchnosti na potrestanou zločinců.

1. Každému jest dovoleno brániti vlastního života i s nebezpečenstvím života útočnickova, ale v mezích zákonité obrany. Právo to má člověk od přírody. Od přírody člověk má právo na život svůj, proto od přírody má také právo hájiti života svého proti nespravedlivým útokům prostředky k tomu potřebnými, tedy i poraněním nebo zabitím útočnicka, nelze-li jiným způsobem smrti uniknouti. Avšak člověk nesmí proti nespravedlivému útočnicku podnikati více, než jest třeba na ochranu života vlastního. Proto lze-li nám zachrániti život útekem, voláním o pomoc, odzbrojením útočnicka, naprosto není nám dovoleno útočnicka zabijeti. Pak bychom překročili meze zákonité obrany.

Co může člověk podniknouti na obranu života vlastního, může podniknouti i na obranu života osoby třetí.

a) Písmo s v. války nezavrhuje. Za času zákona přirozeného Abraham vedl válku, a když se vracel z boje, žehnal mu Melchisedech (I. Mojž. 14). V zákoně Starém (II. Mojž. 17, 8-16) čteme, že Izraelité bojovali proti Amalekitům a že Mojžíš se modlil za bojující Izraelity. Dokud měl ruce vztažené k nebi, Izraelité vítězili, když mu ruce klesaly, Izraelité prohrávali. Proto Aron a Hůř podpírali ruce jeho. V Novém zákoně přicházeli k Janu • Křtiteli i vojáci a tázali se: „A my co budeme činiti?“ Jan řekl jim: „Nikoho nepotlačujte, ani nečňte křivdy a dosti mějte na platu svém“ (Luk. 3, 14). Jan Křtitel nepřikázal jim, aby opustili stav vojenský. Podobně setník pohanský Kornelius byl pokřtěn a přece zůstal vojínem (Skut. 10).

Lev XIII., setkav se v dubnu r. 1893 s císařem německým Vilémem, hleděl jej nakloniti pro myšlenku odzbrojení. Papež připravoval pro tuto myšlenku encykliku a získal pro ni souhlas Rakouska, Španělska, Itálie a Belgie. Dne 20. června 1894 **papež** tuto encykliku skutečně vydal.

Mravouka pro reálky.
Mravouka pro reálky.

Příčiny spravedlivé k válce jsou: odrazili útok nepřátelský, žádali dostiučinění za právo porušené, potlačit vzpouru poddaných atd. Nespravedlivá a tudíž hříšná jest válka podnikaná z hra, bivosti nebo ze ctižádosti. Zdali příčina k válce jest spravedlivá či nespravedlivá, o tom rozhodovati nesluší vojínům ani občanům a také nebudou oni z války odpovídati. Všecka odpovědnost z války spadá na vrchnost.

Aby opatření válečná byla uvedena do mezi mravnosti a lidskosti a aby hrůzy válečné co možná byly zmírněna, mezi mocnostmi **byly** ujednány zvláštní smlouvy.

Smlouva ženevská stanoví, že zranění ve válce mají být pokládáni za neutrální a že obě válčící strany mají pečovat o ně co nejhumánněji.

R. 1865 byly zakládány společnosti červeného kříže ve všech zemích středoevropských na ochranu raněných. Zakladatel mezinárodní společnosti červeného kříže jest Švýcar Henry D u r a n t (nar. 1828). R. 1901 byla mu udělena Nobelova cena míru.

3. 2e vrchnost má právo trestati zločince smrtí, vy- Při trestu svítá a) zPísmasv.iž^ zrozumu. smrti.
a) Písmo sv, Starého zákona stanoví trest smrti na vraždu. Praví: „Kdokoli by vylil krev lidskou, vylita bude - krev jeho, neboť k obrazu božímu učiněn jest člověk" (I. Mojž. 9, 6). V Novém zákoně Pán Ježíš neupírá vrchnosti světské práva hrdelného. Když se ho tázal Pilát:

„Nevíš-li, že mám moc ukřižovati tebe a mám moc propustiti tebe?" Ježíš odpověděl: „Neměl bys proti mně moci žádnou, kdyby tobě nebylo dáno shůry" (Jan 19, 10-11). Sv. Pavel napomíná: „Chceš-li, aby ses nebál mocnosti, čiň dobře a budeš mít od ní chválu. Božím zajisté služebníkem jest tobě k dobrému. Pakli zlé činiti budeš, boj se, neboť ne nadarmo meč nosí" (říím. 13, 3-4).

b) Vrchnost má moc trestati smrtí také na základě práva přirozeného, část nebezpečná celku může být odříznuta, protože část jest pro celek. Každý člověk jest část společnosti, proto jest-li jí škodlivý, jest-li jí nebezpečný, může být odstraněn, aby zachováno bylo dobro obecné. člověk nebezpečný společnosti mohl by být odstraněn také do žaláře. Avšak žalář neodstraňuje od zločinu tolik jako trest smrti, proto chce-li společnost o dobro své náležitě pečovati, musí trestati smrtí.

Právo hrdelně upírali vrchnosti valdenští anovokrtěnci. Někteří politikové, dovolávající se filantropie (lidumilství), hlásají, že trest smrti není dobru společnosti nevyhnutelně potřebný, naopak nejvýše škodlivý, a proto prý jest třeba odstraniti jej.

Souboj jest nebezpečný zápas dvou lidí, kteří se Co jest smluvili o místě, čase a druhu zbraně, souboj.

Souboj jest zakázán právem přirozeným, kladným božským, církevním a světským.

a) Souboj odporuje zákonu přirozenému, neboť odporuje lásce k sobě, spravedlnosti k bližnímu, povinné účtě k Bohu a zdravému rozumu.

Souboj odporuje lásce k sobě, protože soubojem člověk vydává život svůj v nebezpečenství smrti časné i věčné.

Souboj uráží spravedlnost k bližnímu, protože činí útok na život jeho.

Soubojem člověk upírá Bohu právo nad životem a smrtí a osobuje si je sám. Souboj jest proti zdravému rozumu, protože jest prostředek docela nevhodný k obhájení cti. Kdo zvítězil, v souboji, dokázal větší sílu a zručnost, ale nikoli, že jest " v právu.

b) Souboj jest zakázán kladným zákonem božským. Páté přikázání boží praví: „Nezabiješ!" (II. Mojž. 20, 5). Zakazuje tudíž zabíjeti sebe a bližního.

c) Souboj jest zapověděn zákonem církevním. Sněm tridentský (Sess. 25, cap. 19 de Eeformatione) nařizuje: „Zavržení hodný obyčej soubojů, zavedený přičiněním ďáblovým, aby krvavou smrtí těl došel také záhuby duší, z okrsku zemského docela budiž odstraněn." A stanoví trest klatby všem účastníkům souboje, tedy nejen bojujícím, nýbrž i sekundantům (svědkům) a divákům, kteří přítomností svou souboj schvalují. Kdo v souboji padne, nesmí být pohřben křesťansky.

Tato ustanovení byla opět od papežův opakována a uváděna na paměť. Posledně od papeže Lva XIII. listem biskupům rakouským a německým „Pastoralis officii" ze dne 12. září 1891.

- Církev trestá souboj odepřením církevního pohřbu a vyobcováním z církve všech, kdo se ho zúčastnili (Ot. 426).

d) Eakouský zákoník trestní v §§ 158-165 také zapovídá souboj. Zákoník vojenský souboj dovoluje.

Souboj jest zbytek dob, ve kterých stát ještě nepečoval nebo nemohl pečovati o bezpečnost osoby, majetku a cti, proto každý pečoval o sebe sám, a stala-li se mu křivda, domáhal se dostiučinění také sám. Ve spořádaných státech každý může se dovolávat práva u soudu.

Souboj jest dovolen pouze tehdy, jest-li náhradou za válku. Takový souboj podnikl David s Goliášem a sv. Václav s Radslavem, vévodou zlickým.

Povinnost Kdo někoho nespravedlivě poranil, jest povinen na-náhrady hraditi poraněnému: a) útraty za léčení (i dle rakouského vzni ajici obggné^Q zákona občanského § 1325); 6) škodu vzešlou evrazdynebo . " " ' ' , " , ^ poranění. a zls^ ^V; na P1'- poraml-li řemeslníka, takže nějaký čas jest neschopen k práci. Vrah jest povinen nahraditi nejblížším příbuzným nebo dědicům zavražděného, co by jim nebožtík dle poměru

naděje ještě byl zahospodařil. Dle rakouského obecného zákona občanského § 1327 má jim nahraditi vše,

co jim tím ušlo.

Jelikož povinnost náhrady vzniká jen z nespravedlivého poranění a zabití, není povinen k náhradě, kdo poranil nebo usmrtil nespravedlivého útočníka při spravedlivé sebeobraně, leč by přestoupil meze nezaviněné obrany. Podobně kdo bez viny a bez úmyslu někoho poranil nebo zabil.

II. Kdo pečuje o tělo bližního.

O tělo bližního pečuje, kdo bližnímu přispívá v tělesných potřebách jeho dle možnosti své a dle potřeby jeho.

V tělesných potřebách přispíváme bližnímu, konajíce tělesné skutky milosrdenství.

V Písmu svatém doporučují se zvláště tyto tělesné skutky milosrdenství: 1. lačné krmiti, 2. žíznivé napájeti, skutky milo-3. pocestné do domu přijímati, 4. nahé odívati, 5. nemocné navštěvovati, 6. vězně vysvobozovati, 7. mrtvé pochovávat (Ot. 840).
srdenství.

1. Lačnékrmiti. Prorok Isaiáš napomíná: „Lámej lačnému chleba svého!" (Is. 58, 7). Pán Ježíš rozmnožil dvakrát chleby (Mat. 14, 15-21; 15, 32-38).

Pod jedním starým obrazem, představujícím boháče v pekle, stojí latinský nápis tohoto smyslu: „Ani kapky vody nedostane se tomu, kdo nedá bližnímu drobtů chleba."

2. Žíznivé napájeti. Pán Ježíš řekl: „Kdokoli dá nápoje jednomu z těchto nejmenších číši vody studené, toliko ve jménu učedníka, zajisté, pravím vám, neztratí odplaty své" (Mat. 10, 42).

Rebeka napojila Eliesera, služebníka Abrahamova, a velbloudy jeho (I. Mojž. 24, 17-20).

3. Pocestnédomupřijímati. Prorok Isaiáš prikazuje: „Nuzné a pocestné uveď v dům svůj" (Is. 58, 7), Abraham pohostil Hospodina a dva anděly (I. Mojž. 18, 1-16).

4. Nahé odívati. Prorok Isaiáš velí: „Když uziš **nahého**, přioděj ho!" (Is. 58, 7).

V Joppe byla jedna učednice, jménem Tabita, která Sila chudým lidem sukně a šaty (Skut. 9, 36-41).

°TO

5. Nemocné navštěvovati. V knize Sirachově čteme: „Nelenuj navštívit nemocného!" (Sir. 7, 39).

Tobiáš v zajetí asyrském chodil na každý den po všem příbuzenství svém a těšil je a uděloval každému, pokud mohl, ze statku svého (Tob. 1, 19).

Odjakživa církev doporučela věřícím ošetřovati nemocné a zakládala kongregace a řády k obsluze nemocných, tak na př. Mil o-srdné bratry a Milosrdné sestry. Sád Milosrdných, bratrů založil sv. Jan z Boha (t 1550), řád Milosrdných sester sv. Vincenc z Paula v jižní Francii (ř 1660).

6. Vězně vysvobozovati. Tento skutek milosrdný koná, kdo dovoleným způsobem pomáhá na svobodu člověku, který nevině přišel o svobodu.

Tak vysvobodil Abraham Lota ze zajetí (I. Moj. 14, 14-16) a Daniel Susannu vedenou na smrt (Dan. 13, 45-46).

Účel vykupovati křesťanské otroky z rukou Saracénů vytkli si trinitáři, řád založený od sv. Jana z Mathy, pařížského- doktora bohosloví, a od poustevníka sv. Felixe z Valois r. 1198, potom ve Španělsku Holáskové, řád založený od sv. Petra Nolaska r. 1218. Nólaskové nazývali se také nad Panny Marie na vykupování zajatců.

7. Mrtvé pochovávat. Archanděl Rafael řekl Tobíášovi: „Když jsi se modlival s pláčem a pochovával mrtvé a nechávala oběda svého a mrtvé ukrýval jsi přes den v domě svém a v noci pochovával je, jáť jsem obětoval modlitby tvé Pánu" (Tob. 12, 12).

Josef z Arimateje pochoval tělo Ježíšovo (Mat. 27, 57-60).

Běžné způsoby pohřbívání jsou tyto: a) do hrobu v zemi ke hnilobě, h) spalování, <•/ ponořování do vody, d) umělé udržování mrtvých těl vysušením.

Nejstarší způsob pohřbívání jest pochovávání do země. Tento obyčej jest ohlas slov Hospodinových, promluvených k prvnímu člověku: „V potu tváře své chléb jísti budeš, dokavad se nenavrátiš do země, z které vzat jsi" (I. Mojž. 3, 19). Později družilo se k pochovávám do země balzamování, aby mrtvola byla uchráněna hniloby. U národů pohanských ujal se vedle pochovávání do země také obyčej spalovati mrtvol, ale obyčej ten nebyl všeobecný. V Evropě pochovávám do země jest také starší nežli spalování mrtvol. Doba kamenná v severní a střední Evropě má pouze hroby mrtvol uložených do země. Teprve doba bronzová může se vykázati popelnicemi.

Křesťanství potlačilo spalování mrtvol úplně. Křesťanství drželo se obyčeje pochovávání do země, protože zakladatel jeho Ježíš Kristus **byl** také pochován do země. Křesťanství řídí se ve všem příkladem Kristovým. Mimo to místa v Písmu svatém **mluvící o smrti** a vzkříšení

přihlížejí k pochovávání do země. Kristus praví o dívce zemřelé: „Neumřela dívka, ale spí" (Mat. 9, 24). A sv. Pavel srovnává hřbitov s polem. Praví: „Rozsívá se (tělo) porušitelné; vstane neporušitelné; rozsívá se nesličné; vstane oslavené; rozsívá se nemocné; vstane mocné; rozsívá se tělo živočišné; vstane tělo duchovní" (I.

Koř. 15, 42-44). Bylo-li tělo spáleno, lze si těžko představit, že smrt jest spánek a že těla vstanou z hrobu, jako vzhází ze země símě zaseté.

• Spalování mrtvol opět zavésti pokusila se revoluce francouzská r. 1797 a 1799, ale marně. Teprve zednářům¹⁾ podařilo se to. Dne 8. prosince 1869 byl v Římě zahájen všeobecný sněm církevní. V též den a v touž hodinu zahájili i zednáři v Neapoli mezinárodní kongres, jehož se zúčastnilo 700 „bratří“ ze všech zemí. Na tomto kongresu bratři se usnesli, všemi prostředky, ani násilí nevyjímaje, pracovati k tomu cíli, aby katolictví rychle a radikálně bylo odstraněno. Jako výborný prostředek k tomu vidělo se jim zesvětliti hřbitovy katolické a proměnit je v krematoria.

Od té doby způsob pohřbívání mrtvol obnoven šířil se v Itálii a z Itálie do všech zemí hlavně přičiněním společnosti pro spalování mrtvol. První krematorium bylo zřízeno v Itálii v Miláně a dne 22. ledna 1876 byla v něm spálena první mrtvola. Počátkem 20. století jest společnost pro spalování mrtvol v Americe 24, v Německu 76, v Itálii 20, v Anglii 16, ve Švýcarsku 7, v Rakousku 2, v Nizozemsku 1 s 15 odbory, ve Švédsku 8, v Dánsku 2, ve Francii a Norsku po jedné.

Mimo zesvětliti hřbitovů zednáři mají ještě tyto cíle: zesvětliti rodinu a školu. Luigi Castellazzo, sekretář lóže zednářské v Římě, napsal r. 1885: „Občanský sňatek odejme církvi rodinu, škola bez vyznání odejme církvi dorůstající generaci a spalování mrtvol odejme církvi poslední nároky při smrti. Tak bude církev brzy zničena.“

Kongregace inkvisice římské dekretem ze dne 19. května 1886 zakázala křesťanům katolickým přistupovati za členy spolků pro spalování mrtvol a dáti spáliti mrtvolu vlastní nebo cizí.

Má-li býti mrtvola spálena proti vůli zemřelého na rozkaz cizí, jest dovolen výkrop v domě a tichá mše sv., ale nikoli průvod ke krematoriu. Nařídil-li zemřelý před smrtí, aby byl spálen, a jest-li jisto, že v tomto rozhodnutí až do smrti setrval, nesmí býti po křesťansku pohřben. Byl-li před smrtí napomenut, aby ustanovení své o spálení mrtvolky své odvolal, a zdráhá-li se, nesmějí mu býti uděleny svátosti umírajících (Sacra Congregatio Officii ze dne 15. prosince 1886 a ze dne 27. července 1892).

¹⁾ Zednáři vznikli v Anglii r. 1717, vypůjčili si od středověkých cechů kamenických zřízení a roztržili na mistry, tovaryše a učedníky a učinili si účelem pěstovati vše, co jest krásné, šlechtné a dobré, a tak stavěti duchovní chrám v duši lidské. Tak říkali na oko. Vskutku však měli heslo: podkopati oltáře a trůny a upravit společnost lidskou. zbavenou všeho náboženství zjeveného, podle choutek svých.

Za starých časů býval zvyk mrtvolky osob vzácných, v cizině zemřelých, vyvrhovati, na kusy rozřezávati, vařiti, kosti masa zbavovati a čistou kostru posílati do vlasti, aby tam byla pohřbena. Papež B o-n i f a c Vlll. (1294-1303) odsoudil tento obyčej jako násilný a neuctivý k zemřelému a stanovil, aby mrtvola člověka takového byla dopravena do vlasti celá nebo aby byla pohřbena na čas v místě, kde člověk ten zemřel, a až zetli, aby byla převezena do vlasti (Extra-vagantes Oommunes, Lib. III. Tit. VI. cap. I). Tímto vynesemím nebyla však zapověděna pitva vědecká.

Proč máme Skutky milosrdenství máme konati horlivě: 1. protože horlivě ko- pgy^ Ježíš vše, co dobrého bližnímu činíme, tak přijímá, nati skutky ^^ bychom to byli učinili jemu samému; 2. protože Bůh milosrdným také milosrdenství přislíbil (Ot. 842).

1. Když Pán Ježíš vypočítal skutky milosrdné, **pravil:** „Zajisté, pravím vám: Pokud jste to učinili jednomu z bratří **těchto** mých nejmenších, mně jste učinili“ (Mat. 25, 40).

2. Když Pán Ježíš mluvil osmero blahoslavenství, řekl: „Blahoslaveni milosrdní, neboť milosrdenství dojdou“ (Mat. 6, 7). A svatý apoštol Jakub napsal: „Soud bez milosrdenství tomu, kdo neučinil milosrdenství“ (Jak. 2, 13).

Kdy jsme Tělesné skutky milosrdenství nejsme povinni konati povinni ko- vždycky, nýbrž jenom tehdy, potřebuje-li toho bližní náš ^{nal s 3¹ A⁷} & máme-li my k tomu potřebné prostředky.

Potřeba bližního může býti a) s v r ch o v a n a, b) n a-lé h a vá, c) obyčejná.

Potřeba bližního jest svrchovaná, je-li v nebezpečení život jeho; naléhavá, hrozí-li mu nemoc nebo ztráta výdělků; obyčejná, trpí-li nouzi, takže jest nucen žebrati.

Movitost naše může býti jen taková, že máme pouze statky potřebné k životu, nebo že máme mimo to statky potřebné ke slušné výživě dle stavu, nebo že máme ještě statky nadbytečné.

Ze statků potřebných k životu nejsme povinni uděleti bližnímu, ale ze statků přebytných životu jsme povinni přispět! bližnímu, je-li v potřebě svrchované, a ze statků přebytných stavu, je-li bližní v potřebě naléhavé a obyčejné.

S v. Ambrož (+ 397): „Nakrm Člověka umírajícího hladem. Nenakrmil-li jsi ho, usmrtil jsi ho.“

S v. Augustin (• 430) : „Statky nadbytečné boháčů jsou statky potřebné chudáčů. Kdo drží statky přebytné, drží statky cizí.“

Tělesné skutky milosrdenství slují krátce almužna tělesná.

Poučení. Konání dobrých skutků podporuje církev zvláště zbožnými bratrstvy a spolky. Všem věřícím doporučují se zvláště tato bratrstva: Bratrstvo nejsvětější svátosti oltářní a nejsvětějšího srdce Páně, Bratrstvo Panny Marie, křesťanského cvičení, blažené smrti, bratrstvo některých svatých, jako sv. Michala, sv. Anny, sv. panny Barbory, sv. Vincence a jiných.

§ 66. Povinnosti ke cti bližního.

Ke cti bližního máme povinnosti, abychom cti a dobrého jména bližního šetřili, si vážili a co možná hájili (Ot. 468).

Hájit cti bližního smíme pouze prostředky dovolenými. Prostředky dovolené jsou: bližního přímo se zastati, hovor přerušiti, řeč jinam obrátiti, tvář zachmuřiti, **ze** společnosti odejít.

Nedovolený prostředek jest všeliké násilí.

Proti cti bližního hřeší se úkony vnitřními čím se hřeší a vnějším i. proti cti bližního.

I. Úkony vnitřní.

Úkony vnitřní jsou: opovážlivé pochybování, křivé podezřívání a opovážlivé posuzování.

Opovážlivým pochybováním se prohřešuje, Opovážlivé kdo bez dostatečné příčiny kolísá v duchu, má-li si učiniti o bližním úsudek příznivý či nepříznivý.

pochybování.

Úsudek náš o bližním má býti ustálený dle pravidla: „Měj každého tak dlouho za dobrého, dokud není dokázán opak.“

Křivým podezříváním se prohřešuje, kdo bez dosta- Křivé tečné příčiny o bližním něčeho zlého se domýšlí (Ot. 459). podezření.

„Láska nemyslí nic zlého“ (I. Koř. 13, 5).

-. „A nikdo nemyslete zlého proti příteli svému, v srdcích svých“ (Zach. 8, 17).

202

Opovážlivé Opovážlivým posuzováním se prohřešuje, kdo bez dostatečné příčiny o bližním něco zlého za jisto a pravdivé pokládá (Ot. 460).

„Nesud'te, abyste nebyli souzeni, neboť jakým soudem souditi budete, takovým budete souzeni, a jakou měrou měřiti budete, takovou bude vám zase odměřeno. Což pak vidíš mrvu v oku bratra svého a v oku svém břevna nevidíš? Anebo kterak dis bratru svému: Nech, ať vyvrhnu mrvu z oka tvého! a hle, břevno jest v oku tvém. Pokrytče, vyvrž nejprve břevno z oka svého a tehdy prohlédneš, abys vyňal mrvu z oka bratra svého“ (Mat. 7, 1-5).

II. Úkony vnější.

Úkony vnější proti cti bližního jsou: pomluva, utrhačství, donášení a potupa.

Pomluva. Pomluvou se prohřešuje, kdo o bližním chyby vymýšlí nebo jeho skutečné chyby zveličuje (Ot. 461).

„Jako had, když uštkne tajně, o nic menší není ten, kdo tajně utrhá“ (Kaz. 10, 11).

„Rána bičem působí modřinu, rána pak jazykem zdrobí kosti“ (Sir. 28, 21).

Doklad: Aman (Ester 3).

Pomluvou se prohřešuje také, kdo pomlouvajícího po-¹ slouchá, protože mu poskytuje příležitosti k pomluvě.

S v. Bernard (+ 1153, Lib. 2. de Consider. c. 13) praví:

„Pomlouvali nebo poslouchati pomlouvajícího, které z obou jest ohavnější, těžko jest říci.“

Musíme-li slyšeti pomlouvačné reci o bližním, nemáme v nich míti žádného zalíbení, nýbrž máme co možná najevo dávat, že se nám nelíbí, a sec jsme, jim brániti (Ot. 464).

„Oplet' uši své trním, neslyš jazyka zlého“ (Sir. 28, 28). „Vitr půlnoční rozhání déšť a tvář smutná jazyk utrhající“ (Přisl. 25, 23).

Na cti 462). Na cti utrhaním se prohřešuje, kdo skutečné chyby **blíž**-utrhaní. mho be;g dostatečné příčiny vyjevuje (Ot. 462).

„Ohavnost u lidu jest utrhač“ (Přisl. 24, 9).

Chyby bližního smíme a máme vyjeviti, když jest toho třeba k polepšení chybujícího nebo k zamezení ještě vět-šího zla (Ot. 463).

Na cti utrhaní trestá se i dle rakouského zákona trestního, a to buď jako zločin nebo jako přečin a přestupek. Zločinu na cti utrhaní

203

dopouští se dle § 209, kdo někoho udá u vrchnosti pro zločin vymyšlený na něho. To se trestá vězením od 1-5 let (§ 210). Přečiny a přestupky proti bezpečnosti cti trestají se dle § 493 vězením od 1-6 měsíců.

Donášením se prohřešuje, kdo někomu donáší, co jeho Donášení. přítel nepříznivého o něm pověděl, aby je znesvářil (Ot. 465).

„Nadymač (donašeč) a dvoujazyčník jest zlořečený, **neboť** mnohých, kteří pokoj mají, pobouří“ (Sir. 28, 15).

Pomluvou, na cti utrhaním a donášením hřeší člověk proti bližnímu v nepřítomnosti jeho, potupou v přítomnosti jeho.

Krádeží se prohřešuje, kdo potají a bezprávně cizí krádeží, majetek bere (Ot. 443).

Loupeží se prohřešuje, kdo násilím a bezprávně cizí loupeží, majetek bere (Ot. 444).

Krádež a loupež vylučují z království božího. Sv. Pavel praví: „Ani zloději... ani lupiči nebudou vládnouti královstvím božím“ (I. Koř. 6. 10).

Loupež jest větší hřích nežli krádež, protože loupež. směřuje nejen proti majetku, nýbrž i proti osobě bližního. Krádež jest provinění pouze proti majetku bližního.

Krádež trestá se dle rakouského zákona trestního v §§ 171-189. O loupeži jednají §§ 190-196.

Krádež nebo loupež jest hřích tím větší, čím více bylo ukradeno neb uloupeno, čím větší škoda tím vznikla, čím větší násilí na bližním bylo spácháno a čím více Bůh byl zneuctěn.

Krádež věcí svatých nebo krádež spáchaná na místě posvátném sluje svatokrádež.

O malých krádežích jest si pamatovati, že i jimi se může člověk těžce prohřešiti, a to: 1. když se takových krádeží dopouští s úmyslem, aby si znenáhla značnou částku prisvojil; 2. když jimi značnou částku získal, byť toho původně nezamýšlel (Ot. 447).

Odejmutí věc cizí není krádež, neinůž-li nebo ne-smi-li vlastník věci rozumně překážeti jinému, aby si věc jeho vzal. To se může státi: a) jest-li někdo v nouzi svrchované; b) jde-li o spravedlivé odškodnění.

Má-li někdo takovou nouzi, že v krátké době umře, nebude-li mu pomoheno, může si vzíti, čeho potřebuje k zachování života. Takové odnětí (pomoc v nouzi) nemůže býti proti rozumné vůli vlastníkově, protože každý jest povinen přispět! bližnímu z přebytku svého, jest-li bližní v nouzi svrchované.

Tajné odškodnění záleží v tom, že někdo si vezme svou věc bez vědomí dlužníka.

Aby tajné odškodnění bylo dovoleno, jest třeba těchto okolností: 1. o dluhu nebo požadavku nesmí býti pochybnosti; 2. soudně nelze požadavku se domoci; 3. dlužník není v nebezpečení, že zaplatí dvakrát; 4. ani ten, který se odškodňuje, ani nikdo jiný neuvádí se v podezření krádeže.

Za jiných okolností tajné odškodnění jest hříšné.

Podvodem, Podvodem se prohřešuje, kdo klamem nebo lstí bližnímu na jeho majetku škodí, na příklad: 1. kdo jej padělanými penězi, měrou a vahou šidí; 2. kdo zboží a po- traviny padělá nebo podstatné vady nějakého zboží zamlčuje; 3. kdo za vykonanou práci větší mzdy požaduje, než zasluhuje; 4. kdo paděláním listin, křivými výpovědím nebo uplácením svědků cizí majetek si prisvojuje (Ot. 446).

„Nečinite nic nepravého v soudu, v ložnici, ve váze, v míře“ (III. ^iojž. 19, 35).

O podvodu jedná rakouský zákoník trestní v §§ 197-205.

Lichvou se prohřešuje: 1. kdo z půjčky nespravedlivých úroků žádá; 2. kdo zboží a potraviny umělým způsobem nad jejich skutečnou cenu zdražuje; 3. kdo nouze bližního k nespravedlivému prospěchu nebo zisku zneužívá (Ot. 445).

Kdo věc zapůjčuje, jmenuje se věřitel, kdo věc přijímá, sluje dlužník.

Písmo sv. Starého i Nového zákona zapovídá vůbec žádati úroků ze zápujčky.

„Hospodine, kdo bude přebývat ve stánku, tvém? anebo kdo odpočívati bude na hoře svaté tvé?... kdo peněz svých nedává na lícimí a daru proti nevinnému nepřijímá“ (Žalm 14, l. 5).

„Půjčujte, ničeho se za to nenadejce“ (Luk. 6, 35).

Zákazy Písma sv. přihlížejí k tehdejšímu poměru. Tehdy ušetřený peněz byl uschován v truhle nebo v hrnci a nešel vlastníku užítu pražádného. S rozvojem peněžnictví byla však poznána cena v ušetřeném penězi utajená a peněžní ústavy poskytují za peněz u nich bezpečně uložený přiměřený úrok. Za těchto změněných poměrů věřitel nejedná nespravedlivě, žádá-li, aby dlužník platil úrok, jež "peněžní ústavy platí.

Stolice apoštolská stanovila tato pravidla:

1. „Nebudtež znepokojování věřící, ani nebudtež přidržování k náhradě, ani nebudtež jim odpiráno rozřešení svátostné ve svátosti pokání, kteří berou úrok podle zákonitě míry úrokové bez jiného důvodu, dokud svatá stolice nevydá rozhodnutí definitivního, jemuž jsou ochotni se podrobiti.

2. Nebudtež znepokojování ani o rozřešení připravování knězi, kteří tvrdí, že zákon státní jest dostatečný důvod bráti něco nad jistinu bez jiného důvodu; rovněž nebudtež znepokojování zpovědníci, kteří dávají rozřešení kajcníkům, kteří berou

úrok tímž způsobem, dokud - svatá stolice nevydá rozhodnutí definitivního, jehož poslechnouti jsou ochotni" (Congregatio Sancti Officii ze dne 3. července 1822, 18. srpna r. 1830, 31. srpna 1831, 17. ledna 1838, 18. února 1872; Sacrae Poenitentiarie ze dne 16. září 1830, 14. srpna 1831, 7. března 1835).

Nepřímo proti lichvě bojovala církev tím, že zařizovala zástavárny (Montes Pietatis). První zástavárny byly zřízeny v Perusii na Tibeře v Itálii. Sněm lateránský V. (1512-17) je schválil a sněm tridentský (1545-1563) je svěřil péči a prohlídce biskupů (Sess. 25. De reform. cap. 8).

n. Poškození cizího majetku.

Dobrovolným a nespravedlivým poškozením cizího Kdo poško-majetku se prohřešuje na příklad: 1. kdo povinnou práci ^{je} cizí zanedbává nebo špatně vykonává; 2. kdo bližnímu po- ^{mluvou} kupce odráží nebo jinak mu v jeho živnosti škodí (nepočestná soutěž, konkurence); 3. kdo zúmyslným zhárstvím cizí majetek ničí nebo jinak svévolně poškozuje (Ot. 449).

Kdo však koná něco dovoleného a dbá při tom povinné opatrnosti, není vinen, vzejde-li z toho bližnímu škoda. Tak na př. kdo při spravedlivé sebeobraně poranil útočníka, není vinen, že útočnickovi vzešla z toho škoda, protože užil práva nutné sebeobrany a dbal povinné opatrnosti, aby nepřekročil mezi zákonité obrany.

III. Zadržování cizího majetku.

Kdo zadržuje Nespravedlivým zadržováním cizího majetku se pro-cizí majetek, hřešuje na příklad: 1. kdo nalezených, vypůjčených nebo svěřených věcí nevrací; 2. kdo neplatí včas, co platiti jest povinen (Ot. 448).

„Nezůstane mzda dělníka tvého u tebe až do jitra" (III. Mojž. 19, 13).

IV. Účastenství při poškození cizího majetku.

Kdo se Spoluvinen hříchy jiných proti cizímu majetku se účastní při stává: 1. kdo poroučí, radí nebo pomáhá škoditi bližnímu poškození^{^^} majetku; 2. kdo nespravedlivý majetek přijímá, majetku, kupuje nebo přechovává; 3. kdo ke hříchům proti cizímu majetku mlčí nebo jim nebrání, ač by je vyjevití nebo jim zabránití mohl a měl (Ot. 450).

Spolupůsobiti ke škodě na cizím majetku lze devaterým způsobem. Jest to devatero cizích hříchů.

P o u o e n i. „Lepší jest maličko se spravedlnosti než mnoho užitku s nepravostí" (Přisl. 16, 8). Proto nikdy ničeho neodcizujte, ani věci sebe nepatrnější, ani rodičům ne. Málem se začíná, mnohem se končí. Také mlsání a hry o peníze se chraňte.

§ 68. Povinnost náhrady.

v

Povinnost V sedmém přikázání božím se poroučí nejenom, náhrady, abychom každému, co jeho jest, dávali a prokazovali, nýbrž i abychom nespravedlivý majetek co nejdříve navrátili a učiněnou škodu podle možnosti zase napravili. Nemůže-li kdo skutečně nahraditi, má alespoň míti vůli, že nahradí, až bude moci.

Úkon, kterým se nespravedlivý majetek pravému majetníku vrací a škoda učiněná napravuje, sluje náhrada.

Povinnost náhrady vysvítá l. z Písma svatého, 2. z ústního podání, 3. z rozumu.

1. Písmo svaté přikazuje napravit škodu učiněnou a zajišťuje odpuštění hříchů jenom s tou podmínkou, bude-li škoda napravena.

U proroka Ezechiele (33, 15) čteme: „Navrátil-li základ ten bezbožný a vrátil-li loupež a chodí-li v přikázáních života, aniž učiní cokoli nespravedlivého, živ bude a neumře."

Při Tc l ad: Zacheus (Luk. 19, 8-9).

2. S v. Augustin (f 430, Ep. 153 ad Macedonium) praví: „Hřích se neodpouští, leč bylo vráceno, co bylo od-

Věc patří vlastníkov; 2. nahraditi škodu, kterou vlastník utrpěl, i zisk, který mu ušel; 3. nahraditi vše, oč se obo-

hatil, drže věc cizí, tedy užitek přirozený a všeliký užitek jiný kromě umělého dle zásady: Věc přináší užitek vlastníkovu.

Užitek může být 1. přirozený, 2. umělý, 3. smíšený, 4. občanský.

Užitek přirozený jest takový, který vychází z věci bez přičinění lidského, na př. plody, mléko, vlna.

Užitek umělý jest takový, jehož nabývá člověk **pouze přičiněním** svým, na př. výdělek při obchodě.

Užitek smíšený jest takový, který vychází **nejenom z věci** samé, nýbrž i z přičinění lidského, na př. úroda polní.

Užitek občanský jest takový, který vychází **z věci na základě** nějaké úmluvy občanské, na př. nájemné z domu, pole.

Užitek umělý jakož i náklad, jehož bylo třeba k zachování nebo ke zlepšení věci, může si držitel nepoctivý podržeti.

Zisk uchází na př. vozkovi, protože nemůže koněm vydělávati, když mu jej zloděj ukradl. Škoda vzniká mu, že musí platiti pokutu, nenaveze-li do ustanovené lhůty určitého množství staviva.

Držitel poctivý, jakmile se dověděl, že drží věc kradenou, jest povinen: 1. vrátiti věc, 2. vydati užitek z věci té.

Spotřeboval-li, ztratil-li nebo zničil-li věc držitel poctivý, dříve než se dověděl, že jest kradena, není povinen nahraditi ničeho dle zásady: Věc přirozeně hyne vlastníkovu. Rovněž není povinen nahraditi užitek, které strávil, pokud myslil, že věc mu náleží právem. Pouze to by byl povinen vrátiti, oč se obohatil, dle zásady: Nikdo se nemůže obohacovati věcí cizí.

Proto kdo strávil mléko od ukradené krávy, není povinen nahraditi ničeho. Kdo však mléko prodával a stržené peníze uložil, jest povinen vydati peníze, jež za mléko stržil. Ovšem může si odečísti výlohy za krmení.

 ^m • . - . - , -

III. Komu jest nahraditi.

Náhrada má se dáti tomu, komu se stala škoda, neboť věc náleží vlastníkovu. Proto kdo učinil škodu na pozemku nebo na stavení, nahradí vlastníkovu, kdo však učinil škodu na obilí, nahradí nájemci. Není-li vlastník nebo poškozený živ, náhrada náleží dědicům.

Neví-li kdo s určitostí, komu učinil škodu, ale ví, že poškozený jest z počtu dvou, tří, čtyř osob, rozdělí náhradu mezi ty osoby. Je-li však poškozený z počtu osob mnohých, dej náhradu chudým nebo ke zbožným účelům.

Jsou-li poškození v jednom místě, dej náhradu obyvatelům toho místa. Tak na př. šidil-li obchodník na váze nebo na ceně své zákazníky, může jim dávat větší váhu nebo počítati zboží laciněji.

Jest-li vlastník nebo poškozený naprosto **neznám, buď** náhrada rozdána chudým nebo věnována na **zbožné účely**.

IV. Kdy, kde a jak jest nahraditi.

Držitel nepoctivý jest povinen nahraditi ihned, protože ví, že drží neprávem věc cizí. Držitel poctivý jest povinen nahraditi až tehdy, když se dověděl, že drží věc kradenou.

Kdo nemůže nahraditi ihned, má míti aspoň upřímnou vůli, že nahradí, jakmile bude moci. Mezitím nesmí za- nedbáti ničeho, aby mohl dostáti povinnosti své.

Držitel nepoctivý a škůdce nespravedlivý mají nahraditi tam, kde by vlastník věc svou měl, kdyby mu nebyla bývala ukradená. Proto zloděj a nespravedlivý škůdce jsou povinni věc odeslati nákladem svým. Ztratí-li se věc cestou neb utrpí-li dopravou, děje se to na účet odesílatelův.

Držitel poctivý, jakmile se dověděl, že drží věc kradenou, oznámí vlastníkovu, že má věc jeho u sebe. Ode-sílá-li věc vlastníkovu, odesílá ji na účet vlastníkův **a**, neručí ani za ztrátu ani za poškození věci na cestě.

Náhrada budiž vykonána tak, aby vlastník opět nabyl majetku svého. Proto není třeba, aby škůdce vykonal náhradu veřejně neb osobně. Může náhradu učiniti tajně a skrze osobu třetí, na př. skrze zpovědníka.

WS

V. Kdy zaniká povinnost náhrady.

Povinnost náhrady zaniká *a)* navždy, *b)* načas. Povinnost

a) Navždy zaniká povinnost náhrady: 1. odpustil-li^{na ra y za'} ji věřitel dlužníkovi; 2. odškodní-li se věřitel sám

na dlužníkovi; 3. uplynula-li lhůta zákonného promlčení. Zákonným promlčením může však být zproštěn restituce pouze držitel poctivý, nikdy držitel nepoctivý.

Dle § 1466 rakouského obecného zákona občanského držitel poctivý nabývá práva vlastnického věci movitých, drží-li je 3 léta a může-li se vykázat titulem právním, na př. koupí, darem atd. Věci nemovitých nabývá také ve 3 letech, ale musí být zapsán za vlastníka ve knihách veřejných (§ 1467). Kdo věc drží 30 roků, jest jeho, i když se nemůže vykázat žádným titulem právním (§ 1468).

b) Na čas zprošťuje povinnosti náhrady; 1. n e- Na oas. možnost fysická, 2. nemožnost mravní, 3. postoupenímajetku.

Nemožnost fysická jest u dlužníka, který při nejlepší vůli nahraditi nemůže. Takový dlužník jest zproštěn povinnosti náhrady tak dlouho, dokud nahraditi nemůže. Má se však starati, aby nahraditi mohl.

Nemožnost mravní jest u dlužníka, který by mohl nahraditi, ale s velikými oběťmi. Uvrhl by sebe i rodinu do veliké bídy, utrpěl by velikou škodu na zdraví nebo na cti.

Postoupení majetku také zprošťuje na čas povinnosti náhrady. Nemůže-li dlužník učiniti zadost všem věřitelům, postupuje jim majetek svůj, aby se jím podělili dle poměru požadavků svých. Jak se majetek rozděluje, stanoví rakouský řád konkursní ze dne 25. prosince 1868. Postoupení majetku, vykonané dle zákona, poskytuje dlužníkovi té výhody, že smí zapravení ostatních dluhů tak dlouho odkládati, až jest mu možno dostiučiniti všem povinnostem svým. Vyloučeno však budiž všeliké postoupení podvodné a tajné zadržení zboží.

Zmohl-li se postupitel majetku tak, že může dostiučiniti všem věřitelům, jest k tomu ve svědomí zavázán, leč by bylo zřejmo, že věřitelé ostatní požadavky mu prominuli.

Poučení. Komu připadá za těžko vrátiti cizí majetek nebo nahraditi škodu, učiněnou., vzpomeň si, že **cizí** majetek nepřináší požehnání ani štěstí, nýbrž neštěstí a kletbu. „Kdo rozsívá nepravost, žiti bude zlé věci“ (Přisl. 22, 8).

D. Křesťanovy povinnosti společenské.

Povinnosti společenské jsou vyměřeny čtvrtým při-d kázáním božím.

Čtvrté přikázání boží zní: „Cti otce svého i matku svou, abys dlouho žil a dobře ti bylo na zemi“ (Ot. 402).

„Cti otce svého i matku svou, abys dlouho žil na zemi, kterouž tobě dá Hospodin, Bůh tvůj“ (II. Mojž. 20, 12).

čtvrté přikázání boží obsahuje výslovně a především povinnosti dětí k rodičům. Avšak právo, jež mají rodiče k dětem, ukládá také jim jisté povinnosti, proto čtvrté přikázání boží obsahuje též povinnosti rodičů k dětem. Vzájemný poměr dětí a rodičů jest základ a vzor vzájemného poměru všech podřízených a všech představených. Proto čtvrté přikázání boží obsahuje i povinnosti všech podřízených k představeným jejich a všech představených k podřízeným jejich.

§ 69. Povinnosti dětí k rodičům.

Děti jsou povinny rodiče své ctíti, milovati a jich poslouchati.

Ve čtvrtém přikázání božím se poroučí rodičům prokazovati úctu, lásku a poslušnost (Ot. 403).

Děti mají svým rodičům prokazovati úctu, lásku a poslušnost, protože rodiče zastupují u dětí místo boží a jsou po Bohu největší jejich dobrodinci (Ot. 404).

Poměr dětí k rodičům jest obraz poměru lidí k Bohu. Bůh totiž jest nejdokonalejší dobro a nejvyšší pán všeho, proto máme ho c t i t i. Od Boha jest vše, co jsme a co máme, proto máme jej milovati. Bůh jest nejvyšší zákonodárce a správce světa, proto máme ho p o s l o u c h a t i. Rodiče zastupují u dětí místo boží, proto zasluhují úcty dětí svých. Od rodičů po Bohu děti mají vše, proto jsou jim

....., g^g

povinny l a s k o u. Rodiče jsou dle přirozeného práva správci rodiny a představení dětí, svých, proto mohou po-

žadovati poslušnosti jejich.

Protože rodiče zastupují u dětí místo boží, Bůh položil povinnosti dětí k rodičům hned po povinnostech k sobě v čelo povinností k ostatním lidem.

1. Děti mají rodiče své ctít. Děti ctí své rodiče: *a)* váží-li si jich v srdci, *b)* dávají-li vážnost svou k nim najevo slovem i skutkem.

„Skutkem i slovem i se vsi trpělivosti cti otce svého" (Sir. 3, 9).

„V poctivosti mítí budeš matku svou po všechny dny života jejího" (Tob. 4, 3).

Josef Egyptský, ač byl nejvyšším úředníkem v **zemi**, **uvítal otce sv.ého** Jakuba s nejvyšší poctou (I. Mojž. 46, 29).

Král Šalomoun, když vešla matka jeho, povstal s **trůnu** a posadil ji po pravici své (III. Král. 2, 19).

Proti účtě rodičům svým povinné prohřešují se děti:

a) když rodiči pohrdají nebo se za ně stydí; b) když o nich zle mluví nebo se jim posmívají; c) když se k nim hrubě nebo zpupně chovají (Ot. 405).

„Okno, které se posmívá otci a které pohrdá matkou svou, **to ať** vyklinou krkavci potoční a snědí je mláďata orlice" (Přisl. 30, 17).

2. Děti mají rodiče své milovati.

Děti milují své rodiče: *a)* uznávají-li vděčně dobrodiní jejich a přejí-li jim ze srdce všeho dobrého; *b)* působí-li jim radost pilností a dobrým chováním; *c)* podporují-li je v potřebách jejich a ujímají-li se jich ve stáří; *d)* snášejí-li trpělivě chyby a slabosti jejich; *e)* modlí-li se **za ně**.

„Celým srdcem svým cti otce svého a na bolesti matky své nezapomínej. Pomni, že byt' jich nebylo, ani by ses byl nenarodil, a čin jim dobře, jakož i oni tobě (činili)." Sir. 7, 29-30.

Pán Ježíš umíraje pečoval ještě o matku svou (Jan 19, 25-27).

Proti lásce rodičům svým povinné prohřešují se děti:

a) když na rodiče nevrazí nebo jim zlého přejí; b) když je zarmucují nebo hněvají; c) když jim v potřebách nepomáhají nebo křehkosti jejich trpělivě nesnášejí; d) když se za ně nemodlí (Ot. 406).

„Kdokoli by zlořečil otci svému nebo matce, ať smrtí umře" (III. Mojž. 20, 9).

^lb , , ^

„Kdo by udeřil otce svého nebo matku, smrtí ať umře" (II. Mojž. 21, 15).

„Rodičů neživiti jest hanebnost" (O i čeř o f 43 pí. Kr. Pro Roscio Amerino).

3. Děti malí rodičů svých pošlou chat i. Děti poslouchají svých rodičů *a)* činí-li vše, *co* jim rodiče prikazují, a pomíjejí-li všeho, co jim zakazují; *b)* při-jímají-li ochotně rady a napomenutí jejich a spravují-li se jimi.

jich poslouchati.

„Synové, **poslouvejte rodičů svých ve všech věcech, neboť to jest libé Pánu**" (Kol. 3, 20).

Pán Ježíš, ač Bůh od věčnosti, byl **poddán** Marii a Josefovi

(Luk. 2, 51).

Proti poslušnosti rodičům svým povinné prohřešují se děti, když jejich rozkazů, napominání a výstrah nedbají (Ot. 407).

„Měl-li by kdo syna vzpurného a protivného, který by neposlouchal přikázání otce nebo matky, a jsa trestán, nechtěl by poslouchati, uchopí ho a přivedou jej k starším města toho a k bráně soudu a řeknou k nim:

Syn nás tento protivný a vzpurný jest, na naše napominání nic nedbá, hledí toliko obžerství a smilstva a hodování, tedy kamením jej uhází lid města, a umře, abyste odňali zlé zprostřed sebe, a všechen Izrael slyše to báti se bude" (V. Mojž. 21, 18-21).

odměna dětí Dětem, které otce a matku ctí, slíbil Bůh v tomto ži-dobrych yotě ochranu a požehnání, v budoucím pak věčnou blaže-¹ ^nost (Ot. 408).

zlv.r.h.
zlých.

„Skutkem i slovem i se vši trpělivostí cti otce svého, **aby** došlo na tebe požehnání od něho a požehnání jeho (aby) do posledního času zůstalo" (Sir. 3, 9-10).

„Cti otce svého i matku svou, kteréž jest první přikázání ee zaslíbením, aby dobře bylo tobě a dlouho živ byl na zemi" (Efes. 6, 2-3).

Příklady: Sem, Izák, Josef, Rúť, Samuel, Tobías.

Dětem, které otce a matky nectí, jest se obávati v životě tomto kletby boží, v životě pak budoucím věčného zavržení (Ot. 409).

„Zlořečený, kdož nectí otce svého a matky. I řekne veškeren lid:

Amen" (V. Mojž. 27, 16).

Doklady: Chám, Absolon, synové Heliho.

Poučení. Zajisté všichni si přejeme, abychom dlouho byli živi a dobře nám bylo na zemi. Proto plňme svědomitě povinnosti své k ro-
^ičům. Ctěme je, milujme je a poslouvejme jich.

Zl

§ 70. Povinnosti rodičů k dětem.

Čtvrté přikázání boží neobsahuje toliko povinnosti dětí, nýbrž i povinnosti rodičův (Ot. 416).

Jakou povinnost mají rodiče ke svým dětem? Povinnosti rodičů

Rodiče mají povinnost ke svým dětem, aby pečovali k dětem. a/o výživu, b) ovýchovu jejich.

O výživu dětí pečují rodiče, živí-li je, šatí-li je, chrání-li jich úrazu a pečují-li o budoucnost jejich.

- O výchovu dětí pečují rodiče: 1. starají-li se o přiměřené vzdělání jejich světské a zvláště náboženské;
2. vedou-li je k dobrému; 3. dávají-li jim dobrý příklad;
4. chrání-li jich, aby nebyly svedeny ke zlému; 5. kárají-li je, a když třeba, i trestají.

Rodiče mají tudíž: 1. své děti v pravé víře vyučovati a ke všemu dobrému přidržovati; 2. všelikého svádění je chrániti a jim dobrý příklad dávati; 3. je kárati, a když třeba, i trestati; 4. též o jejich časné blaho se starati (Ot. 417).

1. „Vyučuj syna svého a občerstvi tě a způsobí rozkoš duši tvé“ (Přisl. 29, 17).
2. „Kdo pohorší jedno z maličkých těchto, jež ve mne věří, tomu lépe by bylo, aby zavěšen byl žernov osličí na hrdlo jeho a byl pohroužen v propast mořskou“ (Mat. 18, 6).
3. „Neodnimej od pacholete kázně, **neboť** budeš-U je mrskati metlou, neumře. Ty je metlou mrskati budeš a duši jeho z pekla vysvobodíš“ (Přisl. 23, 13-14).
- „Metla a kárání dává moudrost, ale pachole, kterému se pouští vůle jeho, zahanbuje matku svou“ (Přisl. 29, 15).
- „A vy, otcové,... vychovávejte syny své v kázni a v trestání Páně“ (Efes. 6, 4).
- Velekněz Heli byl přísně potrestán, protože netrestal synů svých (I. Král. 3, 12-13).
4. „Dobrý zůstává po sobě dědici syny a vnuky“ (Přisl. 13, 32).

Poučení. Povinnosti rodičů k dětem jsou veliké. Rodiče musí pečovati nejen o výživu, nýbrž i o výchovu dětí svých a mají z nich přísnou odpovědnost. Uznávejme tyto zásluhy rodičů svých a buďme jim vděční. „Rodiče musí nám býti nejmilejší, protože od nich máme život, dědictví, svobodu i občanství“ (C i čeř o + 43 př. Kr.).

§ 71. Povinnosti podřízených k představeným a poddaných k vrchnostem.

Povinnosti Mimo rodiče jsme ještě svým představeným **povinni** podřízených, prokazovati úctu, lásku a poslušnost (Ot. 410).

Slovem „představený“ rozumíme pěstouny a učitele, mistry a hospodáře, duchovní a světské vrchnosti (Ot. 411).

Pěstouni, učitelé, mistři a hospodáři jsou zástupcové a pomocníci rodičů, proto svěřenci jejich mají k nim podobné povinnosti jako děti k rodičům.

„Poslušni buďte správců svých a buďte jim poddáni. Oniť zajisté bdí jako ti, kteří mají počet vydati za duše vaše“ (Žid. 13, 17).

„Služebníci, poslušni buďte ve všem pánů svých tělesných, ne na oko sloužíce, jako lidem se líbíce, ale v prostotě srdce, bojíce se Boha“ (Kol. 3, 22).

„Služebníci, poddáni buďte ve vši bázni **pánům, netoliko dobrým a mírným, ale také zlým**“ (I. Petr. 2, 18).

K představeným našim náležejí také lidé staří, protože vynikají nad nás věkem a zkušeností.

K lidem starým má se mládež chovati uctivě (Ot. 415).

„Před šedivou hlavou povstaň a cti osobu starého a boj se Hospodina, Boha svého“ (III. Mojž. 19, 32).

I pohané vzdávali úctu starcům, na př. v Egyptě, ve Spartě, v Athénách, v filme.

Podřízení prohřešují se proti svým představeným zvláště: 1. neposlušností, leností a nevěrností; 2. na cti utrhaním, pomluvou a rušením pokoje; 3. sváděním jejich dětí a domácích (Ot. 412).

Co jest souditi o stávce?

Stávka (angl. strike) jest hromadné přerušování poměru pracovního osobami zaměstnanými.

Účel stávky jest dvojí: buď domoci se výhodnějších podmínek pracovních pro stávkující nebo zmařiti úmysl zaměstnavatelův, zhoršiti podmínky pracovní. V prvním případě jest stávka útočná, ve druhém případě stávka obranná.

Stávky vyskytují se již v dávných dobách. Tak Titus Livius (f 17 po Kr.) vypravuje, že proletáři římsí vystěhovali se na horu Svatou a odepřeli práci bohatcům římským.

Podobně za středověku dělníci v češích často zastavili práci, aby buď ze řádu pracovního odstranili podmínky příliš obtížné nebo vynutili lepší mzdu. Velikého významu však nabyly stávky teprve ve století 19., protože ve století tom rozvoj velkovýroby kapitalistické jednak shromažďuje větší počet námezdních sil pracovních ve společných dílnách, jednak rozvírá nepřeklenutelnou propast mezi zaměstnavatelem a zaměstnaným.

Stávka může být nespravedlivá a tudíž nedovolená nebo spravedlivá a tudíž dovolená.

Nespravedlivá jest. stávka, 1. ruší-li jí dělníci před časem spravedlivou smlouvu pracovní; 2. podnikají-li stávku neúspěšnou, takže zbytečně poškozují sebe a jiné;

3. činí-li násilí dělníkům, kteří chtějí pracovat za mzdu nižší; morální nátlak jest dovolen; 4. žádají-li mzdy příliš vysoké a podmínek zřejmě nespravedlivých.

Se stávkou bývají spojeny ještě jiné činy nedovolené, jako vzepření se moci veřejné, pobuřování, zneužívání dělníků k účelům politickým, hříchy vycházející z delší za-hálky a j. Proto stávka jest dovolena jenom jako poslední prostředek pomocný, když všechny ostatní prostředky selhaly. Výborný prostředek k dohodě dělníků se zaměstnavateli jsou dozorčí komise, záležející z dělníků i zaměstnavatelů. Takové komise doporučí Lev XIII. v encyklice *Eorum novarum* ze dne 15. května 1891.

Spravedlivá jest stávka, 1. jsou-li dělníci postaveni v tísní a chápou-li se stávky jako posledního prostředku, aby se domohli postavení snesitelného; 2. jest-li mzda jejich zřejmě nespravedlivá; 3. jsou-li od zaměstnavatelů svých proti právu a slušnosti nuceni pracovat v neděli a ve svátek; 4. jsou-li nuceni pracovat v místech, jež vinou zaměstnavatelů nemají náležitých opatření bezpečnostních a zdravotních; 5. jest-li s nimi nakládáno nelidsky.

Stávková statistika rakouská za r. 1904 vykazuje 370 stávek ve 2265 závodech, v nichž bylo zaměstnáno 83.312 dělníků. Stávkovalo jich však jenom 57.924, t. j. 69'5"/o. Nejvíce stávek bylo v Dolních Ka-kousích (152 ve 1219 závodech o 15.935 stávkujících) a v Cechách (87 ve 166 závodech o 14.928 stávkujících). Většina jich (52"/o) trvala

jenom nejvýš 5 dní. Přes 100 dní trvala jen jedna. Mzdy týkalo se 57'3"/o, doby pracovní 24'3"/o, propuštění dělníků 14'6"/o. S úplným zdarem skončilo se 24'6"/o stávek s 10'9"/o stávkujících, s částečným úspěchem 39'2"/o se 46'2"/o stávkujících, bez úspěchu 30% se 26'9"/o stávkujících. O zbytku výsledek znám není. Útočných stávek bylo 81'6"/o, obranných 9'2"/o. Ráz 9'2"/o stávek nelze určit. Promeškáno bylo 459.124 dní pracovních. Z nich 44'5"/o připadalo na hornictví, 20"/o na živnosti stavební.

Povinnosti Vrchnosti duchovní i světské jsou zástupkyně boží na poddaných, zemi, proto mohou požadovati úcty, lásky a poslušnosti poddaných svých.

„Každá duše mocností vyšším poddána buď, neboť není mocností leč od Boha, a které jsou, od Boha zřízeny jsou. Proto kdo se mocností protiví, zřízení božímu se protiví, a kteří se protiví, sami sobě odsouzení dobývají“ (Sám. 13, 1-2).

Držitelé moci duchovní jsou papež, biskupové a všichni, kteří jsou od nich ustanoveni za pastýře duchovní.

Držitelé moci světské jsou panovník jakožto nejvyšší hlava státu a všichni, kteří jsou od něho ustanoveni za správce lidu.

K vrchnostem duchovním máme zvláště tyto povinnosti: 1. abychom je ctili a milovali jakožto náměstky boží a duchovní otce své; 2. abychom se podrobovali nařízením jejich; 3. abychom se za ně modlili; 4. abychom o výživu jejich pečovali dle zákona a zvyku.

„Ze vši duše své boj se Pána a knězi jeho v poctivosti měj“ (Sir. 7, 31).

„Poslušni buďte správců svých a buďte jim poddáni. Oniť zajisté bdi jako ti, kteří mají počet vydati za duše vaše, aby to s radostí činili a ne se stýskáním; neboť to vám neprospěje“ (Žid. 13, 17).

Když Petr byl v žaláři, modlitba dala se bez přestání od církve k Bohu za něho (Skutk. 12, 5).

„Takt' i Pán nařídil těm, kteří evangelium zvěstují, aby z evangelia živi byli“ (I. Kor. 9, 14).

Vrchnosti světské jsme povinni: 1. prokazovati úctu, věrnost a poslušnost; 2. odváděti daně; 3. poskytovat pomoci v tísní a v nebezpečnoství a hájiti jí proti nepřátelům vlasti jménem i krví.

„Poddáni tedy buďte všelikému lidskému zřízení pro Boha, buďto králi jako nejvyššímu nebo vladařům jako od něho postaveným k potrestání zločincův a k pochvale dobrých“ (I. Petr. 2, 13-14).

„Proto z potřeby poddám buďte, netoliko pro hněv, ale i pro svědomí . . . Dávejte tedy všem, co jste povinni: daň, komu daň; clo komu clo; bázeň, komu bázeň; čest, komu čest“ (Kim. 13, 5-7).

Příklady: David nevztáhl ruky na krále Saula, ač ho Saul pronásledoval (I. Král. 24, 7).

Pán Ježíš, když mu lálí, nelál; když trpěl, nehrozil, ale vzdával se tomu, jenž soudil ho nespravedlivě (I. Petr. 2, 23).

První křesťané v říši římské byli pronásledováni od vrchnosti světské, ale přece ji zůstali věrni a nebouřili se proti ní, ač byli počtem dosti silni.

Proti duchovním a světským vrchnostem prohřešuje se zvláště: 1. kdo je drze haní a tupí; 2. kdo se jim protivi a proti nim se bouří (Ot. 413).

„Kdo vámi pohrdá, mnout' pohrdá. Kdo pak pohrdá mnou, pohrdat tím, kdož mne poslal" (Luk. 10, 16).

„Umiť Pán pobožné z pokušení vytrhnouti, nepravých pak ke dni soudu dochovati k mučení, zvláště pak těch, kteří.. . vrchností pohrdají. Smělci, sobě se líbíci, nebojí se uváděti sekty, rouhajíce se. Tito ... přeluzující duše lehkomyšlné,... svobodu jim slibující, sami jsou otroci nepravosti" (II. Petr. 2, 9. 10. 14. 19).

Doklady: Koře, Datan. Abiron (IV. Mojž. 16).

Papež Pius IX. zavrhl větu, že jest dovoleno vypověděti poslušnost zákonitému vladaři a vzbouřiti se proti němu (Syllabus, č. 63).

Poučení. Rodičův a představených jsme povinni poslouchati. Avšak tato poslušnost není naprostá, nýbrž podmíněná.

Rodičův a představených nesmíme poslouchati, **když** něco hříšného přikazují (Ot. 414).

„Více sluší poslouchati Boha než lidí" (Skut. 5, 29), Příklady: Tři mládenci v Babylóně (Dan. 8), bratři makabejští (II. Mak. 7), sv. mučedníci.

§ 72. Povinnosti představených k podřízeným a vrchností k poddaným.

Představení mají ke svým podřízeným povinnost, aby povinnosti se o ně starali podobně jako rodičové o své děti (Ot. 418). představ-
ných.

Zvláštní pozornosti potřebují služebníci od hospodářův a dělníci od mistrů.

Hospodáři a mistři mají povinnost k podřízeným svým:

1. aby s nimi zacházeli laskavě a nikoli drsně; 2. aby jim **dávali** zaslouženou mzdu a dostatečnou potravu;
3. aby je

-SSÍ, -• •--.. .. , - ,,,....., ..."

přidržovali k dobrému slovem i příkladem; 4. aby **jich** chránili od zlého a od všeliké příležitosti ke hříchu.

„Máš-li čeledína věrného, važ si ho jako duše své a jako s **bratrem** s ním nakládej" (Sir. 33, 31).

- „Páni, což jest spravedlivého a slušného, **služebníkům prokazujte**, vědouce, že i vy Pána máte na nebi" (Kol. 4, 1).

„Jestliže pak kdo o své, a zvláště o domácí péče **nemá**, viru **zapřel** a jest horší nežli nevěřící" (I. Tim. 5, 8).

Proti tomu prohřešují se hospodáři a mistři: 1. pro-pouštějí-li dělníky bez příčiny před časem a nepečují-h o ně v nemoci; 2. nevyplácejí-li jim zasloužené mzdy nebo otálejí-li s výplatou bez příčiny; 3. nepřidržují-li jich k dobrému a nedopřávají-li jim času, aby mohli dostáti povinností náboženským; 4. dovolují-li jim život hříšný nebo nevšímají-li si jich vůbec, jaký život vedou.

Povinnosti Jakou povinnost mají vrchnosti ke svým poddaným? vrchností. Vrchnosti mají své poddané v pravé víře chrániti, s nimi po právu a spravedlnosti jednati a vůbec jim ku blahu pomáhati (Ot. 419).

„Milujte spravedlnost vy, kteří soudíte zemi" (Moudr. 1, 1). „Správcem ustanovili tě? Nevynášej se. Buď mezi nimi jako jeden z nich" (Sir. 32, 1).

„(Mocnost) božím zajisté služebníkem jest tobě k dobrému" (Řím. • 13, 4).

Poučení. I vy budete jednou správci a zaměstnateli lidu nebo úředníky státu. Proto pamatujte si pravidla, jež vám dává Duch svatý;

„Správcem ustanovili tě? Nevynášej se. Buď mezi nimi jako jeden z nich" (Sir. 32, 1). Potom: „Milujte spravedlnost vy, kteří soudíte zemi" (Moudr. 1, 1).

E. Dodatek.

§ 73. O lásce k vlasti.

Co jest vlast. Vlastí nazýváme zemi, od které jsme přijali nejvíce dobrodiní. Pouhé rodiště nelze vždy pokládati za vlast, protože někdo narodil se náhodou v cizině, ale neusadil se tam trvale. V takovém případě není vlastní rodiště, nýbrž země, ve které člověk vyrostl, byl vychován a největší část dobrodiní přijal. Obyčejně však bývá vlastní země, ve které se člověk narodil.

Láska k vlasti záleží v tom, že člověk zná přednosti Pojem lásky

•viastí své, váží si jich a přispívá dle sil svých k tomu, aby^k vlasti. tyto přednosti se zachovaly a rostly.

Lásku k vlasti vštípil Bůh i nerozumnému tvorstvu. Láska Každé zvíře pamatuje si místo, kde se narodilo, libuje si[^] vlasti jest v něm, nezaměňuje ho ani za místo pohodlnější, neopouští ho, leč bylo-li vypuzeno násilím, a vrací se do něho opět, když bylo strávilo zimu v krajinách teplejších. Také bylině daří se jenom na půdě rodné, a byvši prosazena **na** půdu cizí, vadne a umírá.

vrozena,

Vštípil-li Bůh náklonnost k rodné půdě tvorstvu nerozumnému, vštípil ji tím více člověku rozumnému. Proto láska k vlasti rozohňovala již pohany k činům nejodvážnějším. Doklady: Leonidas, král spartský (491-480 př. Kr.), Attilius Regulus, konsul římský (267 př. Kr.). Také v bibli máme pěkné příklady lásky k vlasti, na př. Judit, Ester, rodinu makabejskou a j.

Křesťan jest povinen milovati vlast svou ještě proto, příkladem že Kristus mu dal v té příčině vznešený příklad. Kristus Kristovým Pán přišel na svět vykoupiti všechny lidi bez rozdílu, ale P^{^k^^}-přede všemi miloval národ, ze kterého vyšel, a tomu národu

•propůjčoval se službami v řadě první. Když ponejprv rozesílal apoštoly, řekl jim: „Na cestu pohanů nechodte a do měst samaršských nevěcházte, ale raději jděte k ovcím domu izraelského, které zahynuly" (Mat. 10, 5-6). Hlavní město Jerusalema nechťelo přijmouti učení a milosti jeho, proto zaplakal nad ním a zvolal: „O, bys poznalo i ty, a to v tento den svůj, co tobě jest k pokoji, ale nyní jest to skryto před očima tvýma" (Luk. 19, 42).

1. Křesťanská láska k vlasti osvědčuje se skutky, ale čím se nikoli planými city ani prázdnými slovy. Jinoch studující osvědčuje. **miluje** vlast svou, řídí-li se slovy Kollárovými:

„Pracuj každý s chutí usilovnou na národu roli dědičné, cesty mohou býti rozličné, jenom vůli mějme všickni rovnou."

Slávy dcera, II. 123.

Proto jinoch studující pilně se vzdělává pro budoucí povolání své, aby byl jednou platným členem národa svého

a vlasti své byl ke cti. Maje určité povolání, plní svědomitě povinností stavu svého a podporuje národ svůj mravně i hmotně.

2. Křesťan osvědčuje lásku k vlasti tím, že národ svůj více miluje než národy jiné, ale proto žádným národem nepohrdá, a žádnému národu neubližuje. Křesťan ví, že všichni lidé jsou jedna rodina a že všichni mají společného Otce v nebesích. „Zdali není jeden Otec všech nás? Zdali Bůh jeden nestvořil nás?" (Mál. 2, 10). Zvláště křesťané jsou spojeni v jedno tělo duchovní, jehož hlava jest Kristus. „Kteríkoli jste v Kristu pokřtěni, Krista jste oblekli. Není žid ani pohan, není služebník ani svobodný, . . . neboť všichni vy jedno jste v Kristu Ježíši" (Gal. 3, 27-28).

3. Křesťan osvědčuje lásku k vlasti tím, že dává všude přednost jazyku mateřskému, ale proto cizích jazyků ne-zavrhne a hledí se jim přiučiti, zvláště jazykům těch národů, s nimiž se stýká.

4. Ve které zemi žije několik národů pohromadě, křesťan dává najevo lásku k vlasti tím, že se všemi spolu-občany hledí žiti v pokoji a svornosti. „Svorností malé věci rostou, nesvorností i největší věci se rozpadávají" (S a 1-1 u s t i u s f 35 př. Kr., lug. 10, 6). „Každé království, rozdělené proti sobě, zpusťne a každé město nebo dům, proti sobě rozdělený, neobstojí" (Mat. 12, 25).

5. Křesťan, miluje vlast pozemskou, nezapomíná na vlast nebeskou, protože ví, že jsme zde cizinci a poutníci (I. Petr. 2, 11) a že nemáme zde místa trvalého, nýbrž budoucího hledáme (Žid. 13, 14), proto slouží oběma.

P o u c e n í .

Vlast tobě život dala, jí oběť zas, vlast tobě lásku dala, jí vroucně miluj zas, vlast tobě slávu dala, jí slávu získej zas, vlast tobě jméni dala, jí nes je v obět zas.

Jan Svatopluk Presl + 1849

UKAZATEL OSOB A VĚCÍ.

Strana

A.

Abrogace 25

Adickes Erich, **nar. r. 1866**, filosof německý 14

Akta Mučedníků 124

Albigenští 132

Alexander III., papež (1159 - 1181) 123

Alexander Veliký + 323 př. Kr. 157 Alfons z Liguori + 1787, biskup u sv. Hály (St. Agata de' Gotti) v království neapolském . 15, **108** Almužna

..... 47, 201
 Altruismus 14
 Ambrož •{• 397, arcibiskup milánský . . 17, 20, 57, 124, 159, 201 Antonín z Korný f 356, poustevník 117 Aristoteles + 322 př. Kr., filosof řecký 155
 Asketové 32
 Astrologie 138
 Astrologové 39
 Athanasius f 373, patriarcha alexandrijský 187
 Augurium 138
 Augustin f 430, biskup v Hippo
 v Numidii v sev. Africe . . 17, . 20, 32, 41, 50, 57, 59, 101, 104, 111, 119, 120, 123, 124, 137, 146, 161, 162, 181, 186,. 189, 201, 204, 209
 Auspicium 138
 Autentika; 125
 Autonomie **vůle** 13, 16
 Mravouka **pro reálkv.**

Strana

B.

Bajus Michael + 1589, **profesor**
 v Lovani belgické . . . 47, **64** Basil t 379, církevní učitel . . 35 Bázeň 29
 Beatifikace 122
 Běda Ctihodný Ě 736, církevní ué. 157 Bellannin Frant. + 1621, spisovatel církevní 63
 Benedikt XIV., **papež** (1740 - 1758) 123, 180
 Bernard t 1153, opat kláštera cisterciáckého Clairvaux . . 39, 41, 81, 128, 147, 186, 202 Beza Theodor f 1605, reformátor ženevský 79
 Bezpředmětnost . . . 25, 136
 Bez vyznání 89
 Blaho obecné 14
 Bláno Louis t 1882, **socialista**
 francouzský 164
 Bližní 174
 Bludařství 87
 Bludné svědomí 35, 37
 Bohatství 172
 Bolzano Bernard + 1848, kněz a
 filosof český 35
 Bonaventura t 1274, františkán 56 Bonifác Vllil., papež (1294 -
 1303) ... l. 200
 Bratrstva . . i . . . 201
 Breve 22

16

226 .

Strana

Breviář Římský . 93, 127, 153, 187 Bruselská konference 180 Buchner Bedřich Ludvik + 1899,
 přírodovědec . . . 14|, 27, 39 Bula 22

C.

Caesar Gaius Julius + 44 př. Kr., vojevůdce římský . . . 155
 Carnegie Andrew, milionář americký 193
 Castellazzo Luigi, sekretář lóže zednářské v Říme 199
 Cesace 25, 136
 Cicero Marcus Tullius + 43 př. Kr., spisovatel římský . 17, 33, 34, 45, 49, 70, 155, 157, 161, •169, 173, 176, 177, 190, 216, 217
 Církevní hodinky 99 Cit 146, 148
 Comte August + 1857, **filosof** francouzský 14
 Corpus iuris canonici 22
 Ctižádost 162
 Ctnost 48, 148
 Ctnosti božské 49
 Ctnosti mravní 51
 Ctnosti nedokonalé 56
 Ctnosti **přirozené** 49
 Cyprián f 258, biskup kartaginský . . . 121, 123, 137, 153

Strana

D.

Ďábel 60
 Darování 169
 Darwin Karel Robert + 1882,
 přírodopysce anglický . . 14 Decretum Gratiani 22
 Dědictví 168
 Deista 99
 Delirium 43
 Dělníci 221
 Deprese 155
 Derogace 25
 Desatero přikázání božích ,. . 75 Deterministé .- 39
 Děti **214**
 Diderot Denis + 1784, encyklo-pedista francouzský ... 21
 Dispense 25, 136
 Divadlo 153
 Dobrá pověst 161
 Dobré jméno 161
 Dobro mravní 44
 Dobrý příklad 183
 Dobrý úmysl 145
 Dokonalost křesťanská . . . 143 Donášení 202
 Dozorci komise 219
 Držitel poctivý a **nepoctivý** . **209**, 211 Durant Henry, **nar. r. 1828** . . 194

E.

C.

Cáry . . Červený kříž Cest bližního Cest vlastní Četba . . Čistého srdce Čistota . .
 . . . **138** . . . 194 . . . 201 . . . 160 **147**, 153 . . . 54 **52**, **157**
 Egoismus
 Engels Bedřich + 1895,
 ální demokrat **německý** Enkratité
 Epikie
 Erinye
 14, 142
 SOCI-
 13 32 25 35
 Eusebius Ť kolem r. 340, historik církevní 121
 Evangelické rady 30, 145

227
Strana

F.

Fabián, papež (236-250) . . . **123**
 Felix z Valois Ť 1212, zakladatel trinitářů 198
 »Feuerbach Ludvík + 1872, **filosof** německý **13**
 Fichte Emmanuel f 1879, **filo**-sof německý 27
 Fichte Jan + 1814, filosof německý, otec předešlého ... 13
 Filantropie **195**
 Formy vládní 23
 Fourier Charles + 1837, socialista
 francouzský **164**
 František **Xaverský** + 1552,
 jesuita **96**
 Fúrie **35**
 Fysiognomie 138

G.

Galenus Claudius, **lékař 131** - 200 po Kr. **117**
 Gelasius I., papež (492-496) . 123 Geomancie 138
 Gloria 99
 Gratian, mnich, profesor university boloňské (1140-50) . **22**
 Gumpłowicz Ludvík + 1897, politický ekonom polskonom. . **14**

H.

Haagská konference 193
Hackl Arnošt, nar. 1834, zoolog. . 14 Hádání 138
Haruspicium 138
Hegel Jiří Vilém Bedřich + 1831,
 filosof německý 13, 39 Herbáři Jan Bedřich + 1841,
 filosof německý 13
Heroický 56
Hippokrates, lékař 460-377 **př.**
 Kr. 117

Strana

Hlavní ctnosti 51
Hlavní **dobré skutky** 47
Hlavní hříchy 70
Hlavní přikázání lásky křesťanské 75
Hledatí království **božího** . . 55 Hněv 72, 176
Hobbes Thomas t 1679, filosof anglický 23
Hodinky církevní 99
Horatius Flaccus' t 8 **př. Kr.**, básník římský 70, 172
Horlivost 53
Hospodáři " 221
Hra 152
Hřích 57
Hřích dědičný a osobní ... 57 Hřích smrtelný a vsedni ... 65 Hřích veliký a malý 63
Hříchy cizí 63
Hříchy do nebe volající ... 69 Hříchy hlavní 70
Hříchy proti Duchu svatému . 73 Hříchy vnitřní a vnější ... 58 Hříšný návyk 70
Hříšný stav duše 70

Ch.

Charakterní Chiromancie Choroba duševní Chudoba . . .
. . 148 . . 138 . . 42 54, 172

I.

Ignác mučedník +107 . . 32, 124 Ignác z Loyoly -j- 1556, zakladatel řádu jezuitského . 45, 123 Index 147
Indiferentismus 88
Inkvisice římská 139
Innocenc XI., papež (1676-89) 151 Iritace slibu ' . . 136

228

J.

Strana Strana
Klement XII., papež (1730 - 1740) 93
Jan František **de Regis** + **1640**, jezuita**••• 93**
Jan Nepomucký + 1393 . . 124, 188 Jan XV, papež (985-996) . . 123 Jan Sarkander + 1620, farář
 v Holešově na Moravě . . • 188 Jan z Boha f 1550, zakladatel
 řádu Milosrdných bratří . . 198 Jan Zlatoustý f 407, patriarcha
 cařihradský . . 99, 123, 150, 157
Jan z Mathy + 1218, zakladatel trinitářů 198
Jansenisté **30, 39**
Jhering Rudolf voň t 1892, vynikající právník německý. **14, 181**
Jeroným + 420, církevní **učitel** . **41**,
 89, 123, 158
Jeruzalémský Sněm r. 50 ... **21** Jindřich IV., král francouzský
 (1589-1610) **193**
Jirásek Alois, **nar.** 1851, spisovatel český **35**
Jiří z Poděbrad, král" český (1458-71) 193
Jodl František, **nar.** 1848, filosof německý 14
Jovian, kacíř IV. století . 32, 64 Justin, mučedník •(• 167 ... 32

K.

Kacířství 87
 Kalvín Jan + 1564 59
 Kanonizace 122
 Kant Emmanuel + 1804, filosof
 německý . . 13, 16, 27, 30, 39 Katakomby 122, 126
 Kategorický imperativ . • 16, 85 Katechismus Římský 56
 Kázání 110
 Klanění 120
 Klement, papež +100 ... 123
 Klement **XIV.**, papež (1769 - 1774) 108
 Klement Maria Hofbauer + 1820 174 ^
 Kleutgen Josef + 1883, **-německý** theolog ,..... 148
 Klíť 139
 Kolár Josef Jiří + 18⁸ spisovatel dramatický 35
 Kollár Jan + 1852, profesor university vídeňské 223
 Komenský Jan Amos + 1670, poslední biskup bratrský . . 166 Kolise 28
 Komunismus 164
 Kongregace indexu 147
 Kongregace inkvisice . 154, 199, 207 Kongregace koncilu 108
 Kongregace posvátné 22
 Kongregace ritu 123
 Konkurence 207
 Konkursní řád 213
 Konstituce apoštolské 121
 Kongská akta 180
 Kouzla 138
 Krádež 66, 205
 Krematoria 199
 Křivé podezřívání 201
 Kříž 130

L.

Lacnější po spravedlnosti . .54 Lakomství 71, 173
 Lassalle Ferdinand + 1864, socialista německý 164
 Láska boží 30
 Láska k bližnímu 174
 Láska křesťanská ... 50, 94 Láska k nepříteli 55, 178
 Láska k sobě 141
 Láska k vlasti 222
 Lateránský sněm IVi r. 1215 . 118 Lateránský sněm V. (1512-17) . 207
 Milánský edikt **z r. 313** Milosrdenství duchovní Milosrdenství tělesné Milosrdní
 Milosrdní bratři . . . Milosrdné sestry . . . Mírnost
 Mírový manifest . . .
 Missale Romanum . . , Mistři
 Mlčelivost
 Móda
 Modlářství
 Modlitba . . -v . .
 98
 166
 202
 . 29, 49, 90
 46
 169
 196, 203, 208
 166
 149
 Lavigerie, kardinál + 1892 . . 180 Leibniz Bohumír Vilém + 1716,
 filosof německý **39** Lenost **73, 96, 171**
 Leonidas, král spartský (491 -
 480 **př. Kr.**) **223**
 Lev XIII., papež (1878-1903) . **22**,
 164, 193, 196, 219 Lež 188
 Lhostejnost **k bližnímu**. . . . 176
 Lhostejnost **u víře** 88
 Licoměrnost i .. 189

Lichva 205
 Litanie **120**, 128
 Literatura česká 6
 Liturgie 128
 Livius Titus, spisovatel římský
 (+ 17 **po Kr.**) **218**
 Lkající 54
 Locke John + 1704, deista angl. 21 Loupež 205
 Luther Martin + 1546 .. 59, 64

M.

Majetek bližního 204
 Majetek soukromý 163
 Mámení > . 138
 Mánie 43
 Manicheové 32, 39, 59
 Marnotratnost . . , 173
 Martialis "i- kolem **r. 100 po Kr.**, básník římský 156
 Martyrologia 123
 Marx Jindřich Karel + 1883, socialista německý 164
 Materialismus 39, 99, 137
 Mathew Theobald + 1856, zakladatel irských spolků střídmosti 151 Maxima vůle 13
 Meditace 100
 Měřítka **mravnosti** 13
 Mezinárodní tribunál 193
 Mikuláš **II.**, car ruský **od r. 1894** 193
 . . . 126 . . . 182 . . . 197
 ... 54 . . . 198 . . . 198 ... 51 . . . 193 . . **62**, 112
 . . . 221 188
 152
 137
 . 47, 99 Moleschott Jakub + 1893, filosof německý 39
 Montanisté 32
 Motivy 29
 Movitost naše 200
 Mravnosti podmínky 14
 Mravnosti poslední **příčina** . . 13 Mravouka 3
 Mrtvé skutky 47
 Mši sy.. obcovati 109
 Mučednictví 130
 Mysl nebeská 93

Strana

N.

Nábožnost . . . Nabytí pokladu . . Na cti utržení Naděje Nadpřirozené skutky Nájemné smlouvy Náhrada Nález Nápoj
 Napoleon I., císař francouzský
 Ť 1821 5
 Násilí 42
 Následovati Krista 55
 Naturalisté 89
 Návyk 70
 Nečistota 158
 Neděle 104

Strana

. 210 . 92 . 138 . 153

Nedopatření Nedůvěra Nekromaneie Nemoc . .
 Nemožnost fysická **a, morální** . **24**, lil, 213
 Nenávist bližního 176
 Nenávist Boha **96**
 Nepravost 70
 Nésti kříž svůj 55
 Nestřídmost 72, **150**
 Netečnost **ke cti** **162**

Neuctivé vyslovování jména božího 139
 Nevědomost 42
 Nevěra 86, 155
 Neznalost zákona 24
 Nicejský sněm II., r. 787 . 125, 127 Nietzsche Bedřich Ě 1900, filosof německo 14
 Nolaskové 198
 Novokřtenci 132, 195

O.

Obětovati **život** 156
 Objektivní 14
 Objektivní **podmínky mravnosti** 14, 15 Obrana 192
 Obrazoborci 125, 127
 Obrazy svatých 125
 Obyčej právní 25
 Odpadlictví 89, 130
 Odškodnění 205
 Okolnosti činu 44
 Opatrnost 51
 Opovážlivé pochybování . . . 201 Opovážlivé posuzování 201
 Opovážlivé spoléhání **na** milosrdenství boží 92
 Oppenheim Jindřich + 1880,
 národohospodář německý . . 14 Oproštění 25, 136
 Orakuhun 138
 Origenes + 254, **cirkevní** spisovatel 35, 83, 121
 Osmero blahoslavenství ... 63 Ostatky svatých 124
 Otroctví 179

Strana

P.

Pantheismus 137
 Pantheisté 39, 89, 99
 Patero přikázání církevních . 76, 104 Paulsen Bedřich, narozen 1846,
 filosof německý 14
 Pavel III., papež (1534-49) . . 180 Pavel Thebský, poustevník f 340 117 Pelagiáni 132
 Petr Chrysologos +450 ... 153 Petr Nolaskus Ě 1256 198
 Petrohradská smlouva z r. 1874 . 194 Pico Jan, hrabě z Miranduly
 Ě 1494, humanista italský . . 80 Pitva vědecká 200
 Pius V., papež (1566-72). . . 147
 Pius Vil., papež (1800-23) . . 180 Pius IX., papež (1846-78) . . 78,
 87, 89, 221
 Pius X., papež (1903-1914) . . 108 Placetūm regium
 Platon Ě 347 **př. Kr., filosof**
 řecký . . . Plinius Starší + 79
 .Říman . . . Plutarch + **kolem**
 spisovatel řecký Poddání . . . Podmínky mravnosti Podřízení Podvod Pohnutky Pohoršení Pohřbívání Pochybné svědomí Pochybování u víří
 Pokojní
 52, 55 . . 92 . . 149 . . 189 . . 60 . . 124 . . 202 . . 206
 Pokora
 Pokoušení **Boha** . . . Pokrm
 Pokrytství
 Pokušení
 Polykarp + 155
 Pomluva
 Pomoc v nouzi
 Poslední příčina mravnosti . . 13 Poslední vůle 153, 169
 Postoupení majetku. 213
 Poškozování cizího majetku . . 207 Potřeba bližního 200
 Potupa 202
 Pouti 126, 128
 Pověra 87
 Povinnost 27
 Povinnosti ke zvířatům ... 27 Pozemská mysl 92
 Práce služebná 105
 Pracovitost 170

Strana

Pracovní smlouvy 169
 Pravděpodobnost 25
 Pravdomluvnost 186
 Pravdy nevyhnutelné potřebné . 84 Pravdy přikázané 85
 Pravidla k odstranění pochybnosti 38
 Právo \ ... 27
 Předmět činu 44
 Představení 221
 Preface mešní 117
 Přepínání **sil** 171
 Preskripce 25
 Přetvářka 189
 Prestigium 138
 Presl Svatopluk Jan Ě 1849, profesor university pražské . . . 224 Příbytek 152
 Příčetnost **41**
 Příležitost 61
 Přípověď 169
 Přirozené ctnosti 49
 Přirozené skutky 46
 Přísaha 130
 Přivlastnění 166

Strana

Příznivost 53
 Promlčení 25, 166
 Protivy sedmera hlavních hříchů 52 Proudhon Josef t 1865, socialista

francouzský 164

Pud obživný 149
 Pud pohlavní 156
 Půjčka 169
 Půst 47, lil
 Pýcha **71**
 Pythagoras + kolem r. 507 př.
 Kr., filosof řecký 144 Pythonismus 138

R.

Řád lásky Rady evangelické . . Racionalisté Reformátoři 16. **století**
 . . 176 **30**, 145 **30**, 89 . . 5,
 20, 30, 32, 33, **39**, **59**, 127 Regulus Attilius, **konsul římský**
 (267 **př. Kr.**) **223**
 Řeholní osoby **31**, 32
 Řehoř XVI., papež (1831-46) .141,
 180 Řehoř Nyssenský "i" **po r.** 394,
 církevní Otec 99
 Rituále Romanům . . . 87, 119 Rodiče 217
 Rouhání 139
 Rousseau Jean Jacques + 1778, filosof francouzský . . .4, 23
 Rozhodci soud 193
 Rozjímání 100
 Rozkol 89
 Rozum 33, 146

Saint Simon f 1825, socialista francouzský 164
 Sallustius Gaius Crispus f **35**
 př. Kr., dějepisec římský . . 224 Sbírky zákonů církevních ... 22 Scipio Africanus + 183 př. Kr. . 157

232

Strach
 Stud
 Subjektivní podmínky nosti

Strana . 38,
 155
 ... 42
 . 53, 150
 . . 157
 ... 14
 mrav-. 14, 33

Strana

Sebevražda 154
 ^Sebezapření 144, 171
 Seneka Annaeus Lucius'+ 65 **po**
 Kr., filosof římský . 34, 144, 156 Seznam spisů mravoučných . . 11 Schelling Bedřich + 1854, filosof německý 39
 Schopenhauer Artur + 1860, filosof německý ... 13, 27, 39 Simonie 140
 Skepticismus náboženský ... 88 Skromnost **93**
 Sláva **161**
 Sláva boží 45
 Slib 134
 Služebníci 221
 Smilstvo 71, 158
 Smlouvy 168
 Snášelivost náboženská ... 89 Sněmy církevní 22
 Sobectví **142**
 Socialismus **164**
 Sodomský hřích **69**
 Souboj **195**
 Soutěž 207
 Spalování mrtvol 198
 Spása **duše bližního** **181**
 Spása duše vlastní 143
 Spekulativní rozum 34
 Spinoza Bánich f 1677, filosof . pantheistický 30, 39
 Spiritismus 139
 Společenské povinnosti . . . 214 Spolky 201
 Spolky střidmosti 151
 Spor mezi věrou a **vědou** . . 80 Spor povinností **28**
 Spravedlnost 51, 180
 Staří lidé 218
 Statečnost **51, 93**
 Stávka **218**
 Stein Ludvík, **nor.** 1859, filosof německý **14**
 Stirner Max. t 1856, filosof německý 14
 Stěžejné ctnosti 51
 Subjektivní podmínky mravnosti 14, 33
 Svatební veselí119
 Svátky církevní 104
 Svatokrádež **140, 205**
 Svatokupectví 140
 Svědomí 33
 Svět 60
 Svobodná vůle 38, 148
 Syllabus, seznam bludů naší doby, vydaný od papeže Pia IX. dne 8. prosince 1864 . . 78, 221 Synteresis 33

S.

Sát 152
 Šestero pravd základních . . 85 Škodolibost 176
 Štědrost 52
 Stolové poplatky 141

T.

Tajemství 187
 Tajemství víry 78
 Tajná výhrada 187
 Tanec 160
 Tělo bližního 190
 Tělo vlastní 149
 Terezie + 1582, karmelitánka . 93
 Tertullian -j- 240, spisovatel církevní 121
 Tichost **53, 54, 55**
 Tiskový **zákon** 204
 Tituly právní 166
 Tolerance 89
 Tomáš Akvinský f 1274, dominikán **15, 23, 46, 80, 103,**
 146, 148, 170, 190, 191

.... 56
 97 76 127 120 45 186

Strana

Tomáš Kempenský + **1471, mystik** 70 Trapisté 117
 Třesavka opilců 43
 Trest smrti 195
 Trhové smlouvy 169
 Tridentický sněm r. 1545-63 . . 20, 22, 30, 33, 40, 46, 59, 60, 64, 82, 103, 119, 122, 125, 127, 147, 196, 207 Trinitáři 198
 Trpělivost 93
 Trpící pro spravedlnost ... 55

U.

Úbytek ctnosti Úcta boží vnější Úcta boží vnitřní Úcta Panny Marie Úcta svatých . . Účel činu Upřímnost
 Urban Vllil., papež (1623-44) .123,
 180 **Úrok** 207
 Uschování 169
 Utiskování chudých **lidí** ... 69 Utrhačství 202
 Užitek 211
 Užitek modlitby 103

V.

Václav I., král český 1230-53 . 180 Václav Svatý +929 196
 Valdenští 132, 195
 Válka 193
 Vášeň 42
 Vatikánský sněm r. 1869-70 . 22,
 79, 80, 81, 199 Věda a víra 77
 Velikonoční přijímání **118**
 Vergilius Publius **Marro** + 19 **př.**
 Kr., básník římský 155 Věrouka základ mravouky . . 5 Vestálky 157

Strana

Věštba 138
 Vigilantius, **kacíř s počátku**
 5. století 32
 Viklef Jan t 1384 . . 32, 64, 132 Vilém II., císař německý od
 roku 1888 **193**
 Vína juridická a theologická . . 210 Vincenc z Paula t 1660, zakladatel lazaretů a Milosrdných sester 198
 Víra 49, 76
 Víra **a věda** 77
 Vlast **222**
 Vnější úcta boží 97
 Vnitřní hříchy 58
 Vnitřní skutky **46**
 Vnitřní úcta boží **76**
 Vogt Karel + 1895, přírodovědec 39 Volné badání 81
 Voltaire Francois Marie Arouet
 de t 1778, filosof francouzský 34 Vražda 69, 191
 Vrchnosti 220, 222
 Vůle boží **zákon všech** tvorů . **13** Vydření let **166**
 Výchova 217
 Výklad zákona 25
 Výsada 25
 Vyznání víry **129**
 Výživa **217**
 Vzbuzování ctnosti božské . . 50 Vzdělání 147
 Vzdělání **ctnosti** **56**
 Wundt Vilém + 1908, filosof
 německý 14

Z.

Zábava 152
 Zabití **.191**

Zadržování mzdy 69
 Zadržování cizího majetku .. 208 Zahálka 171
 Zaklínání 131
 Zákon boží 15

Zákon církevní .. Zákon lidský .. Zákon nadpřirozený Zákon Nový .. Zákon nutnosti Zákon občanský Zákon pokutový Zákon přirozený
 Zákon Starý .. Zákon svobody Záměna slibu .. Zapověděny čas Zapřísahání ... Zapřítí sebe .. Zapřítí víru ... Zápůjčka Záslužné
 skutky ' . Zastávány ... Závist

' Strana	
.	21
.	21
.	18
.	19
.	13
.	22
.	25
.	16
.	18
.	13
.	136
.	119
.	131
.	55
.	130
.	169
.	47
.	207
72, 176	
Zdraví	
Zednáři	
Zeno z Kypru + 260 filosof řecký ...	
...	Strana
153 .. 89, 199 př. Kr., 155	
Ziegler Theobald, nar. 1846, filosof německý	
Zlo mravní	
Zlořečení	
Zmocnění	
Zoufalství	
Zpytování svědomí	
Zrušení slibu	
Zrušení zákona	
Zvyk	
Zwingli Oldřich + 1531	
14	57 176 169 92 144 136 25 42 59
Ženevská Živé skutky	Z.
smlouva	
194	
47	

OBSAH.

	Strana
3	
5	
6 12	
Úvod.	
§ 1. Pojem mravouky vůbec a katolické zvláště § 2. Poměr mravouky k věrouce	
§ 3. Mravoučná literatura česká	
§ 4. Jak se rozděluje mravouka katolická ..	
ČÁST PRVNÍ. Mravouka všeobecná.	
§ 5. Poslední příčina a podmínky mravnosti	13
A. Objektivní (předmětné) podmínky mravnosti.	

	Zákon boží. § 6. Pojem o rozdělení zákona božího	15
§ 7. Zákon přirozený		16
§ 8. Zákon nadpřirozený		18
I. Zákon Starý		18
II. Zákon Nový		19
§ 9. Zákon lidský		21
I. Zákon církevní		21
II. Zákon občanský		22
§ 10. Pravidla o zákonech lidských		24
§ 11. O povinnostech		27
§ 12. O pohnutkách		29

Rady. § 13. O evangelických radách 30

B. Subjektivní (podmětné) podmínky mravnosti.

§ 14. Rozum	33
§ 15. Svědomí	33
§ 16. Vlastnosti svědomí	35
§ 17. Jak se má člověk zachováti k svědomí svému.	37
§ 18. Svobodná vůle	38
§ 19. Příčetnost	41

236

*

O. O mravním dobru a zlu vůbec. Strana 1

§ 20. O úkonu mravně dobrém	44
§ 21. Jak rozdělujeme úkony mravně dobré	46
§ 22. O ctnosti	48
§ 23. O ctnostech božských	49
§ 24. O ctnostech mravních	61
I. čtvero hlavních ctností	51
II. Ctnosti, které jsou protivy sedmery hlavních hříchů . .	52
III. Ctnosti, které se v kázání na hoře zvláště velebí ' . .	53
IV. Ctnosti, jež se nám v evangeliu zvláště přikazují ...	55
§ 25. čím se ctnosti křesťanské rozmáhají a d m se umenčují . .	56
§ 26. O úkonu mravně zlém	57
§ 27. Příčiny hříchu	59
§ 28. Druhy hříchů	62
§ 29. O hříchu smrtelném a všedním	65
§ 30. O hříšném stavu duše	70

ČÁST DRUHÁ. Mravouka zvláštní.

§ 31. Co obsahuje mravouka zvláštní ' . . ' . 75 ^

A. Povinnosti křesťanovy k B o h u.

Vnitřní úcta boží. § 32. Pojem víry 76

§ 33. Víra jest potřebná a záslužná	81
§ 34. Vlastnosti víry a prostředky k zachování a rozmnožení víry .	83
§ 35. Nejdůležitější pravdy křesťanské	84
§ 36. Hříchy proti víře	86
§ 37. O křesťanské naději	90
§ 38. O křesťanské lásce	94
Vnější úcta boží. § 39. Pojem, potřeba a rozvrh vnější úcty boží	97
§ 40. O modlitbě	99
§ 41. Vlastnosti modlitby	101
§ 42. Potřeba a užitek modlitby	102
§ 43. Páterů přikázání církevních	104
I. První přikázání církevní	104
II. Druhé přikázání církevní	109
III. Třetí přikázání církevní	111
IV. čtvrté přikázání církevní	118
V. Páté přikázání církevní	119
§ 44. Úcta svatých	120
§ 45. Úcta svatých ostatků a obrazů	124
§ 46. Úcta Rodičky boží	127
§ 47. Vyznání víry	129

§ 48. Přísaha,	130
§ 49. Slib	134
§ 50. Hříchy proti účtě boží	13.7

B. Povinnosti křesťanovy k sobě.

§ 51. Křesťanská lásky k sobě	141
§ 52. Péče o spásu vlastní duše	143
§ 53. Péče o schopnosti duševní	146
§ 54. Péče o tělo	149 -
I. O pudu obživném	149
II. O pudu pohlavním	156
§ 55. Péče o vlastní čest	160
§ 56. Právo majetku	163
§ 57. Jak lze majetku nabýti	166
§ 58. O pracovitosti	170
§ 59. Jak jest smýšleti o bohatství a chudobě a jak jest s majetkem zacházeti	172 ^A .

O. Povinnosti křesťanovy k bližnímu.

§ 60. Křesťanská láska k bližnímu	174
§ 61. Láska k nepříteli	178
§ 62. Kterak se osvědčuje láska k bližnímu	179
§ 63. Péče o spásu duše bližního	181
§ 64. Povinnosti k rozumu bližního	186
§ 65. Povinnosti k tělu bližního	190
I. Kdo škodí bližnímu na těle	190
II. Kdo pečuje o tělo bližního	197
§ 66. Povinnosti ke cti bližního	201
I. Úkony vnitřní	201
II. Úkony vnější	202 ^{^k}
§ 67. Povinnosti k majetku bližního	204
I. Nespravedlivé přivlastňování cizího majetku	205
II. Poškození cizího majetku	207
III. Zadržování cizího majetku	208
IV. Účastenství při poškození cizího majetku	208 § 68. Povinnost náhrady
I. Kdo jest povinen nespravedlivý majetek vrátiti a způsobenou škodu nahraditi	i .. 209
II. Co jest nahraditi	211
III, Komu jest nahraditi	212
IV. Kdy, kde a jak jest nahraditi	212
V. Kdy zaniká povinnost náhrady	213

. D. Křesťanovy povinnosti společenské.

§ 69. Povinnosti děti k rodičům	214
§ 70. Povinnosti rodičů k dětem	217
§ 71. Povinnosti podřízených k představeným a poddaných k vrchnostem	218
§ 72. Povinnosti představených k podřízeným a vrchnosti k poddaným	221

E. Dodatek.

§ 73. O lásce k vlasti	222
Ukazatel osob a věcí	225

Knihotiskárna c. k. školního knihoskladu v Praze.